DOCTRINÆ CHRISTIANÆ SEX CAPITA,

TOTIDEM PRÆLECTIONIBUS in Scholâ Theologicâ Oxoniæ pro formâ habitis discussa, & disceptata.

ACCESSIT APPENDIX AD CAput secundum, de Consiliis Evangelicis, in quâ ad omnes SS. PATRUM autoritates, ab HUMPHREDO LEECHIO pro iisdem asserendis citatas, respondetur.

AUTORE

SEBASTIANO BENEFIELD.
SS. THEOLOGIÆ D. COLLEGII
Corporis Christi Socio.

1. Johan. 4. 1.

Probate Spiritus, an ex Deo sint.

OXONIÆ,

Excudebat Iosephus Barnesius. 1610.

REVERENDO IN CHRISTO Patri, D. GEORGIO ABBATI, Episcopo Londinensi, SEBASTIANUS BENEFIELD. S.

QVod sapientissimo *Davidis* filio, Israëlitarum regi, in proverbio est, [a] *Cor hominis excogitat viam suam, sed Dominus dirigit gressum ejus*, id ego hodie, ut sæpe aliàs, (*amplissime Præsul*) compertum habeo. Quum has ego primùm Lectiones meditarer, nihil mihi minùs in cogitatis fuit, quàm ut eę olim excuderentur, ac prodirent. Certè consilii mei non fuit, non fuit propositi. At successit res aliter, atq; speraveram. Destinatæ tenebris, lucem aspiciunt. Quin id divinitùs fiat, nullus dubito. Duo cumprimis animo me erectum effecerunt, hanc provinciam lubens ut obeam: unum ab *amicis*, alterum ab *adversario* profectum. *Amici* quid? Volebant

[a] Prov. 16. 9.

* 2 illi

illi Lectionum mearum exemplaria. Impensiùs instabant, ut transcriberē, vel saltē, ut ab ipsis transcribi paterer. Honestæ postulationes. Eis, quū satisfaciendo justis de causis nō essem, cœpi hæsitantiùs cogitare de prelo. Et hærebam aliquandiu. Ab *adversario* tandem editus est libellus, cui titulus, *Triumphus veritatis*; *Atrebato* ad nos transmissus, *doctisq*; , *prudentibus*, *& ingeniosis Academicis*, *in almâ Vniversitate Oxoniensi florentibus*, *dicatus*. Autor libelli,[b] *è nobis egressus est*, purus putus Papicola, *sed non erat ex nobis*. *Nam si fuisset ex nobis*, fidei verè Catholicæ, (nō nunc Romanæ,) assertor, *permansisset utiq*; *nobiscum*. *Sed egressus est è nobis*, *ut patefieret*, *non omnes*, *qui inter nos*, *ex nobis esse*. Magnâ Britanniâ à tergo relictâ, quàm ille in viros, doctrinâ, pietate, & laude fœlices, debacchatus est? quàm in eos jejunas, frigidas, prętextas, conquisivit calumnias? quàm totus fuit in maledictis? Adeóne soli mutatio linguam procacem dabit, & petulantem? Nobis, hoc est, *Theologis*, non licet esse tam effrænatis. Convitiorum plenus perfuga,[c] me præcipuè adoritur. Lectionem meam secundam, quam *de consiliis Evangelicis* habui, *falsitatis* [d] arguit, & *hæreseos*; méq; inibi

[b] 1. Ioh. 2. 19.

[c] Quem vocat Actorem principalem: Triumph part. 1. cap. 7. pag 28.

[d] Triumph. part. 1. c. 6. p. 24.

sacras

ſacras Scripturas violenter detorſiſſe, ſanctóſq; Patres impudenter rejeciſſe, fidentiùs aſſeverat. Hîc non conſiſtit, inſurgit altiùs, méq; ad certamen laceſsit. [c] *Si cauſa*, inquit, *cujus ſuſcepit actor principalis patrocinium, ejus generis ſit, ut, tanquam ad Lydium lapidem, examinari poſſit, prodeat ille: quibuſcunq; nititur firmamentis, quacunq; ſit confidentiâ, proferat lecturas ſuas in apertum, divulget eas, cenſuræq; publicæ permittat: auſim affirmare, nulla ei firmamenta eſſe, niſi quæ hæretica*. Ita glorioſus iſte miles me provocavit. Non ferebant latentes pectoris mei ſpiritus iſtam provocationem; tãtam audaciam in homine tam indocto nõ ferebant. Ego igitur, ne mihi ipſi, ne cauſæ meæ, ne religioni, quam profiteor, deeſſe viderer, confeſtim abſq; omni hæſitatione prelum eſſe adeundum ſtatui. Statui: operi me accinxi: eidémq; perficiundo, tempora, quę habui, ſucciſiva, & ſubſecũdaria impendi, jámq; tandem, auſpice Deo, perfeci. Reliquum nihil eſt, (*Reverende Domine*,) quàm ut nomen tuum huic *opellæ* inſcribi patiare: *opellæ* dico: utinam, *operi*, poſſem dicere: hoc enim debebatur. Sed Muſas mihi non tam faventes habui. Ea tamen tua eſt in omnes literatos benignitas, privatímque

[c] Ibid. pag. 28.

in me est, & ab annis multis fuit, ut nihil dubitem, quin munusculum istud levidense sis accepturus. Noli (*Præsul amplissime*) æstimare illud, aut ab ipsâ re, aut à meis viribus, sed potiùs ab animo, *Amplitudini tuæ* devotissimo. Mihi, pro officii mei ratione, dabis hanc veniam, (*colendissime Domine*,) unum ut adjiciam. Partes tuæ, quæ verè tuæ sunt, campum habent, in quo, *contra locustas florentissimi hujus regni devastatrices, juratos Antichristi illius satellites*, se exerceant; etiam theatrum habent, & in oculis sunt *Britanniæ*. Hoc precor, ut personam tantam, aptè, decorè, animosè sustineas ex Dei gloriâ, tuâ famâ, usu omnium. Huic rei nec vires, nec voluntatem tibi deesse scio. Voveo tantùm, ut ventus divini favoris aspiret, & inter fluctus navem dirigat, ut Ecclesiæ, Reipublicæ, Literis, quàm diutissimè superesse possis, ac prodesse. *Oxon. è Collegio Corporis Christi. Junii* 7. 1610.

Amplitudini tuæ deditissimus,

ac devotissimus Sacellanus,

SEBASTIANVS BENEFEILD.

CATALOGVS EORVM, QVÆ hoc opere continentur.

CARISSIMIS IN CHRISTO Patribus,& Fratribus, Doctoribus,

reliquóq; studiosorum cœtui Oxoniensis Academiæ, gratiam, & pacem, à Deo patre nostro, & Domino Jesu Christo.

QVas ego theses Theologicas præsentibus vobis (*lectissimi Academici*) vivâ voce exposui, eas nunc exire, atq; in vulgus emanare,[a] linguâ procaci, & maledicâ lacessitus, patior. Pauca admodum immutavi, verbula vix duo. De *sacerdotio Christiano*, de *consiliis Evangelicis*, de *fide salvificâ*, de *operibus renatorum*, de *pœnâ damnatorum*, de *vitâ æternâ*, ut potui, dixi. Et dixi, (testis mihi Deus,) nullo partium studio, quò piorum animos offenderem, sed quæ mihi visa sunt sacratissimo Dei verbo maximè consentanea, ea dixi.

[a] Humphredi Leechii.

2 A *sacerdotio Christiano* exorsus sum. Quid enim prius haberem, aut potius, quàm ut vocationem nostram assererem? Ecquis vestrûm libentèr audit, quod [b] *Fridericus Staphylus*, homo audacissimus, affirmavit; *omnes, nempe, apud nos homines; viros, fæminas, cerdones, calcearios, sartores, cocos, lanios, generisque eiusdem similes, esse Sacerdotes, esse Episcopos, esse Doctores,*

[b] Apolog. ep. ad Episcop. Eystetten. fol. 11. b.

res, atq; Pastores, potestatémq; habere administrandi sacramenta, & interpretandi Scripturam? Scio non audire. Calumniam istam nobis injuriosissimè appositam ab aliis, etiam virulentissimis Papistis, *Clichtoveo, Alfonso de Castro, Pighio, Bellarmino, Gregorio de Valentia, Ribera, Hardingo, Stapletono, Duræo, autore Calvinoturcismi*, & *Kellisono*,[c] depuli, vocationémq; Ministrorum nostrorum, & ordinationem, & successionem, ab insulsis istorum mendaciis vindicavi.

[c] Cap. 1. par. 20. & seq.

3 *Esse genus hominum, qui Evangelica Christi sequuti consilia, vitæ genus arctioris, ac sublimioris instituunt, quàm aut lex divina, vel humana præscribat, aut etiam multorum mortalium infirmitas patiatur*, edisserit[d] *Bellarminus*. Ut intelligerem, quam id rectè facit, disputationem ejus de *Consiliis Evangelicis*, proximo in loco ad examen revocavi. In eâ, vix quidquam sani me comperisse, pro certo ausim affirmare. Definitio, quam dat, ab omni parte vacillat, & claudicat. *Consilium perfectionis*[e] vocat *opus bonum, à Christo nobis non imperatum, sed demonstratum, non mandatum, sed commendatum.* Hanc ego definitionem ut convellerem, quasdam mihi theses proposui, easq; certissimis divini verbi firmamentis comprobavi. Ostendi primò,[f] consilia perfectionis, non esse præceptis Dei præstantiora; contrà, quàm tradidit[g] Bellarminus, materiam videlicet præcepti bonam esse, consilii meliorem, & perfectiorem. Tum,[h] consilia perfectionis non esse nobis à Christo demonstrata, aut commendata. Deinde,[i] non esse opera bona. Postremò,[k] nulla esse. Theses istæ argumentis, non quidem leviusculis, sed gravissimis, è sacratissimo scripturarum penu depromptis stabilitæ, totam *Bellarmini* de consiliis dispu-

[d] Præfat. ad lib. de Monac. parag. Differuimus.

[e] Lib. de Monach. cap. 7. par. Quamũ.

[f] Cap. 2. par. 12.

[g] Vbi suprà. par. Secundo.

[h] Cap. 2. parag. 15.

[i] Parag. 17.

[k] Parag. 19.

diſputationem planè evertunt.

4 An ſacras Scripturas violentèr in meum ſenſũ detorſerim,[quod objicit mihi,[l] qui mihi bellicum clanxit,] penes cãdidum piúmq;lectorẽ eſto judiciũ. Nuſquã,quod ſciam, à vero germanóq; ſacri cõtextûs intellectu aberravi. Certè aberrare nolui. *At ſanctos Patres non ſum ſequutus;at impudenter rejeci.* Hoc quidem agnoſco calumnioſiſſimè mihi[m] inculcatum. Quid feci? quid commerui? Autoritates *Patrum*, tùm *Græcorum*,tùm *Latinorum*,à[n] Bellarmino pro *cõſiliis Evangelicis* citatas, non explicui, non enumeravi. Ideóne ego culpandus,qui id non fecerim, quod per tempus non potuerim? At deſpicatiùs,quàm decuit,de eis ſum loquutus. Hoc hominem pupugit. Dixi,fateor,[o] *Patres illos ſui ſeculi faſcino*, vulgaríque errore deceptos hâc in cauſâ fuiſſe. Dixi. Et cur non dicerem? Idem ante me dixit[p] *homo incredibilis laboris ac diligentiæ,Lambertus Danæus. Quod,*[q] inquit, *ad autoritates Patrum hîc à Bellarmino citatas attinet, nihil urgent. Nam ſui ſeculi faſcino,& vulgari errore decepti,illi ſic ſenſerunt,ſcripſerúntq; neq; Irenæi,neq; Clementis,neq; Juſtini Martyris veſtigiis inſiſtentes,neque Apoſtolorum Chriſti,ſuorum prædeceſſorum, doctrinam ſequuti,qui neq; Monachos, neq; Monachatum, neq; vota iſta unquam agnoverunt,immò apertè*[r] *damnârunt.* Et[ſ] infra: *Quas ex Patribus autoritates profert Bellarminus,illæ minimè nos urgent, aut lædunt. Non* enim *ex Dei verbo,ſed ex quadam vulgari novæ hujus vitæ Monaſticæ admiratione ſic ſcribunt. Itaq; populi judicio, ſuperſtitioniſq; exoticæ exortæ novitate abrepti, & perculſi,ſic Patres iſti loquuntur.* Si virum ſequutus tantũ, tantique,etiam doctiſſimi *Bezæ* judicio,laboris, ac di-

[l] Leech.Triumph,verit: par.1.cap.6. p.24.

[m] Ab eodem ibid. & motivo 4.pag 97.

[n] Lib. de Monach.cap.11.

[o] Cap.2. par. 38.

[p] *Sic appellatur à Theod.Beza præfat.ad Danæi Iſag. Chriſt.par.1.*

[q] Reſponſ. ad quintam controverſ.lib.2. cap.9.p.957.

[r] Coloſ.2.ver. 8,20,21,22,23.

[ſ] Danæus ubi ſuprà, ad cap. 11.pag.967.

ligentiæ, ſuboffenderim; id errori detur meo. Quã-quam non aliquis hîc error meus eſt. Qui verba mea candidè volet interpretari, nihil in iis niſi ſyncerum, nihil niſi ſiccum, atq; ſanum deprehendet. Dixi, *Patres ſui ſeculi faſcino deceptos*. Id volui *tranſlatâ* dictione, quòd aliàs *propriâ* potueram enuntiare: *Patres erraſſe*.

5 Quæ quidem loquutio vel ipſis Pontificiis minimè eſt inſolens. *Sanctorum quemq;, his duntaxat exceptis, qui libros canonicos ediderunt, ſpiritu humano loquutos fuiſſe, & aliquando, vel in eo, quod ad fidem ſpectat, erraſſe*, haud obſcurè, & diſſimulanter, [t] magnus Pontificiorũ ſignifer, Melchior Canus, [u] affirmavit: *neminémq;, quantumvis eruditũ, & ſanctum, non interdum hallucinari, non alicubi cæcutire, non quandoq; labi*, idem [x] *autor fidentèr aſſeruit*. In eandem ſententiam ivit Fraterculus quidam Auguſtinianus, [y] *Laurentius à Villavincentio*, mirus Hyperii corrector, & expilator, qui non modò Tertullianum, Irenæum, Victorinum, Papiam, Lactantium, Methodium, Cyprianum, Origenem, Hilarium, Epiphaniũ, Ambroſium, Hieronymum, Auguſtinum, & alios, variorum errorum arguit ſpeciatim, ſed generatim etiam de cũctis [z] pronunciavit; *Palàm eſt Patres omnes, quamlibet inſignes vitæ innocentiâ, atq; eruditione, ſubinde verbo, ſcriptóque offendere*. Quem Patrum intactum prætermiſit [a] *Sixtus Senenſis*? Cui ſe non præſtitit Ariſtarchum? Operæ pretium cenſuit notare *Patrum* loca, in quibus *à ſcopo aberrârunt*. Idem cenſuere *optimi alii Theologi*, ac comprobavit *Eccleſia*, teſte ipſo [b] *Poſſevino*. Rectè igitur affirmat [c] *Baronius*, *in divinis tantùm Scripturis nullũ reperiri poſſe errorem, atq; mendacium*.

[t] *Sic Canum appellat Joh Rainol. apol theſ. par. 10. p. 234.*
[u] Lib. 7. de loc. theol. cap. 3. num. 2. fol. 219. b.
[x] Vid. ſuprà nũ. 4. p. 220. a.
[y] De ratione ſtu[d]. theolog. lib. 4. cap. 6. obſerv. 2. p. 558.
[z] Ib. obſerv. 1. p. 5[illegible] a quo [illegible] annotavit D. [illegible] de Rom. Eccl. Idolat. [illegible] 4. 19. pag. 1[illegible]2.
[a] Biblioth. ſanct. l. 5. & 6.
[b] Biblioth. ſelect. lib. 12. c. 22. pag. 53.
[c] Annal. Eccl. tom. 3. Anno Dom. 109. nũ. 49.

At

At [d] Hieronymus; *In Hilarii libris pietas non vacillat.* Contrà [e] Baronius; *Quũ divinæ tantùm Scripturæ sit nihil habere erroris, quod corrigatur, nec ipse Hilarius nævis caruit.* Et quis iste Baronius? Audite [f] Bellarminum: *Cæsar Baronius vir optimus, & sine controversiâ eruditissimus.*

[d] Epist. 7. ad Lætam. tom. 1. p. 58.
[e] Annal. Eccl. tom. 4. An. D. 369. num. 24.
[f] De bonis oper. in partic. lib. 2. cap. 24. parag. Hanc.

6 Quod Cano, quod Villavincentio, quod Senensi, quod Possevino, quod Baronio, quod optimis aliis Theologis, quod ipsi Ecclesię visum est de *Patrũ scriptis* statuere; *eis*, scilicet, *inesse nævos, & errores*; idẽ mihi non licebit? At licebit. Ac idcircò affirmare mihi placet: *sanctorum Patrum sententias, & dogmata, ad Scripturarum justissimam, & æquissimam stateram, & lãcem appendi debere, eorúmq; literas Scripturarũ ancillas esse, non dominas; non judices, qui sententiæ necessitatem imponant, sed indices, qui admoneant; ut dissentire liberũ sit, si, quod indicare videntur, in Scripturis ipsis inveniri non possit.* Ab hac [g] viri doctissimi sententiâ, me vel latum unguem non dimovent, [h] *Eudæmon-joannis* odiosi clamores.

[g] Rob. Abbat. Demonst. Antichr. cap. 1. parag. 8. p. 12.
[h] Disp. advers. Rob. Abbat. l. 1. par. 1. p. 11.

7 Neq; propterea insimulari debebam, tãquam si prisci ævi *Patres* vili penderem. Non ea mihi mens, non is animus. Quin apertè, palámq; profiteor, mihi persuasissimum esse, [i] *multa ab antiquis Patribus gravitèr, sanctè, utilitérq; esse in lucem edita, neq; posse nos illorum carere sudoribus, utpote ex quibus decet nos fructum, quantũ ex ullis rebus humanis, expectare.* Sed hoc quoq; perpetuò debemus observare, (quod rectè admonuit [k] Villavincentius,) *homines illos fuisse, carne circundatos, nostri similes, qui in multis labi potuerint, & reverà lapsi sint.*

[i] Hyperius de rat. stud. Theol. lib. 4. cap. 9. observ. 1. pag. 677.
[k] De rat. stud. Theol. lib. 4. c. 6. obser. 1. pag. 553.

8 Quum attentiùs istud cogitarem, viderẽq; quæ ex

ex *patribus* pro *Consiliis Evangelicis* afferuntur, ea verissimis Spiritûs S. effatis minimè per omnia convenire, nihil equidem absoni, aut absurdi me facturum existimabam, si & hîc erroris aliquid in *Patribus* suspicarer. Aliud nihil volui, cum dicerem, *Patres sui seculi fascino, vulgariq; errore deceptos.* At quatenus in *Consiliis Evangelicis* astruendis sancti illi *Patres* erraverint, dicam in Appendice, quam* infrà daturus sum: ibidémq; planum faciã, sanctos illos *Patres* hâc in causâ non perinde à *Pontificiis* esse, atq; ipsi autumant.

* Pag. 147.

9 Scitè dictum ab [l] Augustino: *ad Deum iter esse homini per hominem Deum.* Id sonant verba Apostoli: [m] *Unus mediator Dei, et hominum, homo Christus Jesus.* Sola certè adversus omnes errores via munitissima est, idem *homo*, & *Deus*: quò itur *Deus*, quà itur *homo.* Ad iter istud nosmet comparabimus solâ fide: quæ [n] *scutum* est, *quo possimus omnia jacula Mali illius ignita extinguere*; quæ [o] *thorax* est, quo induti [p] *adversus Diaboli insidias* communimur; quæ manus est, quâ Christum [[q] *viam, veritatem*, & *vitam*] assequimur, & apprehẽdimus; quæ deniq; prora, & puppis est nostræ, hoc est Christianæ, religionis, ac pietatis. Ad fidem hanc disquirendam, tertiâ vice me cõposui. Nullus tunc erat sermo meus de fide hypocriticâ, de fide simulatâ, de fide temporariâ, de fide mortuâ, de fide καταχρησικῶς, & μετωνυμικῶς sic dictâ, de fide historicâ, de fide miraculorum, de ullâ fide, præterquam de eâ, quę & ἀνυπόκριτος est, & vera, & syncera, & viva, & justificans, & salvifica. Hanc ego fidem veram appellavi, nõ quòd cæteræ falsæ sint, [nam & fide [r] temporariâ, & fide [s] historicâ, & fide [t] miraculorũ, id credunt, & Dęmones, & reprobi, quod verum est:] sed quòd hæc

[l] De civit. Dei lib. 11. cap. 2.
[m] 1. Tim. 2. 5.
[n] Ephes. 6. 16.
[o] 1. Thess. 5. 8.
[p] Ephes. 6. 11.
[q] Iohan. 14. 6.
[r] Luc. 8. 13, 14.
[s] Jacob. 2. 19.
[t] Matth. 7. 22.

u κατ

[u] κατ' ἐξοχὴν in sacra Scriptura *fides* vocetur; eáq; sit, de qua potissimùm agit Spiritus sanctus; quæq; nos Christo, & per Christum Deo conjungit.

10 Naturam hujus *fidei* penitiùs introspecturus, seriò, ac pluribus id egi, ut ostenderem; eam esse [x] fiduciam in [y] electis, à [z] Spiritu sancto excitatam, quâ unusquisq; electorum contentas in verbo Dei misericordiç promissiones de Christo, totóq; ipsius merito, non tantùm extra se, seu respectu aliorum, veras esse confidit, verùm etiam easdem sibiipsi verè [a] applicat; certò persuasus, sibi quoq; remissionem peccatorum, æternam justitiam, vitámq; donatam esse; ídq; [b] gratis, ex Dei misericordia, propter unius Christi meritum. Hanc fidei descriptionem, ubi fusiùs explicassem, illicò proposui thesin de solâ fide vulgatissimam, in quâ enodandâ, prout ferebant tunc temporis angustię, dedi operam, quàm maximè potui, ut essem brevissimus. *Solam fidem justificare*, tùm ex sacrâ Scripturâ, [quam non pluris faciunt Pontificii quàm [c] *normam dubiam, incertam, plumbeam*, quam [d] *litis materiam*, quàm [e] *discordiæ librum*, quàm [f] *egenum quoddam elementum*, quàm [g] *judicem mutum*, quam [h] *atramentũ mortuum*, quàm [i] *Theologiam atramẽtariã*, quàm [k] *nasum cereum:*] tùm ex sanctis *Patribus*, quorum præ cęteris iidem admiratores videri volunt, tanquam ex testibus locupletissimis, planum feci. Multa in contrarium disputavit Bellarminus, ut improvidos irretiret. Quid fuit, quòd rationes ejus non refellerim? Sanè, quia nolui. Et mihi satius duxi, auditoribusq; meis candidissimis convenientius, si quæcunq; habui, quæ de fide dicerem, ea non ἀνασκευαστικῶς, sed κατασκευαστικῶς, dicerem. Hoc consilio rationes [l] Bellarmini, quibus probare

[u] Danæus Isag. Christ. lib. 4. cap. 7. p. 253.
[x] Heb. 10. 22.
[y] Tit. 1. 1. Act. 13. 48.
[z] 2. Cor. 1. 22.
[a] Galat. 2. 20. Rom. 8. 38.
[b] Philip. 1. 29.
[c] Colloq. Wormat. apud Lubbert. de princip. lib. 1. cap. 5. p. 48.
[d] Colloq. Ratisbon. Rungius. q. 2. 2.
[e] Colloq. Wormat. ubi suprà.
[f] Hosius de expres. Dei verbo. parag. Exortus. p. 924.
[g] Albert. Pighius, controv. 3. de Eccles. fol. 89. b.
[h] Ludov. Canon. Lateran. citatus ab Illyrico in nur. concilii. p. 422.
[i] Eckius apud Chemnic examen part. 1. pag. 14.
[k] Pighius Hierarch. lib. 3. c. 3. parag. Sed quoniam. pag. 156.
[l] De Iustifica. lib. 1.

[m] Cap.6.
[n] Cap.8.
[o] Cap.7.
[p] Cap.13.
[q] Syllog. thes par. 1. parag.23.209 &Syntag.theol.lib.9.cap.6.
[r] Trelcat. instit.l.3.de fide par. Ἀνασκ.p. 214.&c.

probare nititur, *fidem justificantem* [m] *non esse fiduciam*, [n] *non esse fiduciam misericordiæ*, [o] *non esse tam notitiam quàm assensum*, [p] *non solam justificare*, insalutatas pręterii. Monstravi tamen, velut indice digito, viros literatissimos, [q] *Amandum Polanum*, & [r] *Lucam Trelcatium*, qui istud satis supplesse mihi visi sunt.

[s] Campianus rat.8. Martin. Becanus disp. 4. de justit. bonor. oper. c.1. p.203. & Aphoris.18. doctr. Calvinist. p.46.

11 Gravis profectò est querela, doctrinam nostram de *solâ fide, bonis operibus valdè infestã esse, atq; inimicã*. Hæc nobis axiomata ascribunt [s] Jesuitæ; *Imago Dei penitùs in homine deleta est, nullâ boni scintillâ superstite: Tota natura, quoad omnes animæ partes ita funditùs eversa est, ut ne renatus quidẽ, & sanctus, quicquã sit aliud intrinsecùs, nisi mera corruptio, atq; contagio: Omnia justorũ opera sunt sordes, inquinamẽta, & peccata mortalia, neq; vitam, sed damnationẽ æternam promerentur*. At quorsùm ista? Dicit Campianus: ut appareat, nos, *qui solâ fide gloriam rapturi sumus, in omnium turpitudinum cœno volutatos, naturam accusare, virtutem desperare, præcepta deonerare*. Iniquissimam hanc calumniam quartâ meâ lectione volebam amoliri. Quò id facerem expeditiùs, disputationem de *bonis operibus* aggressus sum.

[t] Parag.7.
[u] Parag.15.
[x] Parag.31.
[y] Parag.33.

12 In quâ, hæc ferè dixi; *bona opera* [t] *non tolli doctrinâ fidei:* [u] *fieri tantùm à renatis:* [x] *à Deo in nobis præparari: ideóq;* [y] *in eis nobis ambulandum esse*. Ut vel hinc impudentissimi mendacii arguantur, qui nobis de contemptu, neglectúve bonorum operum, litem moliuntur. Qui credimus, & docemus, Deum [z] vocasse nos, non ad luxum, & libidinem, sed [a] ad opera bona, ut in illis ambulemus; Deum [b] eripuisse nos à potestate tenebrarum, ut [c] serviamus Deo viventi, ut rescindamus omnes reliquias peccati, ut [d] in timore,

[z] Harm. conf. par.9. ex Anglicana. p.184.
[a] Ephes.2.10.
[b] Colos.1.13.
[c] Heb.9.14.
[d] Philip.2.12.

&

DE SACERDOTIO CHRISTIANO. Caput. I.

APOCALYP. 5.10.

Fecisti nos Deo nostro Reges & Sacerdotes.

Sanctissimus Evangelista, idémq; Apostolus [a] propter sermonem Dei, & testimonium Jesu Christi in exilium relegatus, cum divino spiritu corriperetur, excellentiáq;, & magnitudine visionum, & revelationum emineret, [b] thronum conspexit in cœlo positum, cui [c] Dominus Deus omnipotens, qui erat, est, véturus est, [d] jaspidi, & sardio lapidi similis, insidebat. [e] Insidens throno manu dextrâ tenebat librũ, intùs, & à tergo scriptum, septem sigillis obsignatum. Quem cum accepisset [f] Leo ille de tribu Judâ, stirps Davidis, [g] agnus mactatus, Seniores viginti quatuor, qui aderant in [h] throni circuitu, [i] habentes singuli citharas, & phialas aureas, plenas suffituum, coram agno provoluti, [k] canticũ novum cecinerunt: *Dignus es, qui accipias librum, & aperias ejus sigilla: quoniam mactatus es, & redemisti nos Deo per sanguinem*

[a] Apoc. 1. 9.
[b] Apoc. 4. 2.
[c] Ibid. ver. 8.
[d] Ibid. ver. 3.
[e] Apoc. 5. 1.
[f] Ibid. ver. 5.
[g] Ver. 6.
[h] Apoc. 4. 4.
[i] Apoc. 5. 8.
[k] Apoc. 5. 9. & 10.

tuum ex omni tribû, & linguâ, & populo, & natione; & fecisti nos Deo nostro Reges, & Sacerdotes: et regnabimus super terram.

2 Canticum suavissimū complexu suo duo cōprehendens: [l] Christi dignitatem, & ejusdem confirmationem. Christi dignitas in eo clarissimè elucet, quod præter eum nemo [m] *neq; in cælo, neq; in terrâ, neq; subter terram* habitus fuerit idoneus: qui *librū acciperet, & sigilla aperiret.* [n] Solus Christus in universitate rerum inventus est, qui in omnia teneat imperium, qui unicus sit Salvator mūdi, qui mysteria Dei nobis revelet, qui singula administret. Idipsum est librum accipere, & sigilla aperire, *Dignus es, qui accipias librum, & aperias ejus sigilla.* Agni hujusce [o] inculpati dignitas confirmatur à beneficiis, tam quæ ab ipso jam accepimus, quā quæ ab eodem speramus nos posthâc accepturos: quæ aliâs rite licet partiamur, in mortem agni, & ejusdem fructus, sive effecta. Mors agni proponitur tanquam causa, cur ad eam dignitatem ascenderit: ὅτι ἐσφάγης. Dignus es, quia mactatus es. Mactatus es? [p] Horrendum agnoscimus adversus omnem ἀνομίαν Dei odium. Placari id nullo potuit modo, nisi perfectissimæ satisfactionis persolutione. Mactatus es? O petulantes & improbi scurræ, (vos appello) [q] *Simoniani, Saturniniani, Basilidiani, Marcitæ, Cerdoniani, Marcionitæ, Apellitæ, Docitæ, Manichæi;* quid tandem docuistis, Dominum Jesum [r] nihil revera unquam passum, nec pati potuisse? Mactatus es? Hic par est, ut intelligamus omne genus injuriarum, [s] quibus affectum Dominum nostrum scribūt Evangelistę, totumq; [t] redemptionis humanę mysterium.

3 Ex agni morte, tanquam è perenni fonte, varia

[l] Junius.

[m] Apoc. 5. 3.

[n] Bullinger. in Apoc. conc. 28.

[o] 1. Pet. 1. 19.

[p] Disp. Fay. 13 par. 6.

[q] Dan. opusc. pag. 1046.

[r] Fay disp. 12. parag. 11. & disp. 13. parag. 11.

[s] Fay. disp. 13. parag. 4.

[t] Bullinger in Apoc. conc. 28

ria ad nos derivantur beneficia, quæ Scholastici [u] bifariã distribuũt: in ea, quę sunt jam perfecta à Christo, & præstita; & in ea, quæ restant in fine seculi ab eodẽ perficienda, & præstanda. Quæ jam à Christo perfecta sunt, & pręstita, hæc ferè enumerantur: *satisfactio pro peccatis, reconciliatio cum Deo, liberatio à morte, justificatio, sanctificatio, pax conscientiæ, jus hæreditatis æternæ, possessio cæli in persona Christi.* Quæ restant in fine seculi ab eodẽ perficienda, & præstanda, tria sunt: *reditus ipsius è cælis in illa divinissima sua gloria, & majestate, quâ nomen habet supra omne nomen; corporũ nostrorum resurrectio; & perpetua cum Christo in cælis æterna vitæ possessio.* Prioris generis beneficia strictim hîc attinguntur; *Redemisti nos Deo per sanguinem tuum ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione, & fecisti nos Deo nostro Reges, & Sacerdotes:* attinguntur itidem & posterioris; *Regnabimus super terram.* Quam cãtici clausulam, sic acceperunt [x] Chiliastæ, (qui iidem [y] Millenarii, & Cerinthiani,) quasi post novissimum judicium pii in hac terrâ cum Christo per annos mille sint mansuri. Certus & cæcus error: utcunq; eum [z] nomine Apostolicæ traditionis Justinus Martyr in [a] dialogo cum Tryphone, studiosè defendit. Terrena plus æquo sapuisti sancte Martyr. Nos *superna* [b] *satagimus, non terrestria.* Nihil cogitamus hîc terrenum, nihil corporeum. [c] *Caro non prodest quicquam.* Verba Seniorum spiritus sunt, & vita. *Regnabimus super terrã.* O beatam fidelium futuram sortem. Dominus Jesus *cum celeusmate, & voce Archangeli, & Dei tubâ è cælo descendet: qui mortui fuerint in Christo, resurgent primùm. Deinde nos vivi, qui reliqui erimus, rapiemur simul cum eis in nubes, in occursum Domini in aëra, & ita*

[u] Zanch. de 3. Eloh. lib. 4. cap. 7. art. 3.

[x] Aretius, Bullinger.

[y] Can; quidã. 24. qu. 3. Danęus in August. de hæres. cap. 8.

[z] Lubbert. de princip. 1. 4. pag. 30.

[a] Pag. 62. 63. edit. lat. Paris. fol.

[b] Coloss. 3. 2.

[c] Ioan. 6. 63.

semper cum Domino erimus. Sic beatus Paulus *1. Thess. 4. 16.* adventum Domini, resurrectionem carnis, humanæ beatitudinis apicem graphicè depingit. Ea demum erit beatitudo nostra. *Erimus semper cum Domino.* Idipsum est, si rem spectemus, quod viginti quatuor Seniores cantico suo novo pro conclusione adjecerunt: *Regnabimus super terram.* Erimus semper cum Domino? Regnabimus super terram? [d] *Alii alios istis sermonibus consolemur.*

[d] 1. Thess. 4. 18.

4 Non sum immoratus in singulis hujus cantici verbis curiosiùs evolvendis; neq; id facere consilium fuit. Unica ejusdem particula materiam mihi suggeret copiosam planè & locupletem, ad quam explicandam reliquum omne tempus hujus horæ, eâ quâ possum, diligentiâ, accommodabo.

Fecisti nos Deo nostro Reges & Sacerdotes.

5 Mira est, & incredibilis Dei Patris in nos clementia, qui nos [e] *impios, peccatores, nefarios*; naturâ nostrâ *incredulitatis*, [f] *iræ*, [g] *mortis filios* usque adeò dilexerit, ut nihil suprà. Aliquid erat vel in servos diligere. Atqui benignissimus Pater eo contentus haud fuit. Nihil prius voluit, quam ut servitutis ereptos jugo, in altissimo, amplissimóq; dignitatis gradu nos collocaret. Quod ut effectum redderet, *misit* [h] *in mundum Filium illum suum unigenitum, qui esset propitiatio pro peccatis nostris*, cujus *sanguine* [i] *ab omni iniquitatis labe purgaremur*, per quem solum [k] *viveremus*. Ille, ille in mundum missus, *fecit nos Deo nostro Reges, & Sacerdotes.*

[e] 1. Tim. 1. 9.
[f] Colos. 3. 6.
[g] Eph. 2. 3.
[h] 1. Ioan. 4. 9. 10.
[i] 1. Ioan. 1. 7.
[k] 1. Ioan. 4. 9.

6 Hujus nostri cùm Regni, tùm Sacerdotii, vetus illud, quod olim Dominus *Exod. 19. 6.* de Israëlitis dixit, typum præ se tulit: *Eritis mihi* ממלכת כהנים *regnum*

regnum sacerdotale: sive ut septuaginta interpretes verterunt, βασίλειον ἱεράτευμα *regale Sacerdotium*. Quæ verba æquis expressa syllabis *B. Petrus epistola catholicæ prioris cap. 2. vers. 9.* ad solos fideles accommodat *Vos estis* βασίλειον ἱεράτευμα, *regale Sacerdotium*. Perquā venusta [l] est verborum Mosis inversio: *Sacerdotium regale*, pro *Regno sacerdotali*. Qui [m] *patris nostri Abrahæ fidei vestigiis incedunt*, eumq; honorem adepti sunt, ut [n] *filii Dei* vocentur, illi soli plusquā honorifico regalis Sacerdotii titulo sūt ornādi: illi soli Apostolico veróq; Iesu *Reges* sunt, sunt *Sacerdotes*. Honoris tāti expers, penitùs peribit universa infideliū turba. Soli per fidem in Christum insiti *Reges* sūt, sunt *Sacerdotes*. Et *Reges*, & *Sacerdotes*; sed [o] analogiâ quadam, & similitudine. Unicus enim Christus functiones sacerdotales, & regias, Ecclesiā redimēdo, regēdóq;, primariò, ac per se obivit. At fideles, qui verè tales sumus, analogiâ, & similitudine *Reges* sumus, sumus *Sacerdotes*.

[l] Beza annot. major. in 1. Pet. 2. 9.
[m] Rom. 4. 12.
[n] 1. Ioan. 3. 1.
[o] Kecker. Syst. Theol. l. 3. c. 6. p. 379.

7 Reges sumus, quà omnis generis [p] tentationibus, quibus pii solent affligi, obnitimur; quà Diabolum, carnem, mundum, pacis nostræ hostes importunissimos debellamus, & subigimus; quà adversus mortis, & Inferni tyrannidem prævalemus; quà denique in omnes creaturas legitimè usurpandas dominium, & jus plenum recuperavimus. Hæc planè regia facta sunt nostra per fidē in Christum. Regii nostri officii ratione, socii sumus & participes pulchræ & spectabilis illius victoriæ, quam adeptus est Dominus Joan. 16. 33. Ubi discipulis suis animos additurus, *Confidite*, inquit, *ego vici mundum*: id est, ut pluribus explicat [q] vir doctissimus, *System. Theol. lib. 3. c. 6.* Nō tantùm mea est hæc victoria, sed etiam vestra, qui mi-

[p] Keckerman. ubi supra à pag. 390.
[q] Kecker. ibid.

hi tùm substantiâ, tùm officio unimini. Quicquid saluti vestræ adversum est,[r] ipsum Satanam, ejusq; organa, homines impios, & sanguinarios, peccatum, mortem, & inferos, *ego vici, confidite.* Regium est & illud, quod audimus *Matth. 19. 28. Sedebitis in thronis duodecim judicantes duodecim tribus Israel.* Quibus verbis quid velit Dominus ostendit idem pereruditus Paraphrastes. Unimini mihi, quoad officium regium. Hujus autem officii pars erit *judicare* mundum; ergo & propter istam officii communionem *judices* eritis. Id *B. Paulus 1. Cor. 6. 2.* disertè docet, & demonstrat: *An nescitis Sanctos mundum judicaturos?* Judicabunt Sancti mundum. Sed quomodo? Nō in se, non per se: sed propter communionem cum officio Christi regio. Quin & regium est, nanciſci potestatem utendi fruendi bonâ cum conscientiâ cibo, potu, aliisq; Dei creaturis. Eam nacti sumus per nostram cum Christo rege communionem. A quâ qui excludũtur, (exclusos scimus omnes eos, qui *in* [s] *frōtibus suis signum Dei* vivi *non habent*) illi in nullam planè creaturam, quidquam dominii, juris, aut potestatis obtinent: ne grano quidem sinapios, aut aquæ guttula sine furto, & rapinâ uti possunt. Qui fassus est (*Tit. 1. 15.*) *omnia esse pura puris*; subjecit idem, *coinquinatis, & infidelibus nihil esse purum.*

[r] Gualter. in Joan. 16. hom. 148. pag. 333.

[s] Apoc. 9. 4.

8 Audistis (*viri Patres, & fratres,*) quo sensu in sacris literis appellamur Reges: audite porrò, & quo Sacerdotes. Sacerdotes sumus, quatenus, spiritu & sanguine [t] *primogeniti ex mortuis* consecrati, offerimus *acceptas* [u] *Deo nostro hostias, hostias gratas, vivas, sanctas, odores bonæ fragrantiæ, spirituales*, (uno expediam verbo) nos ipsos. Nos ipsos Deo ritè offerimus

[t] Colos. 1, 18. Apoc. 1. 5. 1. Cor. 15, 20.

[u] 1. Pet. 2. 5. Rom. 12. 1. Philip. 4. 18.

mus, quādo [x] *actiones corporis mortificamus, Deo* [y] *laudem sacrificamus, vota reddimus, juvencos* [z] *labiis nostris rependimus, spiritum* [a] *fractum exhibemus, eleemosynas* [b] *egentibus largimur*; ærumnas, & calamitates, quales, quales, perpetimur ac toleramus.

[x] Rom. 8. 13.
[y] Psal. 50. 14.
[z] Hos. 14. 3.
[a] Psal. 51. 19.
[b] Luc. 11. 41.

9 *Sacerdotium* hoc nostrum est à Levitico [c] diversum; est & nō diversū. Diversū, quatenus externas nō offerimus victimas: non diversū, quatenus Levitæ se quoq; vivam Deo obtulerunt hostiam; nec illi solùm, sed quotquot pii unquam placuerūt Altissimo. *Sacerdotium* hoc nostrum nullo externo nititur sacrificio; nostri ipsorum oblatio, & consecratio hîc spectanda solùm. *Sacerdotium* hoc nostrum omnibus Christianis est adeò commune, ut eodem nemo privetur, quin eadem operâ clerus, seu sors Christi, beneficiorúmq; ejus hæres esse denegetur.

[c] Thes. Genev. 52. 18.

10 Quo magis in universum Dei gregem ferrei sunt, & inhumani, Pontificii, qui solis suis sacrificulis Missaticis, Sacerdotum larvis unctis, & rasis, sacerdotalem concedunt dignitatem. Quod dum faciunt, non solùm piam, purámq; Ecclesiarum reformatarū doctrinam despicatui habent, & ludibrio; sed etiam sana sanctorum Patrum eloquia nihili pendunt, & quod planè est atheum, certissima sancti Spiritus oracula negligunt, depravant, proterunt.

11 Dabitis veniam (*literatissimi Academici*) si infirmandis partibus nostris, orationem meam, cum campus detur, in quo liberè vagari possit, in angustias minimè compulero. Thesis firmanda hæc esto: *Omnes verè fideles sunt Sacerdotes.* Eam planè ac apertè loquuntur sacræ literæ, loquuntur sancti Patres, loquūtur primarii Ecclesiarum reformatarum antesignani.

12 Sacras

12 Sacras literas primùm speculemur. Id satis plenè mihi videor facturus, si *Esaiam* ab impuris Papicolarum glossematis vindicavero. Ille, de peregrinis cultum Dei, sub *Messiæ* adventum, amplexuris, [d] sic habet *cap. 56. vers. 7. Adducam ipsos ad montem sanctitatis meæ, & lætificabo eos in domo orationis meæ: holocausta eorum, & sacrificia, accepta erunt in altari meo.* Et *cap. 61. vers. 6. Vos Sacerdotes Jehovæ vocabimini.* Et *cap. 66. vers. 21. Ex istis assumam in Sacerdotes.* Hisce in locis præcipuam superstitionis, cæcitatisque Romanæ columnam ædificaturi *Missatici*, en, aiunt, *Sacerdotes*; en & *sacrificium*, etiam *sub novo fœdere*: ergo *sacrificium propitiatoriũ pro vivis, & defunctis*: ergo *Missa*.

[d] Mornæus de Eucharist. l. 3. c. 2. p. 365.

13 Ut nihil dicam multis ad hanc conclusionem opus esse intermediis syllogismis, notãdum, prophetas pro more suo novi fœderis cultum veteris Testamenti verbis exprimere. Alioqui vel cæcus videt, *Hierosolymam, Templũ, Altare, Thymiaterium*, cætera, instaurãda esse. Eã mente idem divinissimus propheta *cap. 60. vers. 7. Omnes greges Kedaris congregabuntur ad te: arietes Nebaiothi ministrabunt tibi; ascendentes altare meam accepti erunt.* [e] Doctor gentium, pro Christo [f] zelotypus, in eandem sententiam utitur Legis phrasi, *ad Romanos cap. 15. 16.* ubi palam profitetur *gratiam sibi à Deo datam*, εἰς τὸ εἶναι λειτουργὸν, *ut sit minister Jesu Christi apud gentes*, ἱερουργοῦντα, *sacrificans Evangeliũ Dei, ut oblatio gentium fiat accepta, sanctificata per Spiritum sanctum.* Id planiùs dicit *vers. 20. Evangelizare contendo.* Quæ commemoravi; *Hierosolyma, Templum, Altare, Thymiaterium*, λειτουργὸς, ἱερουργῶν, singula sunt (*ut cũ nobili MORNÆO loquar*) in Christo abolita, Christianis allegorica.

[e] Act. 13. 2. & 21. 21.
[f] 2. Cor. 11. 2.

14 Qui-

14 Quinam igitur Esaiæ Sacerdotes? Quænam sacrificia? De Sacerdotibus expressè *Petrus 1. Ep. 2. 5. Vos estis sacerdotium sanctum.* Et *ver. 9. Vos estis regale sacerdotium.* Etiam expressè *Johannes Apoc. 1. 6. Jesus Christus fidus ille testis, primogenitus ille ex mortuis, ac princeps regũ terræ, fecit nos Reges, & Sacerdotes Deo, et Patri suo.* Quod ipsum iterant Seniores in cãtico, verbis contextûs mei: *Fecisti nos Deo nostro Reges & Sacerdotes.* Vos Sacerdotes, & nos Sacerdotes. Vos, & nos: hoc est, omnes, *qui credimus, 1. Pet. 2. 7.* Omnes, *quos vocavit Deus è tenebris in admirabilem suã lucẽ 1. Pet. 2. 9.* Omnes, *quos Christus dilexit, & lavit à peccatis per sanguinem suum. Apoc. 1. 5.* Vos, & nos: omnes, qui Deum verè adoramus in Christo, sumus Sacerdotes. Sacerdotes sumus, & offerimus sacrificia, *spirituales hostias, acceptabiles Deo per Jesum Christum, 1. Pet. 2. 5. Corpora nostra, hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationalem cultum nostrum. Rom. 12. 1.* Sacerdotes sumus, & offerimus sacrificia, non solũ qui Presbyteri indigitamur, sed & illi omnes, qui *veluti* [g] *vivi lapides ædificati, fiunt domus spiritualis*; id est, omnes verè fideles: omnes sine ulla exceptione. *Non est* [h] *Judæus, neq; Græcus; non est servus, neq; liber; non est masculus ac fœmina. Omnes verè fideles sunt Sacerdotes.* Hæc è sacro libata fonte, ad *Esaiam* ab iniquâ Pontificiorum interpretatione vindicandum, ad theseos meæ stabilimen, sunt satis multa.

g 1. Pet. 2. 5.

h Gal. 3. 28.

15 Antiquitatis monumenta deinceps perscrutemur. Inde liquidò constabit PATRES in hanc causam, conferto quasi agmine descendisse. CLEMENS quem *Petri* faciunt & discipulum, & successorem *lib. 2. constit. Apostol. cap. 29. Carolo Bovio Episcopo Ostunẽsi*

[i] Pag. 27. interprete, fideles sic alloquitur: [i] *Audite hæc vos laici, & electa Dei Ecclesia. Etenim antea populus, Dei populus, & gens sancta vocabatur. Vos quoq; igitur estis sancta* [k] Exod. 19. 6. 1. Pet. 2. 9. *Dei, & sacra Ecclesia, descripta in cælo, regale* [k] *Sacerdotium; gens sancta; populus acquisitionis; sposa ornata Domino Deo; Ecclesia magna, Ecclesia fidelis.* Nihil potuit dici appositiùs. Vos *laici*, non tantùm *clerici*, estis *regale Sacerdotium*. CYPRIANVS in *Sermone*, quem [l] Opusc. de Card. Christi virtutib. edit. Basil. 1520. pag. 454. habuit *de unctione Chrismatis*, [l] apertè hoc ipsum, palámq; asserit: *Participes Christi quotquot sunt, consortes sunt tam unctionis, quàm nominis; & dicuntur à Christo Christiani, ut sint sui, Christo duce, rectores, & duces, & offerant Deo quotidianū sacrificium, ordinati à Deo sanctimoniæ Sacerdotes.* Nec obscurè, quisquis fuit *homi-* [m] Homil. 9. [n] Li. 9. & Mornæus l. 3. c. 2. de sacrif. Missę. pag. 366. *liarum in Leviticum* autor sive [m] ORIGENES, sive [n] CYRILLVS: *An ignoras, tibi quoq; id est, omni Ecclesiæ Dei, et credentiū populo Sacerdotium datum? Audi quomodo Petrus dicit de fidelibus: Genus electū, regale Sacerdotium, gens sancta, populus in acquisitionem. Habes ergo Sacerdotium, quia gens Sacerdotalis es; et ideo offerre debes Deo hostiam laudis, hostiam orationum, hostiam misericordiæ, hostiam pudicitiæ, hostiam justitiæ, hostiam sanctitatis.*

16 Eâ mēte [o] TERTVLLIANVS *libro de exhor-* [o] Cap. 7. [p] Iuel. defens. Apol. p. 652. [q] Iuel. ibid. *tatione castitatis*, [p] *Nonne*, inquit, *& laici Sacerdotes sumus? Scriptum est: Regnū quoq; nos, & Sacerdotes, Deo, & Patri suo fecit.* Et [q] AMBROSIVS *in Lucam lib. 5. cap. 6. Omnes filii Ecclesiæ sūt Sacerdotes. Ungimur enim in Sacerdotium sanctum, offerentes nosmet ipsos Deo hostias spirituales.* Et CHRYSOSTOMVS *in ep. ad Corinth. posteriorem, homilia tertia; Nos, non unam, sed tres nunc habemus dignitates: nam & regno potituri sumus,*

&

& Sacerdotes efficimur, & Propheta reddimur: Sacerdotes efficimur, dum corpora nostra hostiam offerimus. [r] *Exhibete corpora vestra, hostiam viventem, acceptam Deo.* [r] Rom. 12. 1.
Idem circa finem ejusdem concionis: *Tu in baptismo Rex efficeris, & Sacerdos, et Propheta. Sacerdos, dum teipsum offers Deo, immolásq; corpus tuum, & teipsum mactas.*

17 Huc illud *Hieronymi* commentario *in caput primum Malachie: Genus Sacerdotale, & regale sumus, omnes qui baptizati in Christo, Christi censemur nomine.* Et *Augustini* illud *de civitate Dei lib. 20. cap. 10. Sicut omnes Christianos dicimus propter mysticum Chrisma: sic omnes Sacerdotes, quoniam membra sunt unius Sacerdotis: de quibus Petrus, Plebs, inquit, sancta, regale Sacerdotium.* Infinitus essem, mihiq; labori, & vobis tædio, si reliquos è Patrum choro, disertos hujusce sententię ascriptores, in medium proferrem. Satis habeo, qui hos protulerim; *Clementem, Cyprianum, Cyrillum, sive Origenem, Tertullianum, Ambrosium, Chrysostomum, Hieronymum,* & *Augustinum,* summâ voluntatum, studiorum, sententiarum consensione idem docentes; *Omnes verè fideles esse Sacerdotes.*

18 Istis accedunt Orthodoxi religionis reformatæ Doctores, eandem doctrinam pro Catholicâ promulgantes. *Wirtembergenses;* [s] *Non est* (inquiunt) *obscurum è sacris literis, quod omnes verè Christiani cõsecrentur in baptisma per Christum filium Dei in spirituales Sacerdotes, & debeant semper offerre Deo spiritualia sacrificia. Helvetii* in eundem sensum: [t] *Nuncupant sanè Apostoli Christi, omnes in Christum credentes, Sacerdotes; non ratione ministerii, sed quòd, per Christum omnes fideles facti Reges, & Sacerdotes, offerre possumus spiritu-*

[s] Harm. conf. parag. 11. Wirt. a 12. 20. p. 61.
[t] Ibid. Helvet. post. p. 38.

rituales Deo hostias. Et [u] *Basilienses: Omnes verè Christiani, etiam plebeii, sunt* [x] *Sacerdotes æquali jure.* Ad veritatem istam defendendam insignis est, & pia [y] *Lutheri,* [z] *Calvini,* [a] *Bezæ,* [b] *Bullingeri* , [c] *Danæi* , [d] *Aretii,* [e] *Sadeelis,* [f] *Mornai,* [g] *whitakeri* , [h] aliorum, qui nobiscum in veræ fidei unitate conjunguntur, conspiratio, & concordia.

19 Propositam meam thesin (*doctissimi Academici*) eâ, quâ potui, brevitate, confirmavi *verbo veritatis*, semine illo immortali, animarum nostrarum pabulo: etiam illustravi sanis antiquorum *Patrum* eloquiis, *Doctorúmq;* religionis reformatæ unanimi, piόq; consensu. Facere hîc non potest misera *Papistarũ* secta, quin obstrepat. Aperto ore in nos involant: cõtentiosè ac pertinaciter clamitant, [i] *apud nos nihil ordine, nihil decenter; omnia confusè, ac perturbatè fieri: omnes apud nos esse Sacerdotes, omnes esse Doctores, omnes esse interpretes.* Quo major nobis ab illis fit injuria, qui cum Ecclesiis in orbe Christiano sparsim reformatis, [k] *Belgicâ,* [l] *Bohemicâ,* [m] *Augustanâ* , [n] *Gallicâ,* [o] *Helveticâ,* [p] *Suevicâ,* [q] *Wirtembergensi*, cõcorditer, piéq; credamus, & doceamus, [r] *Ministrũ legitimè vocari oportere, & rectè, atq; ordine præfici Ecclesiæ Dei: neminem autem ad sacrum Ministerium pro suo arbitrio, & libidine, posse se intrudere.*

20 *Pontificii*, qui contra nos hac in causa scriptis suis acrius depugnarunt, hi ferè sunt: *Jo. Eckius* [s] *in libro de sacrificio Missæ, & in enchiridio c. 7.* Jod. Clichtovens [t] *in Antiluthero: Alfonsus de Castro adversus hæreses lib. 13. Albertus Pighius controvers. 11.* Bellar-

[u] Thes. Polan par. 2. de missâ Papist. corol. 3 p. 238.
[x] Esai 61. 6. 1. Pet. 2. 5. Apoc. 1. 6. & 5. 10.
[y] Lib. de abrogand. missa: l. de instituend. minist. ad Prag.
[z] Institut. 4. 18. 17.
[a] Thes. Genev. 51. 17.
[b] Comment. in Apoc. 1. cõc. 3.
[c] Respons. ad tom. 2. Bellar. controv. 3. c. 25. p. 136.
[d] In 1. Pet. 2. 5
[e] De unico Chr. sacrif. c. 3. arg. 15.
[f] De sacrif. missæ. lib. 3. c. 2. p. 366.
[g] In Duræum lib. 9. p. 808.
[h] Chemnitii. Sutlivii. &c.
[i] Iuel. Apol. par. 2. cap. 5. par. 1.
[k] Harm. confess. parag. 11. pag. 56.
[l] Ibid. p. 46. 47
[m] Ibid. p. 57.
[n] Ibid. p. 54.
[o] Poster. ibid pag. 37. & prior. ibid. p. 43.
[p] Ibid. p. 64.
[q] Ibid. p. 62.
[r] Iuel. Apol. par. 2. c. 5. parag. 1. & Harm. confess. parag. 11, p. 54.
[s] Alfons. de Castro. advers. hæres. lib. 13.
[t] Ibid.

mi nus-

minus de ſacramentis in genere lib. 1. cap. 24. 25. Gregorius de Valentia de Miſſæ ſacrificio lib. 1. cap. 4. & comment. Theologic. tomo 3. diſp. 10. qu. 1. Ribera comment. in Apocalypſin: [u] *Hardingus,* [x] *Stapletonus,* [y] *Durans, autor* [z] *Calvinoturciſmi, &* [a] *Kelliſonus.* Omnem iſti moverunt lapidem, ut ſententiam extra modum abſonam, & abſurdam, quæ nunquam cuiquam noſtrûm; ne per ſomnum quidem, in mẽtem venit, nobis affingerent. Ea eſt: *Omnes Chriſtianos eſſe Sacerdotes propriè dictos.*

[u] Iuel, defenſ. Apol. c. 5. parag. 1. p. 125.
[x] Counterblaſt. lib. 4. p. 407.
[y] Whitak. defenſ. reſponſ. lib. 9. pag. 807.
[z] Rainold. ba. cap. 16. p. 329.
[a] Survey. lib. 4. cap. 1. parag. 5. p. 202.

21 Mera hæc eſt, & manifeſta calumnia nobis injurioſiſſimè appoſita. Tantùm enim abeſt, ut ejus ſententiæ fautores ſimus, ut planè contrariam religioſiſſimè tueamur, conſtanterq́; & perpetuò doceamus; *Nullos Chriſtianos eſſe Sacerdotes, ſi propriè loquendum ſit.* Tria Sacerdotum genera in ſacris literis celebrantur. Primum, *Melchiſedechicum*; alterum *Aaronicum*; tertium, *Regale*. *Melchiſedechicum* propriè ſacerdotium, ad hanc horam manſit, & *manebit* [b] *in perpetuum* in perſona CHRISTI, qui *Miniſter* [c] *Sanctuarii*, ac veri illius tabernaculi, quod fixit Deus, & non homo, in Sancta Sanctorum *intra velum* [d] *ingreſſus*, ſedet in cœlis ad dextram throni Majeſtatis. *Aaronicum*, etiam propriè ſacerdotium, quandiu fuit ſacerdotium, per adventum [e] Servatoris abrogatum eſt, nec aliquid habet loci in novo Teſtamento. *Regale* noſtrum eſt, omnibus omnino Chriſti fidelibus [f] catholicum & commune. Ab eo, Chriſtiani omnes, *verè* appellamur Sacerdotes: *verè*, ſed nõ *propriè*: *verè*, ſenſu ſpirituali; non *propriè*, ſenſu legali, & literali.

[b] Heb. 7. 3.
[c] Heb. 8. 2.
[d] Heb. 6. 19. 20
[e] Muſcul. loc. com. p. 291.
[f] Ibid. p. 295.

22 Cum enim in ſacroſancto propriè dicti Sa-

[g] Ibid. p. 293.
[h] 1. Tim. 2. 5.

cerdotis officio primas teneat [g] mediatio inter Deũ & homines, eamq; Scriptura [h] Christo, Dei filio, unicè tribuat (*unus mediator est inter Deum, & homines, homo Jesus Christus*) non potest quisquam hodie in terris agens, *propriè Sacerdos* appellari. Solus Dominus Jesus id nominis suo sibi jure vendicat. Ille in cœlum ipsum penetrans, [i] sacrificium obtulit ἱλαστικὸν, [k] nõ quod esset extra se, sed semet ipsum. Semet ipsũ [l] *semel obtulit* in ara crucis. Efficacia illius unici, & semel facti sacrificii, tempore non antiquatur, ut opus habeat renovatione. Ut efficax fuit ab initio mundi, ita & ad finem usq; efficaciam suam firmam, & inconcussam retinebit. Semel oblatum, [m] mundum hunc Deo Patri [n] *reconcilliavit*; peccata nostra profligavit; conscientias nostras *à mortuis* [o] *operibus* ad serviendum Deo vivo emundavit; nos sanctificatos [p] in perpetuum *consecravit*; ingressum nobis ad thronum gratiæ in ipsa sancta patefecit, *ut accedentes* [q] *cum fiducia*, misericordiam consequamur, & ad opportunum auxilium gratiam inveniamus. Divinissima isthæc beneficia ex unico illo Christi sacrificio ad salutem nostram affatim redundarunt. Quid ergo amplius opus est *propriè dicto* in terris Sacerdotio? Si [r] iterandum sit Christi sacrificium, non fuit perfectũ illud, quod in cruce obtulit. Quod quidem asserere, sacrilegum, infandum, blasphemum est. Apertè igitur dicimus, si *propriè* loquendum sit, *nullos Christianos esse Sacerdotes*: nullos; ne Testamenti quidem novi Ministros.

[i] Musculus ubi supra. p. 294.
[k] Fay. Thes. 79. 7.
[l] Heb. 7. 27. & c. 9. 28.
[m] Muscul. ubi supra.
[n] Rom. 5. 10.
[o] Heb. 9. 14.
[p] Heb. 10. 14.
[q] Heb. 4. 16.
[r] Heb. 10. 3.

23 Consultissimè credo factum à *Spiritu sancto*, ut cum in scriptis *Apostolicis*, & *Evangelicis* verbi Ministros variè cõpellet, [s] ποιμένας, [t] διδασκάλους, [u] ἐπισκόπους,

[s] Ephes. 4. 11.
[t] Ibid.
[u] Philip. 1. 1.

x πρεσ-

[x] πρεσβυτέρους, [y] προεστῶτας, [z] ἡγουμένους; nusquam eos appellet ἱερέας. *Ministri Evangelici* passim in novo Testamento dicuntur *Pastores*, *Doctores*, *Episcopi*, *Presbyteri*, *Præfecti*, *Ductores*; at nullibi *Sacerdotes*. Id rectissimè observavit *Chemnitius* in [a] examine argumentorũ *Tridentinæ Synodi* pro *Missâ*. *Quod memorabile est*, inquit, *cum Scriptura novi Testamenti varias appellationes tribuat ministerio, in nullo tamen novi Testamẽti loco, Ministri verbi, & sacramẽtorum, Sacerdotes appellãtur*. Iterum id dicit in eodem [b] examine, ubi veritatis partes agit contra fictitium *Ordinis* sacramentum: In Scriptura *novi Testamenti* appellatio Sacerdotum, & Sacerdotii, nusquam tribuitur ministerio *novi Testamenti*. Hoc ipsum observârunt [c] *Illyricus*, [d] *Whitakerus*, & [e] alii, nusquam in *novo Testamento* publicos religionis Ministros vocari ἱερέας, *Sacerdotes*, sed tantum *Pastores*, *Doctores*, aliisq; ejusdemmodi nominibus, quæ quidem significant, nõ jus offerendi publici sacrificii, sed tantùm prædicandi, ac docendi illud unicum sacrificium, quod semel plenam nobis redemptionem, & peccatorum abolitionem impetravit.

24 Hinc appâret quàm totus sit in nugis *Gregorius de Valentiâ*, dum id confirmandum suscipit, *omnes Christianos non esse propriè dictos Sacerdotes*, quod nemo *Protestantium* unquam affirmavit. Neq; candidior est *Bellarminus*, qui [f] *Luthero*, magno Dei servo, quacunq; potest, nocet. Illi mortuo vafrè, & veteratoriè, insignem apponit calumniam, quasi docuerit vir ille verè pius, omnes homines baptizatos sic esse *propriè Sacerdotes*, ut sint etiam *sacramentorum ordinarii Ministri*. Ut fidem faciat *Lutherum* hoc docuisse, duo copiosè [g] disputat. Primum est: [h] *Minister sacramentorũ*

homo

[x] Tit. 1. 5.
[y] 1. Tim. 5. 17.
[z] Heb. 13. 7.
[a] Part. 2. p. 224.
[b] Par. 2. p. 405.
[c] In clavi, voce Sacerdos.
[d] Contra Duræum lib. 9. p. 812.
[e] Helvetii in cõfess. poster.
[f] Danæus Resp. ad tom. 2. Bellar. cont. 3. c. 25. p. 136.
[g] De sacram. in genere li. 1. cap. 24.
[h] Ibid. parag. Prima propositio.

homo esse debet, non autem Angelus sive bonus, sive malus. Alterum:[i] *Verus Minister sacramentorum* (*baptismo, & matrimonio exceptis*) *non est quilibet homo, etiam baptizatus, sed is solùm, qui ritè in Ecclesiâ ordinatus est.* Utraq; thesis & ambigua est, & falsa: ut fusè, lateq; commonstrat *Danaeus*[k] in suâ ad secundum Bellarmini tomum responsione. Nihil igitur necesse habeo, ut in iis examinandis tempus traducam.

i Ibid. parag. Secunda propositio.

k Controv. 3. cap. 24.

25 Placebit tamen mihi (*si et vobis*) ad eorū [*quae in Luthero reprehendit Bellarminus*] capita, & fontes quasi, digitum intendere. Dixit *Lutherus, omnes verè pios esse Sacerdotes.* Hoc reprehendit *Bellarminus*. Reprehendat igitur viros Dei sanctos *Petrum, & Johannem: Petrum 1. Ep. 2. 9.* & Johannem *in Apocalypsi cap. 1. 6. c. 5. 10. cap. 20. 6.* qui idem senserunt, ut suprà ex mirificâ antiquorum *Patrum*, & singulari omnium *reformatae religionis Doctorum* conspiratione, planū feci. Dixit *Lutherus, etiam mulieres posse, sicut sub*[l] *lege, sic sub Evangelio extraordinariè, prophetissarum munere, ex singulari* Dei *dono fungi.* Hoc reprehendit *Bellarminus*. Reprehendat igitur Deum ipsum, qui in ore Joëlis[m] id praedixit. Praedixit Deus, factum agnoscit *Petrus Act. 2. 17. Hoc illud est, quod dictum est, per prophetā* Joëlem: *Erit ultimis temporibus,* (*dicit* Deus) *effundam ex spiritu meo in omnem carnē, & prophetabunt filiae vestrae:*[n] *In ancillas meas in diebus illis effundam* ex spiritu meo, & prophetabunt. *Philippo* Evangelistę *Act. 21. 9. erant quatuor filiae virgines prophetantes.* Noli (*Bellarmine*) Deum reprehendere. Eum potiùs magnifica, quòd etiam mulieribus dona det ad Ecclesię suae aedificationem. Quae[o] *Lutherus* de ratione vocandi, instituendiq; Pastoris Ecclesiastici, ad senatum *Pragensem*

l Exod. 15. Iudic. 4. 2. Reg. 22.

m Cap. 2. 28.

n Act. 2. 18.

o Tom. 2. de instituend. minist. p. 391.

piè

piè ſcripſit, ea in ejuſdem calumniâ *Bellarminus* more ſuo,& *Papiſtico*,malitioſè,& truncatim excerpit. Non licet ſingulis percenſendis immorari : curſim dico. p Nunquam voluit *Lutherus*, nunquam ſenſit ; actu quenquam,ſine vocatione, ſacramentum ullũ in Eccleſia Dei adminiſtrare poſſe. Id quidem voluit, id ſenſit,unumquemq; pium poſſe pro ſui doni menſurâ proximum ſuum conſolari,docere, exhortari, illi viam ſalutis oſtendere. Voluit id,& ſenſit,ęquiſſimis inductus *ſăcti Spiritus* q juſſis,& imperio. Maledicta, quibus *Lutherum* figit *Bellarminus* , non rependam maledictis. Admonuit me r *Danæus* ex ſ *Salomone*, *nõ eſſe ſtulto ſecundum ſtultitiam ſuam reſpondendum.*

p Dançus reſp. ad 2. tom. cõt. 3. c. 25. p. 137.
q Eſai. 2. 3. 1 Cor. 14. 11. 1 Pet. 4. 11.
r Ad tom. 2. Bellarm. cont. 3. c. 25. p. 137.
ſ Prov. 26. 4.

26 t Turris omnem fortium armaturam continens,agnoſcitur *Bellarminus*. Nihil igitur mirum, ſi *Kelliſonus*, *Radfordus*, cæteriq; ejuſdẽ figlinæ, u Ἔγχεΐ τ', ἄορί τε, *Haſtáq; & gladio, ſaxiſq; ingentibus inſtent*, ut eaſdem partes, ſartas, & tectas (*ut aiunt*) ab omni detrimento conſervent. Hinc factum, ut nihil illi ſanctius habuerint,& antiquius, quàm ut ſimplex, & illiteratum vulgus in eam perſuaſionem pellicerent, eſſe nos in unâ *Sacerdotii* cauſâ, *inſanos*, *hæreticos*, *atheos*. Sic omnes in eodem mihi vidẽtur ludo docti ad maledicentiam. *Inſani, hæretici, athei* habemur hac in cauſa? Iniquiſſimè. Non ſumus athei, non hæretici, non inſanimus. x *Vera, ac ſanæ mentis verba eloquimur : ac ſecundum viam illam* y *quam hæreſin dicunt, ita ſervimus Deo patrio, ut qui credamus omnibus, quæ ſacris ſunt conſignata literis*, nec quicquam extra ea doceamus.

t Rainold. Apol. theſ. parag. 43. p. 406.
u Homer. Il. λ. 265.
x Act. 26. 25.
y Act. 24. 14.

27 Ut breviter,& ſummatim dicam, hæc docemus : *Chriſtum* factum in æternum ex Dei jurejuran-

[z] Heb. 7. 21.
[a] Bucan. loc. 42. p. 458.

do [z] *Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech*; [a] nullos habere sui *Sacerdotii* collegas; nobis reliquisse nō *Sacerdotium*, sed *Ministerium*; nullum *sacrificium* ἱλαστικὸν hodiè præstandum superesse; non temerè factum ut *Spiritus sanctus* nusquàm in novo Testamēto *Sacerdotis*, vel *Sacerdotii* nomen peculiariter ad *Evangelii Ministros* accommodârit. At docemus tamen etiam hodiè in Ecclesia Christiana nonnullis esse locum *sacrificiis*; *sacrificiis non propitiatoriis*, incruentis illis *Missaticorum*, sed *Eucharisticis*; quorũ duo genera nobis relicta ait Apostolus ad Hebræos. 13. 15. Αἰνέσεως, καὶ εὐποιΐας, *sacrificia laudis*, seu *gratiarum actionis*; & *sacrificia beneficentiæ*, sive *communicationis*. Ad hæc duo referuntur cætera: [b] Αὐτοθυσία, *sui ipsius mactatio*, quam [c] *Paulus* translatitiè vocat *hostiam vivam, sanctam, acceptā Deo, rationalem cultum nostrum*: & [d] σπονδή, *libamentum Martyrii*; *fideiq;*, & *bonorum operum sacrificia*. [e] Τοιαύταις θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ Θεός. Hęc apud Deum suavissimarum sunt instar victimarum, & ab unoquoq; fidelium Deo per Christum offerenda. In sanctis hisce fidelium operibus, secundum dilectionis regulam in verbo Dei præscriptam, ex fide factis, cum duo sint, *externum*, & *internum*: [f] ea tamē sacrificia sunt, non propter id, quod *externum* est, sed propter *interiorem animi affectum*: sacrificia sunt, non *externa*, sed *spiritualia*; eáq; ratione *omnes verè fideles* appellamus *Sacerdotes*.

[b] Bucan. loc. 45. de sacram. p. 597.
[c] Rom. 12. 1.
[d] Philip. 2. 17.
[e] Heb. 13. 16.
[f] Bucan. ubi supra.

28 Quam sentētiam nostram sanam esse & Catholicam, vel ipsi fatētur *Pontificii*. *Bellarminus* de sacramētis in genere, (*l. 1. c. 25.*) verba *B. Petri* (*1. ep. 2. 9.*) *Vos estis regale sacerdotium*; & *B. Johannis* (*Apoc. 5. 10.*) *Fecisti nos Deo nostro Sacerdotes*; intelligenda affirmat

de

g de spirituali sacerdotio, quo offerimus hostias spirituales, id est, bona opera, ac praecipuè laudes, & preces: quod quidem sacerdotium commune est omnibus piis hominibus. Valentianus commentariorum Theologicorum tom. 3. disp. 10. qu. 1. puncto 3 locum Petri similiter h intelligit de spirituali sacerdotio, quod omnibus fidelibus commune est: ad quod nimirum pertinet offerre hostias etiam spirituales, caritatis, justitiae, reliquarum virtutum actiones, quae in arâ mentis nostrae impositae, offeruntur Deo. Ita (inquit Gregorius) hunc locum Petri plerique exponunt, nec sanè inconvenienter. i Fran. Ribera ea verba in Apocalypsi; (cap. 1. 6.) Fecit nos Sacerdotes Deo, & patri suo, Omnes (inquit) Catholici expositores de sacerdotio metaphoricè dicto interpretantur. Metaphoricè dictum sacerdotium quodnam tandem est illud? Ibidem ait, electos Dei dici posse Sacerdotes Dei, eo quòd semetipsos quotidiè per compunctionem cordis, & orationes, caeteraque bona Deo offerant.

g Parag. Responsio.

h Parag. Respondeo, sensum &c.

i Pag. 39.

29 Indignabundus fremit, & furit k Fevardentius commentario in epistolam priorem Petri, ad ea verba: Vos estis regale sacerdotium: Hunc (inquit) Divi Petri locum, nec Papa, nec Episcopi, nec ab his ordinati Sacrifici, aut Monachi, de se tantùm intelligendum contendunt, ut calumniantur, & oblatrant Hugnostici; nec in eo venit notanda Pontificis Romani sacrilega audacia, quâ sibi vēdicet, quod omnibus Christianis est commune, quemadmodum (notate, quaeso, obiter viri istius cōquisitam in probris acerbitatem) quemadmodum R. Gualterus cum suis lupis, ac ursis Helveticis ululat. Hanc dignitatem, hunc gradum, hoc sacerdotium spirituale sine ullo sexûs aut conditionis discrimine, universis in Christo, renatis, & sacro Chrismate unctis, & sacratis cōcedimus, prae-

k Pag. 245.

prædicamus, tribuimus, & commune esse constanter, & palàm profitemur.

[l] Mat. 18. 16. 30 [l] In ore duorum, aut trium testiũ stabit omne verbum. *Omnes verè fideles esse Sacerdotes spirituales* valdè asseverãter dicit *Bellarminus*; plerosq; in eadem esse sententiã, nec sanè inconvenienter, agnoscit *Valẽtianus*; omnes Catholicos expositores idem sentire, autor mihi est *Ribera*; qui omnes, si qua *Fevardentio* fides, *Sacerdotium hoc spirituale*, sine ullo sexûs, aut cõditionis discrimine, *universis in Christo renatis concèdunt, prædicant, tribuunt, & commune esse constanter, et palàm profitentur*. Horum quatuor *Pontificiorum Doctorum* testimonia, quantumvis ad theseos stabilimen meæ infirma esse possent singula; tamen universa, cõjuncta, sunt firmissima; & *Papicolas* cũctos, plùs quàm

[m] Eccl. 4. 8. Rainold. Idol. 1. 5. 3. [m] *triplicato filo, quod non citò abrumpitur*, arctè vinctos tenent. Videtis (*doctißimi Academici*) sententiam nostram *de spirituali Sacerdotio*, non modò non jugulatã esse *Pontificiorum Theologorum* veru, ut hæreticam, insanámve; sed etiam approbatã, ut Catholicam, & orthodoxam. Et adhuc tamen illis habemur, vel in hac causâ, insani, hæretici, athei.

[n] Pers. sat. 5. ---[n] *Exclamet Melicerta perisse*
Frontem de rebus---

31 Idem cum illis sentimus, idem docemus, *omnes verè Christianos*, omnes fideles, *esse Sacerdotes spirituales*: & adhuc audimus malè? Quid tandem rei est? Quòd scilicet, præter *spirituale Sacerdotium*, aliud *propriè dictum* non agnoscamus. Vident impuri *Synagogæ Romanæ* Sacrifici, nisi id detur, præter *spirituale Sacerdotium* esse aliud *externum*, ídq; *propriè dictum*, se pessum ire, certissimámq; passuros jacturam, ac damnum

num irreparabile. Hinc factum est, ut ex ore suo, *diris & amarulentiâ pleno,* quidvis mali contra nos protulerint, & etiã nunc proferant.[o] *Beati, qui propter Christum convitiis afficiuntur.* Nos è sacro fonte hæc hausimus:[p] Translationẽ Sacerdotii à tribu *Levi* in *Christum* factam: Dominum nostrum *Jesum Christum* unicum esse novi Testamẽti, ut [q] *Mediatorem,* sic &[r] *Sacerdotem;*[s] *Sacerdotem* factum in ęternum; solum [t] *sanctum, innocentem, impollutum, à peccatoribus segregatũ, unicâ* sui corporis *oblatione* [u] *in perpetuum* nos *consecrasse.* Huic unico Sacerdoti,[x] *domui Dei præfecto,* surrogare alios, qui acceptâ potestate à [y] Suffraganeo offerant quotidiè hostiam, ipsam carnem, & ipsum sanguinem Domini, pro vivis, & defunctis, horrendũ est piaculum.

[o] Mat. 5.11.
[p] Heb. 7.12.
[q] Heb. 9.15.
[r] Heb. 6. 20.
[s] Ibid.
[t] Heb. 7. 26.
[u] C. 10. 14.
[x] Cap. 10. 21.
[y] Harm. conf. parag. 11. p. 38.

32 Pontificios igitur meritissimò aversamur, dũ [z] *duplicem Sacerdotis significationem* nobis obtrudunt; *eam, quæ communis est omnium Christianorum,* & *eã, quæ novi Testamenti Sacerdotibus convenit.* Erras *Duræe.* Huic distinctioni sese nõ accommodat *S.*[a] *Augustinus* assertorem. Verè de *Augustino* respondet doctissimus [b] *Whitakerus; nomen Sacerdotis ab illo tributum esse Ministris Evangelii* ὁμωνύμως, *& impropriè; quia nunc Ministri in Ecclesiâ locum obtinent veterum Sacerdotũ, non quia verè & propriè Sacerdotes sunt, quales illi extiterũt.* [c] Idem de aliis etiam Patribus respondet, eos *nonnunquam abusione quadam nomen Sacerdotis tribuere Ministris Evangelii.* Idipsum *Antonius Sadeel* [d] clarissimæ memoriæ, qui cœlestis doctrinæ [e] nitidũ jubar ab affectatâ seculi nocte vindicavit, affirmatè [f] dicit; *Ministros Evangelii sæpè à veteribus vocatos fuisse Sacerdotes allusione quadam ad vetus Testamentum: ac nos propterea*

[z] Duræus fol. 366.
[a] De civit. Dei lib. 20. c. 10.
[b] Defens. cõt. Duræum. l. 9. parag. 48. p. 809.
[c] Whitak. loco citato.
[d] Iacob. Lectius in vita Sadeel. p. 1.
[e] Ibid. p. 9.
[f] De unico Christi sacrif. cap. 1. p. 41.

Christum appellare verè Sacerdotem, ut allusiones, & similitudines, removeamus.

33 Argumentum illud, quod de *verbo* [g] *Anglico* adversum nos arripit [h] *Jesuita*, planè insulsum est, ac putidum. Quis tulerit eam cõsecutionem; *Anglicè appellamur eo nomine, quo designatur sacerdotium: ergo sumus propriè dicti Sacerdotes?* Verum quidem est; vulgò appellamur *Sacerdotes*: at à quibus tandem? Ab iis, qui *in infimâ plebe*; hominibus, minimè malis illis quidem, sed non satis *acutis*, aut *edoctis* ad verborum proprietatem intellectu perpendendam.

[g] *Priest.*
[h] Duræus. cõfut. fol. 369.

34 Non is sum, qui nomen *Sacerdotis* aspernar, ac respuam. Affirmo tantùm, Ministris *novi Testamenti* nomen illud nullo modo convenire, nisi [i] κατὰ χρηστικῶς, & ὁμωνύμως: prudentissimè factũ ab *Apostolis*, quòd in distinguendis *novi Testamenti* Ministris ab [k] *Aaronicis*, nomine *Presbyteri* potiùs, quã *Sacerdotis*, usi fuerint; nósq; facturos non imprudenter, si, *Apostolorum* exemplum sequuti, nomen *Sacerdotis*, utpote à nobis alienum, deinceps repudiaverîmus. *Presbyteri* instituti sumus, & admissi, non qui [l] *Missas* conficiamus, & *sacrificia* quædam devoremus, sed qui [m] ἐν λόγῳ, καὶ διδασκαλίᾳ *laboremus*: [n] *prædicemus sermonem illum; instemus tempestivè, intempestivè; arguamus, objurgemus, exhortemur cũ omni lenitate.* Ea demum nostra est legitima & sancta vocatio.

[i] Whitaker. de cens. cont. Duræum. li. 9 par. 47. p. 807.
[k] Ibid parag. 51. p. 813.
[l] Ibid.
[m] 1. Tim. 5. 17.
[n] 2. Tim. 4. 2.

35 Hîc se erigit, si minùs fortiter, attamen strenuè, altercator clamosus, ac turbidus, *Matthæus Kellisonus*. Ambas iratus buccas inflat. Tergiversatur, ac quærit, quâ vocatione freti nostri *Pastores*, *Ecclesiæ* reformandæ, ac docendę, partes susceperint. Apertè, palámq;, quod res est, *Kellisone*, dicam. *Pastores* nostri, qui primi

primi ſuperiori ſeculo deformatam *Eccleſiam* priſtino ſplendori reſtituerunt, [o] eandem habuerũt *vocationẽ*, quâ vos temerè gloriamini:ſed eã, quâ vos abuſi eſtis, illi in germanum uſum revocârunt. In noſtris habem⁹ viros omni doctrinâ & pietate ornatiſſimos, [p] *Lutherum, Zuinglium, Oecolampadium, Bucerum, Martyrem*, [q] *Farellum, Knoxium, Cranmerum, Parkerũ*, alióſq;, quorũ è ludo, tanquam *ex equo Trojano*, innumeri Miniſtri exiêrunt; certiſſimi *Eccleſiæ Catholicæ, Chriſti ſororis, ſpõſæ, amicæ*, ab *Antichriſti* tyrannide vindices; qui omnes legitimam habuerunt *vocationem*, tùm quà *Preſbyteri*, & *Paſtores*, tùm quà *Doctores*. Quà *Preſbyteri*, & *Paſtores*, docendi populum veritatem, & adminiſtrandi ritè ſacramenta munus illis incumbebat; quà *Doctores*, [r] oportuit illos Theologiam, & ſcriptis & lectionibus explicare, Eccleſiæ veritatem patefacere, doctrinas verbo Dei repugnantes arguere, & pro viribus profligare. Habes, *Kelliſone*, vocationem noſtram.

36 At ubi, inquis, *Miniſtrorum veſtrorum ordinatio? Ubi Epiſcoporum inter vos ſucceſſio?* Sic ille magnũ ſuum ſequutus magiſtrum, *Cardinalem* [ſ] *Bellarminum*, nos compellat. Interrogatiunculis [t] *Kelliſoneis* ut affatim ſit ſatisfactum; videamus, quid iiſdem de rebus, *ordinatione*, & *ſucceſſione*, noſtrarum partium viri eruditiſſimi, [u] *Gulielmus Whitakerus*, [x] *Fran. Junius*, [y] *Lambert. Danæus*, [z] *Sibrand. Lubbertus*, *Roberto Bellarmino* reſponderint. Singula proferre in medium non licet. Satis habeo, ſi quæ illi copioſiſſimè tradiderunt; ego vel percenſuero, ſtrictímq; attigero. *Bellarminus de Eccleſiâ militante lib. 4. cap. 8. Lutheranis* (quo nomine quoſcũq; in Eccleſiis reformatis verbi Dei Miniſtros

[o] Morn. de eccl. c. 11. p. 487

[p] Morn. ibid.

[q] Sutliv. in Kelliſon. cap. 1 p. 5.

[r] Morn. de Eccl. c. 11. p. 488.

[ſ] De eccl. milit. l. 4. c. 8. par. Ex quo.

[t] *Kelliſon Survey* lib. 1. c. 1. par. 9. p. 6. & l. 2 c. 5. par. 6. p. 109. & ibid. ca. 5. par. 24. p. 117. & li. 4. c. 1. par. 6. p. 203.

[u] Cont. 2. qu. 5. c. 6.

[x] Animadverſ in cap. 8. cont. 4. de concil. & eccleſ.

[y] Reſponſ. ad c 8. cont. 4.

[z] De eccl. l. 5. c. 5.

[*Pa-*

[*Pastores, Doctores, Episcopos*] perstringit) litem intendit suam. Non habent, inquit, *ordinationem*, nec *succcessionem*. Non *ordinationem*? At quam tandem? [a] Eámne, quæ verbo Dei præscribitur? An eam, quę est in *Papismo* usitata? Eam, quę pręscribitur verbo Dei, (*ep. ad Titum 1.5. & 2. Tim. 1.6. & Act. 6.6.*) eam, per summam Dei gratiam, ac misericordiam, in Ecclesiis nostris retinemus. Apud nos *Diaconi, Presbyteri, Episcopi cū precibus ac impositione manuum ordinantur*. Habemus igitur *ordinationem legitimam*, quia *Apostolicam*.

[a] Lubbert. de Eccles. l. 5. c. 5. p. 302.

37 Quid ampliùs desiderat *Bellarminus*? Ut eam scilicet habeamus *ordinationem*, quæ est apud illos, id est, in *Papismo* usitata. At quænam illa? Ea certè: [b] *ut qui fit Episcopus, à tribus Episcopis ordinetur*. Quem morem urget observandum, *ex Apostolorum canone 1. ex Anacleti ep. 2. ex duobus Cōciliis*, [c] *Nicæno 1. &* [d] *Carthaginensi 4*. Etsi *canones*, quorum primo nos premit, [e] *adulterini* sint, non [f] *Apostolici*; ac *Epistola illa Anacleti fictitia sit*, [g] nulliúsq; apud nos autoritatis: quia tamen vel ex Conciliis citatis satis constat, *legem* ab *Episcopis* fuisse latam; *ut qui deinceps Episcopus futurus esset, esset ille à duobus, tribúsve aliis Episcopis ordinandus*, eam agnoscimus factionem esse *Ecclesiasticā*, esse *piam*; non tamen *necessariam*: locum quidem habere in [h] *Ecclesia stante & florēte*, non itidem in *collapsa, & eversa*: servandum esse *rebus salvis & integris*, ubi *Episcopi boni fuerint*; at ubi Episcoporum loco lupi egerint, esse mutandam.

[b] Bellarm. de Eccles. milit. lib. 4. c. 8. parag. Quātum ad.
[c] Cap. 4.
[d] Cap. 2.
[e] Whitaker. cont. 1. qu. 1. cap. 4. p. 12.
[f] Whitaker. cont. 2. qu. 5. cap. 6. p. 283.
[g] Idem ibid.
[h] Ibid. p. 284. 286. 287.

38 Quid si Episcopi omnes fuerint *Ariani*? Fieri id potest, quia factum olim. An tum *ordinatio per tres Episcopos* necessariò servanda? Negabit, opinor, ipse *Bellarminus*. Facessat igitur, nec ampliùs obtru-

dat nobis, tanquam *necessarium*, quod vel ipse fatebitur *mutari* posse. Id quidem fatetur *capitis citati paragrapho* [i] *nono*; quo dicit, *dubium esse non posse, quin requirantur ordinariè tres, ut minimùm, Episcopi, ad novi Episcopi ordinationem, nisi fortè ex dispensatione cum uno Episcopo adsint Abbates infulati, qui vicem Episcoporum gerant, ut aliquando fieri solet ob Episcoporum raritatem*. Etiam [k] *paragrapho undecimo*; quo nobis vitio vertit, quòd *nulli apud nos Episcopi ordinati sint à tribus Episcopis, neq; ex dispensatione ab uno, assistentibus Abbatibus*. Quibus verbis concedit *Bellarminus*, in [l] *Episcopi* ordinatione, nō esse necessarios *Episcopos*: sed propter *Episcoporum* raritatem, eorum locum ex dispensatione *Abbates infulatos* supplere posse. Ergo, vel ipso judice, lex illa, de *Episcopo* per tres alios *Episcopos* ordinando, non est *simpliciter necessaria*. *Necessariam* esse *ex hypothesi*, fidenter asseveramus; nempè si bona fuerint Ecclesiæ tempora; si tot Episcopi, *at non lupi*, haberi potuerint.

[i] Parag. Quantum ad.

[k] Parag. Ex quo.

[l] Whitaker. cont. 2. qu. 5. c. 6. p. 284.

39 Constitutionis istius Ecclesiasticæ, quàm nos observantes fuerimus, pro nobis *Ecclesiæ nostræ* praxis loquetur. Valuisse eam in ordinatione [m] *Crāmeri*, aliorúmq; tunc temporis *Episcoporum*, si quispiam *Pontificiorum* inficias ibit, næ ille, illorum temporum historiam, *lucem veritatis*, non est nimis studiosè intuitus. At temporibus *ELIZABETHÆ* non valuit. Immò valuit. Testem appello *Parkeri* cōsecrationem, cui adfuerunt Episcopi tres, *Barlous*, *Coverdilius*, *Scorius*, ac duo *Suffraganei*, sicut ex ipsius consecrationis actis eruditus *Sutlivius* in examine supervisionis [n] *Kellisoneæ cap. 1.* planum facit. Tunc valuit. Et hodiè valere quisquam dubitabit, cum status

[m] Sutliv. Exam. cap. 1. p. 5

[n] Pag. 5

Ecclesiæ, Dei gratiâ, sub piissimo JACOBO, multò sit florentior, ac firmatior?

40 Ex dictis satis liquet, esse in Ecclesiâ nostrâ veram ac legitimam Episcoporum *ordinationem*. Vera itidem est, ac legitima eorundem *successio*. *Triplicem* facit clarissimus superioris seculi Theologus, [o] *Hieronymus Zanchius*, Episcoporum *successionem*: ut prima sit *successio personarum simul, & doctrinæ*; altera, *personarum tantùm*; tertia, *doctrinæ tantùm*. Prima illa, quâ per legitimam manuum impositionem *Episcopi*, jam inde ab *Apostolorum* ævo, *Episcopis prioribus* in ejusdem doctrinæ Apostolicæ & sacramentorum ministerio continenter succedunt, momenti est vel maximi. Hæc est successio illa, quâ [p] *Irenæus*, [q] *Tertullianus*, [r] *Epiphanius*, [s] *Optatus*, & [t] *Augustinus*, à [u] *Bellarmino* citati, tanquam argumento evidentissimo usi sunt, ad veram *Ecclesiam* ostendendam. *Successio* isthæc *Episcoporum* personalis cum doctrinâ conjuncta, finem accepit suum ferè cum [x] *Gregorio primo*, anno post Christum incarnatum sexcẽtesimo quarto. Post illud tempus *Antichristum* Romana meretrix niti cœpit. Hunc postquam enixa esset, Ecclesia ista ψευδώνυμος, non ampliùs Catholica, sed (ut *Fr. Junii* [y] verbis utar) *pus, & pestis Catholicæ* formari cœpit: nec ulterius retinuit eam, quam dixi, personarum simul, & doctrinæ successionem.

41 Alteram illam successionem, *personarum tãtùm*, in Ecclesia *Romana* hucusq;, ad annos mille, durasse (ut [z] *Bellarmino* gratificemur) non inficiamur. Eã tamen sic durasse, ut ipse vult, hoc est, absq; ullâ interruptione, pernegamus. A nobis est *Baptista* (an [a] *Bartholomæus*?) *Platina*, Apostolicus quondam abbreviator

[o] De oper. Red. lib. 1, c. 19

[p] Lib. 3. c. 3.

[q] Lib. de præscript.

[r] Hæres. 27.

[s] Lib. 2. cont. Parmen.

[t] Epist. 165. & psal. contra partem Donati; & lib. contra ep. Fundaměti c. 4.

[u] De notis Eccles. cap 8.

[x] *Qui obiit 4 Id Mart. secundum comp. Eccles. Angl. 603.*

[y] Animadvers. in cont. 4. de Conc. & Eccl. l. 4. c. 6. par. 4.

[z] De Ecc. milit. l. 4. c. 6. parag. Quamvis.

[a] Nota ad vitam Platinæ edit. ante hist. Platinæ Colon. 1593.

ator. Ille nobis testis est, Ecclesiam *Romanam* sæpè Episcopis caruisse. Testis est, vacasse eam Sedem post *Sabinianum primum* mensibus 11. diebus 26. post *Bonifacium 4.* mensibus 7. diebus 25. post *Honorium 1.* anno uno, mensibus 7. diebus 18. post *Martinum 1.* mensibus 14. post *Nicolaum 1.* annis 8. mensibus 7. diebus 9. Perquam multæ ab eodem enumerantur Sedis *Romanæ* vacationes, ut mirus in eo mihi videatur *Bellarminus*, qui audeat Episcoporum ducentorum, & ampliùs,[b] continuationem non interruptam asserere.

42 At demus ei, quod tamen probare nunquam poterit, *Episcoporũ successionem* in *Romanâ* Sede, à *Gregorio primo* hucusq;, sine ullâ interruptione durasse: quid inde lucrabitur? Nihil certè [c] nisi probare posset similiter; *fidei, et doctrinæ successionẽ* in illâ Sede interruptam non fuisse. Etenim successio nuda [d] localis, & externa tantùm, fide, doctrinâ, ac religione semotis, mortua est, ac tanquam cadaver quoddam: cujusmodi est Episcoporum in Ecclesiâ nunc Romanâ successio. At jactat *Bellarminus* Ecclesiæ suæ [e] conspirationem in doctrinâ cum Ecclesiâ antiquâ; [f] doctrinę sanctitatem, ac etiam [g] efficaciam. At hæc quàm ridiculè? Si enim fastuosus iste Romanarũ hæreseõ [h] ὑπερασπιστὴς non videat mirificè factam in Ecclesia Romana *doctrinæ, gubernationis, cultus divini, sacramentorum*, atq; adeò *totius religionis* mutationem: audebo cum [i] *Sibrando* affirmare, esse eum quidem admodum stupidum, & planè ex eorum numero, quibus Deus hujus seculi mẽtem excæcavit, ne videant veritatem.

43. Restat tertia *Zachianæ divisionis* successio: *successio doctrinæ tãtũ*; successio interna, ac viva. Cũ hâc si

[b] De Eccles. milit. lib. 4. c. 8. parag 4.

[c] Whitaker. cont. 2. qu. 5. c. 4. p. 261.

[d] Ibid. cap. 6. p. 275.

[e] De Eccles. milit. l. 4. c. 9. parag. Sexta nota.

[f] Ibid. c. 11. parag. octava nota.

[g] Ibid. c. 12. parag. Nona nota.

[h] *Sic vocatur à Chamiero, ep. Jesuit. part. 2. ep. Dedic. pag. 7*

[i] De Eccl. lib. 5. c. 5. p. 292.

conjuncta fuerit *personalis*, summoperè quidem probanda est; sine hâc nihili facienda. Rationem vultis? *Personalis* instituta est propter *doctrinæ successionem*; non autem hæc propter illam. *Successio* isthęc *doctrinæ veræ, & Apostolicæ*,[k] per homines, extra ordinem vocatos, prædicatæ, quamvis desideretur *successio* Episcoporum per impositionem manuum consecratorū, & cōfirmatorum; per se sufficit, ad verum in Ecclesiâ Ministerium constituendum, & continuandum. Hæc ea est, quæ Ecclesiis reformatis, nostræ, aliisq;, per universum orbem Christianum disseminatis, spiritum dat, & vitam. Hinc rectè sequitur: [l] Doctrina, quam nostra Ecclesia profitetur, est illa, quam Christus tradidit: Ergo etiam nostra Ecclesia est illa quam Christus instituit. Idem de reliquis esto judicium.

[k] Zanch. de oper. red. lib. 1 cap. 19.

[l] Lubbert. de Eccl. lib. 5. c. 3. p. 266.

44 Hactenus (*viri, Patres, & Fratres*) meam de *Sacerdotio Christiano* sententiam, qualitercunq; exposui. *Omnes verè fideles esse Sacerdotes*, testimoniis sacræ paginæ, virorúmq; tam prisci, quā nostri ævi, doctissimorum, minimè contemnendis, comprobavi. Contrarias Papicolarum calumnias depuli. Ministerium apud nos sacratissimum ab hominibus malevolis pariter, ac maledicis asserui. Planum feci; in Ecclesiâ nostrâ omnia ordine, omnia decentèr, nihil confusè, ac perturbatè fieri; neminem ad sacrum Ministeriū, pro suo arbitrio ac libidine posse se intrudere; legitimam nobis esse vocationem, legitimam ordinationem, legitimam successionem.

Gratiam fac nobis [æterne Deus] quos tibi filius tuus unigenitus fecit Sacerdotes, ut singuli ambulemus, prout nos decet, tibi quotidiè offerentes hostias gratas,

sanctas,

sanctas, odores bonæ fragrãtiæ, spirituales, nosipsos. Nósq; speciatim ad sanctißima tua mysteria dispẽsanda vocatos (bone Deus) sic erudi, & informa, ad scientiam, & pietatem, ut eximio nostro muneri ritè obeundo sufficiamus; ut verbum tuum syncerè doceamus, falsa dogmata strenuè convellamus, omnes ab impietate revocemus, ad gloriã Domini nostri, Jesu Christi; cui tecum, & cũ Spiritu sancto honor sit, & gloria in æternum. Amen.

DE CONSILIIS EVANGELICIS.

Cap. 2.

Matth. 19. 21.

Si vis perfectus esse, abi, vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo; & adesdum, sequere me.

QVÆ vera sit, & maximè quasi compẽdiaria, ad beatitudinem consequendam via, congressus iste Domini, ac Servatoris nostri, *Jesu Christi*, cũ juvene quodam, apertissimè demonstrat. Via beatitudinis assequẽdæ duplex proponitur; per *opera* in *lege*; per *fidem* in *Evangelio*. Cum [a] prior illa vel juvenis istius exemplo nobis sit ἀδύνατος, illa altera restat ineunda. [b] *Dei gratiam non facio irritam; nam si per legẽ est justitia, Christus sine causâ mortuus est*. Contextum Evangelicum cursim attingam.

2 Versu 16. *Et ecce*] Res [c] eximia monstratur; attentio excitatur. Εἷς]pro τὶς, [d] *Hebraismus* est. Unus, id

est,

[a] Danæus cõment. in Mat. 19.16.

[b] Gal. 2. 21.

[c] Illyricus in clavi; voce, Ecce.

[d] Piscator.

est, quidam. Quidam non desipiens senectute, sed [e] νεανίσκος, in ætatis flore: non ex infimâ multitudine, sed [f] ἄρχων, [g] princeps sive *Judæorum*, sive *Sacerdotũ*, sive *Pharisæorum*, sive *Synagogæ*; juvenis certè autoritatis primariæ, ac [h] multarum possessionũ. Juvenis iste accedẽs, immò [i] accurrens; non insidiosè, tentãdi animo, quod volunt [k] *Hieronymus*, [l] *Ambrosius*, [m] *Cyrillus Alexandrinus*, & [n] *Gregorius Nazianzenus*; sed seriò, ac discendi animo, ut [o] *Basilius*, [p] *Chrysostomus*, [q] *Euthymius*, & [r] *Theophylactus*: Juvenis iste *accedens*, immò *accurrens*, & γονυπετήσας Marc. 10. 17. *genibus flexis Christum* reveritus, dixit ei; *Magister bone, quid boni faciam, ut habeam vitam æternam? Quæstio* est, & eidẽ præfixa *præfatio*. *Præfatio* honorifica est: *Magister bone*. *Quæstio* instituitur, non de curiosis, non de subtilibus, non de supervacaneis, sed de necessariis; *Quid boni faciam, ut habeam vitam æternam?*

[e] Matth. 19. 20
[f] Luc. 18. 18.
[g] Salmeron. in Matth. 19.
[h] Mat. 19. 22.
[i] Marc. 10, 17.
[k] Comment. in hunc locum
[l] Comment. in Luc. 18.
[m] Lib. 2. Thesaur. cap. 1.
[n] Lib. 4. Theolog. paulo post med.
[o] Homil. cont. divites avaros.
[p] Comment. in hunc loc.
[q] Comment. in hunc loc.
[r] Comment. in Marc. 10.

3 Quæstioni subjicitur *Christi* responsum ver. 17. *Ipse verò dixit ei*. Responsi duo sunt membra: *reprehẽsio quærentis*, & *rei quæsitæ declaratio*. Reprehensio est: *Cur me dicis bonum?* Vulgatus *Interpres*, & *Hieronymus* legunt; *Quid me interrogas de bono?* Ita & *Augustinus de Trinit. lib. 1. cap. 13.* quemadmodum & in nonnullis etiam nunc Græcis codicibus legi contendit *Maldonatus*. Cum tamen pleraq; exemplaria habeant τί με λέγεις ἀγαθόν; eáq; verba æquis sint expressa syllabis in hujusce colloquii narratione apud [s] *Marcum*, & [t] *Lucam*: omnino legimus; *Cur me dicis bonum?* Sic quadrabunt sequentia.

4 *Nullus est bonus, nisi unus, Deus*] id est, (ut rectè [u] *Albertus Magnus*) essentialiter, causaliter, exemplariter, & finaliter. [x] Solus Deus est bonus: primáq; omnium.

[s] Cap. 10. 18.
[t] Cap. 18. 19.
[u] Comment. in hunc loc.
[x] Snecanus de essentialib. Dei propriet. p. 162.

um bonorum, cum naturalium, tum moralium, non certè otiosa; sed efficiens, operans, gubernans, & finalis causa. Solus Deus est bonus *essentialiter, causaliter exemplariter, & finaliter*. Aliâs & homo bonus est. *Bonus homo è bono thesauro cordis profert bona. Matth. 12. 35. Omnia, quæ creavit Deus, Deus inspexit: ecce bona erant valdè Gen. 1. 31.* Hîc locum habent axiomata illa Theologica apud Aquinatem passim occurrentia: [y] *Omne bonum, est bonum, sola similitudine divinæ bonitatis.* [z] *Omnia sunt bona bonitate Dei.* [a] *Omnia sunt bona bonitate Dei, ut principio effectivo, exemplari, & finali.* Reprehensionem quærentis habuimus. Sequitur rei quæsitæ declaratio.

[y] Prima, qu. 105. 5. c.
[z] Prima, qu. 6, 4. c.
[a] Ibid.

5 *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*] Perperam faciunt *Pontificii*, qui hisce verbis, ad dogma suum de bonorum operum meritis stabiliendum, abutuntur. Hic locus nihil eis favet. Verba *Christi* verissima esse agnoscimus: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* At inferimus. Mandata Dei nemo potest plenè præstare. Num ergo nos [b] inanibus præceptis, & vanis promissionibus lactat Deus? vel, ut *Bellarminus lib. de monachis cap.* [c] *13.* num Deus est omni tyranno iniquior, & crudelior, quippe qui tributũ petat, quod nemo potest solvere? Non est ita. Ad retundendam [d] in juvene illo perfectionis persuasionem hæc loquutus est Dominus: idq; voluit, ut juvenis ille imbecillitatem suarum virium in implendâ lege experiretur. Responsum Domini legale est: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.*

[b] Gualther. in Luc. hom. 169.
[c] Parag. Respondeo negandum.
[d] Osiander resp. ad Pontif. c. 10. qu. 3. arg. 4.

6 Juvenis [e] mox ardore inflammatus erga mãdata, λέγει αὐτῷ, ποίας; versu 18. ποίας; quærere videtur de *qualitate*, cum reverâ quærat de *substantiâ*. [f] ποίας;

[e] Aretius.
[f] Beza annot. majorib. & Luc. Brug.

id est τῖνας. *Dicit ei, quæ?* persuasus nimirum (si [g] *Lucæ Brugensi* credendum) à *Jesu*, novo *Doctore* regni cœlorũ, nova mãdata discipulis, ac sectatorib' proponi. *Quænã illa sunt mãdata, quæ jubes, ut observẽ?* [h] Percurrit illi *Christus* præcipua mandata secundæ tabulæ: *Nõ occides, Non mœchaberis; Non furaberis; Non dices falsum testimonium.* Quatuor hisce præceptis negativis ([i] in quibus *Futurum* pro *Imperativo*, more *Hebræorum*, ponitur) unum additur affirmativum, *versu 19. Honora patrem tuum, & matrem.* Cui subjicitur generale illud, in quo omnia præcepta recapitulantur: *Diliges proximum tuum, ut teipsum.* De primæ tabulæ præceptis silet *Christus*, [k] quia ex officiis caritatis, meliùs perspicitur, qualis sit cujusq; animus: vel (ut [l] *Abulensis*) quia in præceptis secundæ tabulæ includuntur præcepta primæ. Isthæc non dilato. Pergo.

7 *Versu 20. Dicit ei adolescens ille: Omnia hæc observavi à juventute meâ.*] Mentitum esse adolescẽtem [m] putant [n] *Hilarius*, [o] *Hieronymus*, [p] *Ambrosius*, [q] *Augustinus*, *Theophylactus*, *Beda*, & alii. Magis probat *Maldonatus* sententiam [r] *Basilii*, *Chrysostomi*, atq; *Euthymii*: juvenem hunc dixisse, quod res erat. Ut credam, prorsus mentitum esse adolescentem, adduci non possum, cum sub hæc ipsius verba *Marci 10.21.* legam, *Christum* eum intuitum esse, ac dilexisse. An Deus veritatis diligeret prorsus mentientem? Non credam. *Omnia hæc observavi à juvẽtute mea.*] videor mihi videre præclarum vitæ transactæ testimonium, [s] quod juvenis iste saltem de externâ præceptorum Dei observatione gloriari potuerit. Quem hodiè dabitis [*hujus loci, & ordinis juvenem?* immò] virum jam ætate gravem, vel etiam sanctitatis specie venerabi-

[g] Comment.
[h] Aretius.
[i] Salmeron.
[k] Marlorat.
[l] In Matth. 19. qu. 124.
[m] Morton. Apol. Cathol. par. 2. lib. 2. cap. 12.
[n] Canone in Mat. 19.
[o] Comment.
[p] Comment.
[q] Epist. 89.
[r] Homil. 2. contra divites avaros.
[s] Gualther. in Luc. Homil. 169.

rabilem, qui istud de seipso, verè dicere possit: *Omnia hæc observavi à juventute meâ?* Plures (*vereor; quæ nostri seculi calamitas est*) reperiemus, qui præcepta Dei ex ordine nè recitare quidem, nedum de illorum observatione gloriari possint. Pergit adolescens.

8 Τί ἔτι ὑστερῶ;] Nihil humile, nihil vile, nihil abjectum, pectus istud juvenile sapit. Qui [t] in præceptis Domini, operúmq; justitiâ, tantum studii hucusq; impenderat, ille Christum de consequenda vita æterna interrogat; *Quo adhuc deficior?* Conscientia hominis nullis operibus externis placari potest, quo minùs judicii divini terroribus infestetur. Juvenis iste imperfectionis suæ sibi conscius, *Quo* (inquit) *adhuc deficior?* Indulgentissimus Dominus qui [u] *arundinem quassatam non comminuit, neq; linum fumigans extinguit*, amicè illum compellat.

[t] Gualther. ubi suprà.

[u] Mat. 12, 20.

9 Versu 21. *Si vis perfectus esse, abi, vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo, & adesdum sequere me.*] Explicatiùs hæc eloquitur *Moguntinus* ille cócionator [x] *Jo. Ferus:* Si cupis esse is, quem jam te esse præsumis, *vade* jam sine morâ, noli differre usq; post mortem tuam, *vende*, non partem bonorum, sed omnia, quæ possides, *& da*, non amicis, non his, qui retribuere possunt, sed *pauperibus*, à quibus nullam expectare potes retributionem. *Si vis perfectus esse, vende quæ habes, & sequere me.* Hoc quid aliud est, quàm, Claude cor tuum mũdo; aperi idipsum Deo; neglige terrena; occupare cœlestibus; relinque creaturas; adhære creatori? *Vende quæ habes*] negotium arduum. *Habebis thesaurum in cælo*] amplissimum præmium.

[x] Comment.

10 Quid ad hæc adolescens? Ne verbum quidẽ.

Sed uti dicit *Matthæus versu 22.* ἀπῆλθε λυπούμενος. Nō [y] indignatus est, non obmurmuravit, non derisit sermonem Domini; sed *abiit*, λυπούμενος, animo mœsto, dejectóq;. Rationem vultis? Subsequitur: ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά. Pium adolescentis affectum, veluti bonū semen[z] spinæ divitiarum obruebant.

11 Contextum hunc Evangelicum (viri Patres, & fratres,) cursim, & breviter attigi, eâ mente, ut ejusdem serie, ac filo perpensis expeditior mihi via sit, ad *versum 21.* ab erroris *Papistici*, nō nubeculâ, sed rabie, vindicandum. *Si vis perfectus esse, abi &c.*] Erigunt hîc *Pontificii* plusquàm marmoream superstitionis suæ columnam, cui innititur magnū illud *vitæ Monasticæ* mysterium. Esse *consilia* (quæ vocant) *Perfectionis*, sive *Evangelica*, vel hinc (quâ sunt fiduciâ) certissimè sibi videntur evicisse. At quàm rectè sit istud ab eis factū, dicam, si priùs, quid de re ipsâ sentiamus, aperuero. Quod quidem mihi videor non ineptè facturus, si mihi quasdā, tanquā θέσεις, sūpsero, quæ & Theologicę sunt, & hujus causæ; iisq; firmandis operam dedero.

12. *Thesis 1. Consilia*, quæ vocāt, *Perfectionis*, sive *Evangelica, non sunt præceptis Dei præstantiora*. Id vel luce clarius est meridianâ Divinæ legis dignitatē pōderantibus. Cujus quidem dignitati ex eo nihil obducitur tenebrarum, quòd eam B. Paulus appellationibus quasi ignominiosis notet, vocétq; [a] *pædagogum*, [b] *carcerem*, [c] *jugum servitutis*, [d] *vim peccati*, [e] *elementū infirmum, & egenum*, [f] *iræ*, & [g] *mortis operatricē*, [h] *condemnationis ministerium*, [i] *literam occidentem*, [k] *chirographum nobis contrarium*, & [l] *testamentum ad servitutem prolem generans*. Dicta sunt isthæc ab Apostolo in collatione legis & Evāgelii, nō *simpliciter*, sed [m] κατά τι,

[y] Ferus. Luc. Brug.
[z] Erasm. paraph.
[a] Galat. 3. 24.
[b] Vers. 23.
[c] Galat. 5. 1.
[d] 1. Cor. 15. 56
[e] Galat. 4. 9.
[f] Rom. 4. 15.
[g] Rom. 7. 5. 2. Cor. 3. 7.
[h] 2. Cor. 3. 9.
[i] Vers. 6.
[k] Colos. 2. 14.
[l] Galat. 4. 24.
[m] Bucan. loc. 19.

culpâ nostrâ, non Legis; ut hinc nihil omnino detractum putem ab ejus dignitate. Eadem enim per se cõsiderata, ut doctrina à Deo promulgata, honorificè appellatur, *Rom. 7. 12. Lex quidem sancta; & mandatum sanctum, & justum, & bonum;* & *vers. 10. Mãdatum ad vitam;* & *Act. 7. 38. Eloquium Dei vivum.*

13 Amplissimis eandem regius Propheta ornaturus præconiis *Psalmo 19.*[n] eã variè appellat, *doctrinam Domini, testimonium, mandata, præceptum, timorẽ, judicia.* Singulis sua addit epitheta, & elogia: *Doctrina Domini perfecta, testimonium fidele; mandata recta, præceptum purum, timor mũdus, judicia vera.* Adjicit & efficaciam: *Restituit animam, erudit imperitum, cor lætificat, oculos illustrat.* Efficaciæ subjungit commendationes *à perpetuitate, à justitiâ, ab utilitate, à jucunditate.* Istis non immoror. Primaria legis cõmendatio est ab *efficiente causâ,* sive *autore,* ipso nempè *Deo:* cujus hîc notanda; *bonitas, sapientia, majestas, omnipotentia.*[o] *Bonitas* efficit, ut nihil injustum, aut tyrannicum præcipiat: *Sapientia,* ut in lege ferendâ nihil omittat necessarium, nihil adjiciat superfluum: *Majestas,* ut jus habeat, & autoritatem imperandi, nos vero maneat obsequendi necessitas: *Omnipotentia,* ut præmia bonis, supplicia malis possit rependere. Quin & divinæ legi sua est commendatio *à formâ, à fine, à fructu.* Summatim dico:[p] Si *autorem* spectes, nihil sanctius, nihil sapientius, nihil justius: si[q] *formam,* nihil absolutius, nihil perfectius: si[r] *finem,* nihil excellentius: si *fructum,* nihil utilius.

[n] Vers. 8. 9. 10.
[o] Fay. Thes. 42. 7.
[p] Sutliv. de Monach. instit cap. 15. fol. 72.
[q] Fay. Thes. 42. 10.
[r] Ibid. parag. 14.

14 Hæc ut dilatem apud vos (*viri undiq; doctissimi*) nihil est necesse. Persuasissimũ vobis est, sine omni exceptione hæc esse verissima: legem Dei *absolutissimam*

mam pietatis & justitiæ regulam præscribere ; eandem ita *perfectam* esse, ut nihil ei vel [s] *addi*, vel *adimi* debeat; [t] *Perfecto* nihil posse adjici; *Perfectos* esse, qui in præceptis [u] Dei ambulant; Deum ipsum, ipsum perfectũ, qui nos ad sui exemplar perfectos esse vult, & jubet, [x] ad eam *perfectionem consequendam*, legis suę *præcepta* nobis dedisse, scivisse, sancivisse: [y] Christum, [z] prophetas, [a] Apostolos, ut *perfecti* coram Deo simus ad *sola divinæ legis præcepta* nos revocare. Vis curari? quę sunt collyria? noli mentiri, noli pejerare, noli adulterari, noli furari, noli fraudare. Ecce, ut *perfectus sis*, S. Augustinus tractatu 18. in Johannem mittit te *ad legis præcepta*. Quæ cum *perfectissima* sint, stat immota prima mea Thesis. *Consilia*, quæ vocant, *Perfectionis*, sive *Evangelica, non sunt præceptis Dei præstantiora*.

15 Thesis 2ª. *Consilia*, quę vocant, *Perfectionis, sive Evangelica, non sunt nobis à Christo demonstrata, aut commendata*. Quæ enim *Christus* in *Evangelio* nobis, aut demonstravit, aut commendavit, sunt ea quidem præcepta potiùs, quam consilia nuncupanda; siquidẽ piis omnibus, & singulis, æquè [b] præcipiantur, eos ęquè obligent, ac non observata pœnam habeant. Æquè præcipiuntur, *vende, quæ habes; sequere me;* aliáq; quæ in consiliis enumerant, ac illud, *serva mandata*. *Vende, quæ habes; sequere me:*] Ecquis vel ingenio Bęotico, qui verba ista audierit, ea, præcepta esse inficiabitur? Æquè præcepta, æquè obligant, & ad pœnam. Rectè Johannes in *Apocalypsi cap. 22. 14. Beati qui præstant agni* [non consilia, sed] *mãdata. Jus erit illis in arborem vitæ, & in civitatẽ per portas ingredientur*. Qui secùs fecerint, qui non præstiterint, væ illis. [c] *Formidolosi, increduli, execrabiles, homicidæ, scortatores, venefici,*

[s] Deut. 4. 2. & 5. 32. & 12. 32. Sutliv. ubi suprà. Danæus resp. ad Bellarm. tom. 1. cont. 5. lib. 2. cap. 7. p. 950.
[t] Dan. Ibid.
[u] Gen. 17. 1. Sutliv. ubi suprà.
[x] Levit. 11. 44. Matth. 5. 48. 1. Pet. 1. 16. Danæus, ubi suprà.
[y] Mat. 19. 17.
[z] Hos. 6. 6. Mic. 6. 8. Malac. 4. 4. Esai. 8. 20.
[a] Rom. 13. 8. 9. Philip. 3. 16. 1. Pet. 1. 15. 16. Danæus ubi suprà.
[b] Danæus resp. ad Bellar. tom. 1. cont 5. lib. 2. c. 7.
[c] Apoc. 21. 8.

idololatræ, mendaces omnes, omnes qui Dei filiū, filiiq; Dei præcepta conculcaverint, *in lacum igneum, ac sulphureum* conjecti, æternis cruciatibus torquebuntur.

d Marc. 16.15.
e Viller. aut Cherpunt. in Marc. 16. 15.

16 Discipulis suis commisit Dominus, non *consilia*, sed *præcepta, Mat. 28.20.* [d] *Abite in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ*; [e] nō Judæo, nec in Judæâ tantùm; sed omnibus hominibus, & ubiq; : *docete eos servare omnia, quæ mandavi vobis*; quæ *mandavi*, non quæ *consului*. Quæcunq; Christus vult nos edoceri, & à nobis servari, ea *mandavit*. At quid si *consuluisset*? Certè, si (quod scribit Plato epist. 7. ad Dionis propinquos, & familiares) αἱ τῶν τυράννων δεήσεις μεμιγμέναι ἀνάγκαις εἰσί, si preces tyrannorum necessariæ sint, mandati instar; longè id æquiùs statuim', [f] *cōsilia* Christi *mādata* esse; uti illud *Apoc. 3. 18.* Συμβουλεύω, *Consilium do tibi, ut emas à me aurum igni exploratum, ut dives fias; & vestimenta alba, ut induaris, nec manifesta fiat pudenda nuditas tua.* Quid multis? Cum *Consilia Christi*, si quæ videantur talia, habenda sint in *præceptis*, præsertim cum omnia, quæ nos servare vult Christus, ipse *mandaverit*; stat immota secunda mea Thesis: *Consilia*, quæ vocant, *Perfectionis*, sive *Evangelica, non sunt nobis à Christo demonstrata, aut commendata.*

f Iun. de mēb. Eccl milit. cōt. 5. lib. 2. cap. 7. parag. 1.

17 Thesis 3ª. *Consilia*, quæ vocant, *Perfectionis*, sive *Evangelica, non sunt opera bona.* Nec *opera*, nec *bona*. Quæ duo eruditus [g] *Sutlivius cap. 11.* de Monachorum institutis, adversùs primarium Romanarum partium propugnatorē, uberiùs, ac fusiùs disputavit. Breviter, & in transcursu dico; consilium non esse [h] *opus*, sed potiùs *operis* velut *causam*: eúmq;, qui *causam* cum *effectu* velit confundere, ipsum quidem valdè esse

g Fol. 47. b.
h Ibid. f. 48. a.

inopem

inopem consilii: deinde dari [i] *consilium* à consulente; sumíq; vel pro discursu rationis, vel pro conclusione; at *opus* ejus esse, qui *consilium* sequitur: adeò immane est, quantùm discrepant *Opus*, & *Consilium*. Neq; facilè observare est, aut sacras [k] literas sermone Latio redditas, aut Patres Ecclesię, aut quenquam latinè scientem, ita loqui, ut *consilium* appellet *opus*. Scholastici, qui singularem in loquendo sibi sumũt licentiam, verbum vix proferũt tam audax, & insolens. Sed nolo de verbis litigare. [l] *Bellarmino*, & [m] *Salmeroni* hanc ego lubens do veniam, verbis ut fruantur suis, *consilia* ut vocent *opera*.

[i] ibid.f.47.b.
[k] Ibid.f.48.a.
[l] Lib.de Monach.cap.7. parag. Quantum.
[m] Tom.13. Disp.9.de rat. Paulum intellig.parag. Vndecima reg. pag.35.b.

18 At qualia tandẽ? *Bonáne*? Non assentior. Bonum hîc accipio, quo nihil melius; absolutè bonũ; per se, & simpliciter bonum; verè bonum. Quo sensu *consilia Monastica*, non sunt, non dici possunt, *bona*. Ratio mea: quia non sunt *præcepta*. Non potest quicquam verè bonum morale dici, quod divinâ lege non præcipitur. Aliter qui sentiunt; legem illam absolutissimam arguunt imperfectionis. Et quid iniquius? Neq; nihil est, quòd, cui dicitur, *Recede à malo*, eidem dicatur, *Fac bonum. psal. 34. 15.* Dictum id omnibus Dei filiis. Omnibus; non eximitur vel unus. Nobis ipsis & officio nostro nimiùm desumus, qui bonum non facimus; bonum non apparens, sed verè bonum; & omne verè bonum. At omnium non est *Consilia* sequi *Monastica*. Hoc affirmant Pontificii. Affirmabo igitur & ego, *Consilia illa non esse verè bona*. Etsi missa fecero multa, quæ huc adferri possent, argumenta; vel ex iis, quæ jã pressiùs dixi, stabit immota tertia mea Thesis: *Consilia, quæ vocant, Perfectionis, sive Evangelica, non sunt opera bona*.

19 Thesis

19 Thesis 4ª. *Nulla sunt consilia*, quæ vocant, *Perfectionis*, sive *Evangelica*. Qui se huic thesi accõmodârunt assertores, recẽsentur à [n] *Bellarmino*; *Lutherus* in Epithalamio, & libro de votis Monasticis; *Philippus* in locis communibus cap. de discrimine præcepti & cõsilii, & in apologiâ confessionis Augustanæ; *Pet. Martyr* in lib. de cœlibatu, & votis Monasticis; *Calvinus* Institut. lib. 4. c. 13. *Brentius* in Cõfessione Wirtẽbergica cap. de votis Monasticis: addit [o] *Alphonsus de Castro* Jo: *Spangenbergiũ* in Margaritâ Theologicâ: addo & ego *Mart. Chemniciũ*, qui *Melancthonis* locos illustravit; & *Gul. Perkinsum* in Catholico reformato; & (ut [p] multos sileam) instructissimos Christi milites, qui magnum illum *Bellarminum* adorti, cum eo singulari acie, & fæliciter dimicârunt, *Junium*, *Danæum*, *Sutlivium*.

[n] De Monach. cap. 8.

[o] Advers. hær. lib. 12. cap. Præceptum.

[p] Osiand. Enchirid. contra Pont. cap. 12. qu. 3. p. 143. Artic. religionis Eccles. Anglicanæ. art. 14. Fay. thes. disp. 41. par. 39 Consens. Iesuit. & Christ. p. 777. &c.

20 Cum tot, & tanti viri, clarissima Ecclesiæ verè Catholicæ per Dei gratiam lumina, seriò id egerint, ut argumentorum numero, & pondere, veritatem eam, quæ venerandæ antiquitati semper integra fuit, & illibata, stabilirent; docerentq;, quia nulla penitus [q] vocula est à *Christo* emissa, cui non sit necessario obtemperandum, *nulla certè esse consilia Evangelica*; nihil necesse habeo, doctrinam tam sanctam, cui sæpiùs, sub articulo Supererogationis, graduati, subscripsimus, pluribus confirmare. Date modò veniam ut è tribus argumentis, quæ *Pelagiana*, & è quatuordecim, quæ *Calvinistica*, calumniosè & cõtẽptim, indigitat [r] *Bellarminus*, paucula huic negotio secernam.

[q] Calvin. inst. lib. 4. c. 13. parag. 12. Alphõs. a Castro advers. hæres. lib. 12. cap. præceptum.

[r] De Monach. cap. 13. parag. In cõtrarium.

21 *Consilia*, quæ vocant, *Perfectionis*, sive *Evangelica*, *nulla esse*, planè docent illa sacrarum literarum loca,

loca, quibus omnes, in Christo baptizati, tendere jubentur ad *perfectionem*. Omnibus discipulis suis dicit Christus, *Mat.5.48. Estote vos perfecti, ut pater vester, qui est in cœlis, perfectus est*. Omnes *Corinthios* alloquitur *Paulus 2. epistola cap.13. vers.11. Gaudete*, [f] *perfecti estote*. Omnes Christianos idem *Ephes.4.3.* apertè docet, *crescere* debere *in virum perfectum*. Qui & finis est prædicationis nostræ, *Colos.1.28.* ut *quosvis sistamus perfectos in Christo* Jesu. Omnes, sine discrimine, necessitate *præcepti*, vocantur ad perfectionem: nulla igitur sunt *perfectionis consilia*. Vanæ sunt, & futiles, illæ de *perfectione* distinctiones, ex acutis [t] Papistarum cerebellis edolatæ ad *consilia* sua *Perfectionis* munienda: *Perfectio, alia est caritatis, sive necessaria; alia consilii, sive utilis*. Fingant, per me licet, nova rerum, ac nominum monstra, fingendóq; sudent: at nè hilum quidem proficient. Loci jam citati planissimè evincunt; omnibus Christianis perfectionem non *consuli*, sed *præcipi*: omnes Christianos, omnes sine discrimine, necessitate *præcepti*, vocari ad *perfectionē*; non eam, quam dicunt *consilii*, sive *utilem*: sed eam, quæ *caritatis* est, & *necessaria*.

22 Huc accedit præceptum illud sanctissimum pariter, ac vulgatissimum, populo Israëlitico, & in eo nobis à [u] *Mose* datum, & ab unigenito Dei filio, in sanctissimo suo Evangelio, [x] fœlicissimo de æterna salute nostra præconio, [y] sæpiùs iteratum; *Diliges Dominum Deum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex totis viribus tuis*. Corde, animâ, mente, viribus; iisq; singulis, & totis. Cæcutirē profectò, si cum [z] *Bellarmino*, [a] *Jansenio*, [b] *Maldonato*, & [c] *Brugensi*, hæc tot verba, corde, animâ, mente, viribus,

[f] καταρτίζεσθε. vulg. *Perfecti estote*. Salmer. Com. tom.5. tract. 43. p.264. Sutliv. de Monach. instit. c. 10. parag. Quarto cm.

[t] Salmeron, ubi suprà. Bellarm. de Monach. c.13. parag. Tertio Matth.

[u] Deut.6.5.

[x] Dan. Isagog. Christ. par.3. lib.3. cap.21.

[y] Mat.22.37. Marc.12.30. Luc.10.27.

[z] De Monach. cap.13.

[a] Concord. in Mat.22.37.

[b] Comment. in Mat.22.37.

[c] Annot. in Matth.22.37.

bus, nihil differre vellem. Apertè ea diſtinguuntur à [d] *Gregorio Nyſſeno*, [e] *Theophylacto*, [f] *Anſelmo*, [g] *Auguſtino*, [h] *Bernardo*, [i] *Aquinate*, [k] *Caietano*, [l] *Abulenſi*, [m] aliiſq; ſuperioris ſeculi viris doctiſſimis, ſacræq; paginæ interpretibus fideliſſimis. Hos ſequutus & ego ea diſtinguo. Corde affectus, animâ vitam, mente intellectum, viribus omnia bona externa, & corporis intelligo. Cordis eſt ſcire, animæ velle, mentis poſſe; virium, ex corde, animâ, & mente, ſcire, velle, & poſſe, non tantum corporis noſtri valetudine bonâ, robore, formâ, agilitate, aliiſq; dotibus, ſed & divitiis, & dignitate, & autoritate, Deum glorificare, eiq; debitum præſtare obſequium. Primum hoc eſt, & verè magnum mandatum: cui quidem penitùs implendo cum (vel ipſo [n] *Auguſtino*, & [o] *Lombardo* teſtibus) non ſit quiſquã hâc infirmâ, fragiliq; veſtitus carne, qui ſufficiat; auſim affirmare, *Conſilia*, quæ vocant, *Perfectionis*, ſive *Evangelica*, aut ad dilectionem Dei nihil omnino pertinere, aut iſto de dilectione Dei mãdato præcipi.

23 Multus eſt, nec tam ſolidus, quàm verboſus [p] *Bellarminus* in mandato iſto maximo malè, pravè, nequiter, turpiter ad partes ſuas firmandas interpretando: cui cum abundè ſatiſfecerint viri doctiſſimi, [q] *Junius*, [r] *Danæus*, [ſ] *Sutlivius*, nihil ego ultra reſpondebo. *Diliges dominum Deum tuum ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, ex totis viribus.*] Haud explicatè ſatis locutus eſt [t] vir ille verè magnus, inſigniterq; & impenſè eruditus, qui affirmavit, *actiones noſtras à Deo multo plures approbari, quàm quæ præcipiuntur*. Qui præcipit ut toto corde, totâ animâ, totâ mente, totis viribus ipſum diligamus, idem proculdubio à nobis actiones quaſcunq; legitimas, & hone-

ſtas

[d] Lib. de creat. hominis c. 8.
[e] Comment. in Matth. 22.
[f] Comment. in Matth. 22.
[g] Lib. 1. doct. chriſt. cap. 22.
[h] Serm. 20. in Cantica.
[i] 22. qu. 44. art. 5.
[k] Comment. in Matth. 22.
[l] Comment. in Matth. 22.
[m] Gualther. in Marc. cap. 12. homil. 101. & in Luc. cap. 10. h. 102. Muſcul. in Matth. 22. Aret. in Mat. 22. Danæus contra Bellar. tom. 5. lib. 2. c. 13. Junius, &c.
[n] De doct. Chr. lib. 1. c. 22
[o] Sent. lib. 3. diſt. 27. art. 6.
[p] De Monach. cap. 13.
[q] In Bellarm. cont. 5. l. 2. c. 13.
[r] In Bellarm. cont. 5. l. 2. c. 13.
[ſ] De Monach inſtit. cap. 12.
[t] Hooker. Eccleſ. polit. l. 2. parag. 8. p. 120.

stas, etiam necessitate praecepti, postulat, & requirit. Quicquid boni possumus corde, animâ, mente, viribus, id omne à nobis requirit Deus, ac necessitate praecepti. Et tamen, cum fecerimus *omnia, quae praecepta sunt* nobis, nobis dicendum est, (idq; jussu [u] Servatoris nostri) *servi sumus inutiles.* [u] Luc. 17. 10.

24 At non ait Dominus; *servi inutiles estis*; sed *dicite, servi inutiles sumus*. Egregia quidem, & [x] *Bellarmino* digna observatio. Quasi verò id à nobis dici juberet *Christus* falsò, [y] dicisve causâ; ac non potiùs verè, & ex verâ moduli nostri, atq; debiti conscientiâ. Vult quidem *Christus* nos verè, & ex animo humiles esse, & ab omni meritorum (quae nulla sunt, nisi ad mortem) praesumptione abstinere, ut rectè J*unius*. Ea igitur mente Dominus: *Quum feceritis omnia, quae praecepta sunt vobis, dicite, servi inutiles sumus.* [x] De Monach. cap. 13. parag. Respondeo, Petrum. [y] Jun. animad. in Bellarm. cont. 5. l. 2. parag. 69.

25 Ne multis morer, summa est: Quicquid boni facimus, facimus ex debito, quia ex praecepto: Praeceptum est, diligendum esse Deum, ex totis, corde, anima, mente, viribus: si quis detur, qui hoc praestiterit, erit ille nihilominus *servus inutilis*. Ubi igitur meritum congrui, & condigni? Ubi opera supererogationis? Ubi *consilia* papistica? Quod sciam, dicam: [z] *nec apud homines, nec in mari*; ut stet immota, quarta mea Thesis: *Nulla sunt consilia*, quae vocant, *Perfectionis*, sive *Evangelica*. Nulla sunt; ergo non sunt praeceptis Dei praestãtiora; ergo nõ sũt nobis à Christo aut demõstrata, aut cõmẽdata; ergo nõ sũt opera bona. Vis hujus consecutionis est ab illa notissima regula: [a] *Non entis nullae sunt partes, aut qualitates.* [z] Erasm. adag. Nusquam. [a] Dan resp. ad Bellar cont. 5. c 7. parag. His autem, p. 952.

25 Hactenus [viri doctissimi] Theses firmavi meas: & nostram, hoc est, sanam, & orthodoxam de *con-*

ſiliis Evangelicis ſententiam aperui. Contrà ſentientes Pontificii non ſunt nulli, non pauci, non illiterati. *Judocus Clichtoveus* in Antiluthero lib.3.cap.10. *Conradus Klingius* locorum communiũ lib.3.cap.31. *Alphonſus de Caſtro* adverſus hæreſes lib.12.cap. de præcepto. *Petrus Caniſius* in opere Catechiſtico: *Domin. Soto* de juſtitiâ, & jure lib.2.qu.9.art.3. *Gregori⁹ de Valentiâ* comment. Theologic.tom.3.diſp.10.qu.2.pũcto 1. *Abulenſis* comment.in Mat.19.qu.143. *Salmerõ* comment.in epiſt.Pauli parte 1.diſput.9. *Gabriel Vaſquez* comment.in Aquinatis 12.qu.108.art.4.&, qui vel ſolus eſt [b] turris, omnem fortium armaturam cõtinens, [c] *Rob. Bellarminus*. Omnes, & ſinguli, id unum agunt, ut doctrina ipſorum de *conſiliis perfectionis*, ſive *Evangelicis*, unicâ *Monaſticæ religionis* arce, ſolido videatur innixa [d] fundamento; & ſupra firmam petrã, ipſum *Chriſtum*, extructa; necnon fortiſſimis ſacrarũ literarum munitionibus, & illuſtrium virorum autoritate, exempliſq;, undiq; circunſepta. Verùm temerarii labore currunt irrito, & quę afferũt, nihil ad nos.

26 *Conſilia Evangelica*, nec ſtabili fundamento niti, nec ſupra petram extrui, nec ullis ſacrarum literarum munitionibus, aut illuſtrium virorum autoritate, exempliſve circunſepiri, perquàm facile eſſet oſtendere, niſi anguſtiis hujus horulę prohiberer. Multa illi habent diverticula, multas flexiones, perplexa veſtigia. Infinitus eſſem, ſi perſequerer. At duo tamẽ, ſi vobis placuerit, ego carptim quaſi memorabo; Cõſiliorum *numerum*, & *naturam*.

27 Numerum immanem ſatis ex ipſis *Pontificiis* collegerunt [e] *Lutherus*, [f] *Brunfelſius*, & *Chemnicius*. Enumerant non tantùm tria illa, quæ vocant, [g] præcipua,

[b] Rainold. Apol.theſ. parag.43.pag.406.

[c] De Monach. c.7.& ſeq.

[d] Iudoc.Clichtoveus in Antiluthero c.10.

[e] Tom.2.lib.de votis Monaſticis.& tom.7. præfat. in cap 5. Matthæi.

[f] Apud Chemnicium locor. Theolog. par. 2.pag.282.

[g] Bellarm.de Monach.c.8. parag. Quartò ſciat.

pura,[h] principalia,& [i] substantialia consilia;*Continentiam,Obedientiam*,& *Paupertatē*: sed & alia permulta; *Non esse* [k] *vindicandum;non reddendum malum pro malo;non contendendum judicio;præbendam alteram maxillam;*[l] *cum tunicâ etiam pallium relinquēdum;*[m] *duo milliaria pro uno eunda;*[n] *petenti abs te, dandum; mutuò petenti,mutuò et gratis dandum;*[o] *diligendos esse inimicos; benedicendum iis,qui nos devovent; benefaciendum iis, qui nos oderunt;precandum pro iis , qui nos infestant*, & ejusdemmodi compluria. Quibus sunt,qui annumerēt & [p] *octo beatitudines*.Nec desunt,quibus cordi est, Consilia fingere,& fabricari,ex omnibus [q] novi Testamenti locis,in quibus legunt, aut vocabulum *Perfectionis*; aut particulas illas; *Si vis*; *Qui vult*; *Si vultis*.

h Canis.summ doctr.Christ. de consil.Evang.cap.2, p. 334.
i Chemnicius ubi sup.p.283.
k Matth.5.39.
l Vers.40.
m Vers.41.
n Vers.42.
o Vers.44.
p Vers.3.
q Chemnicius ubi suprà.

28 Tanta *Consiliorum* turba est,seu potiùs colluvies,ut minimè mirum sit, si apud eos præcepta Dei, numero denario,(*Exod.20.3*)immò binario(*Mat.22.40.*)inclusa,fastidita jaceant. Et hîc observandum benè monet *Chemnicius*,quam foecūdus sit error: ex tribus *consiliis* facta sunt duodecim: illis alia sunt addita; factáq; est progressio ferè in infinitum. Eousq; processit *Romanensium* audacia. Cujus quidē piguisse puto *Dominicum Soto,Petrum Canisium*,& *Robertum Bellarminum*.Aliâs cur diceret [r] *Soto*; *Consilia Evangelica ad tria reduci genera,continentiæ,obedientiæ, & paupertatis*?Cur [s] *Canisius*;*Omnia enumerare nō attinet: principalia tria sunt,de paupertate, castitate, & obedientiâ*? Cur [t] *Bellarminus*;*Multa esse verè,& propriè consilia Evangelica,sed præcipuè tria;continentiam,obedientiam, & paupertatem*? Quæ tria, quo sensu habeantur in *cōsiliis*, *cōsiliorū* naturā inspicientibus erit clarissimum.

r De justitia, & jure lib.2.qu.9. art 3.
s In opere Catechist. loco de Consiliis.
t De Monach. lib.2.c.8.

 29 Con-

29 Consiliorum naturam variè describunt,[u] Aquinas,& alii scholastici: *Consilia, sunt persuasiones majoris boni additi praeceptis, ut meliùs, & expeditiùs finis æternæ beatitudinis attingatur.* [x] Klingius: *Consilia Evangelica sunt perfectionis instrumenta, quibus ad summam perfectionem pervenitur.* [y] Alphonsus de Castro: *Consilium est adhortatio quædam ad bonum, cujus obedientia laudabilis, transgreßio verò inculpabilis.* [z] Canisius: *Consilia proponuntur, atq; consuluntur à Christo, ut parãdæ salutis ratio expeditior habeatur, ac facilior.* [a] Salmeron: *Consilia sunt opera, quæ spontè ab aliquo offeruntur Deo, supra communia præcepta.* Quid multis opus est? pro reliquis, pro omnibus, audiamus [b] Bellarminum: *Consilium, est opus bonum, à Christo nobis nõ imperatum, sed demonstratum; non mãdatum, sed commendatum.* Ita *viri Pontificii*, nè mysterium *Monasticum* aliquid capiat detrimenti, aliquam suis *consiliis Evangelicis* affinxerunt naturam: primò, ut sint: deinde, ut sint opera bona: tum ut à Christo sint nobis demonstrata, & commendata: ad extremum, ut sint præceptis Dei præstantiora. Quæ omnia thesibus meis è sacratissimo Dei verbo superiùs firmatis, labefactantur, cõvelluntur, evertũtur. Et, ut actum agam, vestra nõ feret patientia. Festinantiùs dicenda quæ supersunt: & tria illa, quæ vocant, *præcipua, principalia, & substantialia consilia*, quasi per transennã, strictim aspicienda.

30 Continentia (quo nomine virginitatem, cœlibatum, nuptiarum abjurationem, castitatem votivã intelligunt) non est consilium. Nõ consulitur *Esai. 56. 4. Sic ait Jehova de Eunuchis, qui observaverint sabbatha mea, & elegerint id quo delector, apprehenderintq; fœdus meum, daturus sum eis in domo mea, & intra muros*

meos

[u] 12. Qu. 108. art. 4.
[x] Loc. com. l. 3 cap. 31.
[y] Adver. hæres. lib. 12. cap. de præcepto.
[z] Sũma doctr. Christ. de consil. Evang. c. 1. p. 332.
[a] Tom. 13. cõment. in epist. disp. 9. p. 36.
[b] De Monach. lib. 2. cap. 7.

meos spatium, & nomen melius, quàm filiarum, aut filiarum; nomen perpetuum, quod nō excindetur. Eò loci *Eunuchus* non est à *voluntate* [c] cōtinens, sed à *naturâ*, sed à *necessitate*; non *virtutis*, sed *vitii*, sed *imperfectionis*. Loci sensus est: nec personæ, nec gentis ullius vitium, aut imperfectionem, infirmitatémve futuram impedimento, quò minùs benefaciat Deus ex promissione Evangelicâ, iis, qui resipiscentiâ, & fide in *Christum* se probaverint. Et quid hoc ad consilia Monastica?

[c] Iunius animad. ad Bellarm. contr. 5. lib. 2. cap. 9.

31 Nec consulitur continentia *Mat. 19. 12.* Discipuli Christi, ubi intellexerant non amplius liberum esse repudium, duram putantes esse servitutem, domi ferre morosam, rixosam, temulentam, aut simili vitio molestam mulierem, loquuti ut carnales, non ut spirituales, dicebant, [d] *non expedit uxorem ducere.* Eorum stultitiam ut refelleret, dixit eis Christus: [e] *Non omnes sunt capaces hujus sermonis, sed ii, quibus datum est.* Deinde instituit *Eunuchorū* [f] distributionem; ut *Eunuchi* dicantur, vel *de matris utero sic nati*, vel *facti ab hominibus*, vel qui *seipsos propter regnum cœlorum castrârunt:* adjecit tandem, [g] *qui potest capere, capiat.* Loci sensus est: Is, cui datum est, ut non expediat uxorem ducere, vocatione Dei εὐνουχίζεται propter regnum cœlorum, is ne ducito: cui verò id nō est datum; qui donum, vocationémq; ἀγαμίας à Deo non habet, is ordinem naturæ sequitor, cōjugium ne fugito, propter humana [h] *frivicula* ne abstineto. *Vocationi communi* ex naturæ ordine, *vocatio particularis* ex Dei dono opponitur; & quid hoc ad consilia Monastica?

[d] Mat. 19. 10.
[e] Vers. 11.
[f] Vers. 12.
[g] Vers. 12.
[h] Iun. cont. 5. li. 2. c. 9. art. 21.

32 Nec deniq; consulitur continentia à *B. Paulo 1. Cor. 7.* Ubi inter multa in hanc causam allata, illud habet *versu 25.* uti legit vulgatus Interpres: *De Virginibus*

nibus praeceptum Domini non habeo, consilium autem do. Inepta versio credulos fallit. In Græco fonte legim⁹, non βυλὴν, *consilium*; sed γνώμην, *sententiam*. Aliud est γνώμη, aliud βυλὴ γνώμη, mentis est; βυλὴ, voluntatis. Quā γνώμης, & βυλῆς, distinctionem accuratè persequitur doctissimus Junius [i] *animadversionibus in Bellarmini cōtroversiam 5. lib. 2 cap. 9. art. 76.* Γνώμην δίδωμι] Non satis commodè vetus ille interpres, *Cōsilium do.* Rectiùs alii: [k] *sententiam* meam *dico*; [l] *sententiam* meam *communico*, eámq; Dei verbo consentaneā. Qui hîc *Consilii* nomen retinere malunt, illi, si adverterint esse *cōsilium* istud, ad pręsentem necessitatem (*ob metum persecutionum*) adaptatum: facilè dabunt [m] *Osiandro*, hūc quidem locum, nihil ad Rhombum. Reliqua objecta, perquàm inepta, insulsa, ac putida, diluere nec vacat, nec necesse est.

[i] Pag. 297.

[k] Beza.

[l] Piscator.

[m] Enchirid. contra Pontif. cap. 12. qu. 3. parag. 4. p. 146

33 De re ipsa hæc mea est sententia. Duo sunt hominum genera: [n] alii quidem *uruntur, & non cōtinent*; alii verò *donum habent continentiæ*. Qui *uruntur, & non continent*, illi mandatum habent de matrimonio contrahendo, neq; liberum est eis, cœlibes esse. *Qui* autem *donum habent continentiæ*, séque in ea vocatione inveniunt, quam probè intelligūt, se absq; *matrimonio* meliùs obituros, vidéntq; *cœlibatū* maximo sibi fore pręsidio ad gloriam Dei promovendam, *eum* vitæ *statum* recusando peccarent. Non est igitur *Continentia consilium*.

[n] Pet. Martyr. in 1. Cor. 7. 1. & 26.

34 Nec verò *obedientia.* [o] *Obedientiam* dico *Monasticam* sub fundatoris regula: *obedientiam*, nō *Christo*, sed hominibus, *Benedicto*, *Bernardo*, *Francisco*, *Dominico*, *Abbatibus*, *Prioribus*, præstitam. Eam [p] *Bellarminus* nominat *religiosam*, & consuli vult ultimâ contextûs

[o] Osiander, ubi suprà. parag. 5.

[p] De Monach. cap. 9. parag. sextum testim.

textûs mei clausulâ, his Christi verbis: *Sequere me.* O duri virum oris, audacémq;, qui non erubueris verba Domini, simpliciter, & apertè dicta [*Sequere me,*] ad *obedientiam Cœnobiticam* asserendam impiè flectere, ac detorquere. *Sequere me:*] externo scilicet comitatu, quemadmodum & Apostoli mei me sunt sequuti. Quà quidem q *Brentii, Musculi,* & *Piscatoris* expositione, intelligenda venit hoc in loco, vocatio non *generalis* omnium Christianorum; sed *personalis*, unius hujus adolescentis. Et valet regula: *Personalis* vocatio non est in *generale* exemplum trahenda. Nihil certè facit ad *obedientiam Papisticam.*

q Comment. in Matth. 19.

35 At vocatio ista fuerit *generalis*; sic fortasse *obedientiam* suam hinc astruent Pontificii. Ne sic quidem. *Sequere me.*] Eo dicto Christi *generaliter* intellecto, *obedientiam* significari agnoscimus: non eam r ἐθελοθρησκείαν, quę *religiosa* dicitur ęquivocè; sed verè atq; simpliciter *religiosam*; Christianis omnibus imperatam. *Obedientia*, ab omnibus Christianis necessariò præstanda Deo, hîc *præcipitur. Præcipitur*, non *consulitur.* Non est igitur *Obedientia consilium.*

r Iun. animad. cont. 5. lib. 2. c. 9. parag. 64. & 67.

36 Nec deniq; *paupertas.* Paupertatem, quam s *voluntariam* appellant, etiam contextu meo stabilitam volunt. Sic viros *Pontificios* vesana armavit rabies, ut quidvis adversùs sapientissimum omnipotentis Dei Filium attentare non dubitent, modò apud simplex, & illiteratum vulgus, cæcis suis superstitionibus honestum Scripturæ nomen possint prætēdere. *Vende, quæ habes, & da pauperibus.*] Certissimum hoc esse *consilium* abdicationis facultatum clamant t *Pontificii.* Nos contrà, *præceptum* esse affirmamus.

s Bellarm. de Monach. c. 20. parag. igitur.

t Bellarm. de Monach. c. 9. parag. Quintum. & cap. 20 parag. Secundum.

Phrasis Christi id evincit: *vende*, & *da*: cui non absimilis est, quæ habetur [u] *Lucæ 12.33. Vendite, quæ habetis, & date eleemosynam. Vēde omnia, & da.*] Præcipit quidem huic adolescenti Christus, ut *vendat omnia*; non tamen ut *omnia det*, nec [x] sibi quicquam servet. Falsò res divisas conjungunt Pontificii. *Da*, ambiguè dicitur. Nam, aut intelligitur, *da omnia*; aut *de omnibus*. Non dicit Christus, *da omnia*; sed omnibus divenditis, *de eis* jubet in pauperes liberaliter erogari.

u Dan. resp. cont. 5. lib. 2. c. 9. p. 958.

x Iun. animad cont. 5. l. 2. c. 9. parag. 33. p. 284.

37 *Vende, quæ habes, & da.*] Extra necessitatem non est præceptum. Præcepta enim affirmantia non obligant ad semper, ἁπλῶς, & sine exceptione. Si tamē necessitas id exigat, si fratrum inopia postulet, vendenda sunt omnia, quò illis succurramus: & eousq; scopus caritatis, à lege Dei nobis præscriptæ, nos deducit. Hoc ipsum fatetur Apostolus, *1. Cor. 13. 3. Si insumam alendis egenis omnia, quæ mihi suppetunt, caritatem autem non habeam, hoc nihil mihi prodest.* Unde patet mentem *Christi* hoc in loco aliam nō fuisse, quàm ut adolescenti huic ostenderet, quæ, quantáq; caritas lege Dei præscribatur. Omnia persequi non licet. Paucula ista, quæ ex sanioribus, meliorísq; notæ, interpretibus, jam addixi, faciunt, quod satis est, ad hūc locum ab erroris Papistici rabie vindicandum. Planum ista faciūt, *Consilii Monastici* de *paupertate*, Christum autorem non fuisse.

38 Autoritates Patrum, tùm Græcorum, tùm Latinorum à *Bellarmino lib. de Monachis cap. 11.* in hujus causæ subsidium citatas, non explicabo, non enumerabo. Dico tantùm cum [y] *Lamberto Danæo*, *Patres illos sui seculi fascino, et vulgari errore deceptos sic sensisse, superstitionísq; Monasticæ novitate abreptos sic scripsisse*

y Resp. ad cōt. 5. lib. 2. cap. 9. p. 957. & ad cap. 11. p. 967.

sisse: neq; Christi, neq; Apostolorum ejus, neq; Irenæi, neq; Clemētis, neq; Justini Martyris vestigiis institisse. [z] Impia est illa in decretum glossa: *Scripta Patrum esse authentica, & tenenda omnia usq; ad ultimū iota.* Eam quidem refutârunt ipsi *Pontificii:* [a] *Canus,* [b] *Villavincentius,* [c] *Sixtus Senensis,* & [d] *Cæsar Baronius;* affirmantes; *Sanctos Patres humano spiritu locutos esse; subinde verbo scriptóq; offendere; à scopo aberrare; nævos suos, & errores habere.*

39 Non eò hæc dico, ac si putarem [e] semel, & in universum abjiciendos esse *Patres* omnes, & nullo censendos loco in rebus fidei; ut nō magis ad eorum nomina moveamur, quàm si *Aristotelem* nomines, aut *Platonem:* (*scio dedisse Christum* [f] *non tantùm Prophetas, Apostolos, & Evangelistas, sed etiam pastores, & doctores ad ædificationem corporis sui:*) sed eò hæc dico, ut nè *Patribus* plus tribuamus, quā *ipsi* sibi tribui posse putaverunt. Priscis sanctæ Ecclesiæ *Patribus*, in quib⁹ limatam ingenii aciem, elegantem in dicendo venustatem, nervosam in disserendo ἐνέργειαν meritissimò agnoscimus, tribuendum id censemus; nempe quidē [g] *in certis, ut sequamur; in ambiguis, ut conferamus; in obscuris, ut suspicemur; in falsis, ut negemus.* Rectè cecinit Tuba Academica; [h] *Multum valet antiquitas, plus æternitas: sanctus Damasus, sanctior Dominus.* Domin⁹ in Evangelio nulla dedit *consilia:* Non sunt igitur audiendi *Patres*, si ea asserunt.

40 Selegi è multis pauca. Si omnia consectarer, volumen facerem. Hic igitur vela contraho. Quatuor vobis (*florentissimi Academici*) theses proposui: *Consilia*, quæ vocant, *perfectionis*, sive *Evangelica, non esse præceptis Dei præstantiora; non esse nobis à Christo, aut*

[z] C. Noli meis distinct. 9. Rainold. Idol. 1.4.19.
[a] De loc. Theolog. lib. 7. c. 3.
[b] De ratione stud. Theo. l. 4. c. 6. observa. 3.
[c] Biblioth. sanct. l. 5. & 6.
[d] Annal. Eccl. tom. 2. an. Dom. 109. n. 94.
[e] Chamier. de œcum. Pontif. præfat. p. 7.
[f] Ephes. 4. 11.
[g] Tuba Acad. ep. dedic. a. 3. b
[h] Ibid. f. 5. a.

demonstrata, aut commendata; non esse opera bona; omnino nulla esse. Eas ego, ut potui, verbo veritatis stabilivi. Inde patet, fumum esse universam scholæ *Pontificiæ* de *Consiliis* doctrinam, utcunq; sententiis quorundã *Patrum* roboratam. Verbum Dei manet in æternum: nec fieri potest, ut vel acutissima humani figmẽta cerebri contrà prævaleant.

Æterne Deus, qui nos pro immensâ tuâ misericordiâ, per acceptissimum filii tui Evangelium è tenebris in admirabilem vocasti lucem, gratiam fac nobis, ut posthabitis quibuscunq; humani cerebri commentis, in gloriosum illud mysterium, Christum tuum, tuum filiũ unicè intenti, eum solum audiamus, eum sequamur, mandata ejus observemus; itáq; in eis indesinenter ambulantes, omnes in unitatem fidei, & agnitionis ejusdem filii tui, in virum perfectum evadamus: donec tandem omnibus carnis nostræ sordibus spoliati, fruamur beatâ illâ, & immortali gloriâ, quam nobis in cælo præparasti per eundem unigenitum filium tuũ, Dominum nostrum, Jesum Christum. Amen.

DE

DE FIDE SALVIFICA.

Cap. 3.

Epist. ad Rom. c. 3.

27. *Ubi igitur gloriatio? exclusa est. Per quam legem? operum? non: sed per legem fidei.*
28. *Colligimus igitur fide justificari hominem absq; operibus Legis.*

Vi volunt justitiæ nomine perfectis solùm hominibus deberi cœlum, nec aliâ viâ ad beatas illas sedes perveniri, nisi quæ purissimis bonorũ vestigiis sit trita, perfectáq; operum integritate constrata; faciunt illi pro viribus pervium illud, paténsq; per *fidem* iter, penitùs interclusum. Istiusmodi humanæ justitiæ præcones, ac vindices, in divinissimâ istâ *B. Pauli* disputatione gravissimè arguuntur. Cũ enim [a] sanctissima studia, ac molimina, quocunq; modo à perfectissimis etiam hominibus suscepta, in vitiatâ, & corruptâ hâc naturâ, adeò nullam præbeant utilitatẽ ad æternam vitam, ut pro inutilibus à Christo rejiciantur, immò ut sordeãt etiam, planéq; frigeant apud

[a] Foxius de Christo grat. justif. p. 15.

[b] Esai.64.6. Deum [b] *panniculi* instar *abjectissimi*, alia hoc in capite aperitur via nobis ineũda, qui cœleste regnum affectamus. Universum genus humanũ reum peccati peragit scriptura, [c] *ut omne os obthuretur, fiátq; totus mundus Dei cõdemnationi obnoxius*. Hinc Apostolus eversâ Judæorum prærogativâ gentes eis exæquat, de utrisq; asserens, tùm Judæis, tùm Gentibus, [d] *omnes esse sub peccato*. Quo quidem Propheticis testimoniis cõfirmato, id colligit; *Neminem* (Judæum, aut Gentilẽ) [e] *operibus legis coram Deo justum censeri*. [f] Duas hinc infert conclusiones. Unam; *Neminem posse gloriari coram Deo ob justitiam operum*: alteram; *Justitiam esse ex fide sine operibus*. Prior illa certis dicendi luminib⁹ ornata est, versu 27. *Ubi igitur gloriatio? exclusa est. Per quam legem? Operum? Non, sed per legem fidei*. Posterior absq; omni ambage expressè ponitur *vers. 28. Colligimus igitur, fide iustificari hominem absq; operibus legis*. Utriusq; verba pro meo more, moduloq;, ponderabo.

[c] Rom.3.19. [d] Ibid. vers.9. [e] Vers.20. [f] Hemingius.

2 *Ubi igitur gloriatio?*] Ipsum orationis *Paulinæ* [g] schema, cùm animi vehementiã, tùm sententiæ certitudinem artificiosè exprimit. Duabus interrogationibus totidem aptantur responsiones: quibus tamen hoc unum agitur; [h] causam nullam esse, cur quispiã, *Judæus*, aut *Græcus*, cum sit *Dei gloriâ* [i] *destitutus*, de seipso glorietur. Gloriationem hominis agnosco duplicem: aliam de Deo; de homine ipso aliam. Quæ de Deo est, ea præcipitur *Jerem.9.24.* ubi sic ait Jehova: *Qui gloriatur, in hoc glorietur se intelligere, & cognoscere me, me esse* Jehovam, *exercentem benignitatem, jus, & justitiam in terrâ, quia istis delector, dictum* Jehovæ. Ad cujus quidem dicti memoriã, *B. Paulus Corinthios* suos

[g] Hyperius. [h] Grynæus. [i] Rom.3.23.

non semel revocat, eos benè monens, ut *si quando velint*[k] *gloriari, in Domino glorientur*. Gloriatio illa altera planè interdicitur, *Jerem. 9. 23. Nè gloriator sapiens in sapientiâ suâ, neq; potens in potentiâ suâ, neq; dives in divitiis suis*. Et *1. Cor. 1. 29. Nè glorietur ulla caro coram Deo*. Rectè *coram Deo*. Etenim [l] *coram mundo* multi ad momentum falsâ gloriâ se oblectârunt, sed quæ protinùs instar fumi evanuit. Fumus est quævis humana de operibus gloriatio. Hæc ea est, de quâ, [m] *Judæorum* inprimis conscientiam appellans, quærit *Paulus*: *Ubi gloriatio?* unóq; dat responsum verbo.

[k] 1 Cor. 1. 31. 2. Cor. 10. 7.

[l] Calvin.

[m] Gryneus.

3 ἐξεκλείσθη. *Exclusa est.*] *S. Augustinus lib. de spiritu & literâ, cap. 10.* duplicem huic loco accommodat expositionem, pro duplici gloriatione; laudabili, & vitiosâ. Gloriationem illam laudabilem quæ in Domino est, per justitiam Christi vult esse exclusam: *exclusam,*] non *pulsam*, ut absccderet; sed *expressam*, ut emineret: *exclusam,*] expressam, declaratam, ostensam, manifestatam. Quo sensu argentarii artifices dicuntur *Exclusores*: quâ etiam significatione accipitur illud in psalmo 67. secundum vulgatam editionem, [n] *ut excludant eos, qui probati sunt argento*, id est, ut illi emineant, qui eloquio divino probati sunt. Secundum hanc expositionem, ea verba, *gloriatio exclusa est*, nihil significabunt aliud, quàm manifestum esse in quo debes gloriari. Hujus expositionis assertores reperio *ordinariæ autorem glossæ, Pet. Lombardum*, & *Hugonem Cardinalem*. Ejusdem meminerunt *Aquinas*, & *Salmeron*: verùm cum justa reprehensione. *Aquinas*; non esse literalem: *Salmeron*; non ad rem. Hîc igitur accipio gloriationem *vitiosam*, [o] fiduciam meriti, & operum: cui in foro gratiæ, & misericordiæ, nullum esse

[n] Vers 33.

[o] Heminguis.

esse justificatis locum, planè evincit responsum Apo-
p Aquinas. q Erasmus. r Hunnius. s Musculus.
stoli : ἐξεκλείσθη, *exclusa est. Exclusa,*] [p] sublata, [q] adep-
ta, [r] penitùs explosa est. [s] Non relinquitur tibi, ô ho-
mo, vel in minima aliqua re gloriandi locus : *omnis tua gloriatio exclusa est.*

4 At quomodo? Declarat Paulus secundâ suâ interrogatione, eáq; ingeminatâ : *Per quam legem? operum?* Cui subjicit responsum itidem ingeminatum; *Non : sed per legem fidei.* Responsum ipsum duo com-
t Grynæus.
plectitur : [t] *inficiationem,* & *asseverationem.* Inficiatio est, οὐχί, *non.* Asseveratio; ἀλλὰ διὰ νόμου πίστεως, *sed per legem fidei.* Summa utriusq; tùm *inficiationis*, tùm *asseverationis* hæc est: Id, quod secundum quid à me dictum est, nempe, causam nullam esse, cur in Dei conspectu ulla caro glorietur, nolite simpliciter accipere ac ad tollendum discrimen rectè, & secùs factorum, malè detorquere. Affirmo ego *gloriationem omnem exclusam esse* per legem, non quamvis legem, *sed per legem fidei.*

5 *Per quam legem? operum? non; sed per legem*
u Hyperius. Hemingius. x Aquinas. Lombard. Caietanus. Erasmus. Grynæus. &c. y Lib. 2. in ep. ad Rom. disp. 28.
fidei.] [u] Elegans est, & perquàm venusta *legis operum,* & *legis fidei* antithesis. Per *legem operum* [x] pleriq; intelligunt legem illam veterem Mosaicam; per *legem* autem *fidei*, legem novam, Evangelicam. *Legem operum* [y] *Salmeroni*, est lex quælibet, vel externè scripta, vel internè naturali lumine revelata, vim habens docendi, dirigendi, imperandi, prohibendi quævis opera ad mores, ad ceremonias, ad judicia, spectantia; nullâ tamen pollens potestate remittẽdi peccata, neq; hominem renovandi, & efficiendi ea, quæ per se Deo placent, ut ideò verè dicatur, *Litera occidens. Lex* autẽ *fidei*, eidẽ est, lumen cœlitùs à Deo infusum, quod

docet,

docet,unde petere debeamus opem, quâ peccatis liberati,& Deo reconciliati,possimus eum supra omnia diligere,& omnia officia, quæ à nobis lege exigũtur,erga eum præstare,ita,ut in oculis ejus sint grata, & accepta; eáq; ratione dicitur *lex Spiritus vitæ*, *lex scripta in cordibus nostris*. *Bucero*, *lex operum*, est vis operum; & *lex fidei*,fidei vis. *Hemingio*,*lex operum* nihil aliud est,quàm opera; neq; *lex fidei*,aliud quàm fides. [z] *Illyrico*,*lex operum*,est doctrina de operibus;& *lex fidei*,Evangelium. [z] In clavi:voce Lex.

6 In tanta sententiarum varietate, idem statuo, quod *Tossanus*;*legem operum* hîc accipi pro doctrina, quæ nihil aliud proponit, quàm opera; & *legem fidei* pro doctrinâ de fide: ut in istâ legis fidei,& legis operum antithesi,phrasi *Paulinâ* opponatur,ipsa fides,sive doctrina de fide,totáq; ejus ratio, doctrinæ legis, ejusdémq; observationi. Legis nomen impropriè tributum esse fidei,rectè observârunt *Calvinus*,& *Hyperius*. Neq; enim fides legem significat, aut legem includit,aut conditione legis impletæ moratur. Dicendum igitur *legem fidei* dixisse Paulum propter decorum antitheseos. Cujus quidem benè memor *Augustinus*,*lib. de Spiritu & lit. cap. 13*. ad hunc locum appositissimè illud habet, *Quod operum lex minando imperat,hoc fidei lex credendo impetrat*: & illud; *Lege operum dicit Deus*,*Fac,quod jubeo*; *lege fidei dicitur Deo*,*Da quod jubes*. Quid multis? Hujus loci hæc vera est sententia,*lex* non *operum*,sed *fidei*;doctrina,& gratia novi Testamenti,elatum illud humanæ gloriationis excludit supercilium;ut meritò ac necessariò sequatur quod colligit Apostolus,*ver. 28. fide justificari hominẽ absq; operibus legis*.

7 *Colligimus igitur fide justificari hominem absq; operibus legis*][a] Sententia definitiva est, quâ conclusivè infert, & ex Spiritu sancto definit, ac determinat, quid de justificatione hominis peccatoris coram Deo summatim sentiendum sit. Λογιζόμεθα.] Malè id vertit vulgatæ autor editionis, *arbitramur*: non enim dubia hæc est sententia, nec [b] opinione nititur, sed ratione apodicticâ. Λογιζόμεθα.] Probam ejus verbi *Toletus*, *Salmeron*, & *Pererius* adferunt expositionem: Syllogizamus; concludimus; ex antè dictis, & disputatis; ex disputatione superiori; ex argumentis suprà positis, inferimus, & certum stabilimus, *hominem justificari fide absq; operibus legis.*

[a] Hunnius.
[b] Grynæus.

8 *Hominem*] Solum [c] hominem, eúmq; electum. *Justificari.*][d] Absolvi à peccato, [e] imputando justum fieri, [f] à Deo justum pronuntiari, [g] Christi justitiâ donari, in gratiam [h] à Deo recipi. *Fide:*] sive, [i] ex fide, sive, [k] per fidem, & quidem, non nisi [l] per fidem, eámq; solam: sed vivam, sed veram, sed salvificam. Qua *sola fide* vel ex hoc loco certum est, hominem justificari: quia additur; *absq; operibus legis.*] Legis, non tantùm ceremonialis, aut judicialis, quod volunt *Pontificii*: sed & moralis. Cujus quidem opera vel absolutissima, è [m] censu causarum justificationis submoventur, vel hoc dicto Apostoli: *Colligimus igitur fide justificari hominem absq; operibus legis.*

[c] Thes. Nasso. par. 1. loc. 12. parag. 28. p. 236.
[d] Grynæus Hemingius.
[e] Grynæus.
[f] Thes. Nassov. par. 1. loc. 15. parag. 8. & 11.
[g] Hemingius.
[h] Grynæus.
[i] Rom. 3. 30. Thes. Nassov. ubi suprà, parag. 13. Polan. thes. 1. de fide, p. 30.
[k] Rom. 3. 30.
[l] Galat. 2. 16.
[m] Grynæus.

9 Hunc ego contextum Apostolicum [viri Patres, & fratres,] eâ, quâ potui, brevitate, perlustravi; eo ut uterer initio, & quasi fundamento futuræ meæ, de *fide salvifica*, disquisitionis. In qua si *Bellarmini* vestigia persequerer, me dies, vox, latera deficerent. Quinque libros voluminosos, disputator ille, non tam subtilis,

tilis, quàm verbosus, hac de re, mariáq; & montes pollicitus, in vulgus dedit. Visus sibi est hunc totum de *justificatione* locum diligentissimè pertractasse; & tã in statuenda, & confirmanda veritate, quàm in evertendis, & refutandis erroribus contrariis, operam, laborem, vigilantiam, impensissimè collocasse. Eum ut pedepressim, & per omnia sequar, nõ dabit unius horulæ spacium. At eorum tamen, quæ libro primo, de dispositione justificationem præcedente, totis viginti quinq; capitibus, copiosissimè disputavit, ut quædã à me breviter, strictímq; attingãtur, vestra, uti spero, feret patientia. Duas eo libro proponit quæstiones primarias: primam, [n] *Quænam sit fides justificans*; secundam, [o] *An fides sola justificet*. Quibus quidem totidem ego thesibus respondebo.

10 Thesis prima: *Fides justificans, sive salvifica, est* [p] *fiducia in electis, à Spiritu sancto excitata, firmitèr applicans promissionem gratiæ divinæ. Fidei* vocabulũ [q] ὁμώνυμον est, & [r] πολύσημον. [s] Sedecim ejus comperio significata. Hîc autem perspicuitatis, ac distinctionis gratiâ, [t] ipsum τὸ ὁριζόμενον declaro adjectione nominis, *Justificans*, seu *Salvifica*, ut significem me non *de quavis fide* loqui, cujus in sacris literis fit mentio, sed *de fide Justificante, & Salvificâ*. Nullus erit hîc sermo meus de fide [u] hypocriticâ, de fide [x] simulatâ, de fide [y] tẽporaria, de fide [z] mortua, de fide [a] κατηχησικῶς, & μετωνυμικῶς sic dictâ, de fide [b] historicâ, de fide [c] miraculorum, de fide ulla, præterquam de ea, quæ & vera est, & ἀνυπόκριτος, & syncera, & viva, & justificans, & salvifica. Cujus veram tradere definitionem eo videtur difficilius, quòd quum plures de *fide* scripserint, [d] unusquisq; ferè suam definitionem maluit, quàm alienam

[n] Cap. 4.
[o] Cap. 12.
[p] Kecker. Syst. Theol. l. 3. c. 7. pag. 427.
[q] Polan. Thes. 1. p. 205. & par. 2. p. 620. & 647.
[r] Piscat. Thes. 1. loc. 12. parag. 5. p. 232.
[s] Polan Thes. 1. p. 205.
[t] Piscator. ubi suprà. p. 231.
[u] Zanch. de perseverant. Sanctorum. cap. 1.
[x] Ibid.
[y] Ibid. & Piscator ubi suprà loc. 12. parag. 5.
[z] Zanch. ubi suprà.
[a] Ibid.
[b] Piscato ubi suprà.
[c] Ibid.
[d] Dan. Isag. Christ. par. 4. l. 4. c. 8.

lienam sequi. *Fidem* definiverunt Patres, Scholastici, Theologi recentiores.

11 *Patres* eâ ferè definitione fidei usi sunt, quæ legitur *Heb. 11. 1.* nisi quòd planioris & commodioris explicationis causâ, quæ in illa obscuriùs dici, scribíq; videbantur, ea solebant periphrasi quadam circũscribere. Posteà fide à *philosophis* in disceptationem vocatâ, habitáq; pro stultâ credulitate, coacti sunt *Patres*, ad captum philosophorum sese accommodantes, aliter eam definire; *eam quidem, esse insitam credentium animis citra ambiguitatem ullam, assensionem, seu dispositionem, supranaturali modo, & ratione, à Deo infusam.* Ita Græci Patres. Ita tamen vim fidei justificantis nõ satis explicârunt. Pleniùs *Latini*, atq; inter eos in primis [e] *Augustinus*, cui *Fides est, credere in eum qui justificat impium; credere in Mediatorem, sine quo nullus reconciliatur Deo; credere in Salvatorem, qui venit quærere, et salvare quod perierat; credere in eum, qui dixit, Sine me nihil potestis facere.*

[e] Lib. de verâ innocentiâ. qu. 352.

12 Neglecta jacuit Patrum doctrina. Non exceperunt eam anni consequẽtes. Súsq; déq; omnia habuerunt *Scholastici*. *Fidem* illi definiêrunt: sed *universalem*; sed *generalem*: *salvificam* ne noverunt quidem. Unde factum, ut operum suorum justitiam, unicã habuerint vitæ redintegrandæ, ac resarciendæ salutis medicinam. Impensiùs dolẽdum est, tot hodiè in istã erroris cæcitatem cum illis transversos abripi. Universam *Scholæ Pontificiæ* turbam irretivit hic error, etiam ipsum [f] *Bellarminum*, qui *fidem justificantem* aliã nõ agnoscit, quàm *quæ sit assensus firmus, ac certus, ad ea omnia quæ Deus credenda proponit*. Hâc suâ definitione nihil aliud vult *Bellarminus*, quàm quod *Scholastici*

[f] De justificat. [illegible]. parag. [illegible] probatur.

suâ;

ſuâ;[g] *Fidem juſtificantem eam eſſe, quâ quis in genere aſ-* [g] Rolloc.de
ſentitur veritati verbi Dei, idq; propter autoritatem di- Vocat.c.31.p.
centis. Generalis hæc fidei notio, aliis fidei acceptio- 264.
nibus cōmunis, ſi fides juſtificans ſit appellanda,[h] e- [h] Rolloc.ibid.
rit certè fides juſtificans, in hypocritis, in impiis, in & Schæfer.
[i] diabolis. Quod quidem aſſerere, *Scholaſticorū* ſit, ſit disp.4.de iuſti-
Pontificiorum, meum non erit. ficat.fid.c. 2.
thes.16.&c.
[i] Marc.1.24.
Iacob.2.19.

13 Theologi recentiores, qui in orthodoxis, & reformatis eccleſiis, per univerſum orbem Chriſtianū diſſeminatis, effloruerunt, & ipſi quoq; fidem definiunt. In quâ quidem definiendâ, etſi verbis ſint diſſimiles, ac diverſi; re tamen ipſâ, & in ſummâ, atq; ſubſtantiâ doctrinę, planè inter ſe cōſentiunt. Eò ſpectant, id agunt ſinguli, ut doceant, Fidem eſſe,[k] nō tantùm *notitiam certam* in corda electorū à Spiritu ſancto infuſam, quâ firmitèr aſſentiūtur omnibus in verbo Dei revelatis: ſed etiam *firmam fiduciam*, quâ unuſquiſq; electorum in miſericordiæ promiſſionibus de Chriſto acquieſcit, certò ſtatuens, ſibi Chriſtū cum toto ſuo merito, ad juſtitiam, & vitam æternam, datum eſſe.

[k] Polā.thes.3.3.pag.621.de fide juſtif.

14 Fidem *notitiam* eſſe ſtatuimus,[l] quia *aſſenſus* eſt; [aſſenſus autem eſſe non poteſt ſine notitiâ:] deinde, quia credere, & cognoſcere, ſive ſcire, in ſacris literis, quoties ſermo eſt de rebus fidei ſubjectis, ſumuntur pro eodē. Cognoſcere eſt credere, *Joan.*17.3. *Hæc eſt vita æterna*, ἵνα γινώσκωσι, *ut cognoſcant te eſſe illum ſolum verum Deum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum.* Scire eſt credere, *2.Cor.*5,1. οἴδαμεν. *Scimus, ſi terreſtris hujus domus noſtræ tabernaculum diſſolutum fuerit, nos ædificium ex Deo habituros:* & 1.*Joan.*3.2. οἴδαμεν, *Scimus fore, ut quùm ipſe patefactus fuerit, ſimiles ei ſimus:* & *Jobi* 19.25. [ואני ידעתי] *Equidem ego ſcio Redemptorem*

[l] Polan.thes.1.22.pag.208.de fide.

 meum

meum vivere. Deniq;,quia idem effectus eodem modo attribuitur fidei, & notitiæ: Paulus dicit contextu meo,[πίστει,]*Fide justificari hominē;* & Deus dicit *Esa. 53.11.*[בדעתו] *Cognitione sui justificabit justus servus meus multos.* Rectè igitur fidem vocamus notitiam.

15 Atq; hinc corruit [m] *Scholasticorum* figmentū de *fide implicitâ*, quâ pro [n] veris & ad salutem creditu necessariis habent,quęcunq; Romana Ecclesia tradit,etsi quænam illa sint,nesciant. Ita enim *Andradius* [o] *orthodoxar. explicationum lib.2. Fides implicita, cōstans est, ac firma persuasio, quòd omnia sacris literis contenta, & ab Ecclesiâ credita, vera sint, quantumvis mihi ignota.* Quâ capti sententiâ *Cardinalis Hosius lib. 3. cōt.* [p] *prolegom. Brentii*, & *Albertus Pighius*, [q] *Hierarch. Ecclesi. lib. 1. cap. 5.* eximiâ *carbonarium* ornârunt laude,ut [r] tutissimâ viâ salutis incedentem,qui, quùm à Theologo rogatus quid crederet,dixisset,*Symbolo Fidei expressos articulos*;percontanti, *Quid ampliùs?* ostendit circulo responsionis, *quod Ecclesia credit: Quid credit Ecclesia? quod ego*; se nihil præterea habere definiti, hac expliciti de fide. Huc illud [s] *Magistri, l. 3. dist. 25. par. 2. esse aliquos qui credunt, quæ ignorāt, habentes fidem velatam in mysterio.* Illustrat quæ dicit ex Jobi *primo, 14. Boves arabant, et asinæ pascebantur juxta eos: Boves* sunt superiores,& majores; *Asinæ*, simplices,& minores. *Asinæ* credunt in mysterio, quæ *Boves* docent in mysterio. Videtur fortassis ista *Boum*, & *Asinarū* allusio *Bellarmino* satis elegans, qui & ipse est à *fide implicitâ*. Affirmat ille *libri 1. de justifica. cap. 7.* [t] *fidem meliùs per Ignorantiam, quàm per Notitiam definiri.* Et *fidē non esse Notitiam*, aliquot ibidem [u] contra *Calvinum* docet argumentis,quibus quùm ab *Amando Polano*, *Sylloges The-*

[m] Polan. thes. 1. parag. 7. de fide justif. p. 623.
[n] Piscat. thes. loc. 12. de fide sal. parag. 17. p. 234.
[o] Pag. 146.
[p] Pag. 516.
[q] Pag. 38. d.
[r] Rainol. apol. thes. parag. 5. p. 217.
[s] P. Lombard.
[t] Parag. Iudicium.
[u] Parag. Probatur.

Thesium parte 1ª, *loco de fide, parag.* 23. sit abundè satisfactum, nihil ego ultrà respondebo.

16 Ex prædictis liquet, fidem esse non *assensum tantùm*, sed & *notitiam*. Non hîc hærendum. Præter hæc duo, notitiã, & assensum, tribuit Scriptura [x] fidei, quòd [y] *Christum Salvatorem quærat*, [z] *eum avidè appetat, anxiè desideret, ad ipsum anhelet*, [a] *ad eum veniat, eundem* [b] *cum justitiâ suâ apprehendat, certò* [c] *complectatur, ac* [d] *merita ipsius sibi applicet*, quæ quidem quũ aliundè non sint, quàm à *fiduciâ*, certo certius est *fidem esse fiduciam*. Hanc fidei appellationem stabilit sacra pagina; *Mat.9.2. Dixit Jesus paralytico*, θάρσει τέκνον, *confide fili, remissa sunt tibi peccata tua*. *Joan.16.33.* dixit idem discipulis suis, θαρσεῖτε, *Cõfidite, Ego vici mundum*. *Psal.2.12.* insigni epiphonemate ostenditur quinam sunt beati. *Beati sũt* [כל חוסי בו] *omnes qui cõfidũt in Christo*. Quod dicitur. *Psa.125.1.* [הבטחים ביהוה] *Qui confidunt in Jehova, similes sunt mõti Sionis, qui nõ dimovetur*. Id *Esaias cap.28.16.* sic enũtiat, [המאמין] *Qui credit, non* [e] *præfestinabit*, aut [f] *tumultuabitur*. Et *B. Petrus 1.ep.2.6.* [ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ.] *Qui credit in eum, nequaquam pudefiet*.

[x] Mich. Schæfer. disp. 4. de justif. fid. cap. 2 parag. 21. & c.
[y] Esai. 55. 6. Amos. 5. 4.
[z] Esai. 26. 8. 9. cap. 55. 1. Mat. 5. 6. Psal. 42. 2. 3. Psal. 119. 20. Cant. 2. 3.
[a] Mat. 11. 28. Heb. 4. 16.
[b] Rom. 9. 30.
[c] 1. Tim. 1. 15.
[d] Galat. 3. 26, 27. cap. 2. 20. Philip. 1. 21.
[e] Tremellius.
[f] Schæferus, ἀκροασ. disp. 4. parag. 25. pag. 275.

17 Rectè igitur *Zanchius de operib. Redemp. lib. 1. cap. 13* Sæpenumero & πίστις pro fiduciâ usurpatur, & credere pro confidere: & *Schæferus in* ἀκροάσει *Christianæ religionis, Disp. 4. par. 25.* Frequenter pro fide fiducia in Scripturis ponitur, & usurpatur. Et *Chemnicius locor. Theolog. par. 2ª.* [g] *loco de Justificatione*, In aliquib' novi Testamenti locis, fides manifestè significat fiduciam. Multus ibidem est *Chemnicius* in colligendis exemplis, tam iis in quibus extra articulũ justificationis, quàm iis, in quibus in ipso justificationis articulo, fides

[g] Pag. 661.

des usurpatur pro fiduciâ. Locupletes in hujus causæ subsidium citare testes, [h] *Melancthonē*, [i] *Danæum*, [k] *Piscatorem*, [l] *Rollocum*, [m] *Polanum*, [n] *Keckermānum*, [o] *Vorstium*, [p] *Hoëum*, [q] *Platzium*, ac piissimas Ecclesiarum reformatarum [r] *confessiones*, nec vacat, nec opus est: omnes, una quasi mente, huic assentiuntur sententiæ; *Fidem esse fiduciam.*

18 Contrà sententes *Pontificii*, sunt omnes ferè qui de justificatione scripserūt. Numeroso eorum partu *Romana* ditescit *Ecclesia*. Viginti quatuor, in aciē quasi, contra nos producit *Bellarminus, lib. 1. de Justifica. c. 3.* Possum ego plures eis annumerare: externos, [s] *Salmeronem*, [t] *Pererium*, [u] *Costerum*; nostrates, [x] *Kellisonum*, [y] *Westonū*, [z] *Calvinoturcismi autorem*, aliósq;. At non est opus. Unus *Bellarminus* reliquorum omnium, utcunq; fortium, continet armaturam. Ille *libri citati capite quinto*, ex divinis literis probat *fidem justificantem non esse fiduciam.* Argumenta ejus qualiacunq;, à [a] *Luca Trelcatio* diligenter examinata sunt, & expensa satis. Confutatione meâ non egent. Summatim dico, in eo falli *Bellarminum*, quòd fidem justificātem esse putet, fidem generaliter acceptam; fidem eam, qua firmiter assentimur iis omnibus, quæ nobis Deus credenda proponit, quam quidē sic acceptam, fiduciam appellari, nemo sanus dixerit. Fiduciam appellamus fidem particularem, quæ sola est, & propriè justificans.

19 Hîc tamen distinguimus de *fiduciâ*, ut alia dicatur, & sit, fiducia *inchoata*, & *conditionalis*; alia *jam consummata*, & *prorsùs absoluta*. Illa facit, ut Deo per Christum confidamus, atq; etiam obediamus, sub spe promissæ justitiæ, & salutis æternæ; hæc autem, ut justitiam

[h] Loc. com. cap. de vocabulo fidei.
[i] Ilag. Christ. l. 4. c. 8. p. 258.
[k] Thes. 2. de fide. p. 117.
[l] De vocat. c. 29. p. 225.
[m] Thes. 2. de fide justif. paragr. 3. p. 621.
[n] Systē. Theol. l. 3. c. 7. p. 427.
[o] Tessarad. Antip. par. 2. ad parag. 18. pag. 93.
[p] Tractatu 2. de fide p. 113.
[q] Luco succiso loc. 30. p. 239.
[r] Helvet. poster. c. 16. p. 170. Bohem. c. 6. p. 176. Augustan. fol. 194.
[s] Comment. in Rom. 3. disp. 26. p. 370.
[t] In cap. 3. ad Rom. disp. 19. n. 93 p. 473.
[u] Enchirid loc de fide, & loco de justificat.
[x] Survey l. 7. c. 3. parag. 3.
[y] De triplici hom. offic. l. 2. c. 27.
[z] Lib. 3. c. 13. p. 586.
[a] Instit. l. 3. de fide. p. 216.

justitiam,& salutem,veluti jam præsentem , & nostrã propriam,usurpemus : illa de fide justificante enuntiatur,hæc fidei illius effectus,seu fructus, censeri debet. Ita peracutè *Conradus Vorstius Tessaradecadis Antipistorianæ*,[b] *part.2.ad sect.18.*Etiã distinctioni[c] *Trelcatianæ* suus hîc locus est ; Fiducia diversimodè considerari solet,*vel ut forma,vel ut effectus fidei:ut forma, quatenus certâ cordis persuasione Christum amplectitur; ut effectus,quatenus ex hac persuasione gignit in nobis tranquillitatem conscientiæ, & fiduciam libertatis.*Hinc facilis erit enuntiatorum quorundam , in Orthodoxorum libris specie tenus pugnantium conciliatio. Unico res ipsa exemplo clara fiet.*Zanchius de Redẽpt. lib.1.cap.13.Revera,*inquit,*fides qua justificamur, aliud non est, quàm fiducia.* Idem *commentario in Ephes.1. 15.Fides præcedit ,subsequitur fiducia.* Manifesta repugnantia ; *Fides est fiducia,* & , *Fides non est fiducia.* Recurro ad distinctiones allatas, & concilio. *Revera fides quâ justificamur,aliud non est,quàm fiducia* ;] fiduciam accipio inchoatam, sive conditionalem , formã fidei. *Fides præcedit,subsequitur fiducia*;] fiduciam accipio consummatam,seu absolutam , fidei effectum. Hac observatâ distinctione , cæcus ego nihil video, cur cuiquam *Protestantium,* insolens,& dura videatur hæc prædicatio,*Fides est fiducia* ; eáq; in electis , uti sequitur in thesi.

[b] Pag.97.
[c] Insit.lib.3.

20 *Fides justificans,seu salvifica , est fiducia in electis.*] Notatur fidei subjectum : id autem duplex; [d] *in quo,*& *cui.* Subjectum fidei *in quo* , est *anima humana*; ac in ea principales facultates ; *intellectus* ac *voluntas* . In intellectu duæ sunt fidei partes ; *notitia,* & *assensus* . [e] *Notitia* est, quâ totum Dei verbum

[d] Bucan. loc. 29.pag. 276. Polan.thes. par.1.de fide salvif.p.233.
[e] Trelcat.instit.l.3.p. 212.

secundum principalia illius capita intelligimus, pro modo gratiæ revelatæ. Hanc vocant [f] *Intellectionem*. [g] *Assensus* autem est, quo omnia ex lege, & Evangelio cognita, verissima esse firmissimè apud nos statuimus; & in iis acquiescimus; & hunc vocant [h] *Judicium*. Judicium istud duplex: *Veritatis*, & *Bonitatis*. *Judicio veritatis* assentitur mens Evangelicæ propositioni quòd vera sit; *judicio bonitatis*, quòd de re bonâ sit. Utrumq; *judicium*, tùm *veritatis*, tùm *bonitatis* speciale est: utpote quo ego judico, ea quæ dicuntur in Evangelio vera esse de me, bona esse mihi. Tertia fidei pars in *voluntate* est, & *Fiducia* appellatur: ea firma est cordis persuasio, quâ singuli verè fideles, peculiariter ad sese applicant id quod priùs judicârunt *verum*, & *bonum*, non in genere tantùm, sed etiam in specie. Hinc necessaria fit syllogismi illius practici materia, *Quisquis crediderit, justificabitur, & vivet*; At *Ego credo*; Ergo *Ego justificabor, & vivam*. Propositio est vox Evangelii, *Quisquis crediderit, justificabitur, & vivet*: assumptio mea est, ex πληροφορίᾳ & πεποιθήσει, ex fide mea speciali, At *Ego credo*: conclusio necessariò infertur, Ergo *Ego justificabor, & vivam*.

[f] Rolloc. de vocat. c. 29. p. 223.
[g] Trelcat. ubi suprà.
[h] Rolloc. ubi suprà.

21 Neq; hinc tollitur Dominicæ orationis usus, quod urget *Bellarminus, libri de notis Ecclesiæ* [i] *cap. 11*. Videmur illi hac fide nostrâ speciali credere, nullum habere nos peccatum. Sic enim ille, *Si certò credo, me nullum habere peccatum; mentior, si cum hâc fide dico, Dimitte nobis debita nostra*. Respondet tibi, *Bellarmine*, doctissimus [k] *Whitakerus*; *Nos non dicimus, certò nos credere, nullum nos habere peccatum: sed agnoscimus quotidie peccata nostra; ea seriò deploramus, nósq; peccatores*

[i] Parag. Præterea.
[k] Contr. 2. qu. 5 cap. 9. p. 331.

tores

tores esse fatemur; & tamen non diffidimus nos justos esse, quia justitia nostra in alterius obedientiâ posita est, non in obedientiâ nostrâ; & quamvis peccatis laboramus, tamen quotidie contra ea militamus. Justi enim possumus esse per fidem, & tamen peccata habere, quia justi sumus non propter nostram, sed propter alienam justitiam. Ergo precamur quotidie, & quidem seriò, ut dimittantur peccata nostra, quæ in nobis multa esse agnoscimus. Responsi summa hæc est; qui fideles sumus, vario respectu [l] *habemus*, & *non habemus peccatum*: habemus in nobis ipsis, in carne nostrâ; non habemus in Christo capite, & principio nostro: in nobis ipsis impuri sumus, & sordentes; in Christo puri, & nitentes. A Christo in nosipsos obtutum figamus nostrum, abundè nobis erit unde quotidiè comprecemur; *Dimitte nobis debita nostra.*

[l] Jun. cont. 4. lib 4. c. 11. parag. 4 p. 487.

22 Parumper digressus sum: me revoco. Habuistis fidei subjectum, *in quo*; *animam humanam*: ac in ea *Intellectum* & *Voluntatem*. Sequitur subjectum, *cui*. Subjectum istud est *Homo*, [m] *Homo solus*. In nullam aliam creaturam cadit hæc fides, non in angelos sanctos: non in malos. Sancti, eâ non egent. Illi enim *faciem Dei Patris in cœlis perpetuò vident*, *Mat*. 18. 10. Mali, illius non sunt capaces: quippe *qui*, *quum reliquerint suum domicilium, judicio magni illius diei vinculis æternis sub caligine reserventur*, Jud. *ver*. 6. *Homo solus* fidei capax est: *solus*, non *omnis*. *Non enim omnium est fides*, 2. *Thes*. 3. 2. *Non reproborum*; *electorum* igitur. [n] Ita est: contrà licèt frendeat, fremátq; *Bellarminus de* Justificat. *lib*. 3. *cap*. 14. Quam *Beatus Paulus Tit*. 1. 1. expressè vocat *fidem electorũ*, eam negat *Bellarminus* esse *electorum* propriam. Ego *Paulum* sequor;

[m] Piscat. thes. 1. loc. 12. parag. 18. & c. p. 236.

[n] Tit. 1. 1. Matth. 33. 11.

quor; *fides electorum est: omniúmne?* an *aliquorum tantùm?* Scio esse qui respondeat,[o] *aliquorũ tantùm*, id est, adultorum.

o Piscat. thes. 1. loc. 12. parag. 32. p. 236.

23 Infantibus ille fidem denegat. Rationes ejus. Prima, *quia infantes, quùm rationis usu adhuc destituti sint, ad Verbum, unde fides nascitur, audiendũ, idonei non sunt.* Secũda, *quia Scriptura infantibus nusquam fidem tribuit.* 3ª. ab experientia ducitur, *Quis*, inquit, *in ullo unquam infante indicia fidei animadvertit? aut in seipso infante animadvertisse meminit?* A quâ viri doctissimi sententiâ non penitùs abhorret etiam doctissimus *Whitakerus*, cùm *defensionis cõtra Duræum libri 8. parag. 73.* apertè profiteatur, *se nunquam fuisse in eâ opinione, ut credere infantes judicârit, cũ id nec Scriptura doceat, nec ratio suadeat.* Nõ renuo, quin verissimi sint *Piscator*, & *Whitaker*⁹, fidẽ accipientes [p] τῇ ἐνεργείᾳ, & ex auditu acquisitam. At est etiã [q] δυνάμει fides, quã variè [r] appellant, alii *occultam*, alii *habitualem*, alii *alitèr*. Eam fortassè & [s] *Piscator* vult; ubi asserit *regnum cælorum infantibus tribui vi promißionis divinæ, in fœdere gratiæ, ipsorum parentibus factæ.* Non dubito quin eam velit [t] *Whitakerus*, affirmans *Spiritum sanctum in ipsis etiam infantibus efficacem esse, occulto, miróq; modo.* Fidem hanc infantibus inesse, *Georg. Bachmanus Exercitat. Theolog. cent. 1. quæst. 34.* quinq; demonstrat argumẽtis. 1°. *Quia Deo placent.* 2°. *Quia habent Spiritum sanctum.* 3°. *Quia salutem adipiscuntur.* 4°. *Quia in credentium numero habentur.* 5°. *Quia Christus ipse fidem illis ascribit.* Eadem ferè disputat *Amãdus Polanus, sylloges Thes. part. 2ª. disputa. de* [u] *fide justifican. parag. 25.* At ea quàm solidè, quàm nervosè, non dico.

p Polan. thes. 1. de fide. salv. pag. 233.
q Ibid.
r Zanch. in Ephes. 2. 8.
s Vbi suprà parag. 33.
t Contra Duræum, lib. 8. parag. 77. p. 682.
u Pag. 631. & ibid. disp. de fide salvif parag. 9. p. 651.

De

24 De re ipsâ hæc mea est sentẽtia; Infantes [x] licèt cum adultis eandem per omnia fidem non habeant propter organorum infirmitatem: habent tamen aliquid analogum, habent τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως, *eundem spiritum fidei*, 2. *Cor*. 4. 13. habent τὸ σπέρμα τοῦ θεοῦ, *Dei semen*, 1. *Joh*. 3. 9. Habent eandem cum adultis fidẽ secundum semen, seu principiũ habitus; Spiritus sanctus in eis immediatè pro ipsorum captu, & modulo operatur ad ipsorum justificationem. Verba J*unii animadvers*. *in Bellarmini controvers*. 4. *ad lib*. 4. [y] *cap*. 11. clarè meum declarant sensum; Infantium nostrorũ *duplex* est ratio, *in sese*, & *in Christo per spiritum ejus*. In sese fidẽ nõ habent; at respectu *principii*, id est, Christi, & *seminis*, id est, spiritus Christi, fidem habent; vivente in ipsis Christo per Spiritum, quamvis nondũ per ipsos agente, quia sunt infantes. *Nõ habent actu fidem*. Quid tum postea? Ergo *non* δυνάμει? ergo *non in principio*? ergo *non in semine*? Non sequitur. Non magis quàm istud; Infantes in uteris maternis existentes non vident; ergo non habent videndi facultatem. Talẽ consequutionem vel pueri ridebunt, & explodent. At quid ego multa de infantibus apud adultos? Sequitur in thesi; *A Spiritu sancto excitata*.

[x] Polan. ibid.
[y] Parag. 7. p. 487.
[z] Piscat. thes. 1. loc. 12. parag. 10. p. 232.

25 *Fides est fiducia in electis à Spiritu sancto excitata*.] Exprimitur causa fidei, *causa efficiens*, eáq; [z] *principalis*, & [a] *summa*: Spiritus sanctus qui [b] proximè, sive immediatè, singulis, & solis electis actione speciali supra naturæ ordinem fidem infundit. [c] Συναίτια, sunt [d] *Pater* & [e] *Filius*, secundum axioma illud Scholasticorum; [f] *Opera Trinitatis ad extra, sunt indivisa*. Verũ id est [g] *ratione essentiæ*, non *ordine modorum existendi*. Quælibet personarum suo ordine, & modo, ad *opera*,

[a] Polan. thes. 2. de fide salv: parag. 8. p. 624
[b] Rom. 8. 15. 16 1. Cor. 2. 10. 2. Cor. 1. 22. Galat. 5. 5. 1. Cor. 12. 9. 2. Cor. 44. 13. Galat. 5. 22.
[c] Bucan. loc. 29. p. 273.
[d] Ioh. 6. 29. Act. 16. 14. Rom. 12. 3. Philip. 1. 29.
[e] Luc. 24. 32. Heb. 12. 2.
[f] Bucan. ubi supra.
[g] Kecker. Syst. Theol. lib. 1. cap. 3. pag. 37.

quæ vocant, *ad extra*, concurrit. Pater, Filius, & Spiritus sanctus, efficiunt in electis fidem; [h] *Pater & Filius mediatè, Spiritus sanctus immediatè.* Pater, & Filius per Spiritum sanctum conferunt electis donũ fidei. Deus Pater *cuiq; partitur mensuram fidei, Rom. 12. 3.* Deus Filius est *fidei autor, & cõsummator, Heb. 12. 2.* Deus Spiritus sanctus, *est Spiritus fidei, 2. Cor. 4. 13.* Dei Patris, Filii, & Spiritus sancti, *fides donum est, Ephes. 2. 8.* Vultis causam hujus doni προηγουμένην, eam, quâ Deus impulsus quasi, filiis suis hoc medium salutis confert? Suspicite, & admiremini æternæ propositum Electionis. Fide donamur à Deo Patre; *Etiam, Pater, quia ita placuit tibi, Mat. 11. 26.* Rectè *Amandus Polanus*, & in hoc verè amandus, quia verus; [i] *Elegit nos Deus, nõ quia credituri eramus, sed ut crederemus.* Profiteamur de nobis ipsis, ut de se *Paulus, 1. Cor. 7. 25.* [k] *Factam nobis misericordiam, non quia fideles eramus, sed ut fideles essemus.* Reliquas fidei causas, [l] προκαταρκτικὴν, *Christi meritum, et intercessionem;* [m] συνεργούσας, [n] *Ministros Dei verbum fidei annuntiantes*, aliósq; [o] *fideles* suo exemplo ad credendum invitantes; [p] ὀργανικὰς, *Verbum Dei, auditum, lectum, seriâ meditatione perpensum, sacramenta, miracula, afflictiones*: has omnes fidei causas partim adultis solis, partim adultis paritèr, & infantibus accommodas, memor angustiarum præsentium, haud gravatim prætereo. Restat ultima theseos meę clausula; *Firmitèr applicans promissionem gratiæ divinæ.*

26 *Fides est fiducia in electis, à Spiritu sancto excitata, firmitèr applicans promissionẽ gratiæ divinæ.*] Additur ad finem theseos *Objectum fidei*, non *generale illud*; [q] Universa Dei veritas, quicquid in verbo Dei continetur; [r] totum Dei verbum à Spiritu sancto per

Pro-

[h] Polan. thes. Rom. 12. 3. Hebr. 12. 2. 2. Cor. 4. 13. Ephes. 2. 8.

[i] Thes. 1. de fide salvif. pag. 228. in marg.

[k] Polan. de prædestinatione. pag. 16.

[l] Polan. thes. 1. pag. 228. & thes. 2. p. 649.

[m] Idem thes. 1. p. 229.

[n] 1. Cor. 3. 5.

[o] Heb. 13. 7.

[p] Polan. ubi suprà.

[q] Rolloc. de vocat. cap. 19. p. 219.

[r] Polan. thes. 2. de fide justif. parag. 11. p. 625.

Prophetas,&Apostolos nobis traditū;et si ab eo non magis possit divelli fides,quàm à sole radii: sed *speciale*;Jesus [f] Christus cum beneficiis suis; [t] Christus crucifixus,non simpliciter,sed ut in verbo,& in sacramētis nobis offertur;quæcunq; sunt misericordiæ [u] promissiones de Christo,totóq; ipsius merito. Explico; [x] *Fides* quâ *assensus* est,pro *objecto* habet universū Dei verbum;quâ *Fiducia*,gratuitam Evangelii promissionem. Aliàs;*Fidei* [y] *objectum*,respectu *intellectus*, est veritas divina;respectu *voluntatis*,est singularis Dei gratia,promissionibus exposita in Christo Jesu.

[f] Rolloc.ubi suprà.pag.221
[t] Rolloc. in Rom. 8.p. 163.
[u] Polan.ubi sup. pag. 626.
[x] Polan. thes. 1.de fide salv. pag.233.
[y] Trelcat.inst. lib.3.p.212.

27 Non sapiunt ista *Bellarmino*. Ille *l.1.de justif. cap.8.*ex divinis literis probare nititur, *fidei justificantis objectum* non esse specialem misericordiam. Armatam dolis mentem prodit suam. Tela in nos ejaculatur,ex *Evangeliis*,ex *Actis*, & *Epistolis Apostolorum*;singula perversè,ne dicam, impudentèr, detorta. Quæ quidem,quùm singula jam sint à *Luca Trelcatio*, [z] *Institutionis lib.3.*non hebetata modò, ac retusa,sed & confracta;ego nihil moror.

[z] Pag. 214.

28 Hoc tantùm dico,*Objectum fidei justificantis*, esse,non *generalem* [a] *misericordiam tantùm*, non tantùm generalem de Christo promissionem: sed multò magis *specialem misericordiam*, specialem promissionem;misericordiam non omnibus promiscuè, verùm peculiariter *mihi,tibi,isti*,in Evangelio oblatam.Promissiones,& sententiæ Evangelicæ generaliter conceptæ,sunt *mihi,tibi,isti*,specialiter intelligendæ.Generale illud est,J*oan.3.15.Quisquis credit in Filium, nō peribit,sed habebit vitam æternam.* Id ego particulariter accipio,ac si verba sic haberent: si tu credideris in Filium nō peribis, sed habebis vitam æternam.Et mihimet

[a] Rolloc.de vocat.c.29.p. 246.

himet applico, *At ego credo*; edoctus à *B. Paulo*, qui generalem eam sententiam, *1. Tim. 1. 15. Christum* Jesum *venisse in mundum, ut peccatores servaret*, ibidem ad sese peculiariter applicat, *Quorũ primus ego sum*; assumens se nominatim peccatorem esse, ut concluderet *Christum* Jesum *venisse in mũdũ*, ad se *servandum*. Nolo plura. Firmatæ jam sunt theseos meæ partes singulæ, ut tota stet immota. In ea directè respondeo ad primam *Bellarmini* quæstionem. Quæstio est, *Quænam sit fides* justificans; thesis mea, *fides* justificans, *est fiducia in electis, à Spiritu sancto excitata, firmiter applicans promissionem gratiæ divinæ.*

29 Longior fui (doctissimi Academici) in thesi mea prima stabilienda. In altera dabo operam, quam maximè potero, ut sim brevissimus. Thesis mea secũda; *Fides sola* justificat. Justificat] Varias hujus vocis significationes non ita pridem audivimus pro concione pereruditè [b] expositas. Eas ego vobis ut revocẽ in memoriam, non est hujus temporis. Significatio verbi forensis ad præsens negotium est admittenda. [c] *Totus enim justificationis actus in Scripturâ admodũ graphicè, quasi forensis quidam actus describitur*. Sistitur reus, accusatur, dantur testes, absolvitur. Hinc [d] *Justificare* nihil aliud est, quàm *absolvere à reatu peccatorum, ut ea non imputentur, sed condonentur*; & *Justificatio* nihil aliud est, quàm [e] *actio Dei judicialis gratuita, quâ electos accusationi, & maledictioni legis in seipsis obnoxios, per fidem, propter Christum, imputatione justitiæ illius justos judicat, ad laudem gloriæ gratiæ suæ, & ipsorum salutem*. Hæc summa est justificationis nostræ.

[b] à D. Rives.

[c] Osiand. Enchir. contra Pontific. cap. 10. qu. 1. pag. 96. in marg.

[d] Osiand. ibid.

[e] Trelcat. inst. lib. 2. p. 87.

30 Ea bipartitò considerari solet; *activè*, & *passivè*

ſivè. Activè, reſpectu Dei, qui juſtificat; paſſivè, reſpectu noſtri, qui juſtificamur: Utroq; reſpectu cauſas habet: quaſdam ego acervatim percenſeo.[f] Cauſam *efficientem principalem*; Deum ipſum, Patrem[g] in Filio per Spiritum ſanctum: cauſam προηγουμένην, ſive [h] *impulſivam*; ſolam Dei [i] miſericordiam, ſive gratiam; eámq; [k] duplici ratione; εὐδοκίας, & οἰκονομίας: cauſam [l] προκαταρκτικὴν, ſive *meritoriam*; Chriſtum θεάνθρωπον: & cauſam *inſtrumentalem*, fidem. Gratia illa, quã in cauſis juſtificationis enumeravi, non eſt *Gratia gratis data*; sed [m] χάρις χαρισμάτων, quæ in ſcholis *Gratia gratum faciens*, & *gratis dans*, vulgò appellatur. Hanc [n] anatomicâ velut ſectione, in venas duas diſtrahunt; in [o] *Operantem*, & *Cooperantem*: *Operantem* rurſus in tres rivulos diffundunt; *Prævenientem*, *Incipientem*, *Liberantem*: etiam *Cooperantem* in tres; *Subſequentem*, *Proficientem*, *Adjuvantem*. Tecum, modeſte *Foxi*, liceat mihi exclamare; O *Chriſte* ſancte, quo ſtudio, quãto conatu, quas telas hîc nobis aranearum nectunt *Scholaſtici*, quò ſalutiferam *gratiæ* doctrinam, fumis, ac fuligine ſuarum nugarum obruant? De multiplici iſta *Scholaſticorum* gratiâ, obiter, & plus ſatis. Ad fidem me recipio, *cauſam* juſtificationis *inſtrumentalem*.

31. Quâ *ſolâ* dicimus *hominem juſtificari*. *Sola*.] Eâ voculâ non excludimus [p] alias juſtificationis cauſas; non gratiam Dei, non mortem Chriſti: id tantùm agimus, fidei officium, à reliquis omnibus, cùm intùs inhærentibus nobis donis, tùm foris præſtitis operibus, ut diſtinguamus; eáq; à cauſis juſtificationis, ut removeamus. *Fidei* officium clariſſimè elucet in variis ejuſdem præconiis ac titulis. Eſt enim [q] unica illa

[f] Ibid.
[g] 2. Cor. 5. 19.
[h] Trelcat. ubi ſuprà. p. 88.
[i] Ibid. & Danæus. Iſag. Chr. p. 4. lib. 4. cap. 30. p. 325.
[k] Trelcat. ubi ſuprà.
[l] Polan. logic. lib. 1. p. ..
[m] Trelcat. ubi ſuprà.
[n] Fox. de Chriſto grat. juſtif. p. 176.
[o] Lombard. lib. 2. diſt. 26. parag. 1.
[p] Piſcat. theſ. 2. loc. 15 parag. 22. p. 255.
[q] Fay. theſ. 61. parag. 5. p. 284. Polan. theſ. 2. de fide juſt. E parag. 22. p. 630.

manus, *manus spiritualis* quæ Christi beneficia, ad salutem necessaria, apprehendit. Est *vinculum* illud indissolubile nostræ cum Christo coalitionis. Est *canalis* ille, per quem Christi gratiæ in nos cumulatissimè derivantur. Est [r] ὑπόστασις rerum absentium, ἔλεγχος invisibilium, [s] *anchora* stabilis, & immota. Est [t] πληροφορία, est [u] παῤῥησία, est [x] πεποίθησις. *Sola fides justificat.*

32 Hanc propositionem nos ex sacra Scriptura probare non posse, communis est omnium Romanēsium sermo. At probamus tamen. Dominus *Jaïrum* confirmaturus dicit ei, *Marc. 5. 36.* [y] *Ne metuas, solummodo crede*, μόνον πίστευε: nónne apertè indicat, [z] se nihil omnino quærere, quàm unam fidem? Contextu meo docet *Apostolus, justificari hominem fide* χωρὶς ἔργων νόμου: exclusiva particula [*absq; operibus legis*] nōne voci *sola*, æquipollet? Frequentèr occurrunt in *Paulinis* scriptis phrases istiusmodi exclusivæ [[a] *Non operanti*; [b] *Nō ex operibus*; [c] *Non, nisi per fidem*:] quæ satis solidè justificationem *soli fidei* tribuunt, *operibus* adimunt.

33 At pia & erudita antiquitas à nobis nō est. Quid ita? Prisci *Patres*, Græci, & Latini, particulam [*sola fide*] in justificationis articulo usurpârunt, & scriptis suis nobis in manum tradiderunt. Declarat istud doctissimus *Whitakerus* [d] *lib. 1. defens. cont. Duræum*, clarissimis [e] *Ambrosii*, [f] *Augustini*, [g] *Basilii*, *&* [h] *Nazianzeni* testimoniis. Hisce pereruditus *Perkinsus* in demonstratione [i] Problematis, annumerat [k] *Origenē*, [l] *Chrysostomum*, [m] *Theodoretum*: adjicio & ego [n] *Cyrillum Alexandrinum*, [o] *Hilarium*, [p] *Bernardum*, [q] *Leonem*. Oculi *Bellarmino* sunt aperti, ut negare nequeat hunc lu-

[r] Heb. 11. 1.
[s] Fay. ubi supr.
[t] Rom. 4. 21. 1. Coloss. 2. 2. Heb. 6. 11. & 10. 22.
[u] Ephes. 3. 12. Heb. 3. 6.
[x] Eph. 3. 12. Chemnic. loc. Theol. par. 2. de justif. pag. 670. &c.
[y] Luc. 8. 50.
[z] Beza annot. major. Bucan. loc. 31. de just. pag. 320. Platzius Luco succiso. loc. 31. p. 247.
[a] Rom. 4. 5.
[b] Ephes. 2. 9.
[c] Gal. 2. 16.
[d] Pag. 33. &c.
[e] Comment. in c. 3. ad Rō.
[f] Contra 2 ep. Pelag. lib. 1. c. 21. & serm. 181. de tempore & lib. 83. quæst. 76.
[g] Homil. de humilitate.
[h] περὶ [illegible].
[i] Pag. 111.
[k] In Rom. 3.
[l] De fide & lege naturæ; & homil. 8. in Rom. 4. & homil. 14. in Rom. 8.
[m] In Ephes. 2.
[n] Ex bellarmin. lib. 1. de justif. cap. 25. parag. septim.
[o] In Matth. 8.
[p] Serm. 22. in cantica.
[q] Ep. 70.

cere

cere ſolem; venerandæ etiam antiquitatis doctrinã fuiſſe, *ſolam fidem juſtificare*. At cœleſtem hanc aquã, fœdis ſui cerebri coinquinat ſordibus. Diſtinctionibus putidis ac inſulſis involvit omnia. [r] *Juſtificatio alia eſt prima, alia ſecunda*: fides *alia eſt informis, alia* [s] *formata; alia vera, alia viva; alia* [t] *ſpecialis, alia dogmatica; alia Catholica, alia hæretica*. Hæreticam vocat non tantùm *Arianam*, aut *Eutychianam*: ſed & *Lutheranam*, & ſi placet, *Anglicanam*; fidem quamlibet, quę non eſt *nunc Romana*. Se tandem expedit. [u] *Leo*, aliiq; Patres, ubi *fidem ſolam juſtificare* affirmant, loquuntur de fide, non qualibet, ſed de *Catholicâ*, [id eſt, *nunc Romanâ*;] de fide, non *ſpeciali*, ſed *dogmaticâ*; de fide, non *vivâ*, ſed *verâ tamen*; de fide non *formatâ*, ſed *informi*; etiam de juſtificatione, non *ſecundâ*, ſed *primâ*.

34 Quis finis eſſet, ſi ſingulas hujus labyrinthi ambages excutere vellem? Diſtinctionem illam de *juſtificatione primâ*, & *ſecundâ*, purum putum figmentũ eſſe, *Hunnius* in [x] examine primæ *Bellarmini* controverſię, ad *lib. 1. cap. 18.* piè ac nervoſè docet. Neq; contrà valent clamores [y] *Gretſeriani*. Eædem, ac etiam reliquæ, de fide *Catholicâ*, & *hæreticâ*; de fide *ſpeciali*, & *dogmaticâ*; de fide *vivâ*, & *verâ*; de fide *formatâ* & *informi*: nihil aliud ſunt, quàm nebulæ Pontificiæ de juſtificatione ſparſæ. Diſpârent illæ, ac reſolvuntur, ad puriſſimum verbi divini lumen, uti moderni veritatis orthodoxæ aſſertores, ſcriptis ſuis copioſè, ac ubertìm demonſtrârunt.

25 Ne diutiùs teneam, ad ſecundam *Bellarmini* quæſtionem verbo reſpondeo. Quęrit ille, *An fides ſola juſtificet*: reſpondeo ſecundâ meâ theſi; *Sola fides juſtificat*. Id dico, fidem eſſe cauſam organicam, ſive inſtru-

[r] Bellar. de juſtif. lib. 4. c. 18 parag. Nos igitur.

[s] Idem de juſtificat. l. 1. c. 25. parag. in poſt. loc.

[t] Ibid. parag. Sed reſp.

[u] Bellarm. ubi ſuprà.

[x] Pag. 183.

[y] In defenſ. pag. 326.

strumentalem justificationis nostræ; fidem instrumẽtum esse, quo justitiam *Jesu Christi*, nos justificantis, recipimus; quo unimur, ac copulamur cum *Christo*; quo *Christum* cum toto suo merito nobis applicam⁹: ac fidem *solam* hoc præstare; *solam*, ut excludantur opera, non *simpliciter*, sed tantùm *secundum quid*, quatenus scilicet finguntur esse *meritoria*; ut separentur, non quidem *à fidei præsentiâ*, sed tãtùm *à communicatione efficientiæ*. Utcunq; enim bona opera non sint *causa regnandi*, at sunt tamen *via regni*.

Æterne Deus, qui, pro immensâ tuâ misericordiâ, verâ nos donasti fide, eandem in nobis indies adauge, & confirma; ut individuis ejusdem comitibus, bonis operibus studentes, sic in eis seriò ambulemus, ut postquã terrestris hujus domûs nostræ tabernaculum dissolutũ fuerit, in æternum illud in Cælis tuis ædificium recipiamur, per Jesum Christum, *Dominum nostrum, cui tecum, & cum sancto Spiritu, honor sit, & gloria in æternum. Amen.*

DE

DE OPERIBVS RENATORVM.

Cap. 4.

Epist. ad Ephes. c. 2.

10 *Nam ipsius sumus opus, conditi in Christo Jesu ad opera bona, quæ præparavit Deus, ut in eis incederemus.*

Eatissimus gentium Apostolus, ac Evangelicæ doctrinæ fidelissimus buccinator, clarissimum illud gratuitę justificationis nostræ lumen, [a] *Christi* maximo beneficio partum, sempiterno Dei fœdere sancitũ, passim suis scriptis commonstravit. Nullibi autem pressiùs paritèr, atq; nervosiùs, id agit, quàm hoc in capite. Summatim docet, *salutem nostram totã esse gratuitã, ex gratiâ Dei, & propter merita Jesu Christi, gratis nobis donari.* Quid aliud volunt verba illa cõtextum meum [b] antecedentia? *Gratiâ estis servati per fidem: & hoc non ex vobis, Dei donum est; nõ ex operibus, ut ne quis glorietur.* Scio esse, qui propter mitem & placidam hanc Evangelicę justificationis doctrinam, (*doctrinã de salute ex solâ gratiâ per fidem,*) aperto ore

[a] Fox. de Christo grat. justif. pag. 1.

[b] Vers. 8. 9.

in nos involent, ac vociferentur, à nobis everti planè bona opera, moribúsq; nunc hominum tam corruptis, & fermentatis, fenestram ad audaciorem peccandi securitatem aperiri. Quibus ego nihil appositius habeo, quod respōdeam, quàm quod S. *Apostolus* hoc meo contextu mihi suggerit. Quid autem illud? nempè, non perindè se rem habere, ac illi autumant; non quidem tolli, aut attenuari bona opera per doctrinam *gratiæ, & fidei*, quod illi dictitant: sed per eandem potiùs stabiliri; quippe, quæ fieri non possint, *nisi à renatis, factísq; in Christo novis creaturis. Nam ipsius sumus opus, conditi in Christo* Jesu, *&c.*] Verba ipsa, si placet, percurramus.

[c] Psal. 100.3. 2 *Ipsius.*] *Dei*, non *nostri*; agnoscimus [c] *Jehovam esse Deum, ipsum effecisse nos, non autem nos ipsos. Ipsius sumus opus*] ποίημα *factura*, sic interpres vulgatus; *creatura*, sic Syrus; *figmentum*, sic Ambrosius: atq; ita aliquando [d] Erasmus verterat; quòd *factura*, vox videretur parùm Latina: sed ab amicis eruditis, [qui verebantur, ne quem imperitiorē offenderet *figmenti* vocabulum,] admonitus, mutavit *figmentum*, in *opus*.

[d] In annotat.

[e] Musculus. 3 *Ipsius sumus opus, conditi in Christo Jesu*] Conditi, κτισθέντες, creati. Duplici nomine [e] Dei *opus* sumus; in *Adamo*, & in *Christo*. In *Adamo* accepimus, ut simus; in *Christo*, ut justi, ac salvi simus. Utrumq; quidē nobis contigit in *Christo*: illud tanquam in *Verbo, per quod* [f] *omnia facta sunt*; istud tanquam in *Verbo incarnato, ad hoc in mūdum misso*, [g] *ut quod perierat, servaretur*. Planiùs dico: duplex est hominū [h] creatio, *prima*, & *secūda*; utraq; in *Christo*, & per *Christum*: *primâ*, Deus creavit omnia per λόγον; *secundâ* creat nos spiritualitèr per eundem λόγον, idq;, ut justi simus, & servemur

[f] Ioan. 1.3.
[g] Mat. 18.11.
[h] Zanchius.

in

in vitam æternam. Sũma est; Per Verbum Dei, Christum Dominum, *facti* sumus ac *refecti*; *creati* sumus, ac *recreati*.

4 *Ipsius sumus opus, conditi in Christo Jesu, ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς*] Vulgata editio habet, *in operibus bonis*. Nõ sapit ea lectio *Salmeroni*, quippe quę sit manifestè cõtra sensum Apostolicum. Ἐπὶ, inquit, cum dativo, designat potiùs finem, quàm materiam, aut instrumentum: unde cum *Ambrosio, Chrysostomo, & Erasmo*, legẽdum putat, *ad opera bona*, vel, *in opera bona*. Et rectè id quidem. Longum est, & non necessarium singulos commemorare: pleriq; omnes [i] orthodoxi legunt, *ad bona opera*; unus Castalio, *ad rectè facta*: sed sensus idẽ est. *Ipsius sumus opus, conditi in Christo Jesu ad opera bona, οἷς προητοίμασεν, quæ præparavit Deus*] οἷς. i. quibus. Ad homines [k] *Erasmus* arbitratur referendũ. Id *Musculo* minùs placet. οἷς προητοίμασεν ὁ Θεὸς] Imperitioribꝰ, inquit, vertendum videtur, *Quibus præparavit Deus*, ut ad *homines* referatur: verùm, notus est Græcismus, ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς, οἷς προητοίμασεν, pro, ἐκείνοις ἃ προητοίμασεν, *creati ad bona opera illa, quæ præparavit Deus*.

[i] Beza. Musculus, Hyperius, Piscator, Rollocus.
[k] In annotat.

5 *Præparavit*] S. Augustinus *in lib. de prædestina. Sanctor. cap. 10.* de præparatione æternâ. i. de prædestinatione interpretatur. Id *Zanchio* non videtur, cum ἑτοιμάζειν, quod est, promptum, paratum, & expeditũ reddere, multùm differat à verbo προορίζειν, quod est, prædestinare, & ab æterno pręparare. Rem ipsam admittit: nos quidem, ad ea opera bona esse in Christo creatos. i. regenitos, ad quæ etiam fuimus ab æterno electi, pro suâ quisq; vocatione; alius *ad opus Apostolatûs*, alius *ad opera politica*, alius *ad alia* omnes verò *ad opera fidei, sanctitatis, & caritatis*. Sed ad mentem

Apo-

Apostoli hoc in loco expositionem hanc nihil putat pertinere. Alias aliorum affert interpretationes. Suam tandem ponit; *Apostolum nostrum loqui de præparatione, quâ Deus per suum Spiritum disponit, & afficit, promptámq; facit, mentem, voluntatem, & cor nostrum, ad opera bona, tam omnibus Christianis communia, quàm cujusq; vocationi propria.* Hic certè verus videtur ac genuinus hujus loci sensus: Deum non solùm ad bona opera nos creasse, & ordinasse; sed etiam hodiè ea ipsa in nobis per suum Spiritũ prompta, & facilia efficere, illuminato intellectu, flexâ voluntate, purgato corde, suppeditatis viribus ad ea promptè, expeditè, & libenter præstanda. Præparatio ista quæ sit videmus.

6 At quorsũ ea spectat? ἵνα ἐν αὐτοῖς περιπατήσωμεν] *ut in iis ambulemus*] non ut confisi gratiæ, deinde otiosi simus, quod rectè adverterunt, *interlinearis glossæ autor*, & *Lombardus:* sed ut in eis promptè, læto animo, & expeditè ambulemus; ut in bonis istis operibus re ipsa totam vitam nostram transigamus.

7 Hactenus (viri Patres & fratres) verba contextûs mei cursim, & quá potui, brevitate, attigi. Continent ea quidem summam doctrinæ de *bonis operibus*. Ut eandem quàm paucissimis complectar, hinc mihi sumo quasdam *theses*, more meo, perquàm breviter perstringendas. *Thesin primam* ex sententia totius versûs colligo. Hæc esto: [1] *Doctrina gratiæ, ac fidei, nõ tollit bona opera.* Cui firmandæ vel unicus hic locus abundè inservit. Hîc sole meridiano elucet clariùs, bona opera fieri non posse, nisi ab iis, qui solâ Dei gratiâ servantur per fidem. *Qui solâ Dei gratiâ servamur per fidem, sumus opus Dei, conditi in Christo Jesu ad opera*

[1] Musculus, Zanchius.

opera bona,quæ præparavit Deus, ut in eis ambulemus. Quid planiùs dici potuit? Tantùm profectò abest, ut doctrina *gratiæ*,ac *fidei*,bona tollat opera,ut etiam ad illa nos excitet,ac inflammet. Apertè hoc ipsum asserit Apostolus *ad Titum 2.11. Illuxit gratia Dei salutifera quibusvis hominibus,erudiens nos,ut abnegatâ impietate,& mundanis cupiditatibus,sapienter,& juste,& piè vivamus in præsenti seculo.* Rectè ad ea verba Gesnerus *in* [m] *doctrinæ cælestis compendio; Doctrinâ de gratia Dei nequaquam ad securitatem uti debemus, sed potiùs ad vitæ emendationem.*

[m] Loc.23.p. 169.

8 Valdè [n] impudens est, & effrons impiorum petulantia. Non pudet eos ex bonis principiis absurdissima quæq; colligere. Ingenium aranei, qui ex bonis floribus venena colligit,imitantur. Non desunt hodiè istiusmodi *Libertini*, & [o] *Epicurei*, qui auditâ *gratiæ*,ac *fidei* doctrinâ,*bona opera* non curanda,& inutilia esse blaterent. Neq; defuerunt *Pauli* ævo, qui etiam ipsi *Paulo*,eandem doctrinam promulganti,objecerint; *Quid igitur? permanebimus in peccato, ut gratia fiat auctior? Quid igitur? peccabimus, quia sumus sub gratiâ?* Tam his,quàm illis, uno *B.Pauli* respondendum est vocabulo;[p] *Absit.* Doctrina *gratiæ*, & *fidei*,non laxat peccato frænum, *non tollit bona opera.*

[n] Aretius in Rom.6.1.

[o] Harm.conf. ex Helvet. post.c.16.p. 172.

[p] Rom.6.2.& 15.

9 Hîc quid nos? Docemus, Deum [q] vocasse nos,non ad luxum,& libidinem,sed *ad* [r] *opera bona, ut in illis ambulemus*; Deum [s] *eripuisse nos à potestate tenebrarum,ut* [t] *serviamus Deo viventi, ut rescindamus omnes reliquias peccati, ut in* [u] *timore & tremore operemur salutem nostram,ut appareat* [x] *Spiritum sanctificationis esse in membris nostris, & Christum ipsum* [y] *per*

[q] Harm. conf. parag.9.ex Angl.p.184.
[r] Ephes.2.10.
[s] Colos.1.13.
[t] Heb.9.14.
[u] Philip.2.12.
[x] 1.Cor 6.19.
[y] Ephes.3.17.

fidem in cordibus nostris habitare. Hæc ipsa est, ut generatim loquar, Ecclesiarum reformatarum doctrina.

10 Quò injuriosiùs nos tractant *Pontificii*, qui nos *Protestantes*, vere *orthodoxos*, horrendi criminis insimulent, quasi [z] *opera bona* tanquam *non necessaria ad salutem* contemneremus, eáq; [a] nocere potiùs aut incommodare assereremus. *Simon Magus*, hæreseôn [b] fons cœnosissimus, docuit, *suos non debere opera curare.* [c] *Eunomius* hæreticorum [d] omnium impudentissimus, usq; adeò fuit bonis moribus inimicus, ut assevararet *nemini obesse perseverantiam in peccatis.* Hisce *Bellarm.* [*de justificat. lib. 4. cap. 8.*] pro ingenuitate suâ, ac rubore, nos æquiparat. Quid ita? Quia docemus; *solâ fide justificari hominem coram Deo.* Quod nostrum dogma non esse Apostolicum, sed esse *Simonis Magi, Basilidis, Eunomii, Joviniani, Aëtii, pseudoapostolorúmq;* hæresin teterrimam clamat *Feu-ardētius, præfatione in epistolam Jacobi.* Neq; mitiùs nobiscum agit *Toletanus ille Jesuita, Alfonsus Salmeron, qui* [e] *tractatu 23. in parabolas Domini,* ideo nos habet pro hæreticis, bonorum operum contemptoribus, quòd *soli fidei* innitamur. Longiùs quàm par est, expatiarer, si [f] *Stapletonum*, si [g] *Kellisonum*, si [h] *autorem Calvinoturcismi* maledicentissimum, [i] aliósq; *Papisticæ* factionis Coryphæos, singulatim recenserem: qui omnes in eam sententiam raptim, tanquam pedarii, cucurrerunt; Nos quidem, doctrinâ nostrâ de *sola fide*, ad quamvis nequitiam laxare frænos, populúmq; à bonis operibus [k] avocare: ut tantùm extimulentur ad otiosam securitatem, ad audacem confidentiam, & Luciferianam arrogantiam, quâ se beatissimæ Virgini,

[z] Bellarm. de justif. l. 4 c. 1. parag. ut igitur.
[a] Jac. Lectius præscrip. theol. lib. 2. affis. 8, p. 196.
[b] Zanch. de incarn. epist. ded.
[c] August. de hæres. cap. 54.
[d] Bellarm. de just. lib. 1. c. 8. parag. Deniq;.
[e] Num. 6 p. 132
[f] Mortō. apol. Cathol. l. 1. c. 24. p. 65.
[g] Survey, lib. 7. cap. 2.
[h] Lib. 3. c. 12. p. 548.
[i] Canisius &c.
[k] Rainoldus, Calvinoturc. lib. 3. c. 12. p. 548.

ni, Divísq; omnibus, ipsi etiam *Christo Jesu* comparent.

11 Crimen, fateor,[l] pergrande est, quod impingunt; & Christianæ pariter fidei, ac bonis moribus, publicæq; utilitati, adversum nimis. Quid? Qui *soli gratiæ Dei, per fidem*, innitimur, ideóne arguimur, tanquam si *bona opera* non curaremus, contemneremus, aversaremur? At crimine tam deformi, ipsi Jesuiticæ sectæ principes nos jamdudum liberârunt. Toletus *annotatione sextâ in caput 15. Evangelii secundum Johannem*, Maldonatus *commentario in Joan. cap. 13. 15.* Vega *lib. 15. de justificatione, cap. 5.* Stapletonus *lib. 9. de Justif. cap. 7.* Bellarminus *de justificatione lib. 1.*[m] *cap. 15.* ac[n] alibi; hi omnes, uno quasi ore, à tanti criminis labe nos vindicârunt. Expressis illi verbis causã nostram sic egerunt: *Asserunt sanè Protestantes,* [o] *fidem justificantem non posse esse sine bonis operibus;* [p] *justificationem, & sanctificationem tam conjunctas, támq; cohærentes esse, ut non possit alterum ab altero divelli;* [q] *fidem, quæ justificat, esse vivam, & operantem per caritatem, aliáq; opera;* [r] *caritatem inseparabilem esse à fide;* [s] *fidem, rem esse vivam, actuosam, efficacem, quæ semper necessariò operetur;* [t] *veram fidem non esse, quæ non parit bona opera, & quæ caritatem comitem nõ habet;* [u] *ad justificationem, requiri fidem, & pænitentiam, & fidem vivam, & pænitentiam seriam; & sine his neminem justificari.* Etiam [x] *Calvinus pænitentiam in peccatoribus requirit, ut justificentur.* Hanc tam insignem virorum *Pontificiorum*, de necessitate bonorum operum, à nobis defensitatâ, confessionem ediderunt duo viri doctissimi; Theologus, & Jurisconsultus; Mortonus, & Lectius: Hic quidem *præscriptionum*

[l] Lectius præscr. theol. l. 2. aff. 8. p. 196.

[m] Parag. Adversarii.

[n] Lib. 4. de justif. cap. 1. parag. Ac primũ & lib. 3, cap. 6. parag. Hæc & similia.

[o] Toletus. Maldonatus.

[p] Vega.

[q] Stapleton.

[r] Bellarm. de justificat. lib. 1. c. 15.

[s] Ibid.

[t] Bellarm. de justif. l. 4. c. 1.

[u] Idem l. 3. c. 6

[x] Vega.

[y] Pag.199. [z] Nota sexta p.65.

Theologicarum lib.2.affirmatione [y] 82; Ille verò *Apologiæ Catholicæ, lib.1.cap.*[z] 24.Qui igitur tam execrandã de bonorum operum contemptu, neglectúve hæresin nobis affingunt, næ illi, vel ipsis Jesuitis testibus, meri sunt impostores, ac prodigiosè mentiuntur.

[a] Lectius.præscr.theol.l.2.aff.8.p.196.

12 Theologi nostri [a] quotidiè & scriptis suis, & apud populum, quantâ possunt vocis contentione, *bonorum operum necessitatem* testantur, ac prædicant. Sic tamen id agunt, ut bonis istis operibus, salutis nostræ causam minimè assignent. Non enim tanti sunt, ut per ea pretiosum illud diadema mereamur, servi nos nihili, & sine usu. Hunc honorem Deo, Christóq; in solidum servant. At docent tamen *bonis operibus operam necessariò dandam esse*, si quis summi boni concupiscit usuram; nec itinere alio ad perennem illam beatitatem perveniri.

[b] Rain. Apol. thes. parag.19. p.263. [c] Ephes.2.10. Coloss.1.13. Heb.9.14. Philip.2.12. 1.Cor.6.19. Ephes.3.17. [d] Harm. conf. parag.9. Helv. post.c.16.Bohẽ.c.7.Belg. art.24. Saxon. art.3.&c. cum observat.7. ad Augustanam confes. & observ.1.ad Wirtemberg. [e] Loco de bonis oper. p. 232. [f] Chemnicius loc.theol. par. 3.de oper. renat.qu.6 pag. 116. [g] Ibid.p.119. [h] Ibid.p. 121.

13 Politissima illa Ecclesiæ Anglicanæ Apologia,[b] testatur nos ex variis sacrarum literarum [c] locis docere, *bona opera necessaria esse Christiano homini ad salutem*: eandémq; bonorũ operũ necessitatem,[d] probant item reliquæ *Ecclesiæ reformatæ*; sed cautione adhibitâ, ne ob ambiguas voces, aut ad justificationẽ requiri videantur, aut æternæ vitæ merita perhiberi. Martinus Chẽnicius *in* [e] *Enchiridio* quærit, sitne hæc propositio vera, *Bona opera sunt necessaria*: veram esse respondet, tùm quoad *sensum*, tùm quoad *formam sanorum verborum*. Declaro; Bona opera *necessaria* sunt non necessitate [f] *coactionis*, nec necessitate *causæ*, sed necessitate [g] *debiti*. [h] Bona opera divinitùs mandata renatis, non sunt arbitraria, adiaphora, vel indifferentia; sunt enim necessaria. Necessaria sunt, non *necessitate coactionis*; debent enim bona renatorum opera fieri

eri animo prompto, hilari, spontaneo, & voluntario: nec *necessitate causæ*; nō enim causa sunt, seu meritum justitiæ, salutis, ac vitæ æternæ: sed *necessitate debiti*, [i] propter voluntatem, & mandatum Dei.

[i] Ibid. p. 116. 121.

14 Bona opera sunt necessaria, *necessitate debiti*: debitores sumus *Deo*, *nobis ipsis*, *proximo*. Triplici igitur respectu bonis operibus necessariò est incumbendū: [k] *respectu Dei*, *respectu nostri*, *respectu proximi*. Simplicissima hæc est distributio, & satis pervulgata. Rectè Lutherus; [l] *Bona opera facienda sunt, ut glorificent Deum*; *ut testentur de fide* nostrâ; *ut serviant proximo*. Hæc dilatare non vacat. Hactenus [*viri doctissimi*] vestram de bonorum operum necessitate doctrinam, piam sanè, & orthodoxam, exhibui. Inde liquet mirè calumniari *Pontificios*, qui repagulis verecundiæ discussis, asseverant, *vos*, qui in causâ salutis solâ gratiâ ac fide fulcimur, [m] *omnia rectè facta damnare, ad licentiam et libidinem fores aperire, populúmq; ab omni studio virtutis abducere*. Clamores tam importuni, tam diri, nō impediunt, quò minùs fixa maneat thesis mea prima; *Doctrina gratiæ, ac fidei, non tollit bona opera*.

[k] Trelcat. inst. lib. 3. p. 220. Polan. thes. 2. loc. 45. parag. 15. &c.

[l] Chemnicius loc. theol. par. 3. de oper. renat. qu. 8. p. 155.

[m] Iuel. Apol. par. 3. cap. 7. parag. 2.

15 Secundam colligo ex priore contextûs hujus parte. *Ipsius sumus opus, conditi in Christo Jesu ad opera bona*. Hęc esto: *Bona opera fiunt tātùm à renatis*. [n] *Opera* in hoc argumēto appellamus omnia cogitata, dicta, facta, quæ ab hominibus proficiscuntur. Ea, si divinæ voluntati responderint, *bona* dicimus; sin eidem obstiterint, *mala*. Quæ *bona* dicimus, ea suis circumscripta sunt cancellis: *proficiscuntur* [o] *ex corde puro, ex fide vera oriuntur, ad gloriam Dei diriguntur; in Christo, qui solus nostros tegit defectus, præstantur; ac uni accepta referuntur Deo*. Possem hæc luculentis sacræ paginæ firmare

[n] Fay. thes. 41. parag. 2.

[o] Zanch. lib. 1. de oper. red. tractat. de lib. arbit. thes. 8. parag. Primum &c.

mare testimoniis. At ea vobis jam indubitata sunt; & mihi festinandum est. Satis habeo, si paucis singula attigero.

16 Primum est: *Bona opera proficiscuntur ex corde puro.*[p] Fons salsus aquam dulcem non emittit; nec ficus amaras producit olivarum baccas. Fontis index aqua est; & arboris, fructus.[q] Arbor bona fert fructus bonos; & putris, putres. [r] Non potest arbor bona fructus malos ferre; nec mala, bonos.[s] Nunquid colligũt è spinis uvam, ex tribulis ficus?[t] Admonent hæc proverbialia, sicut ex *aquâ* fontem, è *fætu* arborem; ita & hominem ex *operibus* æstimandum esse. Homo renatus arbor bona est; non renatus, mala. Omnia non renatorum opera, quãtumvis speciosa, sunt sordes, sunt inquinamenta, sunt mera iniquitas. Quid ita? Quia ex immundo fonte, hoc est, impuro corde, scaturiunt. At eorum qui Christo per fidem insiti sunt, pérq; spiritũ ejus renati; eorum, inquam, opera bona sunt, sunt grata Deo. Causa est in promptu; quia *è corde puro* exeũt, ac emanant.

[p] Iacob.3.12.
[q] Matth.7.17.
[r] Vers.18.
[s] Vers.16.
[t] Drus. proverb.1.3.43.

17 Secundum est: *Bona opera ex fide verâ oriuntur.* Immotum est illud Pauli ad *Romanos, 14.23. Quicquid ex fide non est, peccatum est.* Æquè firmum est & illud, ad *Hebræos, 11.6. Fieri non potest, ut sine fide quisquam Deo placeat.* Quid pluribus? Evincunt ista clarissimè, à solis fidelibus opera bona fieri.[u] *Infidelibus autem nihil purum est; sed polluta est eorum & mens, & conscientia.*

[u] Tit.1.15.

18 Tertium est: *Bona opera diriguntur ad Dei gloriam.* Præceptum est Evãgelicum;[x] *Splendeat lux vestra coram hominibus, ut videntes bona vestra opera, glorificent patrem illum vestrum, qui in cælis.* Est & Apo-

[x] Mat.5.16.

sto-

ſtolicum;[y] *Sive editis, ſive bibitis, ſive quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.*[z] Ad honorem Dei, ad gloriã Altiſſimi, deſtinãda ſunt opera noſtra, ſi quidem *bona* appellanda fuerint. Etenim bona à malis, ut virtutes à vitiis, finibus ſuis, non officiis diſcernuntur. Scitè Auguſtinus [a] *contra Julianum Pelagianum, lib. 4. cap. 3. Officium eſt, quod faciendum eſt; finis, propter quod faciendũ eſt. Quum itaq; facit homo aliquid, ubi peccare nõ videtur; ſi non propter hoc facit, propter quod facere debet, peccare convincitur.* Et ibidem, [b] *Quicquid boni fit ab homine, & non propter hoc fit, propter quod fieri debet, etſi officio videatur bonum, ipſo non recto fine peccatum eſt.*

[y] 1. Cor. 10. 31.
[z] Polan. theſ. a loc. 45. parag. 12. p. 639.
[a] Edit. Pariſ. 1531. tom. 7. fol. 212. D.
[b] Fol. 212. E.

19 Quartum eſt: *Bona opera ex fiducia in Chriſtũ præſtanda ſunt.* Si proſpiciens de cœlo Dominus ipſe ſuper [c] filios hominum, ſtudia eorum omnia corrupta, ac depravata deprehenderit; ſi myſticus ac regius [d] ἱεροψάλτης, ſuâ fretus juſtitiâ, judicium cum Deo ſuo inire noluerit; ſi graviſſimus humanæ juſtitiæ [e] præco, ac vindex, inficiari nec ipſe valuerit, quin in multis omnes impingamus: fatendum certè eſt, nulla eſſe vel perfectiſſimorum hominũ, tam ſancta ſtudia, ac [f] molimina, quæ non aliquâ ſuâ apud Deum laborent imperfectione. Omnia vel renatorum opera hujuſmodi ſunt; ab ea perfectione, quam lex poſtulat, ſi in ſe ſpectentur, deficiunt; ſúntq; legis maledictioni obnoxia: at ea tamen *bona* dicimus; quatenus propter fidem in [g] Chriſtum, quicquid eſt in eis vitii, maculæ, culpæ, aut defectûs, totum illud perfectâ Chriſti juſtitiâ, & obedientiâ, tegitur, remittitur, non imputatur. Sãcto Dei Spiritu afflatus [h] *David* quum diuturno conſcientiæ ſuæ cruciatu [i] fatigaretur, in hanc vocem erupit; [k] *Beati, quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum* ob-

[c] Pſal. 14. 2.
[d] Pſal. 143. 2.
[e] Iacob. 3. 2.
[f] Fox. de Chriſto grat. juſtifi. lib. 1. pag. 15.
[g] Zanc. de lib. arbit. qu. 2. theſ. 8. parag. Quarto.
[h] 2. Sam. 23. 2.
[i] Marlorat.
[k] Pſal. 32. 2. Rom. 4. 7. 8.

obtecta sunt peccata : beatus vir, cui non imputârit Dominus peccatum. Certe,[l] qui Christi justitiâ jam sunt induti, ii non sibi modò propitium habent Dominũ; sed operibus quoq; suis, quorum maculæ, & nævi, ne in rationem veniant, obteguntur.

[l] Marlorat.

20 Quintum est: *Bona opera uni accepta Deo referri debent*. Oscitantes hallucinantur hypocritæ, qui de suis operibus, non in Deo, sed in seipsis gloriãtur; eáq; non gratiæ Christi, sed suis viribus ascribunt. Omnia eorum opera, vel hac impiâ gloriatione contaminantur, conspurcantur, & in Dei conspectu detestanda redduntur. [m] *Quis te*, ô hypocrita, *ab aliorum impiorum numero discrevit?* Fidésne tua? an opera? Num fides tua à teipso est? num opera tua à teipso? *Quid habes quod non accepisti? quòd si etiam accepisti; quid gloriaris, quasi non acceperis?*

[m] 1. Cor. 4. 7.

21 Hæc ego in transcursu attigi, ex quibus patet, quum renati tantùm corde puro sint, veram fidẽ habeant, opera sua ad gloriam Dei dirigant, eadem ex fiduciâ in Christum præstent, uniq; accepta Deo referant: immotam esse secundam meam thesin; *Bona opera fieri tantùm à renatis*.

22 Hinc sequitur, *omnia non renatorum, seu infidelium opera, peccata esse*. Nihil verius, nihil certius. Hoc ipsum cùm è sacris literis, tùm ex Patribus, tùm etiam ex purioribus Scholasticis, viri nostrarum partium doctissimi, Chemnicius *in* [n] *examine*, Danæus *in* [o] *Isagoges parte 4a*, Osiander *in* [p] *Enchiridio*, Whitakerus *in* [q] *tractatu de peccato originali*, Zanchius *in disputatione* [r] *de libero arbitrio*, [s] aliiq; contra Pontificios, luculentissimè demonstrârunt. Summa illa sit; Quicquid infideles [t] agunt, quantumvis præclarum,

[n] Part. 1. p. 249.
[o] Lib. 4. c. 68.
[p] Cap. 9. qu. 3.
[q] Lib. 2. c. 14.
[r] De oper. redempt. lib. 1.
[s] Chemnicius in Enchirid. loco de bonis oper. p. 250. Idem loc. theol. par. 3. p. 43. Bucerus contra lungum script. Angl. p. 797.
[t] Whitaker. de peccato orig. lib. 2. c. 14. p. 272.

rum,& ſplendidum videatur, id malum eſt, eſt peccatum. Inter *Patres Tridentinos* non defuit hujus veritatis publicus,& doctus patronus, *Gaſper Caſalius*: qui *juſtitiæ quadripartitæ libro 1°. cap. 22.* eam tuetur *Auguſtini* ſententiam, quâ multis in locis docet, non eſſe veras virtutes extra fidem, aut cognitionem veri Dei; hoc eſt, non eſſe apud Ethnicos virtutes, quæ ſic ſint virtutes, ut vitia non ſint; hoc eſt, non eſſe apud infideles, actiones, quæ ſic ſint bonæ, ut malæ non ſint; hoc eſt, *omnia infidelium opera eſſe peccata.* Ad hanc *Auguſtini* ſententiam aſtruendam, *Ambroſius*, *Hieronymus*, *Gregorius*, [u] aliiq; ibidem adducuntur. Inter Scholaſticos, [x] *Gregorius Ariminenſis*, locuples Theologus, ad *Auguſtinum* mordicùs adhæreſcit. In eandem iverunt ſententiam & [y] *Gerſon*, & [z] *Capreolus*; quam & [a] *Maldonatus* aliquando approbavit, & docuit. Quum tanta circunſtet nos teſtium nubes, quid non pro certo ſtatuimus; *omnia infidelium opera peccata eſſe?*

[u] Chryſoſtom. Proſper, Gloſſa ord. Lactantius, Beda, &c.
[x] Whitak. ubi ſuprà. Gregor. de Valent. comm. theol. tom. 3. diſp. 1. qu. 10. puncto. 2. parag. Preterea.
[y] Whitak. ubi ſuprà.
[z] Gregor. de Valentia ubi ſuprà, parag. Capreolus.
[a] In Mat. 7. 18.

23 Omniáne peccata ſunt? Nihílne agere poſſunt infideles, quin peccent? Quid? ſi jus dixerint, ſi depoſitum reddiderint, ſi famelico cibum dederint, ſi nudum operuerint, ſi periclitantem liberaverint, ſi ægri vulnera foverint, ſi divitias honeſtæ amicitiæ impenderint, ſi ad teſtimonium falſum nec tormentis impelli potuerint, ſi alia miſericordiæ officia præſtiterint, num peccare arguentur? Certè. Arguuntur ab *Auguſtino contra Julianum Pelagianum lib. 4. cap. 3.* Verùm hîc mihi cum doctiſſimo [b] *Zanchio* videtur diſtinguendum. Opera infidelium bifariam conſiderari poſſunt; *quoad ſubſtantiam operum*, & *quoad modum operandi*. Si ſpectemus *operum ſubſtantiam*, non

[b] De oper. red. tract. de lib. arb. qu. 2. theſ. 8. ob. 1. parag. Revocanda.

ſunt omnia infidelium opera in peccatis numeranda. Etenim ea quandoq; præſtant, quæ tùm lex naturæ, omnium, etiam gentium, inſcripta mentibus; tùm lex Dei per Moſem tradita, præſtanda eſſe edocent. Sin verò *operandi modum* conſideremus, omnia eorum opera certiſſima ſunt peccata. Quid ita? Quia neq; ex fonte bono, id eſt, corde puro proficiſcuntur; neque ex fide verâ oriuntur; neq; ad gloriam Dei diriguntur; neq; ex fiducia in Chriſtum præſtantur; neque uni Deo accepta referuntur.

[c] Loc. Theol. par. 3 pag. 44.

24 In eundem ſenſum clariſſimus [c] Chemnicius, [*de bonis operibus, quæſtione 3a*,] in operib[9] infidelium rectè diſtinguit ipſam operum ſubſtantiam, à vitio perſonæ operantis; Virtutes, inquit, Ethnicorum, per ſe, ſuo genere, ſunt bonæ: ſed accedit vitium; quia illa perſona, à qua ea peraguntur, non eſt [d] reconciliata. Ex peccato originali, quod cordi pravo infidelium adhæret, omnia infidelium opera contaminantur, maculantur, inquinantur.

[d] Chemnicius exam. par. 1. de oper. infidel. p. 257. & 260.

[e] Dan. Iſag. par. 4. lib. 4. cap. 68. p. 414.

25 [e] Neq; idcirco tamen parem facimus, *Trajano, Caligulam*; aut *Socrati, Anytum*. Civilis honeſtatis ratione *Trajanum* laudamus, *Caligulam* dãnamus; *Socratem* honoramus, *Anytum* accuſamus. Neq; idẽ coram Deo eſt, ſitne infidelis, *Trajanus*, an *Caligula*; *Socrates*, an *Anytus*. Certiſſimum eſt, *non eſſe omnia infidelium peccata paria. Tolerabilius erit* [f] *Tyro, & Sidoni, in die judicii; quàm Chorazin, quàm Bethſaidæ: tolerabilius* [g] *Sodomæ, quàm Capernaũ.* At hinc nõ ſequitur, *opera moralia infideliũ eſſe bona*. Rectè [h] Auguſtin[9]; *Qui boni nõ ſunt, poſſunt eſſe alii minùs, alii magis mali. Minùs Fabricius, quã Catilina, punietur; nõ quia ille bon[9], ſed quia iſte magis mal[9]. Minùs fuit impius, quã Catilina,*

[f] Mat. 11. 21. 22

[g] Ver. 23. 24.

[h] Chemnicius exam. par. 1. p. 260.

Fa-

Fabricius; nō veras virtutes habēdo, sed à veris virtutib⁹ non plurimùm deviando. Quid multis? [i] Ad bonum opus requiritur, non tantùm ut aliquid fiat, quod suo genere bonum sit; sed præcipuè, ut benè fiat. Possūt enim aliqua bona fieri; non benè facientibus, à quibus fiunt. Vulgatissima est regula; *Bona opera non ex nominibus, sed ex adverbiis judicanda sunt.* Si bonum opus feceris, ac non benè: non erit opus tuum bonū.

[i] Chemnic. ubi suprà. p. 257.

26 Ex iis quæ jam dicta sunt, emerserunt duo *Ecclesiæ Anglicanæ* de nondum justificatis pronunciata. Primum; [k] *Homo ante, & extra fidem justificantem, non potest facere bonum opus, quod acceptum sit, & gratum* Deo. Secundum; *Hominis nondum justificati opera omnia sunt peccata.* Atq; hîc portenta quædam Papistarum convincuntur. Ista; *Homo ex puris naturalibus potest diligere Deum super omnia; Homo suis viribus implere potest præcepta Theologicarum virtutum secundum substantiam operis, ut credere, sperare, diligere; Homo ante justificationem gratiam de congruo mereri potest; Non omnes infidelium actiones, & Philosophorū virtutes sunt peccata.* Hæc illa sunt, quæ dixi, portenta Papistica.

[k] Artic. relig. 13. Bucer. scrip Angl. controvers. de bonis oper. p. 800.

27 Primum est: *Homo ex puris naturalibus potest diligere Deum super omnia.* Ita scripsisse Scholasticos quosdam paucos *Bellarminus de gra. & lib. arbit. lib. 5.* [l] *cap. 13.* libens agnoscit. At qui tandem Scholastici? Illi, opinor, qui sine auxilio gratiæ per Christum, aliquod *bonum opus morale* à nobis fieri posse docuerūt. Hujus sententiæ assertores proferuntur à Gabriele Vasquez, *commentariorum in 12. disp. 190. cap. 1.* [m] *Bonaventura,* [n] *Richardus,* [o] *Durandus,* [p] *Gabriel,* [q] *Petrus Alliacensis,* [r] Driedo, [s] *Vega,* [t] alii. At eandem explo-

[l] Par. Tertius.
[m] In 2. dist. 28. art. 2. qu. 2. & 3.
[n] Art. 1. qu. 1.
[o] In 2. dist. 28. qu. 2. & qu. 5.
[p] Qu. 1. art. 2. concl. 1. & 2.
[q] In 1. qu. 9.
[r] Lib. 1. de lib. arb. tract. 1. c. 2. par. 2.
[s] De justif. qu. 12.
[t] Almainus, Ruard. Caiet. Conrad. Magister 2. dist. 26. &c.

dit [u] *Bellarminus*. Iniquum putat, ut *Ecclesiæ Catholicæ* tribuatur paucorum opinio, quam in eadem Ecclesia plures & graviores refellunt.

28 Secundum est: *Potest homo suis viribus implere præcepta Theologicarum virtutum, secundum substãtiam operis; ut credere, sperare, diligere.* Hujus assertionis fautores producit [x] *Ruardus*, [y] *Thomam Aquinatẽ*, & *Cardinalem* [z] *Caietanum*. Quidni & ego *Andradium* producerem? quem per multas paginas prolixâ oratione, in fine *libri tertii* [a] *orthodoxarum explicationum*, disputasse animadvertit [b] *Chemnicius*; *Philosophos sine verbo Dei, & sine spiritu regenerationis, naturalibus notitiis, & viribus, pervenisse ad veram fidem, & justitiã, quâ salvati sint: adjuncto illo tantùm auxilio Dei*, de quo *Cicero* etiam dicit, *nullam excellentem virtutem in Ethnicis fuisse sine afflatu divino*. Expressa in hanc sententiam habemus *Soti* verba, *de natura et gra. lib. 1. cap. 22*; *Potest homo existens in peccato, sive ante receptam fidem, sive cũ fide mortuâ, per sua naturalia, id est, solo generali Dei auxilio, implere quandoq; præcepta*, videlicet *naturalis juris, vel divini, vel humani, quantùm ad substantiam actûs*. Hanc ille propositionem affirmat esse, non solùm [c] *Thomæ*; verùm etiam *Scoti*, & omnium Theologorum, [d] nemine excepto. At eandem tamen [e] *Bellarminus* rejicit; nec æquum censet, ut Ecclesiæ tribuantur singulorum somnia.

29 Tertium est: *Homo ante justificationem, gratiã de congruo mereri potest.* Axioma est Scholasticorum; [f] *Homo non renatus, sine fide & Spiritu sancto, solo libero arbitrio faciens opera præceptorum, non peccat.* Hinc *meritum congrui* extruxerunt; quòd, scilicet, divinæ bonitati congruat, ut homini non renato, facienti quod in

[u] De grat. & lib. arb. l. 5. c. 13. parag. Tertius.
[x] Art. de lib. arbit. p. 297.
[y] 12. qu. 109. art. 4.
[z] Comment. in Thom.
[a] Pag. 273. &c.
[b] Exam. par. 1. pag. 274.
[c] 12. qu. 109. art. 4.
[d] 2. Sent. dist. 28.
[e] De gra. & lib. arbit. lib. 5 c. 13. paragr. Quartus.
[f] Chemnicius loc. theol. par. 1. de lib. arbit. c. 4. p. 463.

in se est, non deneget suam gratiam. Hoc est quod asserit *Scotus* fidentissimè;[g] *Hominem sine gratia, naturæ viribus posse exercere opera moraliter bona, quibus de cōgruo mercatur gratiam gratum facientem*. Magnus ille *Romanarum* hereseôn ὑπερασπιστής, *Robertus Bellarminus, de justificat. lib. 5.* [h] *cap. 22.* huic sententiæ assertorem, ac vindicem se accommodat. Apertè dicit *hominē nōdum reconciliatum per opera pœnitētiæ posse impetrare, & mereri ex congruo gratiam justificationis*. Falsissimè.

[g] Chemnic. ubi sup. p. 505.

[h] Parag. Præterea.

30 Ultimum est:[i] *Non omnes infidelium actiones & philosophorum virtutes, sunt peccata*. Hæc est illa *Helena*, pro quâ acerrimè dimicant *Pontificii*: sed labore irrito. Veritatem superiùs dixi. Eam Inferorum portæ non superabunt: *Omnia infidelium opera sunt peccata*. Sic iterum immota stat secunda mea thesis; *Opera bona fiunt tantùm à renatis*.

[i] Torrensis conf. August. l. 2. c. 3. parag. 11. fol. 108. b.

31 Tertiam mihi suppeditat insequens clausula, *quæ præparavit Deus*.] Thesis hæc esto: *Bona opera ea tantùm sunt, quæ Deus in renatis præparat, facitq; ut faciant*. Explicatiùs dico; *Bona opera* sunt,[k] nō certè quæ sibi deligunt homines; aut etiam quæ renati agunt ex infirmitate carnis suæ: sed quæ *Deus* ipse per suū spiritū in nobis *præparat*, & *facit ut faciamus*. *Deus* enim is est,[l] *qui efficit in nobis, & ut velimus, & ut efficiamus, pro gratuitâ suâ benevolentiâ*: sic *Philippenses* suos, *cap. 2. 13.* *Sanctus Paulus* edocuit. Cujus benè memor *Augustinus de Genesi contra Manichæos, lib. 2. cap. 22.* in eā ivit sententiam, ut asseveraret, bona opera nostra illi tribuenda esse, qui vocat, qui præcipit, qui viam veritatis ostēdit; qui, & ut velimus, invitat, & vires implēdi ea, quę imperat, subministrat. Unicā agnosco, eamque minimè fallacem bonorum operum normā, seu

[k] Zanch. in ep. ad Ephes. 2. 10. p. 61.

[l] Philip. 2. 13. Harm. confess. parag. 9. Belg. art. 24. p. 186.

[m] Chemnic. loc. theol. par. 3. p. 96.

regulam, expressum Dei verbum.[m] Id Christus, & Apostoli vocant legem Dei: quâ aliud nihil volunt intellectum, quàm doctrinam Decalogi.

32 Non ab re fuerit, *Lutheri* dictum, quod ille *in sermone de bonis operibus* usurpavit, subtexere; [n] Sicut nihil est peccatum, nisi quod Deus prohibuit: ita nulla sunt *bona opera*, nisi quæ Deus præcepit. Deus ipse in verbo suo, in *Decalogo*, certissimam bonorũ operum semitam, tanquam carbone arrepto ex foculo, nobis delineavit. Ab eâ semitâ, immane, quãtùm deflexerunt *Papicolæ*; dũ per cultus electitios, insanásq; ἐθελοθρησκείας, iter ad cœlum tetenderunt; dum certis feriis, ac jejuniis; dum fraternitatibus, peregrinationibus, monachismo, cœlibatu, ciborum, vestiũ, dierum discrimine, Sanctorum cultu, sexcentísq; aliis hujuscemodi traditionibus, sese quàm bellissimè oblectârunt. At eæ omnes, quum humani sint commenta cerebri, partim inepta, partim impia, quantumvis specioso antiquitatis, sanctimoniæ, aut sapientiæ titulo ornentur, ex *operum bonorum* albo sunt expungendæ. Convelluntur sanè notissimis Spiritûs sãcti dictatis; [o] *Non facietis singuli quod vobis rectũ videtur, sed quod præcipio tibi, hoc tantùm facito, nec minuas, nec addas quicquam.* [p] *In præceptis patrum vestrorum nolite incedere; ego Dominus Deus vester. In præceptis meis ambulate.* [q] *Frustra me colitis docentes doctrinas, & mandata hominum.* [r] *Quis quæsivit hæc de manibus vestris?* Valeant igitur omnia humani ingenii inventa; valeant opera electitia: ut stet immota thesis mea tertia; *Bona opera ea tantùm sunt, quæ Deus in renatis præparat, facitq; ut faciant.*

[n] Chemnic. ibid. p. 98.

[o] Deut. 12. 8. & 32.
[p] Ezek. 20. 18. 19.
[q] Esai. 29. 14. Matth. 15. 9.
[r] Esai. 1. 12.

33 Sequitur thesis mea quarta, & ultima. Ultima

hujus

hujus versûs particula eam mihi suggerit; *ut in eis ambulemus.* Hæc esto; *Bona opera ideo sunt in nobis à Deo præparata, ut in eis ambulemus.* Hic finis est bonorum operum: qui, pro varietate objectorum, in varias diffusus est species. Dixi superiùs; Bona opera facienda esse, *respectu Dei, respectu nostri, respectu proximi.* Tot modis in bonis operibus ambulandum nobis est: primò, *à parte Dei,*[f] tùm mandantis, tùm gratitudinem exigentis; ut ipse [t] glorificetur: deinde, *à parte nostri*; ut electionem nostram cõfirmemus, fidem testificemur, officium exequamur, pœnásq; legis violatoribus irrogandas, vitemus: postremò, *à parte proximi*; ut infideles bono exemplo ad fidem & pietatem provocemus; fidelésq; in pietate & fide cõfirmemus. Sic nobis est *in bonis operibus* ambulandum, ut per illa recta semper pergamus, donec in æterna recipiamur habitacula. Explicata est Thesis. *Bona opera ideo sunt in nobis à Deo præparata, ut in eis ambulemus.* Significãter dictum, *ut in eis ambulemus*; non autem, ut per illa justificemur, vitámq; æternam promereamur.

[f] Polan. thes. 2. de bon. oper parag. 15. & Trelcat. instit. lib. 3. p. 220.

[t] Mat. 5. 16. 1. Cor. 10. 31. Philip. 1. 11.

34 Immensus hîc datur campus, in quo exultare posset oratio mea, si per tempus *cõtroversiam de bonorum operum meritis* aggredi liceret. Id quum minùs liceat, generatim dico, *nec nos bonis operibus meritoriè justificari; nec opera nostra bona vitam æternam mereri; nec in merito bonorum operum fiduciam collocari posse.* Multa in contrarium disputant *Jesuitæ*, quò incautos illaqueent. At qui *Dei beneficium, hominis officium, operum vel præstãtissimorum impuritatem,* & *Christi meritum* ritè æstimârint, ac dispexerint: ne illi ab insidiis *Jesuiticis* tuti sunt; & instituti satis, ut posthabitis spretísq; suorum operum meritis, ad thronum gratiæ acce-

cedant: ubi possint propter merita Jesu Christi misericordiam consequi, & ad opportunum auxiliũ gratiam invenire.

Da nobis (æterne Deus) quos pro immensâ tuâ misericordiâ, creasti in Christo Jesu ad opera bona, quæ etiã in nobis præparasti, ut in eis ambulem⁹; da, quæsumus, ut in eis debitè per fidem ambulantes, rectà pergamus semper, donec in æterna illa in cœlis habitacula recipiamur: propter merita Jesu Christi, Domini nostri; cui tecum, et cum Spiritu sancto, sit omnis honor, laus, gloria, potestas, & majestas, in secula. Amen.

DE

DE POENA DAMNATORVM

Cap. 5.

Matth. 25.41.

Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis ejus.

VNus est interitus hominis, & jumentorum, & æqua utriusq; cõditio; sicut moritur homo, & illa moriuntur; similiter spirant omnia, & nihil habet homo jumento amplius. Hæc sunt apud [a] *Ecclesiasten* insipientum verba, si qua sit *Lorino*, [b] *Thaumaturgum*, [c] *Olympiodorum*, & [d] *Aquinatem* citanti, autoritas; si qua fides. Quicquid ea *Salomonis* verba significent, res est minimè dubia, complures istiusmodi insipientes, tam patrum nostrorum, quàm nostri ipsorũ memoriâ extitisse, qui animę immortalitatem, carnis resurrectionem, judicium extremum, & [e] vitam æternam, vel planè negârunt, vel in dubium vocârũt. Philosophi, oratores, poëtæ gentilium fermè omnes [f] in his tenebris jacuerunt. Jacuerunt in eisdem, & aliquammulti Ecclesiæ visibilis alumni; [g] *Archontici*, [h] *Basi-*

[a] Cap. 3. 19.
[b] Comment.
[c] Comment.
[d] 1. qu. 75. art. 6. ad 1. vide Lorinum cõment. & Fay. thes. 29. parag 8. p. 152.

[e] Nahum. cõc. dominic. 25. Trin. p. 847.
[f] Aret. probl. loci 18.
[g] August. de hær. cap. 20.

[h] *Basilidiani*, [i] *Caiani*, [k] *Carpocratiani*, [l] *Cerdoniani*, [m] *Manichæi*, [n] *Marcitæ*, [o] *Sadducæi*, [p] *Seleuciani*, [q] *Severiani*, [r] *Simoniani*, [s] *Valentiniani*, [t] aliíque: qui omnes, opinionum imbuti pravitate, hæresin eam mordicùs tenuerunt; *nullam fore mortuorum resurrectionem*. Hinc [tanquam ex abyssi fumo locustæ] hodiè in terram exierunt, *Libertini*, *Epicurei*, *Athei*. Hinc præ cęteris infame illud *Ecclesiæ Romanæ* caput, *Johãnes 23*. prodigiosa illa opinionum portenta effutivit: *vitam æternam non esse, neq; aliam post hanc; animam hominis cum corpore humano, ad instar animalium brutorum mori, & extingui; etiam mortuum semel, minimè esse in novissimo die resurrecturum*: hæc, inquam, prodigiosa opinionum portenta [*verbis Concilii* [u] *Constantiensis utor*] *suadente diabolo dixit, asseveravit, dogmatizavit, astruxit*. Unde meritissimò, *sessione undecimâ* ipsius *Concilii*, *diabolus incarnatus* appellatur.

[h] Danæus in Aug. de hęres. c. 4. parag. 3. p. 919.
[i] August. de hæres. cap. 18.
[k] Ibid. c. 7.
[l] Ibid. cap. 21.
[m] August. de fide contra Manich. c. 40.
[n] August. de hæres. c. 14.
[o] Danæus de hæres. ante Christum, p. 911.
[p] Aug. de hęr. c. 59.
[q] Ibid. c. 24.
[r] Ibid. c. 1.
[s] Ibid. c. 11.
[t] Hermiani, Hierarchitæ, &c.
[u] Tom. 4. Cõcil. edit. Nicol. p. 284.

2 Cæterùm huic *incarnato diabolo*, nostriq; ævi *Libertinis*, *Epicureis*, & *Atheis*, ac demùm omnibus omnium priorum seculorum *hæreticis*, sic in furorẽ abreptis, à sacratissimo Dei verbo, pluribus in locis ora obstruuntur. Nusquam id fusiùs pariter ac ornatiùs factum video, quàm *hoc in capite*, quo omnis judicii illius ultimi processus à Spiritu sancto graphicè depingitur. Judex, judicis tribunal, ministri & apparitores judicii, personæ judicandæ, sententia judicis, sententiæ exequutio: omnia describuntur politissimè. Judex est *Jesus Christus, filius hominis*, *ver. 31.* & *Rex*, *ver. 34*. Judicis tribunal, est *thronus gloriæ*, *ver. 31*. Ministri, & apparitores judicii, sunt sancti *angeli*, *versu eodem*. Personæ judicandæ sunt *omnes gentes*,

ver.

ver.32. oves, *& hædi, ver.33.* Pii, & impii: pii, operibus misericordiæ pleni; impii, iisdē destituti. Sententia judicis duplex est. *Una*, quâ pii absolvuntur, *ver. 34. altera* quâ impii condemnātur, *ver.41.* Exequutio sententiæ ponitur *ver.46.* Ubi ostenditur bivium illud, quo separabimur olim, qui jam hîc promiscuè vivimus. Æterna sunt utrinq; ; hinc *vita*, illinc *pœna. Abibunt isti ad supplicium æternum, justi verò ad vitam æternam.*

3 Summam colligo. Futurum est tandem, nēpe in fine seculi, post mortuorum resurrectionem, universale illud justissimum judicium: in quo *Dominus Jesus* cum sanctis suis angelis, veniens in nubibus cœli, sedénsq; in throno gloriæ suæ, præsentiâ sui corporis visibiliter omnes judicabit, pios & impios, reddétque iis prout in corpore gesserint; his pœnam, illis vitam, utramq; in æternum duraturam. Æternam reddet absolutis vitam, damnatis pœnam.

4 Hunc ego (doctissimi Academici) judicii illius ultimi processum leviter attigi, ut hinc aliquis mihi detur aditus ad pœnas damnatorum pro ratione promissi, ac instituti mei, aliquatenus pensandas. Huc facit illa judicis sententia in impios lata, quam initio mihimet proposui pertractandam, ex *ver.41. Discedite à me maledicti, &c.*] Verba percurro dialogisticè, ex [x] *Episcopo Januensi*, & [y] aliis. Impii in magno illo die, cum audierint dulcissimam judicis sententiam pro piis latam, [[z] *Venite benedicti, possidete regnū,*] coram ipso fatebuntur: Domine, indigni sumus, qui regnum tuum possideamus; attamen tibi placeat, ut possimus ad pedes tuos manere. Tum Judex; Non placet, *Discedite à me.* Hîc impii; Num discedendum est?

[x] Iacob. de Vorag. domi. nic. in quadrag. fer. 2. serm. 2.

[y] Samuell Gardnier, Doomes day. cap. 13. pag. 92. &c.

[z] Mat. 25. 34.

Num repellimur? At benedic nobis. An benedictio
[a] Gen. 27. 33. unica est tibi, Domine? [a] Benedic nobis, nobis quoq;
Domine. Tum judex; Piis benedixi, & benedicti e-
runt: vobis non benedicam; *Discedite à me maledicti.*
Hîc impii; Ejicimur, Domine, à conspectu oculorũ
tuorum: excludimur maledicti. Quò nos mittis?
Mitte nos in locum aliquem refrigerii. Tum judex;
Non mittam vos. D*iscedite à me maledicti in ignem.*
Hîc impii; Quousq; Domine, quousq; igni isto cru-
ciabimur? Tum judex; Cruciabimini die ac nocte,
[b] Apoc. 20. 10. [b] in secula seculorum. *Discedite à me maledicti in ig-*
[c] Gen. 4. 13. *nem æternum.* Hîc impii; Major est [c] pœna nostra,
quàm ut sustinere possimus: da miseriarum nostra-
rum participes, qui nobis alicui sint solatio, ac leva-
mini. Tum judex; Ecce vobis tortores, & unà vobis-
cum cruciandos, diabolum & angelos ejus. *Discedite*
à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo
& angelis ejus.

5 Ut planiùs ac apertiùs damnatoriam hanc sen-
tentiam explicem, nihil prius habeo, quàm ut eam in
sua membra partiar, ac dividam. Primũ est, à facie Dei
[d] Albert. Mag. postill. [d] separatio, *Discedite à me:* secundum, culpę exprobra-
tio, *maledicti:* tertium, tormenti infinitas, *in ignem æ-*
ternum: quartum, horrẽda societas, *qui paratus est di-*
[e] Eckius homil. 4. in dominic. 2. adventu. *abolo, & angelis ejus. Discedite.*] [e] Ab omni bono, ab
omnibus gaudiis impii separantur. *Discedite à me;*] [f] A
cõspectu meo, à societate, ab amicitiâ, à gaudiis, à bo-
[f] Lucas. Brug. nis meis. *Discedite à me;*] Vitâ, salute, beatitudine, sum-
mo, ac solo hominum bono. Sic *Eckius*, sic *Lucas Bru-*
gensis. Facere hîc non potuit Moguntinus ille conci-
onator, *Johannes Ferus*, quin exclamaret; ô infœlix dis-
cessio, ô dura separatio, ô miserabilis cõditio, discede-

re

re à Salvatore, à fonte vitæ, à lumine gloriȩ beatificantis, à torrente voluptatis inundantis, à plenitudine ubertatis inebriantis. *Discedite à me.*] ô dura sententia! Quid enim aliud est à Deo discedere, quàm in gehennam mitti? Sic eleganter idem *Ferus in Mat. 7. 23.* Nō indigna mihi videtur & [g] Salmeronis expositio, quæ hùc afferatur: *Discedite à me*, qui sum via, & veritas, & vita: vos autem semper à via aberrastis, mendaciū dilexistis, & cum morte pactum inijstis. *Discedite à me.*

[g] Tract. 41. in parab. Domini. p. 278. 16. 7.

6 *Maledicti.*] [h] Maledicere Dei, est malefacere, punire, odisse: & maledicti sunt quos Deus odit, exeratur, punit; quibus nihil boni facit, nihil boni vult. Tales erunt in ultimo judicio hirci [i] petulci, impii, ad sinistram judicis collocati. Iis, quòd Legi Dei non obtemperârint; quòd Evangeliū respuerint; quòd gratiā Dei ipsis oblatam, pedibus quasi conculcârint; quòd pia Christi membra, infirma, & egentia, nō modò nō juverint, sed contrà etiam injuriâ affecerint; quòd mala sua opera, & peccata, nō modò nō agnoverint, sed etiam negaverint, sed defenderint; iis, inquam, in die illo dictum erit, *Discedite à me maledicti. Maledicti,*] nō *patris mei*, [ut suprà, [k] *benedicti patris mei*,] quod [l] multi rectè annotârunt ex *Origene*, & *Chrysostomo*: quia nō est Deus autor maledictionis, sicut benedictionis. Benedictionem quidem spontè, libēter, & ex animi propensione, etiam immerentibus impertit; nō sic maledictionem: ad quam quidem impertiendam, tāquam ad [m] extraneum, & alienū opus faciendum, exurget Dominus; sed quasi invitus, tantùm ut justitiæ suæ satisfaciat. Est igitur maledictio, nō tàm ex Deo autore, [n] quàm ex diabolo, & propriâ hominis voluntate. Quicunq; maledictione digna operatus fuerit, erit is

[h] Lucas Brug.

[i] Nahum, cōc. in dominic. 26. Trin. p. 854.

[k] Vers. 34.

[l] Iansenius, Maldonatus, Luc. Brugens. Salmer. &c.

[m] Esai. 28. 21.

[n] Salmeron.

ſibiipſi autor maledictionis, & ejectionis à facie Domini in ignem. *Diſcedite à me maledicti.*

7 *In ignem.*] Qui ignem caritatis abjeciſtis, qui ignem proprii amoris, ſenſúſq; nutriviſtis; qui ignẽ diſcordiæ inter fratres non extinxiſtis, *Diſcedite in ignẽ.* *In ignẽ,*] id eſt, Salmerone interprete, in carentiã regni, & beatitudinis; vel in pœnam ſenſûs acerbiſſimam. Quùm [o] pœnæ, quas in inferno maledicti pendent, multiplices erunt; quæri poteſt, cur in hâc tàm univerſali judicis ſententiâ, unius ignis facta ſit mentio. Reſpondet *Caietanus* id fieri, propter ſupplicii vehementiam. Ignis enim inter omnia vehementiùs corpora cruciat: quò ſpectat & illud [p] *Abulenſis*; *In afflictivis, nihil eſt nobis tam terribile, quàm ignis.* Qualis iſte ignis ſit in ſpecie, ignorare [q] præſtat, quàm experiri. Hoc in præſenti perſuaſiſſimum habeo, tam horribile futurum ejus tormentum, tantúmq; cruciatum; ut nullius elementaris ignis, quantũvis denſiſſimi vehementia, ullo pacto, ulláve ex parte, cum eo comparari queat.

[o] Magdeburg. cent. 1. lib. 1. cap. 4. col. 224

[p] In cap. 25. Matth. qu. 403.

[q] Hunnius in Mat. 25. p. 811.

8 Stupendam agnoſco ſupplicii in igne iſto perferẽdi atrocitatem, quæ mihi quidem augeri videtur ex adjunctâ infinitate; *Diſcedite à me maledicti in ignẽ æternum,*] æternum κατα χρηστικῶς, non verè, nõ propriè. Etenim *verè*, ac *propriè* [r] *æternum* illud dicitur, quod non ſolùm neque principium ſui eſſe, neque finem habet: verùm etiam quod tale ſit, ut in ſuâ naturâ nihil habeat prius, nihil poſterius. Quo ſenſu ſolus Deus *æternus* eſt. At *æternum* καταχρηστικῶς ego nunc appello, quod etſi principium habuerit, & mutationi ſit obnoxium, finem tamen non eſt habiturum. Sic omnes ſpiritus, animæ noſtræ, cœlum, infernus, & alia

[r] Zanc. de attrib. l. 2. c. 3. qu. 1. p. 65. 2.

ἀιώνια,

αἰώνια, ἀΐδια, æterna vocantur. Sic dirissimus ille cruciatus, quo urentur impii in inferno, *τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον*, ignis [s] *æternus* hoc in loco appellatur. Qui & hîc dicitur;

[s] August. tom. 6. de nat. boni, c. 39. Tostat. in Matth. 25. qu. 404.

9 *Paratus diabolo, & angelis ejus.*] *Paratus* à Deo [t] Patre, [u] ex æterno absolutæ reprobationis decreto. *Diabolo, & angelis ejus.*] Deus enim [x] ab æterno constituit, angelos lapsuros in bono non confirmare, & de cœlo deturbatos, beatitudine æternâ, unà cum capite, & principe illorum, diabolo, excludere. Constituit Deus, & factum est; *Projectus est Draco ille magnus, serpens ille antiquus, diabolus & Satanas, projectus est in terram, & angeli ejus cum eo, Apocalyp. 12. 9.* Nunc *Christus* & *diabolus* [y] sunt duo quædam capita, sunt duo principes ita divisi, ut quisquis ad *Christum* non pertinet, pertineat ad *diabolum*. Et æternùm ad *diabolum* pertinebunt, quibus, in magno illo die, ad judicis sinistram collocatis, dictum erit; *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis ejus.*

[t] Beza annot. major.
[u] *Contra Hunnii annotationem.*
[x] Polan. thes. 2. loc. 8. parag. 59. p. 154.
[y] Musculus comment.

10 Hactenùs (auditores candidissimi) verba sententiæ istius damnatoriæ, eâ, quâ potui, brevitate percurri. Id mihi nunc incumbit, ut de pœnis damnatorum theses quasdam mihimet proponam, more meo, perquàm breviter discutiendas. Thesis 1a, [z] *Uniuscujusq; impii anima, separata à corpore, statìm in suum migrat locum*; suum dico, qui ei debetur, tùm ex prædestinatione, tùm ex infidelitate, & inobedientia; hoc est, in infernum. In infernum migrat, & statim post separationem à corpore. De *Coracho, Dathane*, & *Abiramo*, qui maledico ore convitia in *Mosen*, & *Aaronem* jecerant, scriptum est *Num. 16. 33. eos vivos descendisse in infer-*

[z] Zanch. in 2. Thes. 2. 12. Bucan. loc. 40. p. 455.

infernum. In infernum, hoc eſt, in ſepulchrum, quoad corpus; & in locum damnatorum, quoad animā. De impiis apud *Jobum, cap. 21. 13.* aſſeritur; *ducere eos in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendere. Ad inferna,* hoc eſt, ad ſepulchrum, quoad corpus; & ad locum damnatorum, quoad animā. De divite illo apud *Lucam, cap. 16.* qui purpurâ & byſſo indutus, quotidiè, & ſplendidè epulabatur, legimus in vulgatâ Latinâ ad *verſ. 22. eum ſepultum eſſe in inferno. In inferno,* hoc eſt, in ſepulchro quoad corpus, & in loco damnatorũ quoad animam.

11 Duo agnoſcimus Dei omnipotentis de impiis judicia; primum,[a] particulare, antecedens, temporale, & occultum, quod ſingulorũ eſt, tempore, die, horâ, momento mortis cujuſq;; quo Deus impiorum animas Satanę torquendas tradet. 2[m], univerſale, extremum, manifeſtum, finale, cõſummatum, & ęternum; quod fiet in extremo die reſuſcitatis corporibus. De priore veriſſimum eſt, *uniuſcujuſq; impii animam, ſeparatam à corpore, ſtatim migrare in infernum:* ſicut cõtrà, *uniuſcujuſq; pii animam, à corpore ſeparatam, ſtatim in cœlum migrare* credimus. Locus tertius non datur. Duo ſunt omnia.[b] Duo hominum genera, electi & reprobi, oves & hœdi, *Mat. 25. 32.* Duæ hominum conditiones, maledictio, & benedictio, *Deut. 28. 2, 15.* Duæ viæ, lata & ſtricta, ſpacioſa & anguſta, *Matth. 7. 13, 14.* Duę manus judicis, dextera, & ſiniſtra, *Mat. 25. 33.* Duo loci, ſinus Abrahæ, & tartarus, *Luc. 16. 22.* & mercedes duæ, regnũ & ignis, *Mat. 25. 34, 41.* Quũq; hæc omnia duo ſint, tam claris ſacræ paginæ nos evicti teſtimoniis, duo item credimus, & docemus. Primum; [c] animas eorum, qui in fide Chriſti moriuntur,

[a] Bucan. loc. 38. p. 416.

[b] Danæus, Mag. Chr. par. 5. de Homine lib. 3. cap. 48. fol. 146.

[c] Beza epiſt. 82. ad Rhutenos. p. 298.

tur, statim cum *Jesu Christo* capite suo colligi in paradiso, in cœlis; ibíq; jam nunc reipsâ frui æternâ illâ ineffabili beatitate, sed pro suo modulo; tantisper, dũ rursus corporibus suis adjunctæ perfectissimè glorificentur. Secundum: animas eorum, qui extra Christum moriuntur, jam tum in locum æternis illis ignibus destinatum mitti; ubi (quantùm & quomodo, Deus novit) crucientur, tantisper dum ultimus ille dies plenæ ipsorum condemnationis adveniat.

12 Quæ duo scitè quidem atq; asseveratè posita video ab [d] incomparabili illo Ecclesiæ priscæ doctore, invictóq; propugnatore, *S. Augustino, in sermone 18. de verbis Apostoli:* [e] *Duæ*, inquit, *sunt habitationes; una in igne æterno, altera in regno æterno.* Idem *tractatu 49. in Johannem* affirmat, *animas hominum, quum de seculo exierint, diversas suas receptiones habituras; gaudium boni, & tormenta mali.* Et *Hypognosticôn lib. 5. contra Pelagianos* (si tamen opusculum illud *Augustini* sit) sic ait: D*uo loca fides Catholica divinâ autoritate credit: primum, regnum cœlorum; secundum, gehennam; tertium penitùs ignoramus, immò nec esse in Scripturis sanctis reperimus.* Quid planiùs dici potuit? Duæ sunt animarum post hanc vitam habitationes; duæ receptiones; duo loca: tertium ignoramus.

[d] Sic appellatur ab Erasm. epist. ad Archiep. Tolet. præfixa tom. 1 operum Augustini.
[e] Fay. thes. 63 parag. 39. p. 294.

13 At Papicolæ nõ tertium tantùm, sed & quartum, etiam quintum invexerunt. *Cælo*, beatorum sedi, & *inferno*, damnatorum receptaculo, annumerant illi non tantùm *purgatorium*, sed & *sinum Abrahæ*, etiam *limbum puerorum.* Sic illi *infernum* miserè dissecuerunt. *Bellarminus* [*de purgatorio lib. 2.* [f] *cap. 6.*] ex communi Scholasticorum consensu, quatuor esse *inferni* partes annotavit; *unam damnatis assignatam, alteram*

[f] Parag. Octava.

purgandis, *tertiam pueris absq; baptismo decedentibus*, *quartam Patriarchis ante adventum Christi mortuis*. Primam,& profundissimam ,vocat *infernum damnatorum*; secundam priori vicinam ,*purgatorium*; tertiam adhuc superiorem , *limbum puerorum*;quartam, supremam,*limbum Patrum*. Divisionis sufficientiam ex variis pœnarum generibus astruit. Omnis *pœna* est,aut *damni tantùm*, aut *etiam sensûs*; & rursus, aut *æterna*,aut *temporalis*. Pro pœna solius damni æternâ, est *limbus puerorum*; pro pœna solius damni temporali,erat *limbus Patrum*; pro pœna damni, & sensûs æternâ,est *infernus*; pro pœna damni , & sensûs temporali,est *purgatorium*.

14 Utramq; distinctionem,tùm hanc de pœnis, tùm illam de inferni receptaculis,meritò respuimus; quia utraq; divinæ veritati adversatur , & reclamitat. Distinctionem de pœnis,pœnâ sensûs,& pœnâ damni,vel [g] καταχρηστικὴν, vel ineptam esse affirmamus. Si quis enim sensus sit infantibus, in fictitium illum *puerorum limbum* detrusis,quomodo non sentiunt longè gravissimum illud damnum, quod secum affert exilium perpetuum à regno cœlorum? sin expertes sint sensûs,ecquid damni faciũt ex jactura rei,quam prorsus ignorant, quæq; nihil ad eos pertinet ? Verùm, de reipsa ita demum sentimus; [h] omnes omninò homines,sine ullo ætatis discrimine,tam infantes,quàm adultos,æternæ morti adjudicatos,pœnam tùm *damni*,tùm *sensûs* experiri acerbissimam.

g Tilenus syntagm.disp. 56. parag.45.p. 476.

h Trelcat.inst. lib.3. de peccato par.κατ. p.197.

15 Distinctio illa altera de quatuor illis inferni habitaculis,æquè vana est , & futilis. Quod asserunt de *inferno damnatorum*,esse quidem locum aliquem à cœlo beatorum quàm remotissimum , & à Deo alienissimum

nissimum, haud inficias imus. At de isto infrà dicetur. Reliqua tria receptacula, nempe *duo limbi, Patrum, & puerorum*, ac *purgatorium*; tametsi magnos autores habent, & hodiè quoq; à multis seriò pro veris defenduntur: nihil tamen sunt, quàm somnia, quàm fabulæ, quàm anicularum deliramenta. Ad lucem veritatis divinæ singula jam evanuerunt, & in nihilum sunt redacta. Divinæ veritatis est; *Uniuscujusq; pii animam, separatam à corpore, statim in cælum migrare*; ergo nũquam fuit *limbus patrum*, ergo non est *purgatorium*. Ejusdem veritatis est; *Uniuscujusq; impii animam, separatam à corpore, statim migrare in infernum*: ergo neque est *limbus puerorum*. Impiè igitur Pontificii, [i] regiones, limites, & confinia inferorum determinârunt. Impiè, quia contra Scripturas; quæ unius tantùm inferni meminerunt; ejus scilicet, ubi *ignis æternus* est, *paratus diabolo, & angelis ejus*. Sic contra Pontificios fixum est, ratúmq;, quod thesi meâ primâ affirmavi; *Uniuscujusq; impii animam, separatam à corpore, statim migrare in infernum*.

[i] Sutlivius instit. pag. 36.

16 *Statim* migrare dixi? Dixi; ut & hinc coarguantur *Arabici*, qui adulterinis suis opinionibus *Ecclesiæ* pacem rumpentes, docuerunt, animam ipsam hominis unà cum corpore in præsentia mori, atque interire, & aliquando tandem in resurrectione futurâ unà cum corpore suo revicturam esse, ac de cętero ad immortalitatem conservatum iri. Pestiferi istius *Arabicorum* dogmatis meminerunt *Eusebius*, *Eccles. hist. lib. 6 cap. 36*. *Nicephorus* etiam *Eccles. hist. lib. 5. cap. 23*. & *Augustinus libri de hæresibus cap. 83*. Ferax hæreseôn Arabia, protulit *Arabicos*, eos ipsos, nisi fallor, quos [k] *Damascenus libro de hæresibus*, θνητοψυχῖται indigitat;

[k] Danæus in Aug. de hæres. cap. 83. p. 1009

 gitat;

gitat; θνητοψυχίτας, quasi dicas *animimortales.*

[l] Danæus ibid. p.1010.

17 Et hinc coarguuntur *Arabicis* affines,[l] *Psychopannychitæ*, seculi superioris hæretici, qui etsi animas cum corporibus dissolvi, vel mori non putârunt: eas tamen cum corporibus in sepulchris suis, dormire, & stertere, ad diem usq; extremi judicii, & novissimæ resurrectionis asseruerunt. De cujus assertionis impietate viri doctissimi, [m] *Calvinus in Psychopannychia*, [n] *Petrus Martyr in 1.Cor.13.12.* & [o] *Danæus Isagog. Christianæ part.5.lib.1.cap.19.* non solùm sentẽtiis copiosè, sed verbis etiam ornatè sic disseruerunt, ut eam jam penitùs explosam, ejectámq; reddiderint. Nihil opus est, ut ego vel verbum addã. Satis habeo qui jam thesin meam primam firmârim; [*Uniuscujusq; impii animam, separatam à corpore, statim migrare in infernum.*] Sequitur secunda.

[m] Tractat. theol. par.2.p. 499.
[n] Loc. comm. class. 3. cap 14 parag. 15. p. 683.
[o] Fol. 20. a.

18 *Impii omnes, cujuscunq; sexûs et ætatis, tùm corporibus, tùm animabus, post ultimum judicium cruciabũtur in inferno.* Explico. *Impii omnes:*] omnes, sine exceptione, *cujuscunq; sexûs, & ætatis:*] masculi, ac fœminæ, infantes & adulti, qui à condito mundo usq; ad finem seculi mortui fuerint, animabúsq; in *infernũ* detrusis, pœnas delictorum exolverint, in die novissimo ad tubę cantum exurgent, ad judicis tribunal sistendi, ubi plenam condemnationis suæ sententiã recipiant, ut postmodùm *tam corporibus, quàm animabus æterna luãt supplicia.* Certus hic est τῆς τῶν ἀδίκων ἀναστάσεως,[p] *resurrectionis injustorum* finis. Clarè ad meũ sensum *B. Paulus 2.Cor.5.10. Omnibus coram tribunali Christi cõparendum est; injustis quidem, ut unusquisq; reportet, quæ in corpore fecerit, congruenter ad malum id, quod fecerit.* Æquè clarè Servator, *Joan.5.28. Veniet hora, quâ omnes*

[p] Act.24.15.

qui

qui in monumentis ſunt, audient vocem filii Dei, & prodibunt, qui mala fecerint, in reſurrectionem condemnationis. Nec obſcurè idem *Mat. 25. 46.* de injuſtis pronuntiat; eos poſt reſurrectionem *ad ſupplicium æternũ abituros.* Clariſſima ſunt iſthęc S. Spiritûs effata, planéq; demonſtrant impios, quorum animæ tantùm nunc in *inferno* cruciantur, è ſepulchris tandem in noviſſimo illo die prodituros in reſurrectionem judicii, ut corporibus quoq; ſuis, æternis in *inferno* cruciatibus addicantur. Atq; hoc ego in theſi volebam.

19 Injectos hîc video duos ſcrupulos, qui nunc eximendi. Scrupulus primus eſt, de *reſurrectione impiorum.* [q] Reſurrectio Chriſti eſt cauſa noſtræ: noſtráq; eſt illius ſingulare beneficium. Quia Chriſtus reſurrexit, & nos reſurgemus. Reſurrectio [r] in capite facta, fiet & in membris. Chriſtus caput eſt, nos membra ſumus. Nos igitur haud dubiè reſurgemus. Num ſic impii, indubitata diaboli membra? *Reſurgent et impii.* Reſurgent, [ſ] non beneficio, non virtute, non efficaciâ *reſurrectionis Chriſti*: ſed *divini decreti neceſſitate.* Decretum ipſum promulgatur *Gen. 2. 17. Quacunq; die ex illo fructu comederis, morte morieris.* Quo quidẽ utraq; mors comprehenditur: *corporalis, ſive temporaria,* quæ *prima* dici cõſuevit; & *æterna,* quę [t] *ſecunda* dicitur. Ad hanc ſecundam mortem, mortem æternã, reſurgent impii, non propter *reſurrectionem Chriſti,* ſed propter *decretum Dei.* Reſurgent impii in conditionem [u] illam ineffabilem, & miſerrimam, divinitùs ipſis deſtinatã; quâ tùm animæ, tùm corpora eorum æternis pœnis juſtiſſimè addicentur. Atq; hæc de primo ſcrupulo.

20 Secũdus eſt de *futuro impiorum judicio:* eum injecerunt verba Domini, *Johan. 3, 18.* ὁ δὲ μὴ πιστεύων, ἤδη

[q] Vrſin. explic. catech. de liber. hom. qu. 57. parag. 9. p. 381.

[r] Auguſt. in pſal. 65.

[ſ] Bucan. loc. 37. p. 419.

[t] Apoc. 2. 11. & 20. 6, 14.

[u] Trelcat. inſt. lib. 3. p. 225.

κέκριται.Qui nõ credit[impius]*ἤδη κέκριται, iam judicatus est*:non dicitur,*κρίνεται*,*judicatur*,ſed *ἤδη κέκριται*, *jam judicatus eſt*;id eſt, expoſitore *Maldonato*,nõ ſolùm ſubjectus eſt condemnationi,ſed jam eſt etiam condemnatus.*Impii jàm judicati ſunt*;*jam ſunt cõdẽnati*. Quonam igitur ſenſu dicuntur in ultimo die reſurrecturi ad judicium,& ad condemnationem?Dicam. Utrũq; verum eſt;*Impii jam ſunt judicati*; &, *Impii in die illo judicabuntur*.*Impii jam ſunt judicati*; primò [x] decreto Dei,ſecundò in verbo decretum revelante, tertiò ſuis ipſorum cõſcientiis,quartò inchoatione. Et *in illo die judicabũtur*; Primò,quia tunc fiet manifeſtatio judicii Dei,quòd ſcilicet juſtè pereant qui pereunt. Secũdò, quia tunc eorum corpora, quæ nunc jacent in ſepulchris,[y] immortalia,& incorruptibilia quidem,paſſibilia tamen reſurgent,ut pro merito ſuo poſſint [z] in igne æterno,in ſempiternum cruciari.Tertiò,quia tunc toti,& integri,animabus,& corporibus,cũ Satanâ capite ſuo,& ſceleratis ipſius angelis , infinitis in *inferno* ſuppliciis coërcebuntur . Exempti ſunt ſcrupuli: ſtátq; immota theſis mea ſecunda; *Impii omnes,cujuſcunq; ſexûs,& ætatis,tùm corporibus,tùm animabus,poſt ultimum judicium cruciabuntur in inferno*. De inferno iſto erit theſis mea tertia:

[x] Vrſin.ubi ſuprà.qu.52.parag.7.p.320.

[y] Bucan.loc.37.p.423.

[z] Harm.conf.parag.6.Belg.art.37.p.115.

21 *Infernus damnatorum eſt locus certus,à cœlo beatorum quàm remotiſsimus,& à Deo alieniſsimus. Inferni* tria ferè ſunt in ſacris literis [a] ſignificata. Significat primò, [b] *ſepulchrũ*. Jacobus Patriarcha propter *Joſephũ* ſuũ amiſſũ,in ſummã animi triſtitiã cõjectus,*Gen. 37.35*.ſic ait,*Deſcẽdam ad filium meum lugens ad infernum*; ad *infernum*, id eſt,ad ſepulchrũ. Hic dolor,hic triſtis caſus amiſſi mei filii,erit mihi cauſa mortis, ne-

[a] Vrſin.Explic catech.de liberat.hom.qu.44.parag.1.p.274.

[b] Illyricus in clavi,verbo, infernus.

ci

ci me dedet, me interficiet, me deducet ad sepulchrũ. [c] A planctu non cessabo, donec in sepulchrum descẽdero: [d] lugere non desinam, ô reliqui mei filii, donec vos me sepulturæ mandarîtis. Hæc est ejus loci Hebręorum expositio: ad quam quidem firmandã, mentem suam, & assensum appulisse, *Albinum, Eugubinũ, Caietanum, Vatablum, Pagninum, Lippomanum, Paulum Fagium, Oleastrũ*, aliósq;, testis mihi est [e] *Pererius*. Quibus ego annumero *Isidorum Clarium*, [f] *Abulensem*, & [g] *Christophorum à Castro*: ut testatissimũ sit, eò loci *infernum* poni pro *sepulchro*. Nec eò loci tantùm id fit, sed & in [h] aliis multis à *Castrensi, commentar. in cap. 2. Apocryphi Baruch* citatis. Quod etiam fatetur *Abulensis, comment. in 3. Reg. 2.* ubi haud obscurè dicit *infernũ communiter poni pro sepulchro*. Hoc primum fuit significatum.

22 Secundò, *infernus* [i] sumitur angustiùs, pro loco, specialiter damnatis, & diabolis, in pœnam destinato. Sic accipitur in historia *divitis* & *Lazari, Luc. 16. 23.* De significato isto inter omnes ferè constat. Tertio loco, [k] & quidem per metalepsin, accipitur *infernus* pro summo animi, & conscientiæ cruciatu, pro [l] summis angustiis, & doloribus, pro sensu irę Dei in nos acerbissimo, ut *Act. 2. 31.* Varia isthæc *inferni* significata ii latiùs persequuti sunt, qui eum fidei *Christianæ* articulum, de *Christi* ad inferos descensu, diligẽter, & cogitatè scriptis suis explanârunt. Mihi satis sit, vel attigisse. In thesi meâ accipitur *infernus*, secundâ significatione; pro loco specialiter hominibus damnatis, & diabolis, in pœnam destinato.

23 *Infernum* hunc apud Judęos variis appellari nominibus scribit *Petrus Galatinus de arcanis Catholi-*

[c] Abulens. in Gen. 37. fol. 351.
[d] Christoph. à Cast. in Baruch. 2. 6. pag. 1031. a.
[e] Tom. 4. in Genes. cap. 37. disp. 8. n. 92. p. 503.
[f] In Genes. 37. fol. 351. & in Num. 16. qu. 20. fol. 236. & in 3. Reg. 2. fol. 19.
[g] Vbi suprà.
[h] Gen. 44. 29. Psal. 29. 4. Psal. 87. 4. Iob. 17. 13.
[i] Danęus. Isag. Chr. par. 4. lib. 6. cap. 11. p. 643. Vrsinus ubi suprà.
[k] Danæus ubi suprà.
[l] Vrsinus ubi suprà.

cæ veritatis lib. 6. cap. 7. שאול infernus, Psal. 16. 10. אבדון perditio, Psal. 88. 12. בור שחת puteus corruptionis, *Psal. 55. 24.* בור שאון puteus tumultûs, vel mugitûs, *Psal. 40. 3.* טיט היון lutum fæcis, *Psa. 40. 3.* צל מות umbra mortis, *Psa. 107. 14.* ארץ תחתית terra contritionis, vel pavoris, vel terra inferior, *Ezekiel 31. 14.* & גיהנם vallis profunda. Nomina ista quàm rectè *inferno* attribuantur, non vacat tantis hujus tẽporis angustiis disquirere. Primũ illud שאול reliquis usitatius esse affirmat FEV-ARDENTIVS, *Theomachiæ Calvinisticæ lib. 14.*[m] *cap. 1.* ibiq; plenus querelarum in nos acerbiùs invehitur, quòd tam vocẽ Hebraicam שאול, quàm Græcam ᾅδην, & Latinam *infernum*, vitiosè sic in alienas detorqueamus significationes, ut inde promptum *atheis* relinquamus negare, ullum esse locum pœnarum ęternarum post vitam istam, sicq; ad omnem impietatem, & impuritatem hominibus fræna relaxemus.

[m] P. 172. a.

24 Siccine Feu-ardẽti? Nósne eas voces שאול, ᾅδην, & *infernum*, in alienas significationes vitiosè detorquemus? Quas tandem significationes dicis? quòd eis aliquando *sepulchrum* designari cõtendimus, hoccine te mordet? Nihil minùs. Video quid rei sit. Qui aliquibus in locis שאול, ᾅδην, & *infernũ*, pro foveâ, tumulo, & sepulchro poni volumus, nequiter à *Minorita* in judicium hæreseos arcessimur, tanquam si ubivis ita poni assereremus; atq; de nullis aliis *inferis*, quàm de foveis, tumulis, & sepulchris, in quibus corpora computrescunt, cogitaremus. Hoc ipsum crimen doctissimo *Bezæ* impingit *Bellarminus*, [*de Christo lib. 4. cap. 10.*][n] eum nempe cõtendere, verbũ שאול [quod Græci ᾅδην, Latini *infernum* vertunt] ubiq; accipi pro *sepul-*

[n] Parag. Iam verò.

sepulchro. At hoc merum esse *Bellarmini* commentum ostendit acutissimus *Bezæ* defensor, [o] *Franciscus Junius*. Quin etiam agnoscit ibidem [p] *Bellarminus*, ipsum *Bezam* in libro contra *Brentium* שאול aliquãdo exponere per *infernum*; sicut & ᾅδην in historia *Lazari*, & *divitis*, *Luc.* 16.

o Animadver. in cont. 2. lib. 4. cap. 10. parag. 4. & par. 10.

p Parag. At in.

25 Cæterùm, quicquid שאול & ᾅδης significent, falsissimum est quod asserit *Feu-ardentius*; nos earum vocum depravatione, *inferni* memoriam, fidémq; funditus evertere. Ludítq; operam tam ipse, quàm *Bellarminus*, quum in eo multi sint, ut doceant *inferos esse*, *inferos esse loca certa*, *inferos esse loca certa à sepulchris distincta*, & similia: quæ nos pari autoritate, & fidentiâ credimus, ac docemus; uti patet in thesi mea; *Infernus damnatorum, est locus certus à cælo beatorum quàm remotissimus, & à Deo alienissimus.*

26 *Infernus damnatorum est locus certus.*] *Certum* dicimus, ne phanatici cujusdam erroris maculâ aspersi videamur, cujus refutationem aggressus est *Feu-ardentius libri citati* [q] *capite tertio*. Error hic fuit; *inferos esse per totum orbem diffusos*: ac *Brentii* fuit *libro de omnipræsentiâ carnis Christi*. Verba ejus; *Ubicunque fuerint tentati de æterna sui damnatione in hac vita, ibi infernus sit necesse est*. At verò tentati hujusmodi ubique sunt: ergo & *infernus* ubiq; est. Errorem suum ut confirmet, addit; *infernum non esse locum à cælo discretum, sed dejectionem, & horrendam miseriam ubique significare*: quo eum adeò irretitum reperio, ac implicitum, ut in [r] *libro de divina majestate Christi contra Bullingerum*, in has voces eruperit; *Scimus quidem autoritate Scripturæ esse infernum: scimus tam diabolos, quàm impios, & impœnitentes homines perpetuò in eo*

q Pag. 179.

r Pag. 160.

torquendos; sed ubi Scriptura definit hunc infernum certo loco? Ubi collocat eum localiter, & corporaliter, vel intra, vel infra hanc terram? Hæc vestra sunt, Bullingere, commenta, non Scripturæ documenta. BRENTIANA ista somnia ego nihil moror. Ea quàm evanida fuerint, quámq; inania, vir clarissimus, ac instructissimus Theologus, *Theodorus Beza in* [s] *responso suo* ad alteram *Brentiani* libri partem, de ascensu Domini *Jêsu Christi*, fuse & eleganter, demonstravit. Ergo age *Feu-ardenti*, hîc vobis dextras societatis damus; unà docemus, *infernum damnatorum esse locum certum.*

[s] Pag. 599.

27 At ubinam gentium est certus hic locus? *Sub terra*, [t] inquiunt; *circa* [u] *meditullium*, seu [x] *centrum terræ*. Nos de [y] centro terræ minimè argutamur. *Infernum* esse credimus; [z] *subterraneum* esse, contentiosè non repugnamus. At hîc ab acutissimis meis, *Minoritâ*, & *Jesuitâ*, sciscitari vellem, ubi tandem futurus est *infernus*, cum terra esse desierit. At esto (quando ita volunt) [a] *subterraneus*; est certè [b] *alicubi*, nec *supernus* locus, sed *infernus*; *infrà* est, atque ut in thesi dixi, *à cælo beatorum quàm remotissimus*, *& à Deo alienissimus*. Etenim inter *sinum Abrahæ* & *infernum*, χάσμα μέγα ἐστήρικται, *vorago vasta*, *firmo*, *& immutabili Dei robore*, *est constituta*, *Luc*. 16. 26. Et *in infernum detrudi* dicuntur ii, qui in eum projiciuntur, tanquam in locum quendam, ratione nostri, & cœli, infimum. Et bestia illa in *Apocalyp*. 17. 8. ex abysso dicitur ἀναβαίνειν, *ascendere in terram*. Esto igitur abyssus illa, [sive ᾅδης, sive *infernus*,] esto locus *subterraneus*. Ideóne eũ ponemus circa *meditullium*, seu *centrum terræ*? Hîc silet Scriptura, & ego silebo: et sileamus omnes; demúsq; operam ne in eum locum, ubi ubi fuerit, leonis illi-

[t] Feu-ardent. Theom. l. 14. c. 3. parag. 4. p. 181. Bellar. de Christo, l. 4. c. 10. parag. Quarto.
[u] Feu-ardent. ubi suprà.
[x] Bellarm. ubi suprà. parag. Accedat.
[y] Iun. animad. in contr. 2. l. 4. c. 10. par. 3.
[z] Ibid. parag. 27.
[a] Danæus Isag. Chr. par. 4. lib. 5. c. 13. p. 646.
[b] Bucan. loc. 40. p. 454.

illius rugientis unguibus unquã pertrahamur. Nósq; sobriè sapere ex Dei verbo satis sit; eóque contenti, quod Spiritus sanctus nobis aperit, firmiter teneamus, quod thesi meâ tertiâ posui; *infernum damnatorum esse locum certum, à cœlo beatorum quàm remotissimum, & à Deo alienissimum.* Sequitur quarta.

28 *Homines damnati, cum diabolis, post ultimum judicium, in infernum detrusi, igni æterno torquebuntur.* Hic est impiorum post hanc vitam [c] status omnium infœlicissimus. Omni spe Deum videndi in perpetuum orbati, in *ignem æternum* ad inferos, unà cum *diabolis* deturbabuntur. Hæc ferè in antedictis jam plana feci. Paucula tantùm de *igne æterno* videntur attexenda. Ad delineandam quodammodo pœnarum infernalium atrocitatem, frequens occurrit in sacro Dei verbo ignis mentio. *Fornax ignis, Matth. 13.42. gebenna ignis, Mat. 18.9. ignis inextinguibilis, Luc. 3.17. zelus ignis, Heb. 10.27. stagnum ignis, Apocal. 19.20.* & hoc in loco *ignis æternus.* De *igne* isto scio à multis argutè fuisse disputatum. Quæsitum est inter *Scholasticos*; Utrùm *ignis inferni*, quo corpora dãnatorum cruciabuntur, *sit sensibilis, corporeus, materialis, verus ignis.* Affirmârunt [d] *Lombardus*, [e] *Aquinas*, [f] *Bonaventura*, & quotquot in eorum verba jurârunt, omnes fere recentiores [g] *Scholastici.* Affirmârunt & sancti Patres, [h] *Augustinus*, & [i] *Hieronymus:* & è Theologis nostris [k] *Zanchius*, [l] *Musculus*, & [m] *Magdeburgenses.* Ego, quum ante [n] decennium verba illa, *πυρὸς ζῆλος in ver. 27. cap. 10. ep. ad Hebræos* publicè pro concione explicarem, in aliam ire visus sum sententiam, [o] *Damascenum*, (quorundã judicio, *Hieronymo*, & *Augustino antiquiorem*) sequutus. Ille, *orthodoxæ fidei lib.*

[c] Polan. partit. lib. 1. p. 56.
[d] Sent. 4. dist. 44. parag. f. g.
[e] In sent. 4. dist. 44. qu. 3. art. 2.
[f] In sent. 4. dist. 44. art. 2. qu. 1.
[g] Dom. Banes in 1. Thom. q. 64. art. 4. &c.
[h] De civit. Dei lib. 21. cap. 10.
[i] Ep. ad Avitũ.
[k] De oper. Dei par. 1. l. 4. c. 19. & in 2. Thes. 1.
[l] Comment. in Mat. cap. 25
[m] Cent. 1. l. 1. cap. 4.
[n] *Anno Domini 1599. Martii 29.*
[o] *Qui floruit sub Theodosio seniore anno Dom. 390. ut volunt Volaterranus, Vincentius Beluacensis, Antoninus, Tritemius, & Nauclerus; quanquam alii claruisse aiunt sub Leone 3. anno Domini 730. &c. Posteriorem sententiam veriorem puto.*

lib.4.cap.28. expressis verbis asserit; *in judicio ultimo traditum iri diabolum, & dæmones ejus, & hominem ejus, id est, Antichristum, & impios, ac flagitiosos in ignẽ æternum, οὐχ ὑλικὸν, δῖον τὸ παρ' ἡμῖν, non materialem, qualis est apud nos, sed qualem Deus novit.* Sic *Damasceno* ignis inferni, οὐχ ὑλικὸς, non est materialis.

29 In quam sententiam eò libentiùs tum inclinabã, quòd ea mihi in sacris literis haud obscurè tradi videretur. De cruciatibus damnatorum sic ait Dominus, *Esai.66.24. Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur.* Quæ verba ter habemus à *Domino Jesu* repetita in *Evangelio secundum Marcum, cap.9. 44, 46, 48.* Quum toties conjungantur *ignis* & *vermis*, mihi palàm est, eandem esse utriusq; rationẽ. Jam verò in *vermis* nomine omnium consensu metaphora recipitur: idem igitur & de *igne* sentiendũ; *ignem inferni* esse *metaphoricum*, & *immaterialem*: id est, *ignis* nomine, pro ruditatis nostræ captu, horribile illud tormentum notari, quod omnes impios in futuro seculo manebit. Ab hac aliquando ego steti sententiâ, & in finem usq; mihi standum censeo, nisi quis sagacior me docuerit, etiam *vermem* in *inferno* futurum *materialem*.

30 Hoc igitur affirmo; [p] *ignem æternum,* [q] *ignem inextinguibilem, ignis* [r] *fornacem,* [s] *gehennam,* [t] *stagnũ,* [u] *zelum,* [x] *stagnum sulphuris,* [y] *tenebras exteriores,* [z] *fletum, stridorémq, dentium,* [a] *opprobrium, ignominiã, confusionem,* & similia, esse quidem vocabula ἀνθρωποπαθῶς dicta, & à pœnis hujus vitæ sumpta, ad illam ineffabilem, miserrimam, horribilissimam, & nunquam desituram impiorum conditionem designandam. Hoc, in genere tantùm dixisse satis sit. In abstrusiorem istius ig-

p Mat.25.41.
q Luc.3.17.
r Mat.13.42.
s Mat.18.9.
t Apoc.19.20.
u Hebr.10.27.
x Apoc.19.20.
y Mat.8.12.
z Ibid.
a Dan.12.2.

ignis æterni qualitatem ulteriùs non inquirã. Benè me admonuit *S. Augustinus de genesi ad literam lib. 8. cap. 5. melius esse dubitare de occultis, quàm litigare de incertis.* Admonuit & *Bonaventura*, cui librum quartum sententiarum perscrutãti, ad *distinct. 44. art. 2. qu. 1.* visum est, *temerarium esse, ad hanc quæstionem respondere.* Etiã *Musculus* admonuit, cui *comment. in Mat. 25.* non tantùm temerarium videtur, sed & *hominis nõ Christiani, de ignis hujus qualitate disputare.* Hîc igitur figamus vestigia, ignísq; istius, qualis qualis fuerit, cognitionẽ ipsi Deo, vivorum, ac mortuorũ judici, relinquamus: sedulò interim, ac obnixè cõtendẽtes, ut ne unquam qualis ille fuerit experiamur.

31 Qualiscunq; erit ignis iste, certo certius est ęternum fore, vel ex hoc meo contextu; *Discedite in ignẽ æternum:* & ex *Daniele, 12, 2* ubi apertè dictum, de iis qui *dormiunt in pulvere terræ*, aliquot *evigilaturos ad opprobria, & contemptum æternum.* Siccine? An judex totius terræ non exercebit jus? An propter *peccata tẽporalia* homines impii *pœnis æternis* addicentur? Sanè. [b] Et id requirit justitiæ divinæ regula. Rationes hæ. Prima ducitur ab offenso Deo; Infinita majestas læsa est. Scitè ex *Augustino* [c] *Bonaventura*; *Peccator ideo punitur æternaliter, quòd peccavit contra bonum æternum.* Secunda à peccantis voluntate; Impii peccãt [d] suâ voluntate, quę æterna est: & , si semper viverent, semper peccarent. Rectè *Gregorius Magnus dialogo 4. cap. 44. Ad magnam justitiam judicantis pertinet, ut nunquam careant supplicio, qui in hac vitâ nũquam voluerunt carere peccato.* Tertia à congruo: sic Doctor [e] Seraphicus; *Cõgruum est, ut pulchritudo universi decoretur quibusdam antidatis, ut sicut bonis redduntur bona æterna,*

[b] Buca. loc. 40. pag. 455.
[c] In 4. sent. dist. 44. art. 1. qu. 1.
[d] Zanch. in 2. Thess. cap. 1.
[e] In sent. 4. dist. 44. art. 1. qu. 1.

ita & malis æterna supplicia. Firma est cõsequentia; Electorum [f] est æterna fœlicitas, ergo reproborum est æterna miseria. Elegãter *Gregorius* [g] loco citato; *Cõstat, & incunctanter verũ est, quia, sicut finis non est gaudio bonorum, ita finis non erit tormento malorũ. Nã quũ veritas dicat; Ibunt impii in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam: quia verum est quod promisit, falsum proculdubio non erit quod minatus est.* Quarta, ab humanis judiciis, & legib⁹. Neq; enim inter nos [h] duratio pœnę semper respondet durationi peccati. [i] *Bonaventura* iterùm ex [k] *Augustino*; *Peccans contra rempub. aliquo grandi crimine, morte mulctatur, non quòd morâ, quâ occiditur, quæ perbrevis est, ejus supplicium leges æstiment, sed quòd eum in sempiternum auferunt de societate viventium.* Ut peccans contra rempub. crimine aliquo temporali in sempiternum auferatur de societate viventium; hoc justum erit apud homines? & justum non erit apud Deum, ut pro delictis *temporariis æterna* reddantur supplicia?

f Bucan. ubi suprà.
g Dialog. lib. 4. cap. 44. p. 300.
h Zanch. ubi suprà.
i In sent. 4. dist. 44. art. 1. qu. 1.
k De civitate Dei. l. 21. c. 11.

32 At Deus est misericors. Impius ego, si negẽ. Scio, [l] *judicio insultare misericordiam.* At primò, impii [m] misericordiâ se indignos reddiderunt. Deinde etiam erga illos Deus utitur misericordiâ, quia mitiùs punientur, quàm meriti erant. Deniq; illud, [*Misericordia insultat judicio,*] [n] Scholæ sic explicant; *id quidem verum esse, quando est tempus misericordiæ, utputà in præsenti; in futuro autẽ fore tẽpus justitiæ, juxta illud,* [o] *Quũ accepero tempus, ego justitias judicabo.* Ita fixa manet, & immobilis assertio mea quarta; *Homines damnati cum diabolis post ultimum judicium, in infernum detrusi, igni æterno torquebuntur.*

l Iacob. 2. 13.
m Zanch. ubi suprà.
n Bonaventura in sent. 4. dist. 44. art. 1. qu. 1.
o Psal. 74. 2. vulg.

33 *Igni æterno* damnati omnes torquebuntur? Omnes

Omnes proculdubiò; neq; tamen hinc sequitur, eorũ supplicia fore *æqualia*. Nodum unâ distinctione expedivit *Zanchius*, *commẽtario* [p] *in 2. Thess. 1.* Licèt quoad *extensionem*, sive *duratione͂*, omnium damnatorũ pœna *æqualis* sit, hoc est, *æterna*; attamen quòd ad *quantitatem*, & *intensionem* attinet, *inæqualis* est. Inæqualis; æterna tamen.

[p] De pœnis impiorũ thes. 5. parag. Licet.

34 Et hinc cadit [q] deliramẽtum eorum, qui pœnas tùm hominum damnatorum, tùm etiam diabolorum, post ultimum judicium mille annorum spatio finiendas esse prædicant. Quorum error tantò est immanior, quantò videtur mitior & misericordior. Etenim, ut ait [r] *Bonaventura, divinam justitiã blasphemat, dùm eam diminuit, tantùmq; dat misericordiæ, ut justitiæ locum nõ relinquat.* Hujus opinionis assertores *Origenistæ*, sive *Chiliastæ*, qui & aliàs *Doctores misericordes* dicti sunt, vanissimæ impietatis à *Sancto Augustino* in [s] libris de civitate Dei solidissimè arguuntur. Arguuntur etiam à *Tertulliano*, à *Basilio*, ab *Hieronymo*, ab aliis Ecclesiæ Christi athletis invictissimis. At quid opus est istos ut commemorem, quum ad theseos meę stabilimen, vel contextus hic meus abundè sufficiat? *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis ejus.* Dixit, qui verax est: ego nõ credam? Credo, & finio.

[q] Zanch. compend. loc. 8.

[r] In sent. 4. dist. 44. art. 1. qu. 1.

[s] Lib. 20. c. 7. & 9. l. 21. cap. 23. lib. 22.

Regi æterno, immortali, invisibili, soli sapienti Deo, tribus personis, Patri, Filio, & Spiritui sancto, honor sit, & gloria in æternum. Amen.

DE

DE VITA ÆTERNA.

Cap. 6.

Matth. 25.46.

Abibunt justi ad vitam æternam.

SCitum est, serpentis illius antiqui caput, gloriosissimâ, ac triumphali Domini nostri *Jesu Christi* passione sic contritũ esse, ut jam ex se contra electos Dei nihil virium obtineat. Posuit Deus [a] hamum suum in naso ejus, & frænum suum inter labia ejus, & quà vult, eum perducit. [b] Nihil facere potest, nisi volente & permittente Deo. At sunt ei aliquatenus à Deo laxata fræna, ut etiam pios ac fideles exerceat. [c] Vulnerantur sæpè ab eo pii, sed non lethaliter, neq; propterea occumbunt; oppugnantur, sed nõ concidunt: inhærent enim radici [d] fidei, quæ est in *Christo Jesu*. Non tamen quiescit Stygius ille veterator, millies execrandus; sed subinde supercilium erigens, veneneso suo plusquam Circæo poculo etiã electos Dei, si fieri possit, soporare satagit, ac dementare; ut qui sciat paululum temporis sibi superesse.

[a] 2.Reg.19.28

[b] Polan. thes. 2 loc. 29 parag. 32 p. 516.

[c] Danæus Isag. Chr. par. 2. c. 23. p. 64.

[d] 2.Cor. 1. 24.

At

At frustrà in electos bellum movet. Stat enim solidum Dei fundamentum,[e] habens sigillum hoc, *Novit Dominus, qui sint sui.* De infidelibus autem,[f] *filiis contumaciæ*, certissimam indies reportans victoriam, sic eorum mentes [g] excæcat, ut ne possit Evangelii lumen eos irradiare. Inexplicabilibus Satanæ irretiti laqueis, mirâ illi frequentiâ, quà data est porta spaciosa, ruunt in *infernum*; & ruent meritissimò, quotquot fascino diabolico in eam pellecti sunt persuasionem, ut cum [h] *Leone decimo*, & [i] *Johanne 23.* obstinatè credant, post hanc vitam, nec *cœlum* esse, nec *infernum*, nec *vitam*, nec *supplicia*. Quo furore percitos, quum universam de Christo doctrinā pro fabula habeant, omninò indignos censeo, quibuscum litigem. Retundit eorum impietatem, vel unicus iste versiculus, *Abibunt isti ad supplicium æternum, justi verò ad vitam æternam.*

2 Quo quidem continetur judicii illius ultimi, hoc in capite politissimè depicti, certissimus eventus, seu latæ sententiæ justissima executio; & ostenditur [k] bivium illud, quo separabimur olim, qui jam hîc promiscuè vivimus. Æterna sunt utrinq; hinc vita, illinc pœna; *Abibunt isti ad supplicium æternum, justi verò ad vitam æternam. Isti*] hœdi, injusti, maledicti; *Abibunt*] si minùs sponte, at inviti; [l] *mittentur* enim & impellentur [m] per angelicas & cœlestes virtutes; εἰς κόλασιν, *in supplicium æternum*,] id est, [n] *metonymicè*, in gehennam, locum supplicii, ubi [o] *vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur*: *justi* autem, qui & *oves* dicti sunt, & *benedicti*, *abibunt* εἰς ζωὴν, *in vitam æternam*, id est, *metonymicè*, in cœlum, locum æternæ vitæ destinatum.

[e] 2. Tim. 2. 19.
[f] Ephes. 2. 2.
[g] 2. Cor. 4. 4.
[h] Ioach. Vifinus Speculo Iesuit. append. p. 252. Baleus lib. 7. de Rom. Pont. actis, p. 428.
[i] Tom. 4. Concil. edit. Nicol. p. 284. *Hunc Baleus lib. 6. de Rom. Pont. actis vocat Johannem 24. p. 355. &c.*
[k] Suprà cap. 5. parag. 2.
[l] Mat. 13. 42.
[m] Marlorat.
[n] Piscator.
[o] Esai. 66. 24.

3 *Abibunt justi in vitam æternam.*] Quid isthuc verbi est? Annon & injusti in vitam ibunt? Quomodo erit supplicium, ubi vita non erit? Impii certè postquam prodierint in resurrectionem condemnationis, tùm animâ, tùm corpore supererunt, & æternū vivent; non tamen dicuntur in æternam vitam abituri. Rectè [p] *Lucas Brugensis*; Non consuevit Scriptura novi Testamenti, aliam vocare *vitam*, præsertim verò *æternam*, quàm *eam*, quæ *beata* est. Nam *eam* quę *misera* est, & in suppliciis ducitur, [q] *mortem* potiùs vocat, quàm *vitam*. [r] Conditio futuræ impiorum vitæ, modis omnibus misserrima, *mors*, non *vita*, dici meretur; unde *Augustinus* [s] *libri de spiritu & litera, cap. 56. Miseris mors est sine morte, finis sine fine, defectus sine defectu, quia & mors semper vivet, & finis semper incipiet, & defectus deficere nesciet; mors perimet, & non extinguet.* Vivent impii, & æternùm vivent, sed ęternâ morte; vivent, sed in stagno ardente igni, & sulphure: quod *Apoc. 21. 8.* mors secunda appellatur. Hinc sequitur eloquio sacro, solos justos in vitam abituros.

[p] In hunc locum.

[q] Rom. 1. 32. Apoc. 20. 6. & 21. 8.

[r] Bucan. loc. 39. pag 453. Lucas Brug. in Mat. 19. 16.

[s] Tomo. 3.

4 *In vitam,*] à suppliciis, omníq; malo, liberam; cœlestem, beatam, Deo fruentem, eámque *æternam*. [t] Quid non faciet homo, ut *æternùm* beatus, *æternam* evadat miseriam? Parùm est, quicquid magni aut facimus, aut patimur in tempore, quod finitur; modò benè sit nobis in illo tempore quod non finitur. Qui igitur sic amamus [u] *miseram istam, & quandoq; finiendam vitam*; quantùm, ô quantùm, amaremus *æternam vitam*? De quâ (viri Patres, & fratres) dum theses aliquot, pro ratione instituti, morísq; mei, in medium protulero, me, quæso, attentissimis animis solitâ cum benignitate auditote.

[t] Luc. Brugens.

[u] August. tō. 10. serm. 17. de verbis Domini.

5 Thesis

5 Thesis 1ª. *Uniuscujusq; pii anima, separata à corpore, statim in cælum migrat.* Ad quam stabiliendã satis me multa non ita [x] pridem dixisse arbitror, quũ *uniuscujusq; impii animam, separatam à corpore, statim migrare in infernum* fusiùs comprobarem. Quúmq; ea nunc denuò recitandi locus nullus sit, satis habeo in præsenti, si capita tantùm, & leviter attigero. Assertionis meæ veritatem haud obscurè loquuntur sacræ literæ; [y] *Oves, & hædi*; [z] *virgines prudentes, & fatuæ*; [a] *pisces boni, & mali*; [b] *zizanium, & triticum*; [c] *via spatiosa, & angusta*; [d] *dextra judicis, & sinistra*; [e] *sinus Abrahæ, & infernus*; [f] *regnum, & ignis*: quid aliud hæc sonant, quàm pios hinc transire ad *vitam æternã*, impios contra ad *supplicium*? piósq; in *cælum* recipi, & impios detrudi in *infernum*? Unde cum [g] *autore Hypognosticôn* asseveratè cõtendimus, *duo tantùm futura loca post hanc vitam; regnum cælorum, & gehennã: tertium nos penitùs ignorare, immò nec esse in Scripturis sanctis reperire*: ut utrumq; certum sit; *uniuscujusq; pii, & impii animam, separatam à corpore, statim migrare in suum locum; animam pii in cælum, impii verò in infernum.* De *impii animâ* nolo nunc plura. Ad *pii animam* considerandam thesis mea me revocat. Eam ego assero, *separatam à corpore, statim in cælum migrare.*

[x] Cap. 5. parag. 10. &c.
[y] Mat. 25. 32.
[z] Vers. 5.
[a] Mat. 13. 48.
[b] Vers. 25.
[c] Math 7. 13.
[d] Mat. 25. 33.
[e] Luc. 16. 23.
[f] Mat. 25. 34, 41.
[g] August. lib. 5. hyp.

6 Asseruit & *Dominus* in benigna illa ad latronem responsione, *Luc. 23. 43. Amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradiso. Hodie,*] non [h] aliquando duntaxat, ut petis; verùm hoc ipso die, statim à morte tua, cui proximus es. *Mecum eris*] Tu, id est, [i] anima tua, mecum erit. *Mecum eris,*] ubi & ego hodie ero; eris mihi socius, nunquam deinde à me separandus. *In Paradiso*]

[h] Luc. Brugen.
[i] Piscator.

diso,] in æterna futuri seculi vita, in quieto, fœlicique justorum à morte loco; mihi socius eris in *paradiso*, & *gaudio*, ut es mihi socius in *cruce*, & *pœnâ*. Huic *Brugensis* expositioni adeò non refragatur [k] *Bellarminus*, ut *libro de beatitate sanctorum cap. 3.* affirmatissimè scribat, veram esse expositionem *Theophylacti*, *Ambrosii*, *Bedæ*, & aliorum, qui per *paradisum* intelligunt *regnum cœlorum*. *Ne fortè*, inquit, *latro per regnum intelligeret aliquid humanum*, *Christus declaravit regnum suum esse paradisum*, id est, summam & sempiternam fœlicitatem. Ita, confitentibus *Bellarmino*, & *Brugensi*, latronis anima, post separationem à corpore, statim in cœlum migravit.

[k] Tom. 1. cont. 7. lib. 1. cap. 3. parag. Secūd.

7 Quod illi de latrone confitentur, statuendum idem est de piis omnibus. De piis omnibus dictum est illud *B. Pauli*, *2. Cor. 5. 1. Scimus nos, si terrestris hujus domus nostræ tabernaculum dissolutum fuerit, ædificium ex Deo habituros, non manufactum, sed æternū in cælis.* Unde apertissimè colligit [l] *Thomas, contra Gentiles lib. 4. cap. 91. Dissoluto corpore, animam fidelis hominis, ad æternam, & cælestem mansionem perduci.* Colligit etiā *12æ. q. 4. art. 5. c. Animas Sāctorum à corporibus separatas, esse Deo præsentes*; sive, ut loquitur *Sent. 2. dist. 6. art. 3. 5um. statim in cælos ascendere.* Quid? quod ait *Ecclesiastes ca. 12. 7. Spiritum ad Deum redire, qui illum dederat*; quod innuit *Paulus*, ad *Philip. 1. 23. post dissolutionem à corpore, animam esse cum Christo*; quod clamat *Philo*, (si tamē ille autor sit libri *Sapientiæ*) *3. 1. justorum animas esse in manu Dei, ut minimè attingat eos cruciatus*; quod aliàs dicitur, animas piorum illicò à decessu è corpore, esse in [m] *pace*, in [n] *requie*, in [o] *consolatione*, in [p] *refrigerio*, in [q] *securitate*. Nonne ista commonstrant *animas piorū à cor-*

[l] Zanch. explic. in 2. Thes. 1. loc. de pœnis damnat. parag. 2.

[m] Sap. 3. 3.
[n] Heb. 4. 11.
[o] Luc. 16. 25.
[p] Sap. 4. 7. vulg.
[q] Iob. 11. 15, 18.

corpore separatas, statìm in cælos ad Deum, Christúmq; ejus ascendere? Ita certè est; & *pios* hîc capio, *omnis generis pios*, masculos, & fœminas; infantes, & adultos; tàm ante, quàm post ascensionem Christi mortuos; & ad finem usq; seculi morituros: ut firma stet, & immota thesis mea prima; *Uniuscujusq; pii anima, separata à corpore, statìm in cælum migrat.*

8 Cujus quidem veritatis eximio fulgore, atra errorum nubes discutitur. Hinc enim coarguuntur [r] Themistius, & Averroes, qui *animam unicam hominibus omnibus communem esse somniant*; [s] Sadducæi, Arabici, Epicurei, Libertini, & Athei, qui *animas cum corporibus penitùs extinguũt*; [t] Catabaptistæ, & [u] Psychopannychitæ, qui *animas altissimo somnio sopiunt*; [x] Carpocrates, Porphyrius, Empedocles, [y] Pythagoras, ejúsq; sequaces Judæi *quidam*, qui vel παλιγγενεσίαν, vel μετεμψύχωσιν, & μετενσωμάτωσιν induxerũt, *animas ex corporibus in corpora transferentes*; Pontificii deniq;, qui deliras illas de *limbo patrum*, & *purgatorio* fabulas, quo possunt artificio, suffulcire non erubescunt.

[r] Fay. thes. 29. parag. 77. & 159.
[s] Dan. Tilenus in syntag. loc. 30. parag. 40.
[t] Tilenus ibid.
[u] Dan. Isag. par. 5. lib. 1. c. 19 fol 28. a.
[x] Dan. ibid. c. 18. fol. 27. a.
[y] Tilenus ubi suprà.

9 Quorum dogma de *limbo* variè traditur; à Galatino de arcanis Catholicæ veritatis lib. 6. cap. 8. *Patriarchæ, ac Prophetæ, cæteríq; Sancti veteris Testamenti usq; ad Messiæ mortem omnes ad infernum descenderunt:* à Feu-ardentio Theomach. Calvinist. lib. 8. cap. 9. *Animæ patrum qui lege naturæ & Mosis decesserunt, tùm in cælum non suscipiebantur, sed descendebant in limbũ inferorum, per Christi ad eas descensum eripiendæ, & salvandæ:* à Bellarmino de Christo lib. 4. cap. 11. *Animæ piorum non fuerunt in cælo ante Christi ascensionem:* ab aliis aliter; ab omnibus tamen ad eundem sensum; & ab omnibus quidem impiè. Impiè, qui contra *Scrip-*

turas. Ex probatione theseos meæ satis id liquet. Neq; contra faciunt clamores [z] Bellarminici; *Animas piorum in cælo fuisse ante Christi ascẽsionem, est ea quidem sententia prorsus inaudita in Ecclesia Dei.* Siccine *Bellarmine?* At [a] prisca *Ecclesia*, exemplis [b] *Enochi*, & [c] *Eliæ* docta, aliter sensit. Quos antiqui cœlo receptos ex Scripturis crediderunt, eos tu in inferno extitisse affirmabis? At quid ego in *limbo* hæreo, qui (teste *Gregorio de Valentia comment. Theologic. tom. 4. disp. 11. q. 1.* [d] *pun. 1.*) aut jam non est, aut certè est vacuus? præsertim quũ somniũ istud discusserint, viri doctissimi, *Danæus* in responsione ad *Bellarminum*, & *Junius* in animadversionibus, aliiq;, ac nuperrimè venerandus *Mortonus*, *Apolog. Cathol. par. 1 lib. 1. cap. 70. & par. 2 lib. 5 cap. 39.*

[z] De Chr. lib. 4. cap. 11. par, Quantum.
[a] Iun. animad. in Bellar. cõt. 2. lib. 4. c. 11. parag. 1. pag. 144.
[b] Gen. 5. 24. Eccles 44. 16. & 49. 16. Heb. 11. 5.
[c] 1. Mac. 2. 58. 2. Reg. 2. 11.
[d] Parag. 3.

10 Alterum illud de *Purgatorio* dogma, sic ferè tradunt; [e] *Purgatorium est locus quidam sub* [f] *terrâ, inferno damnatorum vicinus, in quo tanquã in carcere post hanc vitam purgantur animæ, quæ in hâc non plenè purgatæ fuerunt; ut nimirum sic purgatæ, in cælum ingredi valeãt, quò nihil intrabit coinquinatum.* In *cælum* nihil intrabit *coinquinatum*? Assentior. quid ergo? Num pii ac fideles è *cælo* excludentur? Nihil minus. Non enim sunt *coinquinati*. Ecquis pro *coinquinatis* habebit eos, quibus *Christus* datus est mediator, & redemptor? quibus *Christus* factus est pro peccatis [g] satisfactio, seu propitiatio; & [h] purgatio? pro quibus *Christus* semetipsum [i] exposuit? quorum corda per fidẽ in *Christum* [k] purificantur? quorum vestimenta in [l] sanguine *agni* lavantur? quorũ conscientiæ à *Christi* [m] sanguine emundantur, ut ita per *Christum* & in *Christo* sint [n] coram *Christo* sancti, & inculpati, & irreprehensibiles

[e] Bellarm. cõt. 6. lib. 1. de Purg. cap. 1. parag. vocatur
[f] Ibid. lib. 2. c. 6. par. Deinde.
[g] Rom. 3. 25. 1. Ioh. 2. 2.
[h] Heb. 1. 3.
[i] Ephes. 5. 26.
[k] Act. 15. 9.
[l] Apoc. 7. 14.
[m] Heb. 9. 4.
[n] Colos. 2. 22.

pre-

prehensi? Non, opinor. At istiusmodi sunt omnes verè pii, ac fideles. Ecquando igitur piorum, ac fidelium animæ, à corpore separatæ, quicquam purgandum retinebunt?

Id si quis sperat, [o] *laturas poma myricas*
Speret, & è medio flumine mella petat. [o] Ovid.

11 Hanc ego de *Purgatorio* fabulam, ineptam, insulsam, impiam, [p] superiori meâ prælectione perstrinxi; asperioribus idem nunc verbis facerem, sed ad alia festino. Unum illud adjicio; Quod olim Cardinali *Bembo* dixerat *Leo 10.* impiissimè, [q] *Quantùm nobis, ac nostro cætui profuerit, ea de Christo fabula, satis notum est*; idem verissimè ab eodem dici potuisse, posséq; etiam nunc à *Paulo 5°*, *Quantùm nobis, ac cætui nostro, profuerit ea de Purgatorio fabula, satis notum est.*

[p] Parag. 15.

[q] Vrsin. speculo Pontif. Append. cap. 2. parag. 1. p. 252.

12 Quin & censuram Regiam habetis; [r] *Purgatorium, &* [s] *frivola illa, quæ id commentum consequuntur, indigna esse, in quibus opera, ac tempus impendatur:* [t] *Bellarminum, nullum ei ex Scripturis fundamentum astruere potuisse: si sint plures animabus sedes, quā quas ipsi novimus, destinatæ, satis certè nobis esse, eas cognoscere, quas Deus suo verbo, nobis esse voluit revelatas; nec ulteriùs divinæ mentis arcana scrutanda. Cœlum, ac infernum humano generi æterna domicilia constituta esse ex Scripturis, nos didicisse; id igitur agendum, ut alterum consequamur, alterum defugiamus, atque hic finem esse, extremámq; rerum metam.* Sic piissimè piissimus [u] *Jacobus.*

[r] Præfat. monitor. p. 52.

[s] Vt sunt Iubilæa, Indulgentiæ, Satisfactiones pro mortuis. &c.

[t] Lib. 2. de Purgat. cap. 7.

[u] Rex magnæ Britanniæ.

13 Quâ illius censurâ damnatur & alius *inferni Pontificii* locus, *limbus puerorum*; quo infantes fidelium absq; baptismo decedētes, iniquissimè à *Papicolis* ab-

ablegantur. Si enim post mortem duo tantùm loca sint, (quæ sic esse [x] superiùs abũde comprobatum est,) nullus certè est *puerorum limbus*. Electi in cœlum migrant. Deus, Deus est, non Abrahæ tantùm, sed & seminis ejus. Etiam de electis infantibus fuit thesis mea prima, *Uniuscujusq; pii anima, separata à corpore, statim in cœlum migrat*. Sequitur secunda.

[x] parag. 5.

14 *Pii omnes, cujuscunq; sexûs, & ætatis, tùm corpore, tùm animâ, post ultimum judicium in cœlum migrabunt*. Et *pios* hîc capio, *omnis generis pios*, tam masculos, quàm fœminas, tam infantes, quàm adultos, qui à condito mundo usque ad finem seculi in *Domino* mortui fuerint, animabúsq; in cœlum receptis, gaudia ineffabilia perceperint. Qui omnes, ubi novissimus ille dies illuxerit, ad tubæ cantum exurgent, ad tribunal judicis sistendi: ubi plenam absolutionis suæ sententiam recipiant, ut postmodum tam corporibus, quàm animabus æternâ beatitate perfruantur. Verus hic est [y] resurrectionis justorum finis. De quo clarè *Beatus Paulus* 2. *Cor*. 5. 10. *Justi omnes coram tribunali Christi comparebunt, ut reportet unusquisq;, quæ in corpore fecerit, congruenter ad bonum id, quod fecerit*. Et apertè Dominus Johan. 5. 28. *Veniet hora, quâ omnes qui in monumentis sunt, audient vocem filii Dei; & prodibũt, qui bona fecerint, in resurrectionem vitæ*. Nec obscurè idem in hoc meo *contextu*; *Abibunt justi in vitam æternam*. Clarissima sunt isthæc Spiritûs sancti effata, planéq; demonstrant, *pios*, quorum animæ tantùm jam nunc reipsâ in cœlo æternâ illâ ineffabili beatitate pro modulo suo fruuntur, in extremo illo die prodituros in resurrectionem vitæ, ut toti & corpore, & animâ, cum *Christo* capite suo, perpetuâ fœlicitate

[y] Act. 24. 15.

citate potiantur. Atq; hæc theseos meæ summa est.

15 Variæ hic incidunt dubitationes, quibus eximendis haud multus ero. Dubitatio prima ex eo oritur, quod scriptum est, *Eccles.3.19. Unus est interitus hominis, & jumentorum, & aqua utriusq; conditio: sicut homo moritur, & illa moriuntur, similiter spirant omnia, & nihil habet homo jumento amplius.* Verba id volunt, [z] Eventum hominis esse eventum bestiæ, & bestiæ eventum, esse hominis eventum. Bestia moritur, & homo moritur; bestia non resurget, ergo nec homo resurget. Expeditam mihi responsionem subministrat, [a] *Tho. Aquinas*, & [b] *Bartholomæus Sybilla*, Salomonē eo loci more concionatoris loquutum esse, cúmque non ex sua, sed insipientium personâ id dixisse. Idem volunt *Thaumaturgus, & Olympiodorus*, siqua [c] *Lorino* fides. At insipientium argumenta plerunq; sunt futilia. [d] *Dixit insipiens in corde suo, non esse Deum.* Ecquis propterea credet?

16 Dubitatio 2ª ex eo orta est quod legimus Job.14.12. *Homo quū dormierit, nō resurget, donec atteratur cœlum.* At cœlum nunquam atteretur, quū sit incorruptibile: ergo nec homo resurget. Respondent è Scholasticis [e] *Aquinas*, [f] *Bonaventura*, & [g] *Scotus*; Etsi cœlum nunquam atteretur quantum ad substātiam: tamen atteretur quantum ad efficaciam, & influentiam. Cessabit influētia cœli in die ultimo, quo etiam resurgent qui dormierunt. Ubi innovabuntur cœli, innovandus est & homo. Huic expositioni acquiescit *Sybilla, in* [h] *speculo peregrinarum quæstionum Decad.1.cap.2.qu.2.* Saniorem verborum sensum ex *Augustino, & Chrysostomo*, elicit [i] *Pineda: Homo quum dormierit, non resurget, donec atteratur cœlum*, id est,

[z] Mercer. in Eccles. 3.19.

[a] In 1. qu. 75. 6 1, & 2. dist. 19. qu. 1. art. 1. 1m & contra Gētiles lib. 2. c. 79. fin. & qu. disput. de Anima, art. 14. ad 1m.

[b] Speculo peregr. qu. decad. 1. cap. 2. p. 39.

[c] Comment. in Eccle. 3. 19.

[d] Psal. 14. 1.

[e] In sent. 4. dist. 43. qu. 1. art. 1. ad. 1m.

[f] In sent. 4. dist. 43. qu. 1.

[g] Ibid. ad 2m.

[h] Pag. 39.

[i] Comment. in Iob. 14.

homo semel extinctus, & arefactus, non redibit iterum, neq; ullam habebit in hoc mundo vitæ vicissitudinem: *non resurget*; vi suâ: *non* [k] *resurget*; ut ad hanc hujus vitæ conditionem redeat. Et quid hoc est contra futuram corporum ad æternam vitam resurrectionem?

[k] Merlin. com. in Iob. 14, 12.

17 Dubitatio 3a exoritur ex eo, quod ait *B. Paulus 1. Cor. 15. 50. Caro & sanguis regnũ Dei possidere non possunt.* Hinc *Origeni* visum est carnis resurrectionem denegare; eósq; *simplices* vocare, & [l] *philosarcas*, qui eam credunt. *Si enim*, inquit, *ossa, & sanguis, & caro, vultus, & membra, totiúsq; compago corporis resurgat in novissimâ die; scilicet, ut pedibus ambulemus, manibus operemur, oculis videamus, auribus audiamus, ventrémque insatiabilem, & stomachum cibos concoquentem, circũferamus: consequens est, esse nobis & comedendum, & bibendum, & digerendum, & uxores ducendas, & liberos procreandos. Aliter frustrà ibi essent istæ* potentiæ. Sic ille, de quo celebre est vetustatis judicium, U*bi benè, nemo meliùs; ubi malè, nemo pejùs.*

[l] Hieronym. epist. ad Pammachium adversus errores Ioh. Ierosolymitani tom. 2. pag. 171.

18 De loco quo suum tuetur *Origenes* errorem eleganter *Hieronymus* [m] epist. ad Pammachiũ adversus errores Johan. Jerosolymitani; *Attende, obsecro te, quod dicitur, Caro & sanguis regnum Dei non possidebũt. Nunquid non resurgent? Absit. Sed non possidebunt. Quare non possidebunt? Quia sequitur; neq; corruptio incorruptionem possidebit. Tamdiu ergo regnum Dei non possidebunt, quamdiu caro tantùm sanguísq; permanserint. Quũ autem corruptivum induerit incorruptionem, & mortale induerit immortalitatem, & lutum carnis in testam fuerit excoctum, quæ priùs gravi pondere premebatur in terram, acceptis spiritûs pennis, & immutationis,*

[m] Tom. 2. p. 178.

nis, non abolitionis, novâ gloriâ volabit ad cælum.

19 Accinit Hieronymo Sn Augustinus contra adversarium legis, & prophetarum *lib. 2. cap. 6. Illud, quod Apostolus ait, Caro & sanguis regnum Dei non possidebunt, duobus modis solvitur. Aut enim carnis & sãguinis nomine, corruptionem carnis & sanguinis nuncupavit, quæ in resurrectione non erit; aut carnem & sanguinem dixit, homines ad omnes illecebras secularium voluptatum, carni & sanguini deditos, qui regnum Dei non possidebunt.*

[n] Tom. 6. fol. 129. col. 3.

20 Huc facit & illud *Gregorii moral. l. 14. cap. 29. In sacro eloquio aliter caro dicitur juxta naturam, atque aliter juxta culpam, vel corruptionem. Quòd ergo Paulus Apostolus dicit; Caro, & sanguis regnũ Dei possidere non possunt, carnem vult secundum culpam intelligi, non carnem secundum naturam. In illa ergo cælestis regni gloria, caro secundum naturam erit, sed secundum passionum desideria non erit, quia devicto mortis aculeo, in æterna incorruptione regnabit.*

21 Satis diu hoc jam saxum volvo, ut *Patrum* expositionibus sententiam *Apostolicam* ab *Origenis* glossa vindicem. Summa est, *carnem*, quâ significat [o] vitiositatem carnis, aut [p] hominem carnaliter viventem, *regnum Dei possidere non posse*; quâ verò accipitur pro essentia carnis humanæ, *posse*. Et suo tempore, hoc est, in fine seculi possidebit. Tum (ut scitè [q] *Augustinus, de tempore ser. 119.*) *finis sine fine erit resurrectio carnis: nulla erit postea mors carnis, nullæ angustiæ carnis, nulla fames, & sitis carnis, nullæ afflictiones carnis, nulla senectus, & lassitudo carnis. Quicquid querelarum est carnalium modò, tunc ibi non erit.* Quare jam valeat insanum [r] *Origenis* delitium. Resurrectu-

[o] Danæus in symbol. p. 145.
[p] Sybilla speculo. dec. 1. c. 2. qu. 2. p. 40.
[q] Tom. 10. fol. 178. col. 3.
[r] Bucan. loc. 37. pag. 425.

rum credimus *corpus*, non *aëreum*, aut *æthereum*, sed *carneum*, idémq; cœlum ingressurum.

22 Multa hîc quæri solent, quædam stultè, omnia inutilitèr; Utrùm [s] *corpus in resurrectione, si organizaretur modo opposito, quàm sit modò, verbi gratiâ, si haberet pedes in pectore, & manus ubi modò sunt pedes, posset ab animâ suâ iterùm refici.* Utrũ [t] *corpora resurgent in iisdem locis in quibus fuerũt sepulta.* Utrùm [u] *humores,* [x] *intestina,* [y] *capilli, &* [z] *ungues resurgent.* Utrũ *corpora, quum resurrexerint, erunt* [a] *calida, vel frigida.* Utrũ *resurgemus in eâdem* [b] *ætate, in eâdẽ* [c] *staturâ, in sexu* [d] *virili, in vitâ* [e] *animali.* Hi sunt suaveolentes *Scholarum* flores, quos è *Magistro, Thomâ, Bonaventurâ, Scoto, Richardo*, aliis, cuivis decerpere in promptu est.

23 Hisce ego casum quendã à *Lotzio* Jesuitâ *Conrado Vorstio* [f] propositũ annumero. Casus iste est; *Accidit apud Cannibales, ut puerulus ab Anthropophago devoraretur, caróq; tota illius in substantiam hujus verteretur, per nutritionem; ita, ut quæ materia fuerat antea pueruli, ea sit facta pars viri. In resurrectione, utri horũ materiam illam, carnémq; tribues?* Persimilis hic mihi videtur disputatori illi apud [g] *Thomam*, qui, ut probet non totum quod fuit in corpore de veritate naturæ humanæ, resurrecturum, sic arguit; *Cibus convertitur in veritatem humanæ naturæ, sed aliquando caro bovis sumitur in cibum; si ergo resurget quicquid fuit de veritate humanæ naturæ, resurget etiam caro bovis.*

24 Sancte *Deus*, patiens, & longanimis, misellus homo in longitudinem, & latitudinem investigabiliũ viarum tuarum descendere audebit, & intrepidus? Sic faciunt aliquoties *Scholastici*. In sacrosancto stupendæ resurrectionis mysterio, ludunt (ut audistis) mirificè-

tissimè

[s] Richard. de Mediavillâ, 1. quolibet. art. 4. qu. 2.
[t] Idem in sent. 4. dist. 43. art. 5. qu. 3.
[u] Idem dist. 44 art. 1. qu. 2. Bonaventura, Aquinas.
[x] Bonavent.
[y] Aquinas, Bonaventura, Richard.
[z] Aquin. Bonavent. Rich.
[a] Richard.
[b] Rich. Aquin.
[c] Aquin. Rich.
[d] Aquin. Rich.
[e] Aquin. in sent. 4 dist. 44. qu. 1. art. 3. 4.
[f] Epistolica diatrib. p. 94.
[g] In sent. 4. dist. 44 qu. 1. art. 2. 4. 1.

tissimè.[h] Jactati curâ inanium quæstionũ, cadunt in fluctus variæ contentionis, & velut navis deserto gubernaculo, per diversa & incognita volvuntur litora. Qui eos nimiùm sequuti sumus, jam tandem revertamur, & in portu Catholicæ fidei sedeamus, ubi nulla nos poterit fluctuosæ curiositatis tempestas, vel mergere, vel turbare. [i] Ubi *Deus* in verbo suo gradũ sistit, ibi & nos cogitationum nostrarum pedem sistamus. Multa *Deus* sibi reservavit, nobis in hac vitâ non revelanda.

25 De reipsâ ita demum sentimus; in die novissimâ resurrecturum *corpus*, non *aëreum*, non *æthereum*, quod voluit *Origenes*; nec *putativum* tantùm, seu *phãtasticum*, quod dixerunt [k] *Marcion*, *Apelles*, *Valentinus*, *Manes*, sed *carneum*: idémq; cœlum ingressurum; sed novis adornatum qualitatibus, [l] *immortalitate*, *incorruptibilitate*, *spiritualitate*, *potentiâ*, *perfectione*, *claritate*, seu *decore*: [m] facile Deo esse separatim suã unicuiq; carnem restituere, etiamsi mille modis immutata sit: Deúmq; [n] unicuiq; daturum corpus, prout vult: eósq; [o] qui tum superstites fuerint, nequaquam more reliquorum morituros, sed in [p] momento, & jactu oculi à corruptione in naturam incorruptam immutatum iri. Possent hæc clarissimis sacrarum literarum oraculis ostendi. Sed nihil necesse est, ut iis congerendis incumbam, præsertim quũ fideles alloquar; & ex antedictis jam clarum sit, quod thesi meâ 2ª affirmavi: *Pios omnes, cujuscunq; sexûs, & ætatis, tùm corpore, tũ animâ, post ultimum judicium, in cœlum migraturos.* De cœlo isto erit thesis mea tertia.

26 *Cœlum beatorum est locus certus, ab inferno dãnatorum quàm remotissimus, & thronus Dei.* [q] *Cœli* vocabu-

h August. cõt. Pelag. lib. 6.

i Cam. schol. 3. Tent. cap. 12. parag. 1. p. 292.

k Hieron. ep. ad Pammach. adversus error. Ioh. Ierosol. tom. 2. p. 171. Sybilla speculo, ubi suprà.

l Lucan. loc. 37. p. 422.

m Vorstius ep. diat. lib. p. 169.

n 1. Cor. 15. 38

o Thes. Piscat. vol. 1. loc. 21. parag. 33. Harm. Cõfess. parag. 9. Belg. art. 37. p. 115.

p 1 Cor. 15. 52, 53. 1. Thes. 4. 16. Lucan. loc. 37. p. 421.

q Zanch. de oper. Dei part. 1. lib. 1. cap. 2. & cap. 4. Pet. Martyr in 2. Reg. 2. 11. Illyric. in clavi, voce, Cœlũ.

cabulum multiplex esse, & eâdem appellatione plura significari, manifestius est, quàm ut multis ostendi debeat. Primò significat totum illud spatium, quod est à terrâ, & aquis, ad orbem usq; lunarem: totam regionē elementarem ubi aves volitant; unde pluviæ descendunt; ubi tonitrua, & alia, quæ scholæ philosophorū vocant *meteora*, generantur. Hujus significationis exempla in sacris literis sunt passim obvia. *Cataractæ cæli se aperuerūt*, *Gen. 7. 11.*] Cataractæ cœli sunt nubes; & ubi nubes nisi in aere? ut verba id sonent, [r] nubes citò fuisse condensatas, & in magnam vim aquarū versas, magnóq; impetu pluviā descēdisse, velut apertis cœli cataractis. Exploratores qui jussu *Mosis* profecti sunt in terram *Chanaanis*, retulerunt, [*Deut. 1. 28.*] *Civitates eorum magnas fuisse, & munitas in cælum usq;*,] id est, ad tantam aëris altitudinē erectas fuisse, ut fuerint inexpugnabiles. Amici J*obi* [*Eliphaz*, *Bildad*, & *Tzophar*, J*obi 2. 12.*] dicuntur vestimēta sua scidisse, & *pulverem in cælum sparsisse. In cælum*,] id est, in aerem. Nihil opus est, vobis in mentem ut revocem, *cæli volatilia; cælum clausum, & apertum precibus Eliæ; cælum æreum, ferreum, nubilum, serenum, propitium:* satis jam liquet *cælum* aliquando poni pro *elementari regione*.

r Marlorat. exposit. Eccl.

27 Secundò *cælum* significat totum istud spatiū, quod spectabiles cœli sphęrę, orbésq; occupāt. Sphęras, orbésq; dico, omnes, initio facto à Luna usq; ad firmamentum: quibus adjungo & [s] *nonam sphærā*, quā vocant *cælum* [t] *Chrystallinum*, sive aqueum; etiam *decimam*, quam dicunt *primum mobile*. Hanc ego sententiam de denario cœlestium sphærarum numero, eo magis probo, quòd eam non solùm [u] *Astronomi*, quorum observatio, & experientia, hâc in re fidem merentur,

s Hipparchus, Mileus, Agrias, Ptolom. Alexand. Alphraganus, &c.

t Calmar. Ouranogr. c. 2. disquis. l. 1. p. 362.

u Albategnius Arabs, Thebitius, Alfonsus Hisp. Rex, Georg. Purbachius, Io. Monteregius, Coll. Conimbr. in lib. 2. de cœlo, cap. 5. qu. 1. art. 1. p. 263.

tur, sed etiam multi è Peripateticâ scholâ nobiles philosophi amplectantur. Quicunq; sit sphærarum mobilium numerus, sive denarius, sive minor; eæ omnes hâc secundâ cœli significatione designantur. Et hujus occurrit in sacris literis haud infrequens mentio. *Luminaria illa magna, [majus ad præfecturam diei, & minus ad præfecturam noctis,] atq; stellas collocavit Deus* ברקיע השמים *in expanso cœli istius, Gen. 1. 17. In expanso cœli:*] unde [x] syderũ, & astrorum receptaculum diffusum, expansúmque corpus peculiariter *cælum* appellatur. Et sic ubiq; ferè appellatur, ubicũq; legimus, [y] *stellas cœli*, [z] *astra cœli*, [a] *militiã cœli*, [b] *exercitum cœli*.

x Casman. Ouranogr. cap. 2. 2. p. 369.

y Gen. 26. 4.

z Deut. 10. 22.

a Deut. 17. 3.

b 2. Par. 33. 5.

28 Tertiò igitur *coelum* significat spatium illud, [c] quod est extra, & supra stupendam hujus mundi visibilis machinam, ab aliis omnibus mundi locis distinctum, ubi *Deus* palàm sine hujus vitæ mediis, & defectibus, se, & sua bona manifestat, beatisq;, angelis, & hominibus, communicat. Atq; hoc *coelum* illud est, quod quærimus; quódq; in thesi meâ dicitur, *Locus certus ab inferno damnatorum quàm remotissimus, & thronus Dei.* Cœlum istud, quũ nulli sit obnoxiũ sensui, [d] naturali ratione investigari non potest. Hîc igitur nihil mihi erit cum *philosophia* negotii. Ex sola Dei revelatione in sacris literis factâ, cœlum istud fidelibus innotescit. Sacræ igitur loquantur literæ.

c Casm. Ouranog. cap. 2. 8. p. 419.

d Zanch. de oper. Dei par. 1. lib. 1. cap. 4. p. 41.

29 *Coelum beatorum est locus.*] Locus Jehovę dicitur, *Esai. 26. 21.* & locus habitationis Jehovæ, *1. Reg. 8.* [e] *39.* & locus dominationis ejus, *Psa. 103. 22. Hîc* Deus [f] *stabilivit* solium suum; *hinc descendẽs*, [g] excelsa terræ calcabit; *hinc* [h] *prodibit* ad animadvertendũ in iniquitates habitatorum terræ. Hic ille locus est de quo *Dominus* in Evangelio secundum Johannem, *cap. 14. 3.*

e Et vers. 43. & 49.

f Psal. 103. 19.

g Mic. 1. 3.

h Esai. 26. 21.

Proficis-

Proficiscor paraturus vobis locum: & quum profectus fuero, & paravero vobis locum, rursum veniam, & assumam vos ad meipsum, ut, ubi ero ego, & vos sitis.

30 Est igitur *cælum beatorum locus, & locus certus;*] in certo UBI est; certámq; præstat Sanctis mãsionẽ. *Est* enim *civitas habens fundamenta, cujus artifex, & cõditor est Deus, Hebr. 11. 10.* Huc facit & illud *Heb. 13. 14. Non habemus hic stabilem civitatem, sed futuram illam inquirimus. Hic,* id est, in terrâ, *non habemus stabilem civitatem, sed futuram illam,* id est, cœlum beatorum, *inquirimus. Cælum beatorum,*] quod & [i] *sursum* esse dicitur, & [k] *excelsũ* esse, & [l] *altißimũ* esse, & [m] *cælum cælorum* esse, & [n] *supra omnes cælos* esse, idq; non modò [o] *excellentiæ,* verùm etiam *supereminentiæ, & situs gratiâ*; ut certissimum sit, *cælum beatorum esse locum certum.*

[i] Deut. 4. 39.
[k] Deut. 26. 15.
[l] Luc. 2. 14.
[m] Deut. 10. 14.
[n] Ephes. 4. 10.
[o] Casm. Ouranog. cap. 2. 8. arg. 4. p. 421.

31 *Cælum beatorum est locus certus, ab inferno dãnatorum quàm remotissimus.*] Etenim inter hæc duo χάσμα μέγα ἐστήρικ), hiatus ingens, sive vorago vasta, firmo, & immutabili Dei robore, constituta est, *Luc. 16. 26. Alti sunt cæli supra terram, Psalm. 103. 11.* Ecquis igitur dubitabit cœlum beatorum, cœlum cœlorum, supra cœlos omnes aspectabiles fundatum, ab inferno damnatorũ (quem sub terrâ esse * aliàs ostendi) esse remotissimum? Sine dubio [p] *Jerosolyma cælestis,* & [q] *stagnum ignis,* immane est, quantùm à se invicẽ disjunguntur.

* Cap. 5. par. 27.
[p] Heb. 12. 22.
[q] Apoc. 20. 15.

32 Quod adjeci in fine theseos de cœlo beatorũ, esse *thronum Dei*; expressè id quidem habetur *Mat. 5. 34.* Eodem sensu dicitur & sedes Dei, *Esai 61. 1.* & habitaculum sanctitatis Dei, *Psal. 68. 6.* & domus Dei Patris, *Johan. 14. 2.* Et hæc dicuntur, [r] non respectu essen-

[r] Casm. Ouranogr. cap. 2. qu. 6. p. 413.

eſſentię Dei, quę ubiq; eſt: ſed reſpectu glorię ipſius, & majeſtatis illîc declaratæ. Illîc enim Deus [f] immediatè, hoc eſt, ut ante dixi, palàm, ſine hujus vitæ mediis, & adminiculis, ſe, ſuam gloriam, ſuáq; bona, manifeſtat, beatíſq; communicat, ut ipſe ſit omnia in omnibus. Ex ſacris jam literis theſin firmavi meam; *Cælum beatorum eſſe locum certum ab inferno damnatorũ quàm remotiſsimum; & thronum Dei.*

[f] Caſmã. ibid, pag. 355.

33 Hîc ego non poſſum nõ mirari craſſam quorundam impudentiam, qui hâc noſtrâ tempeſtate, cæco diſputationis, neſcio cujus, ſophiſticæ furore abrepti, fidenter aſſeverant, cœlum beatorum, non eſſe *ſurſum*; non eſſe *locum certum*; non *creatum*; non *corporeum*: ſed eſſe *locum* quendam *ſpiritualem*, ac *incorporeum*; [t] eſſe *ipſam Dei majeſtatem*; [u] *Deum ipſum* eſſe; [x] *ibi eſſe, ubi eſt guſtus divinæ bonitatis*; [y] *ubiq; eſſe*. Eſt qui [*] dicat, *cæli eſſe talem* [z] *conditionem, ut in eo non tantùm ſint angeli, & homines ſancti, ſed ibi etiam Satanas cum ſuis angelis inveniatur*. Ait idẽ expreſſè, [*] *infernum, & Satanam in cælo eſſe*. Alius docet, *infernum, & diabolum, in eo reverâ eſſe cælo, in quod Chriſtus per aſcenſionem ſuam eſt receptus*. Eis, qui hæc dicunt, ſitum ſi reſpicias, [a] ſuprema erunt infima, & infima ſuprema, [b] cœlum erit infernus, & infernus cœlum. Et hæc, ô ſancta veritas, quanta confuſio eſt!

[t] Hunnius de cœna Dom. c. 14. p. 1196. c.
[u] Hunnius qu. & reſp. p. 422. d.
[x] Ibid. p. 418. c.
[y] Ibid. p. 425.
[z] Ex Caſman. Ouranog. c. 2. qu 6. p. 416.
[*] Brentius de divina majeſt. Chr. pag. 160.
[*] Ibid. p. 162.
[a] Pet. Martyr. in 2. reg. 2. 11.
[b] Caſman. ubi ſuprà. p. 415.

34 Non ferunt hujus temporis anguſtiæ, erroris iſtius caliginem ulteriùs ut diſcutiam; neq; verò id ut faciam, adeo neceſſe eſt, niſi actum agerem; cùm eã lumine divini verbi adhibito diſpulerint ex orthodoxis (ut mittam reliquos) *Hieronymus Zanchius*, & *Otho Caſmannus*; hic quidem, *Ouranographiæ cap. 2.*

[c] Pag. 412.
[d] Pag. 43.

disquisitione 2.[c] *qu. 6.* Ille verò, *de operibus Dei*, [d] *parte 1ª lib. 1. cap. 4. q. 1. in explicatione theseos.* Valeat igitur *cœlum* illud *ubiquitarium*, atq; *fictitium*; ut dubio cuidam solvendo mihi tempus detur.

35 Dubium est de *cœlo tertio*, in quod se raptum ait *Beatus Paulus*; quodnam tandem illud sit. *Chrysostomus homil. 4. in Genes.* non dubitavit affirmare, *qui multos faciunt cœlos, eos divinæ Scripturæ, & doctrinis Ecclesiasticis adversari, suáq; ipsorum commenta, & figmenta sequi; unum tantummodo cœlum à Mose traditũ esse, idq; expansum appellatum. Chrysostomo* unum tantummodo videtur esse ex doctrinâ *Mosis* cœlum. Ubi ergo est *tertium Pauli cœlum*? *Theodoretus* cœlos agnoscit duos. Sic ille *quæst. 11. in Genesin*; *Qui non credit secundum esse cœlum, semitam rectam transgreditur; qui verò plures numerare conatur, adhæret fabulis, postpositâ divini Spiritûs doctrinâ. Theodoreto* duo tantũmodo videndur esse cœli. Ubi ergo est *tertium Pauli cœlum*? *Justinus Martyr in responsione ad Orthodoxos, quæst. 57. cœlos* agnoscit *tantùm duos* κατ᾽ οὐσίαν, per se, & *essentiâ*: at κατὰ διαστήματα, per *intervalla*, & spacia, *cœlos* esse *plures* fatetur; ut *tertio Pauli cœlo* aliquem det locum. Ut etiam *tertio Pauli cœlo* suus sit locus, ternarium cœlorum numerum explêrunt, *Basilius homiliâ 3. in Genes. Damascenus orthodoxæ fidei lib. 2. cap. 6.* & *Ambrosius Hexaëmer. libro 2. cap. 2.*

36 Dissident, ut videtis, variántque de cœlorum numero *Patrum* sententiæ, quas ex [e] *Aquinate* conciliare sic licet. *Chrysostomus*, cui unum tantummodo videtur esse cœlum, cœli nomine intelligit totum universi corpus, quod est supra globum aquæ, & terræ. *Theodoretus*, & *Justinus*, quibus duo tantùm videntur esse

[e] Casman. ubi suprà, p. 371.

esse cœli, sic capi possunt, ac si *primum* dicant totum spatium ab aquis usq; ad orbem Lunæ; & *secundum*, reliquam, superioremq; compagem corporum. *Basilius, Damascenus*, & *Ambrosius*, qui tres cœlos numerant, constituunt *primum*, totum spacium usq; ad globum lunæ; *secundum*, spatium spærarum mobiliũ; *tertium* adhuc superiùs, cœlum illud tertium, ad quod Paulus raptus dicitur.

37 *Jodocus Clichtoveus*, commentario in Damascenum, ad locum modò citatum, *Tres*, inquit, *cæli, de quorum tertio meminit Apostolus, sunt, cælum aërium, firmamentum, & cælum firmamento supereminens, ad quorum supremum se mentis ecstasi raptum Paulus asserit.*[f] Alii interpretantur *primum illorum trium cælorum, esse aërem; secundum, firmamentum; tertium, spirituale*, ubi angeli, & animæ sanctæ, Dei fruuntur contemplatione. Nec desunt, qui illos tres cœlos distinguendos existimant secundum tres angelicas Hierarchias, ut *primum cælum dicatur* [g] *postrema hierarchia, angelos, Archangelos, & principatus complectens; secundum cælum media hierarchia, potestates, virtutes, & dominationes continens; tertium verò suprema hierarchia coelestium spirituum, thronos, Cherubim, & Seraphim comprehendens.* Porrò, alii hunc ternarium coelorum numerum accipi volunt [h] secundum triplicem rerum visarum distinctionem, ut *primum cælum, vocetur corporum cælestium cognitio; secundum, spirituum cælestium agnitio; tertium, supercælestium in Trinitate personarum notitia.* Rursum alii existimant tres illos cœlos, sumendos esse secundum [i] triplicem visionem, sensûs videlicet, imaginationis, & intelligẽtiæ; ut *primum cælum dicatur, visio supermundana cor-*

[f] Iod. Clichto: comment. in Damascen. orthod. fid. l. 2. cap. 6. Glossa. ordin. in 2. Cor. 12. Aquin 22. qu. 175. art. 3. ad. 4.

[g] Aquin. ibid. & Clichtov.

[h] Aquin. ibid. & Clichtov.

[i] Aquin. ibid. & Clichtov.

poralis; secundum, visio imaginaria; tertium, visio intellectualis. Alii aliter de tribus istis coelis statuunt. Operosum foret, & huic loco minimè accommodũ, sententias eorum recensere.

38 Rem ipsam sic tandem definio. Omne illud spatium, quod à nobis in sublime extollitur, uno nomine *cœlum* appellatur. Hujus latissimi spatii, quidã, & [k] viri quidem doctissimi (quos sequor) tres partes constituunt. *Primam*, quæ à nostræ terræ superficie ad nubes, & aquas illas cœlestes, patet, *primum cœlũ* appellant, *cœlum aëreum*. *Secundam*, quæ ab his aquis cœlestibus ad coelum usq; extimum pertingit, *secundum cœlum* nominant, *cœlum sydereum, regionem æthream*, & *firmamentum*. *Tertiam*, quæ extima est, & summa, *cœlum tertium* vocant: *in quod raptum aiunt beatissimum Paulum*, quódq; à *Scholasticis doctoribus* dicitur οὐρανὸς ἐμπύριος, [l] non quia igne perpetuo ardeat, sed quia ad ignis similitudinem luce cœlesti refulgeat. Trecentos sexaginta quinq; coelos illos [m] *Basilidis*, ut tumentem cerebri ferventissimi spumã prætereo; lubénsq; ternarium hunc cœlorum numerũ, quem & in significatis *cœli* exponẽdis attigi, retineo: & statuo *cœlum tertium*, supremam illam universi cœli partem, esse *coelum beatorum*, de quo fuit thesis mea tertia; *Cœlum beatorum est locus certus, ab inferno dãnatorum quàm remotissimus, & thronus Dei.* Sequitur quarta.

39 *Homines beati post ultimum judicium in cœlum recepti, vitâ æternâ perfruentur.* Hic est piorum post hanc vitã status omnium gloriosissimus. *Vita æterna* dicitur æterna [n] κατακχρηστικῶς, non propriè. *Æternum* [o] triplex, 1. Quod principio & fine caret, ut Deus.

2.Quod

[k] Danæus 2. par. phys. tract. 2. cap. 5. Casm. Ouran. cap. 2. p. 372.

[l] Casman. ubi suprà, p. 356.

[m] August. de hæres. cap. 4.

[n] Suprà. cap. 3. pag. 8.

[o] Ursin. catec. par. 2 qu. 58. p. 583.

2. Quod principio caret, sed finem habet, ut decreta Dei. 3. Quod principiũ habet, sed caret fine, ut angeli. Atq; hoc 3. modo futura beatorum in cœlo vita, *æterna* dicitur; *æterna*,][p] non temporaria, nullo certo termino definita, nulli mutationi obnoxia, in perpetuum sine fine duratura. *Æterna* hæc vita [q] nihil est aliud, quàm *æternum* esse hominis renati, & glorificati: cujus *causa* [r] Deus est; Pater *efficiens*, Filius *meritorius*, Spiritus sanctus [s] *obsignãs*, & *applicans*. Cujus *materia* sunt ea bona, quę nec oculus [t] vidit, nec auris audivit, nec mens hominis comprehendere potest. Cujus *forma* est ipsius Dei cognitio, visio, fruitio, perceptio, seu adoptio, summa hominis fœlicitas, summa beatitudo. Cujus *finis* duplex; gloria Dei, & glorificatio electorum.

[p] Bucan, loc. 39. pag. 443.
[q] Vr sin. ubi suprà.
[r] Trelcat. inst. lib. 3. p. 225.
[s] Rom. 8. 11.
[t] 1, Cor. 2. 9.

40 Quænam futura sit æternæ hujus vitæ conditio, in hac mentis caligine, ne cogitãdo quidẽ assequi possumus. Propria ejus adjuncta, in sacro Dei verbo passim obvia, satis declarant statum ejus esse perquam excellentem. Iis sigillatim recensendis nunc haud licet immorari. Summatim omnia colligo cum mellifluo *Bernardo*, *medit. cap. 16. In vita æterna nullũ laborem sustinebimus. Ibi erit jucunditas infinita, beatitudo sempiterna, requies à laboribus, pax ab hostibus, amœnitas de novitate, securitas de æternitate, suavitas, atq; dulcedo de Dei visione.* Etiam cum *Innocẽtio 3°. sermone in Dominicâ, Lætare; Ibi erit vita sine morte, dies sine nocte, certè sine forte: ibi erit securitas sine timore, jucunditas sine dolore, tranquillitas sine labore: ibi erit pulchritudo sine deformitate, fortitudo sine debilitate, rectitudo sine perversitate: ibi erit caritas sine malitiâ, veritas sine fallatiâ, fœlicitas sine miseriâ: ibi erit gau-*

dium, quod nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit.[u] Honorificentissima sunt, quecunq; prædicantur de te, ô nova Ierosolyma: at nondum capimus, nondum patefactũ est,[x] quod erimus. Cernimus nunc tantùm [y] per speculum, & per ænigma: at veniet tandẽ aliquando dies, quo, resuscitatis corporibus, coràm cernemus, Deúmq; videbimus per se, sicuti est. Atq; hoc est, quod thesi meâ volebam; *Homines beati post ultimum judicium, in cælum recepti, vitâ æternâ perfruentur.*

[u] Psal. 87. 3.
[x] 1. Ioh. 3. 2.
[y] 1. Cor. 13. 12.

41 Hinc horrẽdæ impietatis arguuntur [z] *Mahometistæ*, & *Saraceni*; utpote qui imaginẽtur beatis post resurrectionem, suppeditandos cibos affatim, potus largissimos, & copiosum carnalis voluptatis usum. Hinc etiam coarguuntur [a] *Chiliastæ*, ut qui credant Christum post ultimum judicium, per annos mille in terris regnaturũ, unà cum Sanctis, in summis delitiis, & summâ corporis suavitate. Hinc deniq; (ne omnia consecter) redarguendi sunt *Pontificii*, qui laciniosas de quibusdam in æternâ vitâ Sanctorũ gradibus disputationes movent, qualis illa est de fructu [b] tricesimo conjugatis castè viventibus, sexagesimo viduis continentibus, & centesimo virginibus, martyribus, prædicatoribus retribuendo.

[z] Bucan. loc. 37. pag. 425. Piscat. thes. 1. loc. 21. parag. 45. p. 338.
[a] Bucan. loc. 37. pag. 424. Bullinger. & Arct. in Apoc 5. 10.
[b] Bucan. loc. 39. p. 450. Szeged. in. summa doctr. Papist. pag. 502.

42 Accepistis jam tandem (*florentissimi Academici*) *de sacerdotio Christiano, de consiliis Evangelicis, de fide salvificâ, de operibus renatorum, de pænâ damnatorum, de vitâ æternâ,* sex meas solẽnes lectiones. Quòd solennes dici possint, vobis *(viri verè Academici)* acceptum refero, qui me tùm præsentiâ vestrâ gratiosâ, tùm attentione singulari cohonestastis. Id nisi sperassem, quis ego, qui de tantâ rerũ varietate ex hoc suggestu

gestu os meum auderem aperire? Aperui; attendistis: eóq; nomine, vobis gratias, quas possum, habeo.

43 Unum illud me malè habet, quòd quæ ego secundâ meâ lectione, *de consiliis Evangelicis*, candido, pióq; affectu sum elocutus; ea nō ita pridem viderim censorii mucrone styli petita. At à quo petita? Ab eo, qui, ut fidei suæ, bonæq; conscientiæ naufragium faceret, à dulcissimâ suâ patriâ ad terras exteras, ab Ecclesiâ verè Catholicâ ad pseudocatholicam synagogam, à *Christo* ad Antichristum transfretavit. Gravē ille mihi intendit litem, *quòd lectionem falsam, hereticámq; habuerim, quòd sacras Scripturas violenter detorserim, quòd sanctos Patres impudenter rejecerim.* Egóne in illâ lectione *falsus* erā, & *hæreticus*? Egóne tū *Scripturas sacras violenter detorquebam*? Si *ita* proculdubiò ex hoc loco, & sibilis, & convitiis, fuissem tum explosus. Sed hominem capio. Qui de quæstione controversâ aliter sentimus, quàm credit Romana Ecclesia, quíq; aliter sacras Scripturas exponimus, *falsi* sumus, *hæretici* sumus, *Scripturas pravè detorquemus.* At licētior est hæc accusatio, quàm ut in unum me constari possit. Vos, (*viri, Patres, & fratres*) vos, qui puritatem doctrinæ cœlestis in Ecclesiâ *Britannicâ* resplendentē tenetis, unà petimini.

44 Illud fortassè singulare erit, & mihimet proprium, quod de *Patribus* rejectis blaterat. Et hoc me fasce levabo. Qui perpaucos è *Patribus* à *Bellarmino* pro *consiliis Evangelicis* citatos, sui seculi fascino, & vulgari errore deceptos dixerim; ideóne arguor, tanquā qui *Patribus* omnibus, omnibúsq; in causis, bellū indixerim? Iniquissimè. Meam de *Patribus* sententiam hisce tum verbis exposui.[c] *Impia est illa in decretū glos-* [c] Cap. 2. par. 39.

ſa, ſcripta Patrum eſſe authentica, & tenenda omnia uſq; ad ultimum iota. Eam refutârunt ipſi Pontificii; Canus, Villavincentius, Sixtus Senenſis, & Cæſar Baronius, affirmantes; Sanctos Patres humano ſpiritu loquutos eſſe, ſubinde verbo, ſcriptóq; offendere, à ſcopo aberrare, nævos ſuos, & errores habere. Non eò hæc dixi, *ac ſi putarem, ſemel, & in univerſum abjiciendos eſſe Patres omnes, & nullo cenſendos loco in rebus fidei: ſed eò dixi, ut ne Patribus plus tribuamus, quàm ipſi ſibi tribui poſſe putaverũt. Priſcis ſanctæ Eccleſiæ Patribus, in quibus limatã ingenii aciem, elegantem in dicendo venuſtatem, nervoſam in diſſerendo ἐνέργειαν, merit iſſimò agnoſcimus, tribuendũ* id cẽſui, *nẽpè quidẽ in certis ut ſequamur, in ambiguis ut cõferamus, in obſcuris ut ſuſpicemur, in falſis ut negemus. Rectè cecinit tuba Academica; Multũ valet antiquitas, plùs æternitas, ſanctus Damaſus, ſanctior Dominus.*

45 Hæc mea tùm fuit de *patribus* ſententia. *Perfuga*, ſi malè loquutus ſum, teſtificare de malo; ſin benè, cur me incuſas, tanquam ſi malè? Rectè *S. Auguſtinus de literis Cypriani*, (contra Creſconium lib. 2. ca. 32.) *Literas Cypriani non ut Canonicas habeo, ſed eas ex Canonicis conſidero, & quod in iis divinarum Scripturarum autoritati congruit, cum laude ejus accipio, quod autẽ non congruit, cum pace ejus reſpuo.* Quid ni & ego de reliquorũ *Patrũ* ſcriptis itidẽ dicerem? Ea *non ut Canonica* habeo, ſed *ex Canonicis* cõſidero, & quod in eis divinarũ Scripturarum autoritati congruit, cũ laude eorum accipio, quod autem non congruit, cum pace ipſorum reſpuo. Et finis eſt.

Regi æterno, immortali, inviſibili, ſoli ſapienti Deo, tribus perſonis, Patri, Filio, et Spiritui ſancto, ſit honor & gloria in æternum, Amen.

FINIS.

APPENDIX AD CAPVT SECVNDVM, DE CONSILIIS EVANGELICIS, in quâ ad omnes SS. PATRVM autoritates, ab HVMPHREDO LEECHIO pro iisdem *asserendis citatas, respondetur.*

AVTORE

SEBASTIANO BENEFIELD.
SS. THEOLOGIÆ D. COLLEGII
Corporis Christi Oxon. Socio.

Tertullianus lib. de carne Christi, cap. 7.

Non recipio, quod extra Scripturam de tuo infers.

Augustinus de Trinitate lib. 3. in Proœmio.

Noli meis literis, quasi Scripturis Canonicis inservire: sed in illis, & quod non credebas, cum inveneris, incunctanter crede; in istis autem, quod certum non habebas, nisi certum intellexeris, noli firmiter retinere.

OXONIÆ,
Excudebat Iosephus Barnesius. 1610.

APPENDIX, AD CAPVT SECVNDVM, *de Consiliis Evangelicis.*

SEBASTIANUS BENEFIELD HVMPHREDO LEECHIO, *Sapere, & Valere.*

LAcessitus à te, Humphrede, qui aliàs delituissem, nunc in solem, atq; pulverem prodeo. Audaciùs clamas, *Scripturas à me detortas, spretósq; Patres.* Temerè facis, ac imprudenter, qui de istis litem cupias contestatam. At quia sic placet, en à me responsum uno verbo; *Nego. Scripturas à me detortas esse, spretósve Patres,* præcisè *nego.* Profer testes, si quos habes, eósq; omni exceptione majores: aliàs fateare oportet, esse te naviter impudētem, qui tantas in me calumnias confinxeris.

2 *Scripturis Canonicis* eam ego fidem habeo, quæ illis à Christiano homine debetur. Firmiter credo eas esse cœlestes voces, per quas Deus voluntatē suam nobis patefecit; esse vim, & potentiam Dei ad salutem; esse fundamentum Prophetarum & Apo-

stolorum, in quibus ædificata est Ecclesia Dei; esse certissimam fidei normam; in illis solis posse animos nostros acquiescere, utpote in quibus omnia ad salutem necessaria, cumulatè & plenè continentur: nulla alia hominum, quantavis sanctitate præditorũ, scripta; nullam consuetudinem; nec multitudinem ullam; nec antiquitatem; neq; temporum præscriptionem; neq; personarum successionem; neq; Concilia ulla; nulla deniq; hominum decreta, aut statuta, cum his conferri posse, aut comparari.

3 In quibus exponendis ad canones illos, qui à nostris proponuntur, identidem revolvi soleo. Piè quidem, atq; orthodoxè docent nostri, *Sacras Scripturas* expositturo hæc cumprimis observanda esse. Primum; *Ante omnia preces Deo effundendas*, [a] *ut eam viam teneamus, quæ rectissima sit, utq; nobis semper Spiritus sanctus suum lumen ostendat, facémq; clarissimam præferat*. Hoc sensu [b] Origenes; *Non solùm studium nobis adhibendum esse ad discendas sacras literas, verùm & supplicandum Domino, & diebus ac noctibus obsecrãdum, ut veniat agnus ex tribu Juda, & ipse accipiens librum, dignetur aperire*. Eâdem mente S. [c] Hieronymus; *Orationi lectio, lectioni succedat oratio*. Et eleganter sive [d] Augustinus, sive [e] Bernardus, sive quis [f] alius; *Lectio inquirit, meditatio invenit, oratio postulat, contemplatio degustat; unde ipse Dominus* [g] *dicit, Quærite, & invenietis, pulsate, & aperietur vobis. Quærite legendo, & invenietis meditando; pulsate orando, & aperietur vobis contemplando. Lectio quasi solidum cibũ ori apponit, meditatio masticat, & frangit; oratio saporẽ acquirit, contemplatio est ipsa dulcedo, quæ jucundat, & reficit. Lectio in cortice, meditatio in adipe, oratio in de-*

[a] Whitaker. de S. Script. qu. 5. cap. 9. pag. 349. & c. 10. p. 355. Lubbert de princip. Chr. dogm. lib. 4. c. 3. p. 352.
[b] Homil. 12. in Exod.
[c] Ep. ad Lætã.
[d] Lib de scala Paradisi c. 2.
[e] Lib. de scala claustralium.
[f] *Neq; enim Augustini, neq; Bernardi esse videtur opusculum illud.*
[g] Matth. 7. 7.

side-

siderii postulatione, contemplatio in adeptæ dulcedinis delectatione. Nullum certè in *Scriptura* dogma est, cui nos nostris viribus intelligendo sufficimus. Valet regula; * *Animalis homo non est capax eorum quæ sunt Spiritûs Dei, nec potest ea cognoscere.* Quid igitur? Orandum, ut agnus ille de tribu Juda librum velit aperire, nobísq; Spiritum sanctum dare, qui nos sanctificet, qui mentes nostras illuminet, ut verbum Dei rectè intelligamus, piéq; exponamus. Atque hoc primum.

* 1. Cor. 2. 14.

4 Alterum est; [h] *linguas originales nobis esse cognoscendas; consulendum esse Hebraicum textum in veteri Testamento, Græcum in novo; ipsos Scripturarum fontes adeundos; in versionum rivulis minimè hærendũ.* Hoc idipsum est, quod est ab excellentibus [i] Doctoribus, ac Ecclesiæ Catholicæ luminibus, semper judicatũ, *turbatis rivulis*, utpote quando in eis varietas est, aut dubitatio, ad *fontes* esse recurrendum; ut Theologi Lovanienses, [k] *Harlemio* J*esuitâ duce*, asseverãt. Apertè Sanctus [l] Hieronymus; *Sicut in novo Testamẽto, si quando apud Latinos quæstio exoritur, & est inter exemplaria varietas, recurrimus ad fontem Græci sermonis, quo novum scriptũ est Instrumentũ: ita in veteri Testamento, si quando inter Græcos, Latinósq; diversitas est, ad Hebraicam recurrimus veritatẽ, ut quicquid de fonte proficiscitur, hoc quæramus in rivulis.* Nec obscurè S. [m] Augustinus; *Latina linguæ homines duabus aliis* linguis *ad Scripturarũ divinarum cognitionem habẽt opus, Hebræâ scilicet, & Græcâ, ut ad exemplaria præcedentia recurratur, si quam dubitationem attulerit Latinorum interpretum infinita varietas.* Et canon est in [n] Decreto Gratiani, ascriptus eidem Augustino, quũ ta-

h Whitak. ubi suprà, p. 349. Hyperius de rat. stud. Theol. lib. 1. cap. 9. p. 67.

i Hieronymo, & Augustino.

k Præfat. lib. var. lect. in lat. bibl. edit. vulg.

l Epist. ad Suniam, & Fretelo. 3. pag. 80.

m De Doct. Chr. l. 2. c. 11.

n Dist. 9. c. Vt veterum.

[o] Tom. 1. p. 194.

tamen Hieronymi sit in [o] epistola ad Lucinium Bæticum; *Ut veterum librorũ fides de Hebræis voluminibus examinanda est: ita novorum, Græci sermonis normam desiderat.* Explicatiùs glossa; *Sicut recurrendum est ad volumina Hebræorum, si dubitatio aliqua oriatur de veteri Testamento: sic, si dubitatur super libris novi Testamenti, recurrendum est ad Græcorum scripta.* Profectò, versiones vel accuratissimæ, vel optimæ, dubitationi ex animis nostris penitùs tollendæ, nequaquam sufficiunt. [p] Postremum refugium, tanquam ad sacrã anchoram, habemus, in *veteri Testamento,* ad veritatem *Hebraicam,* quam Deus mirabili providentiâ per tot secula incorruptam servavit; & in *novo,* ad *Græcam.* Ex limpidissimis hisce fontibus suavem, & siti sedandæ accommodum liquorem hauriemus, quem ex rivulis procul inde deductis nunquam eramus percepturi.

[p] Villavincẽt. de rat. stud. Theol. l. 1. c. 9. p. 42.

5 Tertium est; [q] *In verbis sacri contextûs attendẽdum esse, quæ propria sint, quæ figurata.* Perperã faciunt, qui figuratos sermones propriè accipiunt, literámq; urgent adversus spiritum. Næ illi id efficiunt, *ut,* [r] *quod dictum est ad interiorem hominem renovãdum, idipsum fidem subvertat, ac apertum animæ creet periculum.* Huc illud Sancti Augustini de doctrina Christiana lib. 3. cap. 5. *Cavendum est, ne figuratam loquutionem ad literã accipias. Ad hoc enim pertinet, quod ait Apostolus, Litera occidit, Spiritus autẽ vivificat. Quum enim figuratè dictum sic accipitur, tanquam propriè dictum sit, carnaliter sapitur. Neq; ulla mors animæ congruentiùs appellatur, &c. Ea demum est miserabilis animæ servitus, signa pro rebus accipere, & supra creaturam corpoream oculũ mẽtis ad hauriendum æternũ lumen levare non posse.* [ſ] Maximè itaq; investigandum est, utrùm *propria* sit, an *figu-*

[q] Whitaker. ubi supra. obiter. Rainoldus de Idololat. Rom. Eccl. 2. 6. 6. Hyper. de rat. stud. Theol. l. 2. c. 38.

[r] Bilson. in Theophilo. par. 4. p. 576.

[ſ] August. de Doctr. Christ. l. 3. c. 24.

gu-

gurata loquutio, quam intelligere conamur. Quod ut faciliùs possimus, quartum est adjungendum.

6 Illud est; [t] *cujusq; loci scopum, finem, materiã, circunstantias, antecedentia etiam & consequentia considerari oportere.* Parùm utilis est, fortassis & supervacanea, certè periculosa, ea interpretatio, quæ autoris scopum non attingit, finem nõ assequitur, materiam non explicat, circunstantias non tenet, ex antecedentibus, & consequentibus non pendet. Singulis, quę in se aperta sunt, amplificandis immorari nolo. Prudentem Lectorem benè monet S. Hieronymus, ut [u] *consideret priora, media, & sequentia; & nectat sibi universa quæ scripta sunt.* Pleniùs Sanctus Augustinus, sed & eleganter [x] demonstrat, quomodo ad eruendam certam *Scripturarum* sententiã, tùm præeuntia, tùm subsequentia pensitari debeant. Si ad ista animos attẽderimus, haud difficile nobis erit errores refutare, eáq;, quæ primò obscura videbantur, apertè intelligere.

7 Eodem accedit, quòd [y] *loca S. Scripturæ sibi invicem sint conferenda: similia cum similibus, dissimilia cũ dissimilibus, obscuriora cum apertioribus, et minùs obscuris.* Hoc volo; *Scripturas* per *Scripturas* exponendas esse. Est istud quidem tutissimũ. Si enim, ubi difficultas aliqua occurrerit, censuris humanæ rationis standum erit, ecquid aliud quàm meram hallucinationẽ, & fœdos errores sperare poterimus? Audacissimum fuit in Colloquio Ratisbonensi Jesuitę Gretseri pronuntiatum; [z] *Judex generalis, legitimus, & ordinarius omnium controversiarum, est Pontifex Romanus, sive solus definiat, sive cum Cõcilio generali. Iste est infallibilis, nulli errori obnoxius quando decernit ut Pontifex.* Istud, credo, didicerat, discere certè potuerat, à Gregorio de

[t] Whitaker. cont. 1. q. 5. c. 9 Hyper. de rat. stud. Theol. l. 2. c. 11. observ. 1. 3. 4.

[u] Comment. in Matth. 25.

[x] Epist 29. ad Hieron. & ep. 59. ad 9. quæst. Paulini, qu. 7.

[y] Whitak. ubi suprà. Item Hyperius observ. 6. 7. Thes. Piscator. loc. 1. parag. 57.

[z] Διαγραφ. Colloq. Ratisb. autore David. Rungio.

de Valẽtia; qui in analysi fidei Catholicæ, [lib.8.c.3.] in eo multus est, ut doceat, *Papam, sive cum consensu Cardinalium, sive sine eo definiat; sive studium adhibeat, sive nõ; in decretis fidei nullo modo errare posse.* Ita Gretserus & Valentianus absolutum in *Scripturas* judiciũ soli Romano Pontifici deferunt. Cautiùs hîc illi agũt, qui vel *Patrum cõsensui*, vel *Ecclesiæ*, id est, ([a] Bellarmino interprete) *Pontifici cum Concilio*, has judicãdi partes attribuunt. Quãquam nec illi rectè. Si enim penes *consensum Patrum, Ecclesiam*, aut *Pontificem cum Concilio*, summa esset autoritas judicandi de *Scripturis*, eásq; interpretandi: fides nostra ultimò in ista resolveretur, essentq; hæc prima fidei nostrę principia; *Patres dixerunt; Ecclesia dixit*; sive, quod idẽ est, *Põtifex cũ Cõcilio dixit.* Quæ quàm absurda sint, nihil opus est asserere.

[a] De verbo Dei, l.3. cap.3. par. Tota igitur.

8 Convenit inter nos, & Pontificios, *Scripturas* intelligi debere eo spiritu, quo factæ sunt, id est, Spiritu sancto. Dat istud [b] Bellarminus æternâ inductus veritate, quam B. Petrus [c] scriptis tradidit nunquã perituris: *Si illud primùm noverîtis, nullã prophetiã Scripturæ esse propriæ explicationis. Non enim libitu hominis allata est olim prophetia, sed acti à Spiritu sancto loquuti sunt sancti Dei homines.* Quibus verbis Apostolũ probare confitetur; *non debere exponi Scripturas ex proprio ingenio, sed secundum dictamen Spiritûs sancti, quia non sunt scriptæ humano ingenio, sed ex inspiratione Spiritûs sancti.* Rectissimè. Aliud ego nihil volo. *Exponi debent Scripturæ secundum dictamen Spiritûs sancti.* At Spiritus S. nusquam apertiùs, quàm in *Scripturâ* loquitur. Aperta est illatio. Ergò sensus *Scripturæ* ex ipsâ *Scripturâ* est petendus. De consequentiâ hac firmã-

[b] Vbi suprà. parag. Convenit.

[c] Epist.2. cap.1. vers.20,21.

dâ

dâ minimè ſum ſolicitus, quippe qui nôrim eſſe eam à magno illo Theologo,[d] *Rainoldo noſtro*, fuſè ac nervoſè ex S. Auguſtino comprobatam.

9 Minutula nolo percēſere. Unicū adjicio:[e] Omnes noſtras expoſitiones convenire debere *analogiæ fidei*. *Analogia* autē *fidei* nihil aliud eſt, quàm conſtans, & perpetua ſententia *Scripturæ*, in apertis & minimè obſcuris locis expreſſa; quales ſunt articuli fidei in ſymbolo, quæq; continentur in oratione Dominicâ, in Decalogo, in Catechiſmo. Falſa erit expoſitio quæcunq; huic *analogiæ* repugnabit.

10 Habes, Humphrede, canones, quibus præcipuè utimur, ut inveſtigemus, quis ſit ſenſus, quæ mēs *Scripturarum*. Eos ego, quoad potui, ſequutus interpretationem contextûs illius, quem tu à me violēter detortum tantoperè deprędicas, aggreſſus ſum. Sicubi errârim, argue. Ad perverſam expoſitionem, ſiqua fuerit, notam appone tuam. Ariſtarchum te præſta. Non adeò obtuſum pectus geſto, ut ignorem ſatiùs eſſe recurrere, quàm malè currere. Viam monſtra tutiorem, & ſequar.

11 Video, quam mōſtras, viam. Eam ad intempeſtivi *Triumphi* tui calcem delineas. Grādem ibi *Patrum* ſelegiſti inquiſitionē: *Latinorum* duodenos, *Græcorum* totidem. Eorum me numero, & pondere obrutum vis, & oppreſſum. Atqui, ut potero, me levabo. Licebítne primò unum à te ſciſcitari? Unde, quęſo, locos illos tot, ac tantorum Patrum excerpſiſti? Ex ipſis autographis? Id ego de omnibus haud facilè crediderim; quippe qui ipſum te, nonnullam tuam in Græcis ignorātiam, coràm profitentem adverterim. Age: habenda tibi gratia eſt, aut indiculis, neſcio quibus; aut

[d] In Colloquio cum Hario. c. 2. ſect. 2.

[e] Whitaker. controv. 1. q. 5. c. 9. Polan. theſ. part. 1. de verbo D. parag. 286. Piſcator. theſ. part. 1. loc. 1. par. 65.

f Tom. 2. lib. 4. de consil. Evang. & vitâ Monast. art. 1.

Canonico Juliacensi, Jodoco Coccio: è cujus [f] Thesauro Catholico, istam tuam antiquitatis armaturã expromere, si tibi collibitum fuisset, potuisses. Undecunq; eam compilâris, meâ haud magni interest.

g Epist. Iesuit. part. 1. p. 53.

12 Admonuit Cotonum [g] Chamierus, duo pręcipuè, cùm in omni studiorum ratione, tùm maximè in seriâ religiosæ antiquitatis investigatione, pręstanda esse. Primùm, *ne superficiariâ, & ἐπιπολαίᾳ lectione contenti, solas syllabas aucupemur: sed penitùs singula etiam minima rimantes, quasi introducamus nosipsos in ipsa eorum quos legimus mentis arcana; ne fortè, quod sæpè fit, variâ vocabulorum notione & usu decepti, ea concipiamus animo, quæ nostris autoribus in mentem, ne per somnium quidem venerunt.* Deinde, (quia dogmata quærimus Catholica; ea autem haberi non possint nisi totâ antiquitate ὅλως consideratâ, vel saltem κατὰ τὸ πλεῖον) *ne sic singulis hæreamus locis, tanquam essent laceri corporis membra dissipata: sed consideremus totum antiquæ doctrinæ corpus, in quo omnia sint ἀνάλογα, sibíque mutuò respondentia.* Quæ duo si tu naviter præstitisses, nunquam in eam venisses spem, ruinam doctrinæ Pontificiæ de *Consiliis Evangelicis*, locis *Patrum* à te citatis, fulciri potuisse.

13 In quibus examinandis, quicquid reliquum erit hujus appendicis, impendetur; modò istud priùs de *Patribus* in genere præmonuero; eam me eis venerationem exhibere, quâ nec *ipsi* majorem optarẽt, nec J*esuitæ* parem unquam detulerunt. Quicquid *quingentis post Christum annis* unanimi consensu ad æternam salutem necessarium esse statuerunt, eidem ego acquiesco. Sed privatis singulorum *Patrum* sententiis ita meam mentem astringere, ut ab eis recedere

dere integrâ *fide* non possim, neq; expedit, neq; licet. Summa hæc est; veterem *Ecclesiam*, veteréśq; *Patres* ita veneror, ut neq; in dogmatibus, neq; etiam in sacrarum literarum interpretationibus, facilè ab illis declinem: sed tum demum duntaxat, quũ & manifestissimis *Scripturæ Canonicæ* tùm verbis, tùm testimoniis, & plusquam necessariis, ex principiis fidei deductis consecutionibus, cogar ab eis dissentire. Quod quidem in istâ de *Consiliis* disceptatione quandoque facio; neq; tamen propterea *Patres* sperno, quemadmodum tu me vis.

14 Descendo jam tandem in eam causam, quâ te superiorem arbitraris. Quæso te, mi Humphrede, agamus utrinq; candidè; agamus Theologicè. Autoritates *Patrum* quas adducis, æquâ lance pensitemus. Planum facio, eas omnes non perinde à te esse, atq; ipse autumas. Apud te primi sunt *Latini Patres*; eorúmq; primus est *B. CYPRIANVS*; cujus verba in libro de disciplinâ & habitu virginum, quæ tu intẽdis, sic habent: *Nec hoc jubet Dominus, sed hortatur; nec jugum necessitatis imponit, quãdo maneat voluntatis arbitrium liberum. Sed quũ habitationes multas apud Patrem suum esse dicat, melioris habitaculi hospitia demonstrat. Habitacula ista meliora vos petitis; carnis desideria castrantes, majoris gratiæ præmium in cœlestibus obtinetis.* Hujus loci, quem totum *Bellarminus* pro clarissimo *Consiliorum Evangelicorum* testimonio recitat, tu fragmentum tantùm affers; & Cyprianum sic loquentem introducis: *Dominus noster ad virginitatem nos hortatur, sed jugum necessitatis non imponit.*

15 Respondeo. Primùm, [h] *Cyprianus* de *consiliis Monasticis* ne verbum quidem habet. Id tantùm

[h] Sutliv. de Monach. cap. 13. parag. Cyprianus. pag. 67.

dicit: *Quum jam refertus est orbis, & mundus impletus, qui capere continentiam possunt spadonum more viventes, castrantur ad regnum. Nec hoc jubet Dominus, sed hortatur.* Deinde; *Dominus non* jubet, *sed hortatur cõtinentiam.*] Verum quidem est. *Præcepto communi*, & *verbo revelato* non jubet Dominus, sed hortatur *continentiam*: at *præcepto speciali*, sive *singulari*, *internóq; doni, vocationis, & voluntatis divinæ testimonio*, non tantùm hortatur ad *continentiam*, sed & eãdem jubet. Hoc sensu acutissimus [i] Junius: *Virginitatem* non mandat Dominus *revelato verbo suo*, sed liberam relinquit sine ullo necessitatis jugo; licèt intùs eam mãdet suis, quibuscunq; vult, *dono, vocatione, & dictamine Spiritûs.* Deniq; *virgines*, de quibus agit [k] *Cyprianus*, liberè vivebant [l] extra votum, extra monasterium, extra monachatum. [m] In monasteriis non includebantur, regulis certis non astringebantur, nec à *nuptiis*, si non possent continere, excludebantur. Illæ, imaginẽ ejus, qui de cœlo est, portantes, *castrabant desideria carnis, disciplinæ Dei memores* erant, *justitiam cum religione retinebant*, erántq; *stabiles in fide, humiles in timore, ad omnem tolerantiam fortes, ad sustinendam injuriam mites, ad faciendam misericordiam faciles, fraternâ pace unanimes, atq; concordes.*

[i] Animadvers. in Bellarm. Controvers. 5. lib. 2. cap. 11. parag. 6.
[k] Vbi suprà.
[l] Danæus in resp. ad 5. cõtrov. c. 11.
[m] Sutliv. de Monach. c. 13. parag. Cypr.

16 At quid hæc ad *virgines* in Papatu? Nihil prorsus. De iis veriùs dixeris, quod B.[n] *Hieronymus* de nonnullis sui ævi: *Eas* quidem *vocari castas, et Nonnas*; sed *sterilitatem* sibi, pharmacis accersitam, *præbere, & si senserint se concepisse, de scelere abortii venena meditari*: nihil esse minùs, quàm castas. Illa plùs quàm sex millia infantum capita Gregorio primo ex vivario, quũ pisces vellet, allata, (quod ad Nicolaum Papam scribit

[n] Ad Eustochium de custodiâ virginitatis.

*Hul-

* Huldericus) *miram* loquũtur in Monasteriis *castitatem*. Eandem loquitur & Gregorius Papa 12. in [o] Bullâ de statu, & conditionibus religiosorum ordinis S. Benedicti terræ Frisiæ. *Sanè*, inquit, *nuper ad nostrum pervenit auditum, quòd in partibus Frisiæ, 22 monasteria ordinis S. Benedicti, Bremensis, Monasteriensis, & Trajectensis diœceseos consistunt; — in quibus penè omnis — Dei timor abscessit, libido & corruptio carnis inter ipsos mares & moniales, necnon alia multa mala, excessus, & vitia, quæ pudor est effari, per singula succreverũt, ac de die in diem magis pullulant, et vigent in ipsis.* Haud patitur *Nicolaus de Clemãgis* se in arctis terræ *Frisiæ* limitibus includi. Expatiatur liberiùs; déq; *monialium* impudicâ vitâ & cõversatione generatim [p] exclamat: *Quid, obsecro, aliud sunt hoc tempore puellarum monasteria, nisi quædam, non dico, Dei sanctuaria, sed Veneris execranda prostibula, sed lascivorum, & impudicorum juvenum ad libidines explendas receptacula; ut idem hodie sit puellam velare, quod & publicè ad scortandum exponere.* Parem nunc apud vos impuritatem reperiri, fidem mihi facit autor libelli *de occultis Jesuitarum studiis* nuper editi. Ille, ea tantùm narrans, quę ab ipsis acceperat Jesuitis, haud obscurè dicit; *ne lenonem quidem Terentianum ad turpissimos scortorum amores conciliandos plùs potuisse, quàm hodiè possunt Jesuitæ.* Si tales sint Jesuitæ, dic sodes, qualem putas reliquam religiosorum turbã? Jurabis, haud dubito, *virgines Cypriani* nihil ad vos. Habes responsum meum ad primum *Cypriani* locum.

17 Alterum ex eodem profers; è Sermone *de Nativitate Christi*. Verba sunt; *Etsi bona sunt, & à Deo instituta conjugia, melior tamen est continentia, & virginitas excellentior; quam non cogit necessitas, aut mãda-*

* *Extat ejus Epistola in Catalog. test. verit. lib. 9. Quin & in Bibliothecâ Collegii Corporis Christi Cantabrigiæ extare exemplar hujus epistolæ valde antiquum sub nomine Volusiani ad Nicolaum 1. testatur Perkinsus Problem. pag. 196.*

[o] Apud Theod à Niem Nemoris unionis tract. 6. c. 34.

[p] Lib. de corrupto Eccles. statu.

tum, sed perfectionis suadet cõsilium. At quî probas hæc verba *Cypriani* esse? An, quia [q] *Coccius* ea sub nomine *Cypriani* profert? At [r] *Bellarminus* non adducit: eóq; saltem nomine, de eis citandis parumper hæsitasses. Sermo iste *de Nativitate Christi* primus est eo in libro cui titulus; *Ad Cornelium Papam de cardinalibus operibus Christi:* de quo quidem, vir juvãdis optimis studiis benè natus, [s] *Erasmus Roterodamus* ita censuit; *eum in operibus quæ falsò ascripta videntur Cypriano, enumerãdum esse*. Quam ejus censuram approbârunt, non tantùm [t] *Magdeburgenses*, sed & alii, viri quidem exquisitè docti, [u] *Perkinsus*, & [x] *Scultetus*. At hi tuis sordent oculis. Agedum, hoc mihi expedi. Parvíne æstimas *Jacobum Pamelium*, *Sixtum Senensem*, *Antonium Possevinum*, aut *Robertum Bellarminum*? Minimè, inquies. Audi igitur [y] *Pamelium*; *Certi nihil pronuntiare possum de autore*. Audi [z] *Senensem*; *Quum autor libri de cardinalibus Christi virtutibus ad Cornelium Papam, testetur se noluisse proprii nominis titulo opus suum prænotare, nescio quis illud Cypriano ascripsit, & illius scriptis inseruit, eâ forsitan conjecturâ permotus, quòd Cyprianus ad eundem Pontificem scripserit*. Audi [a] *Possevinum*; *Liber ad Cornelium Papam de cardinalibus operibus Christi---non est Cypriani*. Audi deniq; [b] *Bellarminum*; *Sermones de operibus cardinalibus Christi, falsò inscribũtur Cypriano*. De autore libri incertus est *Pamelius*; non esse *Cypriani* spondent *Senensis*, *Possevinus*, & *Bellarminus*. Quid ulteriori opus est responsione?

18 Immò, inquies, opus erit. Etenim pro *Cypriano* facere videntur, tùm voces, phrases, & schemata toti operi interjecta; tùm frequens inculcatio baptismi, sanguinis & martyrii, latronis, tractatus de stellâ

[q] Thesaur. Cathol. tom. 2. l. 4. artic. 1.
[r] Controv. 5. l. 2. c. 11. parag. Iam ex.
[s] In edit. Cyp. Basil. apud Froben. 1520.
[t] Cent. 3. c. 10. p. 245.
[u] In problem. p. 13.
[x] *Qui inter germana Cypr. scripta hunc lib. non ponit Medull. Patrum. tom. 1. lib. 8. c. 1. p. 313. sed eundem respuit. ibid. c. 24. p. 370.*
[y] In argumẽto l. de cardinal. oper. Chr.
[z] Bibl. sanct. lib. 4. de falsa libror. inscrip. p. 321.
[a] In apparatu sacro; voce, *Cyprianus*.
[b] De amiss. grat. & stat. pecc. lib. 6. c. 2. parag. Autor Sermonũ.

&

& Magis, de Cœna Domini, de passione Christi. Et, *certè*, ait *Pamelius; *Cujuscunq; sit, scriptum constat ætate Cornelii et Cypriani, atq; adeò eandem autoritatem meretur.* Et [c] Possevinus; *Liber iste, etsi nō est Cypriani, est tamen antiqui, & docti autoris.* Etiā [d] Bellarminus; *Etsi is autor non est Cyprianus, est tamen autor omnium consensu antiquus & doctus, sed Cypriano, immò et Augustino, sine dubio posterior.* Capio; & respondeo cū [e] Sculteto; Autorem istum ἀνώνυμον, antiquum, doctum, eandem cum Cypriano autoritatem commeritū, Augustino licèt posteriorem, *nimis hyperbolicè virginitatem commendare.*

* Vbi suprà.

[c] Vbi suprà.

[d] De sacram. confirm. cap. 6 parag. Autor. & c. 12. parag. tertio quod. & de amiss. grat. & stat. pecc. l. 1. c. 6. parag. De eadem. & l. 6. c. 2. parag. Autor.

[e] Medul. Patr. tom. 1 l. 8. c. 24. p. 370.

19 Fuit quidem veteribus post annum à Christo ducentesimum perquàm familiare, ut *virginitatem* vel honesto *matrimonio* præferrent, vel hyperbolicōs & immodicè laudarent. Quo in numero cēsendi sunt non tantùm iste tuus suppostitius *Cyprianus*, sed & alii *primævæ Ecclesiæ* Patres à te producti, de quibus suo loco. Animadvertit [f] *Hospinianus*, cœpisse mysterium iniquitatis jam tùm operari, & superstitiosi cœlibatûs semina spargi; quæ mox per ipsos Doctores, & Ecclesiarū antistites, amplissimas fecerunt radices. Aliquot hujusce rei causas paucis proponam, si priùs *B. Pauli* sententiam de *virginitate* aperuero.

[f] De orig. Mon. l. 3. c. 1.

20 [g] Alfonso Salmeroni, & [h] aliis, verisimile videtur, Corinthios à Paulo aliquando quæsivisse; *An Christiani filias virgines elocare debeant, an tāquam Deo sacras in perpetuâ virginitate servare, ut perfectiùs Deo serviant.* Apostolus summâ cū prudentiâ respondet, 1. Cor. 7. 1. *Bonum* esse *viro mulierem nō attingere*: sed casum necessitatis excipit; videlicet, si cui ad vitandum libidinosas pollutiones, conjugium, ut remedium divini-

[g] In 1 Cor. 7. disp. 13. tom. 14.

[h] Erasmo Roter. paraph. in 1. Cor. 7. Erasmo Sarcerio apud Marlorat. Hospiniano de orig. Monach. lib. 3. c. 1 fol. 30. b.

vinitùs ordinatum, fuerit necessarium; vers. 2. *Propter scortationes suam quisq; uxorem habeat, & suū quæq; virum.* Deinde, dicit ver. 7. *Velim omnes homines esse, ut & ipse* sum. Mox tamen sermonem suum corrigit antithesi voluntatis divinæ, cui non est visum *continentiæ* donum omnibus dare, versu eodem; *Unusquisq; proprium donum habet ex Deo; alius quidem ita, alius autem ita.* Porrò, vers. 8 *Cœlibibus & viduis dico, bonum iis esse, si manserint, ut & ego.* Sed statim addit cautionem vers. 9. *Si se non continent*, γαμησάτωσαν, *matrimonium contrahant.* Rationem subjicit, quia *melius est matrimonium contrahere, quàm uri.* Præterea, vers. 25. *Solutus es ab uxore? ne quære uxorem.* Et huic sermoni temperamentum adhibet, vers. 28. *Si etiam duxeris uxorem, non peccasti: & si nupserit virgo, non peccavit.* Postremò, vers. 32, 33, 34. *Qui cœlebs est, curat ea, quæ* sunt *Domini, quomodo placebit Domino: at qui uxorem duxit, curat ea quæ* sunt *mundi, quomodo placebit uxori.* Ac vicissim; *Innupta curat ea, quæ* sunt *Domini, ut sit sancta cùm corpore, tùm spiritu: quæ verò nupta est, curat ea quæ* sunt *mundi, quomodo placebit viro.* Illicò admonet, se nolle cujusquam conscientiam irretire, ut scilicet cum malâ conscientiâ in cœlibatu vivat, qui donum continentiæ non habet, vers. 35. *Hoc autem dico vestro commodo, non ut laqueum vobis injiciam, sed ut decenter & aptè adhærescatis Domino, absque ullâ distractione.* Aperta est Pauli mens. Haud plus ille perfectionis, sanctimoniæ, & castitatis *virginitati*, quàm *nuptiis*, tribuit; neque magis ille *cœlibatum*, quàm *conjugium*, suadet. Pro variis personarum, & temporum circumstantiis, & conditionibus à se positis, tùm *cœlibatum*, tùm *nuptias* haud nudè suadet, sed

&

& præcipit: *cœlibatum* quidem iis, qui continentiæ donum habent; iis verò qui non habent, *nuptias*.

21 Causas nunc affero, cur antiquitùs tantos in Ecclesiâ *virginitas* progressus fecerit. Prima est; quòd nonnulli, verba *B. Pauli* simpliciter, sine cautionibus, restrictionibus, & temperamentis capientes, sibiipsis facilè persuaserunt, *cœlibatum* & *virginitatem conjugio* longè præstantiorem esse; esse cultum Deo gratissimum, atq; acceptissimum. Secunda ejusmodi est; res Ecclesiæ Apostolorũ ævo, & pòst, passim erãt afflictissimæ: [i] omnia malorum causa *Christianus* affingebatur; [k] fæda, horrendáq; scelera ab eisdem admissa dicebantur. Unde factum fuit, ut sine discrimine [l] in carceres includerentur, [m] plumbatis, fustibúsque contunderentur; trochleis, ac equuleo torquerentur; liquefacto plumbo, ferventi pice, oleóq; perfunderẽtur; in crucem, in rotam tollerentur; sævis bestiarum dentibus dilaniandi objicerentur; aliáq; ad supplicia dira, & exquisita tormenta raperentur. [n] In tantis persecutionum procellis, *virginitatis* statum apprimè sibi cõvenire judicabant *Christiani*; utpote quibus minùs grave esset ac molestum, si *soli* fugerent, *soli* trucidarentur, jugularentúrq;, quàm si ad hæc cogerẽtur etiam soliciti esse de *uxore* & *liberis*. Sæpè fit, ut cõspectu & recordatione *uxoris* & *liberorum*, frangantur animi. Hâc itaq; necessitate *virginitatem* putabãt ad onera exilii, vinculorum, persecutionis, perferenda expeditiorem. Tertia est; laborabat Ecclesia iis temporibus gravi infamiâ. Quia enim [o] *horis antelucanis*, et in *tenebris* metu tyrannorum conveniebant, vulgus mox cœpit res nefarias suspicari; homicidia, sacrilegia, incesta, infanticidia, pabulum de crudâ, *promiscuas*

[i] Cyprian. ad Demetrianum
[k] Tertull. ad Scapulam. & in Apologet.
[l] Cyprianus ubi supra.
[m] Pet. Gallonius de Sanct. Mart. cruciatibus.
[n] Hospin. de orig. Monach. lib. 1. cap. 3.
[o] Tertull. in Apologet. c. 7. Iustin. Martyr. Apolog. 2.

miscuas libidines, candelas extinctas, ipsissimam Gnosticorum turpitudinem. Cujus suspicionis delendæ causâ, [p] juvenis quidam Alexandrinus cum chirurgo egit, ut ab eo *castraretur*. Respondet Chirurgus non licere hoc sibi sine autoritate præsidis. Quarta, & postrema est; qui ad Christum accedebant, plerunque erant *Ethnici*. Eos autem in sacrorum suorum ministris *virginitatem* maximi fecisse, testes occurrunt [q] *Vestales* Romanorum, [r] *Hierophantæ* Atheniensium, & [s] *Sacerdotes* Ægyptiorum. Hisce fiebat ferè causis, ut Apostolorum adhuc ætate magnus esset inter Christianos *virginum* numerus, earúmque ab omnibus laudaretur institutum, à multis etiam sibi ad imitandum proponeretur. Atq; hinc seculis insequentibus adeò invaluit *virginitatis* opinio, ut in laudibus ejus asserendis vel ipsi Ecclesiæ Catholicæ antesignani, Patres ac Antistites, mirificè fuerint superstitiosi.

[p] Iustin. Mart. ibidem.

[q] Liv. hist. ab. urb. cond. l. 1.

[r] Hieron. cõt. Iovin. lib. 1. & lib. de Monog. ad Geruntiā.

[s] Hieron. cõt. Iovin. lib. 2.

22 Horum ego cœtui *Cyprianum* tuum suppositium annumero. Suppositium? Ita est. Ex [t] prædictis satis liquet. Et habe certum autoris nomen ex inscriptione [u] codicis manuscripti: *Incipit prologus D. Arnaldi Abbatis Bonæ-vallis in librum de cardinalibus Christi operibus, quem scripsit ad Adrianum Papam.* Si vera sit inscriptio, ecce, *Arnoldus* [x] Carnotensis, *Abbas Bonæ-vallis*, quondam Bernardi [y] *discipulus*, etiam [z] familiaris amicus, *librum de cardinalibus Christi operibus scripsit ad Adrianum Papam IV.* in locum Anastasii [a] subrogatum. Hiccine antiquus ille autor est? Hiccine *Cyprianus* tuus?

[t] Parag. 17. & 18.

[u] *Qui habetur in Bibliotheca Collegii Omnium Animarum, Oxoniæ.*

[x] Bernardus epist. 310.

[y] Possevin. in appar. sacr.

[z] Tritem. in Catalog. scrip.

[a] *Anno Christi* 1154. Baron. Annal.

23 At quisquis fuerit, *virginitatem nuptiis* anteponit. Fateor: atq; id fecit superstitiosâ *virginitatis* opi-

opinione abreptus. Sed quid hoc ad *consilia Evangelica?* Ea, inquies, expressè ponit, ubi de virginitate addit; *quam non cogit necessitas, aut mandatum, sed PERFECTIONIS suadet CONSILIVM*: & certè *consilium perfectionis* est *Evangelicum*. Esto. At nullum esse *Perfectionis consilium* [b] aliàs ex eo comcomprobavi, quòd omnes sine discrimine etiam *necessitate praecepti* vocemur ad *perfectionē*. Vide, sis, praelectionē meam secundam. Atq; adjicio, haec tua *perfectionis consilia* à S. Augustino *praecepta* nuncupari: *Sic*, [c] inquit, *audiamus praecepta perfectionis, ne currere negligamus ad plenitudinem caritatis*. At *perfectio* magis in *virginitate*, quàm in *nuptiis* consistit. Contrà Clemens Alexandrinus; *Qui fuerit perfectus, exempla habet Apostolos: & revera vir ostenditur, non in eo quòd vitam elegerit monasticam; sed ille viros vincit, qui in matrimonio, & liberorum procreatione, ac domûs curâ ac providentiâ, citra voluptatem & dolorem se exercet, & cum domûs curatione est indivulsus à Dei caritate, & insurgit adversus omnem tentationem, quae affertur per filios, uxorem, & famulos, & possessiones.* Hęc ad Cyprianum tam germanum, quàm suppositītiū plùs satis

[b] Cap. 2. parag. 21.

[c] Lib. de perfectione justitiae, ad Celestium.

24 OPTATVM subjicis, Ecclesiae Milevitanę in Numidia Episcopatu celebrem: eúmq; sic citas; [d] *Virginitas voluntatis res est, nō necessitatis. Quamobrem respondebat S. Paulus, de virginibus praeceptum Domini se non habuisse, consilium autem dedisse, &c.* Dic bonâ fide. Ipsúmne autorem inspexisti? Haud videris, ita malè verba recitas. At rem tenes, & satis est. Benè habet. Ego vices tuas impleo, Optatúmq;, autorem pium, elegantem, & disertū, pro te specie tenus, verbis propriis

[d] Contra Parmenianū, l. 6.

 loqui

loqui facio *Virginitas voluntatis res est, non necessitatis.—A Paulo quum quæreretur, Quid de virginibus? nihil esse mandatum confessus est.—Non præcepta, sed consilium erogat Paulus ad virginitatem.*

[e] 1. Cor. 2. 14. 15.

25 Respondeo. Distinguit B.[e] Paulus hominem in ψυχικὸν, & πνευματικὸν: ut alia ratio sit hominis, quà homo est, quà animalis, quà naturalis; alia, quà Christianus est, quà spiritualis. Homo ψυχικὸς *ex principiis naturæ*, aut *conjux* est, aut *cælebs*: πνευματικὸς verò, non ex solo naturæ ductu, sed etiam *ex doni, & vocationis divinæ conscientiâ*, vel contrahit, vel non cõtrahit matrimonium. Jam, quod ait Optatus, [*virginitatem voluntatis rem esse, non necessitatis*,] verum quidem id est respectu hominis ψυχικοῦ, at respectu πνευματικοῦ non item. Homo naturalis solius naturæ dictamine per *voluntatem*, aut uxorem ducit, aut à ducendâ abstinet. Idem facit homo spiritualis, sed ex dictamine spiritûs gratiæ; ideóq; *ex necessitate*. Rectè Apostolus,[f] *ut unicuiq; donum partitus est Deus, ut unumquemq; vocavit Dominus, ita incedat.*

[f] 1. Cor. 7. 17.

26 Deinde, quod sequitur in Optato, [*A Paulo cùm quæreretur, Quid de virginibus? nihil esse mãdatum confessus est*,] intelligi id potest, si secernẽda distinguamus: præceptum à præcepto, præceptum commune à particulari, hoc est, *præceptum à consilio*; sic enim præceptum particulare Patres aliquando indigitant. Utrumq; præceptum est; prius est commune omnium, posterius particulare aliquorum ex dono & vocatione Dei. De priore capio verba jam allata. Ac certum est B. Paulum de *virginibus præceptum* Domini non habuisse, *præceptum* scilicet *commune*, quod omnium est, quia [g] *non omnes capiunt*: cùm tamen haberet *præceptum*

[g] Mat. 19. 11.

ceptum particulare, quod aliquorum est, eorum nempe, [h] οἷς δέδοται, qui donum habent continentiæ; quibus præcipitur, Mat. 19. 12. [ὁ δυνάμενος χωρεῖν, χωρείτω] ut qui virginitatis *capax est*, is *capiat*. [h] ibid.

27 Adjicit *Optatus*; [*non præcepta, sed consilium erogat Paulus ad virginitatem:*] eodē planè intellectu. Paulus ad *virginitatem* erogat, non *præcepta*, quę omnium communia sunt; sed *consilium*, id est, *præceptum particulare*, quod paucorum est, quibus Deus *virginitatis donum* partitus est. [i] Pauli [γνώμην] reddit Optatus per [*consilium.*] Latinam ille sequutus est translationem, ut & veteres Latini ferè omnes. De quibus, ex doctissimis Francisci Junii [k] animadversionibus, duo libet observare. Primum; qui *consilium* dixerunt, eorum aliquot *consilii* appellatione *præcepta Evangelica* intellexisse: alterum; qui nomen *consilii* secùs accepêrunt, eos de conjugio & cœlibatu, *sine doni et vocationis divinæ cōtemplatione*, loquutos esse. *Optatum* autem nostrum in eorum ego numerum ascribo, qui *præcepta Evangelica* nomine *consilii* donanda putaverunt. [i] 1. Cor. 7. 25. [k] In Bellarm. Controvers. 5. lib. 2. c. 9. par. 81.

28 Transeo ad AMBROSIVM, cujus duobus locis te benè fultum opinaris. Prior desumitur ex epist. 82. ad Ecclesiam Vercellensem; posterior ex libro de viduis. Verba agnosco, in priore; *S. Apostolus de virginibus præceptum non habet, consilium habet. Non enim præcipitur quod supra legem est:* in posteriore; Fœminę ad vitam cœlibem *non coguntur autoritate aliquâ præcepti; sed—diversis virtutibus merces diversa proposita est. Nec aliud reprehenditur, ut aliud prædicetur: sed omnia prædicantur, ut quæ meliora sunt, præferantur.* [l] *Honorabile itaq; conjugium, sed honorabilior integritas: nā* [l] Heb. 13. 4.

[m] 1.Cor.7.38. *& [m] qui matrimonio jungit virginem suam, benè facit; & qui non jungit, meliùs facit. Quod igitur bonum, non vitandum est; & quod est melius, eligendum est. Itaq; non imponitur, sed præponitur. Et ideo benè Apostolus dixit;* [n] 1.Cor.7.25. *[n] De virginibus—præceptum Domini non habeo, consilium autem do—*

[o] Junius animadvers. in Bellarm. Controvers. 5. lib. 2. c. 11. par. 7.

29 Respondeo, *B. Ambrosium* [o] *consilii* nomine *præceptum particulare* voluisse. Verba cursim attingo. *S. Apostolus de virginibus præceptum non habet, consiliũ habet.*] Fateor *præceptum* nõ habere, *commune* omniũ: at habere tamen *præceptum particulare*, sive *speciale*, ex dono Dei, & ejusdem vocatione, negari haud debet: ídq; interpretes *consilium* dixêre. *At non præcipitur quod supra legẽ est.*] Certè. Quod *supra legem* est, [p] supra ordinariã legis observationẽ inter cæteros Christianos, id non præcipitur, *præcepto* scilicet *communi*, at benè tamen *præcepto speciali* potest præcipi. Hæc ad priorem *Ambrosii* locum.

[p] Perkins. problem. tit. supererogatio. parag. 3.

30 Posterior sequitur; *Fœminæ ad virginitatem non coguntur autoritate aliquâ præcepti.*] Fac intelligas *præceptum commune omnium*, & verissimum erit. *Honorabile cõjugium, sed honorabilior integritas.*] Et quis inficias ibit? Quisquámne *cõjugium* sine *integritate*, hoc est, ut ego quidem interpretor, *torum pollutum*, dilaudabit? At pro *integritate* tu VIRGINITATEM substituis; credo, propter adjectam ex Apostolo rationẽ: Nam [q] *qui matrimonio jungit virginem suam, benè facit; & qui non jungit, meliùs facit.* Audi. Illud [MELIVS] tu pessimè capis. [[r] *Melius*] eo loci vocat *Paulus*, quod est *commodius*. Si enim id omni modo, & simpliciter melius esset, nunquam aliter facere liceret. At *Paulus* ibidem ait; *Qui matrimonio jungit virginem suam,*

[q] 1.Cor.7.38.

[r] Whitak. cõtra Duræum, lib. 8. par. 84.

am, benè facit. Ergo *Paulus* non propter rei naturam, sed propter circunstantias, *cælibatum nuptiis* prætulit. Disertè suam mentem ipse exponit, ubi ait:[s] *Existimo hoc bonum esse propter instãtem necessitatem, bonum* existimo *homini ita esse.* Et paulò post:[t] Qui matrimoniũ contraxerint, *afflictionem in carne habituri sunt.* Et mox:[u] *Velim vos absq; solicitudine esse.* Deniq;[x] *Hoc dico vestro commodo.* Quid magis perspicuè dici potuit? Id igitur [*melius*] ab Apostolo dicitur, quod est nobis *commodius*, & *aptius* ad pietatem. Tu autem qui illud [MELIVS] ita capis, ac si[y] *cælibes* illo suo opere in articulo justificationis reddãtur Deo acceptiores, & magis mereantur salutem, eò quòd ultra perfectam impletionem legis MELIVS aliquid præstent, toto cœlo erras. Addit *Ambrosius* de *virginitate*, [*non imponitur, sed*[z] *præponitur*;] sensu, quem modò attigi. Tu verò contra sensum Ambrosianum legis, non *præponitur*, sed[a] *proponitur*. Deerant, credo, tuis oculis cõspicilia. De contextu Paulino, quem adducit *Ambrosius* ad sententiam suam firmandam, [[b] *De virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do*,] quid sentiam, habes in meo ad *Optatum* responso. Quin etiam insuper adjicio, *consilium* istud à Paulo datum (si modò *consilii* nomen sit retinẽdum) *divinum* esse. Dicit[c] *Ambrosius* non esse *humanum*;[d] Bellarminus *divinum* vocat. Et quisquámne adeò nullius mentis est, ut nesciat omne Dei consilium præceptum esse? Sed hac de re[e] aliàs.

31 S. *Ambrosium* haud parvi facimus.[f] Dulces in eo aculeos, & Episcopo dignam amamus verecundiam. Fuisse eum[g] *Ecclesiæ* sui ævi *validissimum murum* haud gravatim damus. Etiam agnoscimus[h] *ambrosiâ.*

s 1.Cor.7.26.
t Vers.28.
u Vers.32.
x Vers.35.
y Chemnicius loc. Theol. part.2. De discrim. præcepti & consilii.
z Ita legitur in edit. oper. Ambros. Basil. 1527. & Paris. 1529. & Basil. 1567. Ita citatur à Canisio in opere catechist. de cõsil. Evang. cap.1. & à Coccio, Thesaur. Cathol. Tomo.2. lib.4. art.1. & à Nopelio Confess. Ambros. lib.2. c.7.
a Proposed.
b 1.Cor.7.25.
c Lib. de viduis
d Lib. de Monach. c.9. par. Septimum.
e Cap.2. para. 16.
f Erasm. epist. præfix. tom.1. oper. S. Augustini.
g Iust. Baron. annot. in Vincent. Lirin. c.6
h Erasm. epist. præf. tom.1. oper. S. Ambros.

brosiâ ipsum cœlesti manare, dignúmque esse, qui sit [quod dicitur] *Ambrosius*, hoc est, immortalis, non solùm apud Christum, verùm etiam apud homines. Hunc tantum Patrem, quem tanti facimus, in istâ *cōsiliorum* causâ haud cautè satis ambulasse animadvertimus, quippe qui in *consiliis* asserendis omnem [i] *doni & vocationis divinæ* recordationem omiserit. Da veniam, Humphrede, quòd *Ambrosium* sic notem. Sicubi in scriptis suis vobis minùs placuerit, vos in eum insurgitis insolentiùs. [k] Maldonatus; *Ambrosius memoriâ lapsus est.* [l] Toletus; *Doctrinam Ambrosii in hac parte non probo.* [m] Bellarminus; *Expositio de baptismo Johannis* [quæ est Ambrosii] *nititur falso fundamento.* Immò: [n] *Ambrosius apertè decipitur.* Non sic ego. Moneo tantùm, quod [o] aliàs fecit [p] Jesuita; *Ambrosium* cautè, prudentérq; [etiam in istâ de *consiliis* disputatione] legendum esse.

32 Proximus est *HIERONYMVS*. Verba ejus, quibus niteris, ex libro primo adversus Jovinianū ita lego; *Quod præcipitur, imperatur: quod imperatur, necesse est fieri: quod necesse est fieri, nisi fiat, pœnam habet. Frustra enim jubetur, quod in arbitrio ejus ponitur, cui jussum est.---- Noli igitur admirari, si inter titillationem carnis & incentiva vitiorum, angelorum vitam non exigimur, sed docemur. Quia ubi consilium datur, offerentis arbitrium est; ubi præceptum, necessitas est servientis &c.*

33 Respondeo, etiam S. Hieronymum *consilii* nomine *præceptum speciale* voluisse: quod ipse aliàs *præceptum pudicitiæ*, & *præceptum virginale* appellat. Etenim commentario in Matth 19. ubi de triplici Eunuchorum genere agitur, clausulam eam [*Qui potest*

[i] Junius animadv. in Bellar. cōtrov. 5. l. 2. parag. 7.

[k] Comm. in Math. 17. 1.

[l] Com. in ep. ad Rom. c. 9. annot. 19.

[m] De sacram. Baptis. l. 1. c. 22. parag. Hęc expositio.

[n] Bellar. de Rom. Pont. l. 3. c. 3. parag. Hæc leniter.

[o] *De passione Christi.*

[p] Maldenat. com. in Mat. 27. 46.

test capere, capiat,] à Christo inferri ait, *ut unusquisque consideret vires suas, utrùm possit virginalia, & pudicitiæ implere præcepta.*

34 Quòd *virginitatem* vocet *vitam angelorum,* in eo quidem superstitionem jam tum inductam satis arguit. Vitáne angelorum *virginitas*? Quid angelis cum *virginitate*? nónne corpore carent? [q] Æquè illi *virgines* dicuntur, atq; lapides cæci. Quemadmodum igitur *virginitatem angelis* se æquare ait [r] *Cyprianus*; & *continentiam, angelorum vitam* dicit *Athanasius*: sic *Hieronymus*; hoc est, impropriè, hyperbolicè, panegyricè. Hinc [s] Junius; *Hieronymus declamatorem agit.* Haud durum est istuc verbum, Humphrede. Si enim sanctus ille Pater fervido quodam affectu ita interdum raperetur in admirationem *virginitatis*, ut piis etiam viris videretur lędere matrimonium: molli verbo dici de eo potuit, *declamatorem agere.* Matrimonium ab eo læsum esse planè liquet, tùm ex duobus ipsius adversus Jovinianum libris; tùm ex secũda Ruffini in eum invectivâ. Animadvertit istud [t] Erasmus; *Multos,* inquit, *offenderunt duo adversus Jovinianum ab Hieronymo scripti libri, quòd propensior videretur in laudem virginitatis, quàm oportuisset, & durior in matrimonium.* Idem [u] aliàs ait, *Hieronymum adeo mirari virginitatem, ut non multùm absit à contumelia matrimonii, & ab Episcopis orthodoxis ad palinodiam sit invitatus.* Adhæc: Hieronymum [x] *impendiò semper favisse virginitati, & ob id nuptiis iniquiorem fuisse, quàm quidam Episcopi esse volebant.* Sic & [y] Rhenanus; *Hieronymus ipse matrimonio parùm æquus fuit.--Certè constat eum hac de causa Romæ male audisse.* Et quisquis indicem fecit in Chrysostomi opera à

[q] Hospin. de orig. Monach. lib. 3. c. 1.

[r] Lib. de bono pudicitiæ.

[s] Animadver. in Bellarmin. controv. 5. lib. 2. c. 11. par. 8.

[t] Argument. apolog. Hieron. ad Pammach. pro libris adversus Jovinian.

[u] Lib. de conscrib. epist.

[x] Arg. in lib. 1. advers. Iovin.

[y] Argument. in Tertull. de exhort. castitat.

Frobenio excusa; *Hieronymus in matrimonium contumeliosus*. Sed quid ego Erasmum & Rhenanum profero; quum hujus Scholia in Tertullianum, illius opera pleraque quæ ad religionem, in famoso illo [a] *Indice* à deputatione Tridentinæ synodi confecto, autoritate Pii IV. primùm edito, à Sixto V. aucto, Clementisq; VIII. jussu recognito, & publicato, prohibueritis? Et quorsum *Indicis* in Chrysostomum mentionem facio, quum sciam injuriosos adeò in *Indices* vos extitisse, ut obelisco confixeritis, quicquid opinioni vestræ repugnare visum est? Certè verba illa *Indicis* [*Hieronymus in matrimonium contumeliosus*] usitatâ vestrâ spongiâ [[a] *DELEATVR*] expûxistis.

[a] Libror. prohib.

[a] Sic in indice expurgatorio Censores Belgici, pag. 24 & Hispanici, pag. 139.

35 Quid ergo? Autores quærendi, qui & pro candore velint, & per autoritatem possint verum cõfiteri. In his habemus Alfonsum Salmeronem: sic [b] ille; Hieronymus *castitatis & continentiæ studiosus, paulò iniquior, & acerbior in secundum conjugium extitit*: & ---*ubi locus occurrit dehortandi à matrimonio, acrior est, atq; ferventior*. Habemus Claudium Espẽcæum: atq; [c] ille; Hieronymus *æquus sanè parùm fuisse videtur vel unis nuptiis*. Habemus Laurentium à Villavincentio: [d] ille autem; *Malè audit, accusatúrque Hieronymus, dum pro virginitate propugnans adversus* Jovinianum, *conjugio videtur iniquior, omnem ei dignitatem prorsus adimens. Digamiam verò, & nuptias secundas, vel tertias, eodem propè loco, quo scortationem, habet*. Habemus denique Josephum A Costa Societatis Jesu presbyterum: [e] ille tandem; Hieronymus, *virginitatis oppugnatores insectans, videtur aliquando matrimonio iniquior*. [f] Ex ore duorum, aut trium

[b] Tom. 14. in 1. Cor. 7. Disput. 14. parag. Ad dubium.

[c] De continentiâ, lib. 3. cap. 11.

[d] De ratione studii Theol. lib. 4. cap. 5. observ. 2.

[e] Lib. 2. de Christo revelato, cap. 20.

[f] Mat. 18, 16.

um testium confirmabitur res tota. Ecce, testes certi, ac locupletes, ex monumentis vestris excitati, suum de *Hieronymo* dicunt testimonium; ipsum quidem, miro virginitatis abreptum studio, nonnihil læsisse matrimonium.

36 Aperta res est, *Hieronymum* virgines supra modum laudasse. At quales tandem? In *Monasteriis* inclusas? votis obligatas? peculiaribus vivendi regulis astrictas? à nuptiis ex necessitate exclusas? Nequaquã tales. Quicquid ergo S. *Hieronymus* de *virginibus* dixerit, est id quidẽ à causâ vestrâ, qui de hodiernâ *Monasticâ* nobiscum dimicatis, omninò alienum. Hæc ad Hieronymum.

37 Subjicis AVGVSTINVM: cujus tres locos indicas. Primũ ex Sermone 61. de Tempore descripsisti. Verba sic lego: *Dominus in Evangelio, ut* [g] *inimicos diligere debeamus, non dedit consilium, sed præceptum. Aliud est consilium, aliud præceptum. Consilium datur, ut virginitas conservetur, ut à vino & carnibus abstineatur, ut vendantur omnia, & pauperibus erogentur: præceptum verò datur, ut justitia custodiatur, ut omnis homo divertat à malo, & faciat bonum. Deniq;, de virginitate dicitur,* [h] *Qui potest capere, capiat: de justitia verò non dicitur, Qui potest facere, faciat; sed omnis arbor, quæ nõ facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Consilium qui libenter audierit, & fecerit, majorem habebit gloriam: præceptum qui non impleverit, nisi pœnitentia subvenerit, evadere pœnam non poterit.*

g Mat. 5. 44.

h Mat. 19. 12.

38 Respondeo. Incertum est an hic Sermo fuerit *Augustini*. Sed fuerit. Consilium datur, *ut à vino & carnibus abstineatur*. Num Monachi id servant? *Aliud est*, inquit, *Consilium, aliud præceptum*. Optimè di-

stinguit *commune* prꝗceptum à *speciali*, quod *consilium* vocat, quia non continetur præceptorum lege. Atq; hoc quidem secundum regulam, quam ipse tradit libro tertio de Doctrina Christiana, cap. 17. *Erit hoc in observationibus intelligendarum Scripturarum, ut sciamus, alia omnibus communiter præcipi, alia singulis quibusq; generibus personarum: ut non solùm ad universum statum valetudinis, sed etiam ad suam cujusq; mẽbri propriam infirmitatem medicina pertineat.* Quod addit, de *virginitate* dici, *Qui potest capere, capiat*; verum esse id quidem agnosco, eodémq; quẽ [i] aliàs dixi, intellectu. Qui potest capere, capiat: id est, [k] *Cui datum est ut non expediat uxorem ducere, vocatione Dei* ἐυνουχίζεις *propter regnum cælorum, is ne ducito: cui verò id nõ est datum, is conjugium ne fugito, quum donum, vocationémq;* ἀγαμίας *à Deo nõ habet; sed ordinem naturæ sequitor, neq; propter humana frivicula ab eo se abstineto. Qui potest capere*, inquit Christus, *capiat:* χωρείτω, verbo imperandi. Vel ex eo liquet præceptũ expressum esse iis, qui possunt *capere*. Hæc ad primum Augustini locum.

[i] Cap. 2. par. 31.

[k] Iunius animad. in Bellar. contr. 5. lib. 2. cap. 9. par. 21.

39 Reliquos duos tantùm indicas, non describis. *Vide*, inquis, *plura lib. 1. de Adulterinis conjugiis, cap. 14. de sancta virginitate, cap. 14. &c.* Augustinum ipsum adii, locos vidi, perlegi; agnosco eosdem esse, qui à [l] Coccio tuo fusiùs describuntur: idémq; respondeo quod ad priorem; nempe, S. Augustinũ utrobiq; *Consilii* nomine *præceptum speciale* voluisse. Mens Augustini clara mihi videtur ex eo, quod lego in libro de Bono conjugali, cap. 21. *Habitum circa continentiam non habent illi, quibus dicitur,* [m] *Si se non continent, nubant: habent verò quibus dicitur,* [n] *Qui potest capere, capiat.* Eunuchi, quibus istud à Christo dictũ est, habentes

[l] Thesaur. Cathol. to. 2. l. 4. art. 1.

[m] 1. Cor. 7. 9.

[n] Math. 19. 12.

tes habitum cõtinentię, [o *donũ* illud *à Deo* haud multis *datum,*] sunt virgines, de quibus p Apostolus: *Præceptum Domini non habeo,* [γνώμην δὲ δίδωμι] *sententiam autem do. Sententiam:*] non humanam; non consilium, quod in hominis arbitrio positum sit, ut vult q *Bellarminus*; sed *sententiam,* cujus & r pòst meminit idẽ Apostolus: *Beatior autẽ est, si sic maneat,* [κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην] *secundum meam sententiã.* In quę Pauli verba sic s Augustinus; *Ne humana sententia putaretur, adjungit, Puto autem quòd & ego spiritum Dei habeam. Hæc dominica, hæc Apostolica verba, hæc sana doctrina est, sic eligere dona majora, ne minora damnẽtur. Melior est in Scripturâ Dei veritas Dei, quàm in cujusquam mente & carne virginitas hominis.* Hæc Augustini mẽs clariùs elucet ex Confessionum libro decimo, cap. 29. & 30. *Tota spes mea non nisi in magnâ valdè misericordiâ tuâ Domine Deus. Da quod jubes, & jube, quod vis. Imperas nobis continentiam.---Continentiam jubes. Da quod jubes, & jube quod vis. Jubes certè ut contineam à concupiscentiâ carnis.* Ut contineam à concupiscentiâ carnis, hoccíne, sensu Augustiniano, jubet Dominus? Certè. Augustinus igitur, ubi asserit *consilium dari, ut virginitas conservetur,* consilium propriè haud accipit; sed ita, ut eo nomine præceptum includat *speciale.* Atq; in *consilio præceptum* includi, dat ipse t Bellarminus. Habes quid sentiam de locis tuis ex Augustino citatis.

o August. Confess. l. 10. c. 29.
p 1. Cor. 7. 25.
q Lib. de Monach. c. 7. par. Ex parte formæ.
r 1. Cor. 7. 40.
s Lib. de sanct. virginitate, cap. 18.
t Lib. de Monach. cap 7. parag. 2.

40 Elogium illud spectatissimi viri D. u Fieldii de AVGVSTINO, quod x adjicis, lubẽs amplector. Esse eum quidem *omnium, quos unquam ab Apostolorũ ævo Ecclesia Dei habuit, Patrum maximum, Theologorũ dignissimum. Magnum* esse ejus *in Ecclesiâ nomen* dat y Whitakerus; *magnam autoritatem* z Lubbertus. Ipsum

u De Eccles. lib 3. cap. 42. pag. 170.
x Triumph. vetit. pag. 126.
y De sacra script. contr. 1. quæst. 6.
z De princip. lib. 1. cap. 4.

sum, *incomparabilem Ecclesiæ Doctorem, & invictũ propugnatorem* vocat [a] Erasmus. Eidem omnes meritissimò plurimum tribuimus. Meminisse tamen solemus hominem fuisse, ac proinde labi potuisse: optamúsq; cautiùs fuisse loquutum in isto *virginitatis* argumẽto; quam sic prædicat, ut aut nullam, aut frigidiorem doni & vocationis Dei mentionem, ubi opus sit, faciat: sic tamen eam [b] prædicat, ut ne Johannis quidem *virginitatem* Abrahæ *conjugio* audeat anteponere. Mitem hanc censuram non admittis?

[a] Epist. præfix. to. 1. oper. Augustin.

[b] Lib. de Bono conjugali, c. 21.

41 At vos hunc tantum Patrem, ubi non arriserit, audaciùs arguitis. *Moderni vestrarum partiũ Theologi audent deserere Augustinum in re gravissimâ, in quâ ipse summam diligentiam adhibuit; et sequi suæ imaginationis falsas inventiones.* Fatetur istud, atq; mirari satis nequit Dominicus [c] Bãnes. Vis eos nominem, quos inprimis volo? Ecce igitur [d] Franciscus Turrianus; *Quamvis*, inquit, *Augustinus dixerit factũ esse Judam participem mysteriorum sacræ communionis: magis tamen credendum est Apostolicæ doctrinæ*, à Clemente Romano traditæ. Et [e] Alfonsus de Castro; *Anacleto magis crediderim, quàm Augustino.* Et [f] Franciscus Toletus; *Augustini doctrinam in hac parte non probo.* Et [g] Sixtus Senensis; *Augustinus minus interdum tribuere videtur, quàm par sit, liberæ hominis voluntati.* Luxuriat Albertus Pighius; [h] *Augustini non multum me movet diversa sententia:* [i] *Nec mihi placet Augustini eâ de re definitio, & sententia:* [k] *Quòd Augustini sententia certa non sit, immò quòd certò falsa sit, mihi satis demonstratum videtur.* Viden', Humphrede, quàm rejicitis, ubi libuerit, magnum Augustinum? Si nos perinde fecerimus, ubi opus fuerit, dabis veniam.

[c] In 22. Thõ. qu. 24. art. 6. Dub. 1. Concl. 5. parag. ex dictis, pag. 650.

[d] Explanat. in Clemẽt. Rom. lib. 5. de Martyr. cap. 13.

[e] Advers. hær. lib. 8. verbo. Episcopus.

[f] Com. in Rom. 9. Annot. 19.

[g] Bibliot. sanct. lib. 1. præfat. parag. Sunt deinde.

[h] Controvers. 1. de pec. orig. fol. 35. a.

[i] Ibid. fol. 33. a

[k] Ibid. fol. 7. b.

42 Ad

42 Ad PAVLINVM descendo: cujus verba [l] loco à te citato sic habent. *Hic Samarites hominem suum prætermissum à prævîis, nec curatum, miseratus accessit: & jumēto suo, hoc est, verbi incarnatione suscepit, & oleo gratiæ, & vino passionis suæ, commēdatū stabulario, præfecto illi Magistro Gentium, in duobus testamētis, denarii mercede sanavit: redditurus illi, & beatæ virginitati, de innumeris hujus boni fructibus uberes gratias, & innumerabiles coronas: qui hoc* CONSILIVM *præcepto adjiciens, de suo supererogavit.* Sic apud Paulinum. Tu breviùs: *Dominus noster erat bonus ille Samarites, & S. Paulus stabularius, qui hoc* CONSILIVM *præcepto adjiciens de suo supererogavit.* Sensum tenes, & satis est.

[l] Epist. 4. ad Sulpit. Severū.

43 Respondeo, & *Consilium* hîc poni pro *præcepto speciali*, ut à *communi* distinguatur: eodémq; sensu dici, *Paulum de suo supererogasse*, quo illud apud [m] Augustinum; *Amplius erogabat Paulus, qui suis stipendiis militabat. Amplius erogabat Paulus:*] AMPLIVS *ratione officii propriâ & singulari per se*; cedebat enim de jure suo: at non AMPLIVS *ratione officii Christianorū communis, & propter aliud*; nempe propter commoditatem Evangelii propagandi, & animas lucrifaciendi Christo. Sic eleganter [n] Junius. Eadē mente & [o] Perkinsus; Amplius erogabat Paulus, id est, aliquid præstitit *ultra mandatum ceteris hominibus commune:* idq; non ex *consilio*, sed ex *debito*. Ex *debito quidem*, non absolutè, propter vocationem officii Apostolici; sed per accidens, propter finem, & circumstantias, ne scilicet, stipendia ab aliis accipiendo, cursum Evangelii impediret. Eodem planè sensu PAVLINI verba capienda censeo. Imbibisse Paulinum doctrinam & sensum Augustini mihi palàm est, ex iis quæ [p] Paulinus ad Au-

[m] Lib. de oper. Monach. c. 5.

[n] Animadver. in Bellar. cōtr. 5. lib. 2. c. 9. parag. 119.

[o] Problem. tit. supererogatio, parag. 3

[p] Epist. 31. Tom 2. oper. August.

Augustinum scripsit; *Ut infantem adhuc verbo Dei, & spiritali ætate lactentem, educa verbis tuis, uberibus fidei, sapientiæ, caritatis inhiantem. Si officium commune consideras, frater es, si maturitatem ingenii tui & sēsuum, pater mihi es; etsi forte sis ævo junior, quia te ad maturitatem meriti honor seniorem provexit, & juvenem cana prudentia. Fove igitur, & corrobora me in sacris literis, & spiritalibus studiis, tempore recentem, & ob hoc post longa discrimina, post multa naufragia, usu rudem, vix dum à fluctibus seculi emergētem: tu qui jam solido litore constitutus, tuto excipe sinu, ut in portum salutis, si dignum putas, pariter navigemus.* Sic Paulinus.

44 Ei comitem adjungis SEDULIUM, cujus ex collectaneo in epistolas Pauli ad 1. Cor. 7. verba profers istiusmodi; *Si Dominus virginitatem imperaret, condemnare videretur conjugium, [& seminarium hominum excideret, unde virginitas procreata est.] Quare præceptum Domini de virginibus non habuit: quia majoris mercedis est, quod non cogitur, sed offertur.*

45 An *C. Cælius Sedulius* interpretatus fuerit epistolas B. Pauli, id sibi ignotū adhuc affirmat [q] Possevinus. Sed parùm id refert. Agnosco *Sedulii* nomine [r] editum opusculum, hoc titulo; *SEDULII Scoti Hyberniensis in omnes epistolas Pauli collectaneum.* Illinc verba tua habeo. Habuit fortasse & [s] *Coccius* tuus. Ad rem. Respondeo; imperari alia *per se* ratione propriâ & essentiali; alia *secundum quid*, propter finē aut circumstantias: illa omnibus in genere; hæc speciatim aliquibus. De illis, non autem de his, verum est illud Sedulii; *Si Dominus virginitatem imperaret* [præcepto ad omnes communiter pertinente] *condem-*

[q] Apparat. sacr. verbo, *Sedulius*

[r] A Iohann. Sichardo. excus. Basil. 1528.

[s] Thesaur. Cathol. Tom. 2. lib. 4. art. 1.

demnare videretur conjugium ; & seminarium hominũ excideret, unde virginitas procreata est: non item, si præcepto particulari idem faceret ; quod quidem in iis tantùm locum habet, qui donum habent continẽtiæ ; ut sæpè aliàs. Videtur hic Sedulii locus ex Hieronymo desumptus, qui lib. 1. adversus Jovinianum sic ait ; *Si virginitatem Dominus imperasset, videretur nuptias condemnare, & hominum auferre seminarium, unde & ipsa virginitas nascitur.* Verborum sonus planè idem est : quidni & sensus idem erit ?

46 Addit Sedulius de virginitate : *Majoris mercedis esse, quod non cogitur, sed offertur.* Explicatiùs [t] Hieronymus: *Majoris gratiæ est offerre, quod non debeas ; quàm reddere, quod exigaris.* Utrobiq; idem est intellectus : nimirum, virginitatem offerri; non deberi, non cogi, non exigi. Scitum est, eandem rem [puta virginitatem,] diverso respectu *deberi,* & *non deberi.* Virginitas per se considerata, ex conditione communis naturæ absolutè, nõ debetur, cogi non potest, nõ potest exigi ; [u] *non enim omnes capiunt* : at verò per accidens considerata, ex dono singularis gratiæ per Spiritũ Dei debetur, cogi potest, potest exigi ; [x] *capiant* enim *ii quibus datũ est.* Atq; eis injunctum videmus, ut [y] *capiant.* Sedulium mitto.

[t] Lib. 1. advers. Jovinian.

[u] Mat. 19. 11.

[x] Ibid.

[y] Vers. 12.

47 Et quid Fulgentius ? Apud eum in præfatione ad Monimũ sic lego ; -- [z] *Si quid supererogaveris, quum venero, reddam tibi. Quid est autem, si quid supererogaveris ? nisi, si quid à me acceperis. Nam & ipse qui supererogabat, in eo quod non acceperat præceptum, sed dabat ex caritate consilium, misericordiam se profitebatur itaq; consequutum.* [a] *Ait enim; De virginibus autem præceptum Domini non habeo, sed consilium do, tan-*

[z] Luc. 10. 35.

[a] 1. Cor. 7. 25.

quam misericordiam cõsequutus à Domino, ut sim fidelis. Misericordiã est igitur consequutus, non solùm ut erogãdum susciperet, verùm etiam ut amplius erogaret. Hæc Fulgentii verba tu alienâ fide capere mihi visus es. Ita enim recitas; *De virginibus præceptum Domini nõ habuit Apostolus, sed consilium dedit: atq; hinc amplius erogabat, quàm acceperat.* At rem tenes. Fateor.

[r] Sixt. Senens. Biblioth. sãct. lib. 4. verbo, Fulgentius.

48 Respondeo. Plusquam verisimile est *Fulgentium, eruditionis & styli Augustiniani*[r] *æmulatorem*, idem, quod *Augustinus*, per *consilium* illud Pauli voluisse; *præceptum* scilicet *speciale*. Quod autem ad locum illum Pauli, & ad ejusdem supererogationem attinet, in eo *Optatum* se sequi[s] *profitetur*: ita tamen, ut ab *Augustino* haud penitùs recedat. *Licèt*, inquit, *ille sensus, qui à me positus est*, FORSITAN *in S. Augustini dictis non inveniatur: in S. Optati tamen libris apertissimè positus invenitur.* Séq;,[t] ait, *ita illius loci B.* Pauli *astruere veritati congruum sensum, ut aliis Patrum sententiis æquè veritati congruis non deneget assensum.* Hujus rationem [u] adjungit; *Neq; enim à veritate receditur, si in hac supererogatione Apostoli, sive quod S. Ambrosius, seu quod S. Augustinus, sive quod S. Optatus senserunt, à nobis quoque salvâ veritate fidei sentiatur.*

[s] Lib. 2. ad Monimum. p. 117.

[t] Ibid. p. 118.

[u] Ibid.

49 Quod observârat [x] Fulgentius ex [y] Augustino; *utile esse plures libros à pluribus fieri diverso stylo, non diversâ fide, etiam de quæstionibus eisdem, ut ad plurimos res ipsa perveniat, ad alios sic, ad alios autem sic*: idipsum hîc præstat. Eundem S. Scripturæ locum à tribus viris sanctis [Ambrosio, Augustino, Optato,] tripliciter expositum, secundum diversos sensus ad unam Catholicæ fidei concordiam revocat. [z] Augustinus in hoc dixit ab Apostolo *supererogatum*, quòd quum

[x] Ibid. p. 117.

[y] De Trinitat. lib. 1. cap. 3.

[z] Fulgent. ubi suprà. p. 111.

quum secũdùm *præceptum* posset, si vellet, *de Evangelio vivere:* maluit tamen non solùm sibi, sed & [a] his, qui cum illo erant, *propriis manibus laborare.* [b] Ambrosius Pauli *supererogationem* in *sermonibus*, atque *epistolis* ejus, vel in *nimio labore mentis*, & *corporis* collocavit. [c] Optatus *consilium de virginibus* (quod præceptum particulare dixi) Paulum *supererogasse* testatur. Sensus diversus, sed fides una: Fulgentiusq; Optatum sequutus, à reliquis non dissentit. Quid igitur est, quod ait Fulgentius, *Paulum amplius erogasse?* Aliud certè nihil, quàm Paulum aliquid præstitisse ultra præceptum cæteris hominibus commune. At virginitatem *supra legem* posuit, utpote, de quâ præceptũ non habuit Apostolus. Et *supra legem* esto virginitas, sed intellectu sano: id est, supra ordinariam legis observationem. Atq; hoc nihil ad Consilia Papistica.

50 At habet fortasse aliquid GREGORIUS Magnus. Quid tandem? *Alii* ([e] inquit) *non judicãtur et regnant, qui etiam præcepta legis perfectione virtutum transcendunt; qui nequaquam hoc solùm, quod cunctis divina lex præcipit, implere contenti sunt, sed præstantiori desiderio plus exhibere appetunt, quàm præceptis generalibus audire potuerunt.---Relinquentes omnia plus prõptâ devotione executi sunt, quàm juberi generaliter audiêrunt. Speciali namq; jussione paucis perfectioribus, & nõ generaliter omnibus dicitur, quod adolescens dives audivit,* [f] *Vade & VENDE OMNIA quæ habes, &c. Si enim sub hoc præcepto cunctos jussio generalis astringeret, culpa profectò esset aliquid nos de hoc mundo possidere. Sed aliud est, quod per sacram Scripturam omnibus generaliter præcipitur, aliud quod specialiter perfectioribus imperatur, &c.*

[a] Act.20.34. 1.Thes.2.9.

[b] Fulgent. ubi sup p.112.

[c] Ibid.

[d] Supra para. 27.

[e] Exposit. Moral. in Iob, l.26, cap.24.25. edit. Paris. 1521. at edit. Rom. 1589. lib.26. cap.20.

[f] Matth.19.21. Marc.10.21. Luc.18,22.

51 Habeo tibi gratiam, qui hunc locum attuleris. Vel hinc firmatur, quam toties jam repetii, distinctio: *Præcipi, alia quidem omnibus generaliter, alia autem aliquibus specialiter*. Gregorius ipse pro me applicat: *speciali jussione* paucis, & non omnibus *generaliter* dictum illud est, *vade, et* VENDE *omnia*. Quid apertiùs dici potuit? *Specialiter* adolescenti in Evangelio *præceptum* est, ut *vendat omnia*. Hęc ipsa fuit, quam [g] dedi, contextûs illius expositio. Tu tamen, vel eo nomine, (ita tibi frons periit,) me hæreseôs [h] insimulas. Haud obscurè dixi, illud [VENDE *quæ habes*] diverso respectu, esse, & non esse præceptum. Extra necessitatem non esse *præceptum*. Præcepta enim affirmantia non obligant ad semper ἁπλῶς, & sine exceptione. At in casu necessitatis *præceptum* esse. Necessitate astringebatur adolescens: opibus suis confidebat, nihil propter Christum paratus relinquere. Hinc *præcepto speciali* audivit, VENDE *quæ habes*. Præceptum hoc esse affirmat [i] Chrysostomus, ubi dicit, *Christum hisce verbis magnum quiddam injunxisse*: & mox suadet, *omnia reipsâ præstanda esse*, quæ ab ipso JVBENTVR. Affirmat & [k] Hilarius, qui hoc ipsum, quo juvenis ille bona sua vēdere & dare pauperibus JVBETVR, *pulcherrimum ac maximè utile relinquendi seculi* PRÆCEPTVM vocat.

[g] Cap. 2. parag. 24.
[h] Triumph. verit. part. 1. cap. 6. p. 24.
[i] Comment. in Mat cap. 19. homil. 64.
[k] Comment. in Mat. can. 19.

52 At specialis hæc jussio *perfectioribus* datur. *Perfectioribus*? Quibus tandem? Iis, qui pręcepta legis *perfectione virtutum* transcendunt? Ita Gregorius. At quo sensu? Eóne, ut dicatur quispiam omnia divinæ legis præcepta *perfectiori virtute* transcendere? Ipse pro concione [l] pernegasti, adjectâ è [m] Psalmo ratione; *Mandatum tuum nimis latum* Domine; immò tam latum

[l] Triumph. verit. part. 1. p. 36.
[m] 119. 96.

latum, ut sola lex,[n] immaculata, *primariò, originaliter, essentialiter* omne genus *perfectionis Christianæ* in se contineat. *Primariò, originaliter, essentialiter?* Hoc est quod ait [o] Thomas: Perfectionem Christianæ vitæ *per se* quidem & *essentialiter* cōsistere in *præceptorū* divinorum observantiâ; *secundariò* autem & *instrumentaliter* in *consiliis*. Hinc illa apud [p] Bellarminum distinctio: *Quædam est perfectio necessaria ad salutem, quæ cōsistit in plenâ observatione mandatorum: quædam est perfectio major, quæ necessaria est, non ad salutem simpliciter, sed ad excellentiorem gradum gloriæ in regno cælorū; & hæc consistit in observatione consiliorum.* Totam hāc distinctionem, ut commentitiam, rejicimus. Instituitur enim de *perfectione*, vel *verâ*, vel *falsâ*. Si de *falsâ*; quid ea ad nos? Si de *verâ*; ea *caritatis* est, adeóq; *præcepti*, quia [q] *finis præcepti caritas est*. *Veram perfectionē in caritate consistere*, docet [r] Bellarminus. Docet & Augustinus loco [s] suprà citato: *Sic* ([t] inquit) *audiamus præcepta perfectionis, ne currere negligamus ad plenitudinem caritatis*. Quin & addit [u] Bellarminus ipsam *caritatem* esse Christianam *perfectionem*: quò illud [x] Apostoli; *Caritas est completio legis*. Valeat igitur perfectio illa Aquinatis, & Bellarmini, quæ in *consiliis*: de quibus in loco Gregorii altum silentium.

[n] Psal. 18. 8. vulgat.
[o] 2. 2. qu. 184. 3. C.
[p] Lib. de Monach. c. 9. par. Neq; obstat.
[q] 1. Tim. 1. 5.
[r] Lib. de Monach. cap. 2. parag. Sunt autem.
[s] In hâc appēd. parag. 23.
[t] Lib. de perfectione justit.
[u] Ubi suprà, parag. itaq;.
[x] Rom. 13. 10.

53 Ad alium Gregorii locum me mittis. *Vide*, inquis, *plura lib. 15.* [Moralium] *cap. 19.* Caput ipsum petii, avidiùs legi, relegi. Spondeo, Humphrede, in eo ne verbum quidem ad institutum tuum me comperisse. Certus de errato typographico cap. [y] nonum inspexi. Ipsum esse, quod volebas, haud dubito; quum ex eo videam à [z] Bellarmino pro *consiliis* asserendis peti testimonium, hisce verbis; *Electi*

[y] In edit. Paris. est. cap. 9. at in Romanâ cap. 11.
[z] Lib. de Monach. cap. 11. par. Gregor.

nonnunquam plus student agere, quàm iis dignatus est Dominus jubere: carnis enim virginitas nequaquam jussa est, sed tantummodo laudata. Nam si illa juberetur, nimirum conjugium jam culpa crederetur: & tamen multi virtute virginitatis pollent, ut videlicet plus impendant obsequio, quàm acceperunt praecepto.

[a] Animadvers. in Bellar. controv. 5. lib. 2. c. 11. parag. 8.

54 Respondeo cum [a] Junio: *Gregorium*, ut superstitione aliquâ seculi sui jam imbutum, loqui. Verba percurro. *Electi*, inquit, *nonnunquam plus student agere, quàm iis dignatus est Dominus jubere.*] Certè, quicquid studeant electi agere, plus agere, quàm debent, non possunt. Quicquid possunt sive corde, sive corpore, propter Deum agere; agere id tenentur. Ac tenentur quidem propter praeceptum dilectionis; [b] *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex totâ animâ tuâ, & ex totâ mente tuâ, & ex totis viribus tuis.* Quicquid agimus; id corde, animâ, mente, aut viribus agimus. Ita omnia nostra Deo sunt obstricta. Rectè S. [c] Augustinus; *Haec regula dilectionis divinitùs constituta est, Diliges, inquit, proximum tuum, sicut teipsum; Deum verò ex toto corde, & ex totâ animâ, & ex tota mente, ut omnes cogitationes tuas, & omnem vitam, & omnem intellectum in illum conferas, à quo habes ea ipsa quae confers. Quum autem ait, Toto corde, totâ animâ, totâ mente, nullam vitae nostrae partem reliquit, quae vacare debeat.* De isto dilectionis pręcepto [d] aliàs dictum.

[b] Deut. 6. 5. Mat. 22. 37. Marc. 12. 30. Luc. 10. 27.

[c] De doctrina Chr. l. 1. c. 22.

[d] Cap. 2. par. 22.

55 Pergit Gregorius; *Carnis virginitas nequaquam jussa est, sed tantummodo laudata. Nam si illa juberetur, nimirum conjugiū jam culpa crederetur.*] Ad verba perquàm similia apud [e] *Hieronymum* & [f] *Sedulium* jam [g] responsum est. Iterum dico, carnis virginitatem nequa-

[e] Lib. 1. adver. Iovinian.

[f] Collectan. in 1. Cor. 7.

[g] Sup. par. 44.

nequaquam jussam esse *praecepto generali*; nam si SIC juberetur, nimirum conjugium jam culpa crederetur: at jussam esse *jussione speciali*, [eis scilicet, quibus Deus continentiae donum dedit,] vel ipse Gregorius [h] loco priori haud obscurè innuit. Quòd hîc addit, *multos virtute virginitatis pollere, ut videlicet plus impendant obsequio, quàm acceperunt praecepto*: fac *praeceptum generale* intelligas, & verum erit; sin *speciale*, secùs. Haec ad Gregorium.

[h] In Iob. lib. 26. cap. 25. vide supra, paragr. 50.

56 Scitum est, [i] lumen, quantò soli est vicinius, tantò splendere clariùs; & medicum, quantò propiùs ad theoriam Hippocratis, & Galeni accedit, tantò haberi peritiorem. Idem hic censendum, PATRES, quò Apostolis viciniores fuerunt, fuisse eò plerunq; fideliores, ac ab omni fraudis suspicione magis immunes. *Patres* ante Gregorii tempora fuerunt saniores: pòst autem, quũ doctrinae puritas deperiret, & facies *Ecclesiae* humanis traditionibus mirum in modum obscuraretur, temporum suorũ erroribus ac corruptelis laborabant. Hujus notae sunt, quos deinceps ponis, *Beda*, *Anselmus*, & *Bernardus*. De quibus, quando antiquos testes evocamus, & vetustatis monumenta consulimus, non sumus adeò soliciti. Sunt enim recẽtiores; praestantésq; illos priscae Ecclesiae *Patres* magno sanè sequuntur intervallo. Nec tamen difficile mihi est, & eorum dicta commodè interpretari, si necessarium id fuerit.

[i] Tuba Acad. epist. Dedicat. pag. 7.

57 Dicis igitur ex [k] BEDAE sententiâ; *Apostolum supererogasse quũ diceret, De virginibus praeceptum Domini non habeo, consilium autem do.* Itémq;, *& Dominũ ordinasse his, qui Evangelium adnuntiant, de Evangelio vivere; sed Paulum non usum esse eâ potestate.* Respõdeo ambi-

[k] Lib. 3. c. 44. in Luc. 10.

ambitiosum illud SVPEREROGATIONIS nomen duplici respectu admitti posse: primò, *respectu nostrû*; secundò, *respectu aliorum*. Qui enim aut supra vocationem propriam ex abundanti facit; aut supra alios cõmuni vocatione præditos, is dici potest *insuper erogare*. Atqui hîc advertendum necessariò: *respectu Dei* aut *vocationis divinæ*, nihil esse planè quod *supererogemus*, præterquam peccata nostra. Rectè [l] Junius: *Solum peccatum homo supererogat Domino; bonum debet universè*. Verùm de *supererogatione* [m] superiùs.

[l] Animadvers. in Bellar. cõtr. 5. l. 2. cap. 9. parag. 130.
[m] In resp. ad Paulinum; parag. 43. & ad Fulgentium; parag. 49.

58 Ex ANSELMO dicis, *nullum esse de virginibus præceptum, sed tantùm consilium. Dominum nostrũ non imperasse virginitatem, ne videretur nuptias condemnare: ideóq; plus amare virgines, quia sponte tribuunt, quod sibi non fuerat imperatum.* Sic tu. Sed quid ipse Anselmus? Idem fateor; sed fusiùs. Verba occurrunt in enarrationibus in 1. Cor. 7. 25. Quæ tuo serviunt proposito, istiusmodi sunt; *De virginibus nõ habeo præceptum Domini, quod vobis proferam,* [sed consilium do;] *quia Dominus nullâ præcepti necessitate virgines coëgit sic permanere, sed in arbitrio voluntatis earum posuit, ut, si vellent, nuberent, vel virgines permanerent. --- Si enim virginitatem Dominus imperasset, videbatur nuptias condemnare, & hominum auferre seminarium, unde & ipsa virginitas nascitur. --- Et ideò plus amat virgines Christus, quia sponte tribuunt, quod sibi non fuerat imperatum.*

59 Anselmus hanc suam enarrationem magnâ ex parte ex [n] Hieronymo transcripsit, quod antè & [o] Sedulium fecisse [p] dixi. [q] Occîdet crambe repetita. Adi igitur responsum meum ad Sedulium. Illic erit Anselmo satisfactum.

[n] Lib. 1. adver. Iovinian.
[o] Collect. in 1. Cor. 7.
[p] Sup. parag. 45.
[q] Iuvenal. Satyr. 7.

60 Quid

60 Quid tandem mellifluus ille Doctor, S. BERNARDUS? Ex tractatu, quem de præcepto & dispẽsatione scripsit, hæc adducis verba; *Regula S. Benedicti omni homini proponitur, imponitur nulli: prodest, si devotè suscipitur & tenetur, non tamen, si non suscipitur, obest. Quod autem in voluntate est suscipientis, --- voluntarium meritò dixerim, non necessarium. Attamen hoc ipsum quod dico voluntarium, si quis ex propria voluntate semel admiserit, & promiserit deinceps tenendum, profectò in necessarium sibi ipse convertit, nec jam liberũ habet dimittere, quod antè tamen non suscipere liberum habuit. Ideóq; quod ex voluntate suscepit, ex necessitate jam tenebit: quia omnino necesse est eum reddere vota sua.--Cæterùm fœlix necessitas, quæ cogit in melius.*

61 Quid agitabas animo, Humphrede, dum hæc transcriberes? Adeóne sapis, ut putes, medelâ opus esse, ubi non sit morbus? Quid, quæso, hic locus ad *consilia Evangelica*? Ne γρῦ quidem: nisi, injuriosior in sacratissimum Jesu Christi Evangelium, statuas *cõsilia Benedicti* esse *Evangelica*. De *Regula Benedicti*, cujus facta est apud Bernardum mentio,[r] quæsitum, An omnia in eâ contenta cadant sub præcepto, an verò aliqua sint consilia? Respondet[s] Johannes de Turrecremata, Cardinalis, distinguendo totam *Benedicti regulam* in *præcepta*, & *consilia*. [t] Bernardus autem in hunc sensum; *Instituta Benedicti* vel *de spiritualibus sunt*, vel *nõ*. Si *de spiritualibus* sunt, [verbi causâ, de caritate, de humilitate, de mansuetudine, & similibus, quæ non tam Benedictum constat instituisse, quàm Deum,] ea, *præcepta* quidem *sunt*, nec *mutanda*. Reliqua autem universa, *monita* sunt, seu *consilia* cẽsenda. At cujus *monita*? cujus *consilia*? Nónne *Benedicti*?

[r] A Johan. de Turrecremata apud Helpin. de orig. Monach l. 4. c. 5. fol. 132 b.
[s] Comment. ad Reg. Benedicti.
[t] De præcepto, & dispens. in initio.

Eáne tu Evangelica appellabis? Noli blasphemare.

u De orig. Monach. l. 4 c. 5. fol. 132, b.

62 Nos ita cum [u] Hospiniano simpliciter respondemus. Si ea quæ *Benedictus* in *Regula* sua statuit, desumpta sunt ex lege & verbo Dei; [cujus generis sunt pleraq; quæ cap. 4. REGULAE continentur, videlicet, *Diligere Dominum Deum ex toto corde, tota anima, tota virtute*, & *proximum tanquam seipsum*; *Non occidere*; *Non adulterari*; *Non furtum facere*; *&c.*] sunt ea quidem *præcepta*, ac nullo modo pro *consiliis* habẽda: ad eáq; non solum Monachi, sed & reliqui homines obligantur, non quod BENEDICTUS homo superstitiosus, sed quòd Deus ea præceperit. Quæ verò vel contra, vel extra verbum Dei sunt à *Benedicto* instituta, ea non modò neminem obligant, verumetiã summopere sunt cavenda: atq; utut *consilia* dici possunt, certè non debent dici *Evangelica*. Ita, nisi sponte cæcutire tibi oculos pateris, vides, quam nihil hoc in loco causam tuam agat *Bernardus* tuus.

63 Longior fui, [quàm debui pro modo Appẽdicis,] in *Patribus* tuis *Latinis* examinandis: si æquis passibus *Græcos* nunc insequerer, in immensum excurrerem. Oportet, me reprimam, atq; cohibeam. De *Græcis* igitur generatim atq; universè dico: eos, quum *Græcè* scriberent, nusquam in CONSILII mentionẽ incidisse; immò nec potuisse. Ubi [x] Bellarminus ad locum sæpiùs repetitum [1. Cor. 7. 25.] observasset, Paulum non dicere, *Consilium dare vellem*, sed, *Consilium do*; audaciùs de *Pàtribus* OMNIBUS pronunciabat, *eos sic exponere*. Audaciam hominis notat Junius, aurémq; ei vellit. Patres omnes sic exponunt? Quid? OMNES? Quis credet? Forsitan *Latini*, Latinam sequuti translationem, id agunt. Num *Græci* item? At

x Lib. de Monach. cap. 9. parag. At contrà.

y Juni-

[y] Junius: *Græcorum* NULLUS *Consilium vocat.*

64 Audin', Humphrede? *Consilium* non est vox Græca. Fuit aliquando tempus, si memineris, cùm pro [z] concione à nobis, [à me [a] cũprimis,] sciscitare-re; quid S. Paulo in mentẽ venerit, ut 1. Cor. 7. 25. apertè distingueret inter *Præcepta*, & *Consilia*? At quî probas apertè eum sic distinxisse? Elicis ex vulgatâ Latinâ; [*Præceptum non habeo, consilium do:*] eámque versionem toti *Ecclesiæ Latinæ* probatam asseris: etiã *Græcos Patres* omnes sic accepisse. Quid? OMNES? Quid? *Justinus*, & *Irenæus*, & *Clemens*? OMNES? Hîc tibi regero Junianum illud: *Græcorum* NULLUS *Consilium vocat.*

[y] Animadversi. in Bellar. controv. 5. l. 2. par. 81.

[z] *Vid. Triumph. verit. part. 1. pag. 45.*

[a] *Me enim nominatim compellas in marg. pag. 44.*

65 Quin *Paulum* ipsum consule: comperies quidem ab eo discrimen positum, non inter *præceptum* & *consilium*, quod vult vetus Interpres; sed inter ἐπιταγὴν & γνώμην. Ἐπιταγὴ quidem *præceptum est*, non autẽ γνώμη *consilium*. Si *consilium* voluisset Apostolus, βουλὴν, non γνώμην posuisset. At γνώμην ponit. Quid γνώμη illîc sit, dixi [b] superiùs. Certè eodem significatu ponitur, quo versu ultimo ejusdem capitis, ubi de viduâ ait: [[c] *Beatior erit, si ita maneat* κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην:] quo vocabulo non intelligit *dubiam opinionem*: sed perinde est, ac si diceret, tale suum esse *judicium* de quæstione ista: *Beatior erit, si ita maneat juxta meam sententiam*, hoc est, quemadmodum ego quidem judico.

[b] Cap. 2.

[c] 1. Cor. 7. 40.

66 At ibi quoq; vulgatus Interpres habet *cõsiliũ*. Si *consilii* nomen retineri vis, fac sano sensu capias, ego nõ renitor. *Consilium* intellige *divinum*, ac nõ *contemnendum*, (ut [d] Hieronymus;) & assentior. In hunc sensum ita venerabilis [e] Beda ex S. [f] Augustino: *Cum dixisset Apostolus de muliere, cujus vir mortuus fuerat*

[d] Comment. in 1. Cor. 7. 40.

[e] Exposit. in 1. Cor. 7. 40.

[f] De adulter. conjugiis ad Pollentium, lib. 1. cap. 18.

 [*Be-*

[*Beatior autem erit si sic manserit, secundum meum consilium:*] *ne quis hoc consilium tanquam humanum, & nō divinum, contemnendum putaret, adjecit:* [*Puto autem quod & ego spiritum Dei habeam.*] *Proinde intelligendū est, etiam ipsa, quæ non à Domino jubentur, sed à sancto ejus famulo utiliter suadentur, eodem Domino inspirante suaderi. Absit enim ut quisquam Catholicus dixerit; quādo suadet Spiritus sanctus, non Dominum suadere, cùm & ipse Dominus sit, & inseparabilia sint opera Trinitatis.* Eâdem mente & Jesuita [g] Salmeron in verba Apostoli, [*Puto autem quod & ego spiritum Dei habeam,*] respondet; *hoc dictum fuisse ab Apostolo, ne quis arbitraretur humano consilio hæc dici, & non Spiritûs sācti eruditione, & impulsu; ac ne faciliùs spernerentur, quæ consulebat. Et hinc,* inquit, *intelligamus, non solùm illa, quæ à Domino jubentur, sed & ea, quæ à sanctis servis Dei, & ministris utiliter suadentur, Domino illos inspirante, ac docente, à nobis esse præstanda.* Hoc intellectu *consiliū* cape; *consilium*, non humanum, sed *divinū*; non contemnendum, sed *præstandum*, utpote à Spiritûs sancti eruditione, & impulsu profectum; & si fueris ille S. Augustini *Catholicus*, facilè dabis, *consilium* illud Pauli, *præceptum esse: præceptum*, non commune omnium; [i] *non* enim *omnes capiunt*: sed particulare aliquorum; eorum, *qui* [k] *possunt capere*: corū, [l] *quibus datum est*, ut capiant: quemadmodum suprà fusissimè demonstravi. Hæc ad *Græcos Patres* generàtim à me dicta. Vis, singillatim unumquemq; ut attingam? Faciam, quàm potero, paucissimis.

[g] In 1. Cor. 7. disp. 15. parag. Postremo.
[h] 1. Cor. 7. 40.
[i] Mat. 19. 11.
[k] Vers. 12.
[l] Vers. 11.

67 ORIGENES in Rom. 15. secundum Hieronymi translationem sic habet: *Ea, quæ supra debitum facimus, non facimus ex præceptis. Verbi causâ, virginitas*

tas non ex debito solvitur : neq; enim per praeceptum expetitur, sed supra debitum offertur. Audi deniq; Paulum dicentem, De virginibus autem praeceptum Domini non habeo. Sic ille: nec pergit ulteriùs. Pessimâ tu eum fide citas, quippe cui insuper adjicis ex vulgata Latina, [*Consilium autem do,*] ut credulo lectori tuo fidem facias, etiam apud Origenem *consilii* nomen reperiri. Quòd si ita: certè *consilium* illud Origenis nihil esset aliud, quàm Pauli γνώμη. Sed nulla habetur loco citato *consilii* mentio.

68 Quid ergo Origenes? *Ea*, inquit, *quae supra debitum facimus, non facimus ex praeceptis.* Quae *supra debitum* facimus? quaenam illa tandem? Affirmat [m] Danaeus blasphemum esse Origenem, qui hoc scribat. Et haud dubiè quicquid *boni* possumus, vel *corde*, vel *animâ*, vel *mente*, vel *viribus*, id omne à nobis Deo [n] debetur. *Debetur*: ergo *supra debitum* quicquam boni facere, non est nostrarum virium. Quod addit Origenes, [*virginitatem non ex debito solvi, sed supra debitum offerri*:] de eo quidem distinguit [o] Junius: aliud esse *debitum ex praecepto communi*, quod commune est omnium; aliud *debitum ex vocatione*, & *dono singulari*; dicitq; virginitatem *communiter* non esse debitum; in eo verò, qui *vocatione* & *dono* à Deo instructus est, *debitum* esse *singulare*: ac Origenem de *debito* secundum rationem *praecepti communis* loquutum esse.

[m] Respons. ad Bellarm. cōtr. 5.l.2.c.11. parag. Caeterum.
[n] *Adi caput meū secundum. par. 23. & huius Append. parag. 54.*
[o] Animadvers. in Bellarm. controv. 5.l.2. c.11. parag. 1.

69 Sed heus tu, quid tibi cum Origene? An nescis, quam de eo ex *Prato spirituali* revelationem citat [p] Bellarminus? Audi igitur: *Origenes visus est in gehenna ignis cum Ario & Nestorio.* An ignoras, teneri te ex decreto Synodi Oecumenicae ad anathematizandum

[p] De purgat. l.2.c.8 parag. Septimum est.

q Quinta Synod. Constantinopol. Confess. 8. c. 11.

zandum Origenem? Habe decretum: q *Si quis non anathematizat Arium, Eunomium, Macedonium, Apollinarium, Nestorium, Eutychen, Origenem, cum impiis eorum conscriptis,-- talis anathema sit.* At quæ ejus Synodi autoritas? Permagna; siqua Gregorio fides.

r Distinct. 15. Sicut.

Quid ille? *Sicut*, r inquit, *sancti Evangelii quatuor libros, sic quatuor Concilia suscipere, & venerari me fateor. Nicænum,--Constantinopolitanum,---Ephesinum, ---& Chalcedonense.---Quintum quoque consilium pariter veneror.---Cunctas, quas præfata veneranda Concilia personas respuunt, respuo.---Quisquis aliud sapit, anathema sit.* Tibi id dictum puta, nisi *Origenis* personam respueris.

s Comment. in Iohan. 1. 3.

Hinc forsan s Maldonatus, Origenem *quasi Arianorum & Eunomianorum patrem* dicit. Auden' jam Origenis arripere patrocinium? Si feceris; stylo Baronii perstringêris.

t Annal to. 2. Ann. 255. num. 40.

Sic enim t ille: *Miratus sum vehementer post damnationem Origenis ab Anastasio Papa Pontificiâ autoritate inflictam, post ejusdem reprobationem in Sexta Synodo pronunciatam, post tot antiquorum Patrum in idipsum conspirantes sententias; adhuc recentiores quosdam ausos esse, pro eodem novas edere apologias.* Siccine vos, [qui nihil quàm PATRES, PATRES, clamatis,] Patrum fermè antiquissimo, *Origeni* honorem defertis? Nos eò insolentiæ furorisque, haud processimus.

u Comment. in Iohan. 1. 1.

Dicimus quidem [quod u Maldonatus,] *Origenem cautè legendum esse*; & tamen nihilominùs de eo celebre illud vetustatis judiciū, ut pium, agnoscimus: UBI BENE, NEMO MELIUS.

70 Origenem apud te sequitur EVSEBIVS. Locus, quem ex eo adducis, habetur lib. 1. Demonstrat. Evangel. x cap. 8. Ibi ita lego: *In Ecclesia Dei duo vivēdi modi instituti sunt: alter quidem naturam nostram,*

x *Juxta versionē Donati Veronensis ad exemplari Græco Rob. Steph.* Sect. 98. 21.

&

& commununem hominum vitæ rationẽ excédens, nõ nuptias, non sobolem, non substantiam, non opum facultatem requirens, ---sed soli divino cultui ex immenso rerum cœlestium amore addictus; --- & talis quidem extitit in Christianismo perfectus vitæ modus: alter verò remissior, atq; humanior; hic & modesto conjugio, & sobolis [y] *procreatione implicatur, & rei familiaris curam assumit.---Iis, qui hunc modum elegerunt, secundus pietatis attributus est gradus.---*

71 Hoc Eusebii, etiam [z] Bellarmino clarissimũ est pro *consiliis Evangelicis* testimonium. Verùm hîc mentio nulla *consilii*. Est aliqua *præcepti*. Dicit enim duos in Ecclesia vivendi modos νενομοθετῆσθαι, *lege sancitos esse*; unum cœlibum, alterum conjugatorum. *Lege sancitos* dicit? Quidni & *præcepto*? Hoc est, quod nos affirmamus: [a] utrumq; *vitæ* modum, tam *cælibis*, quàm *conjugatæ*, à Deo præcipi; hunc *præcepto communi*, illum *dono*, & *vocatione singulari*, quod *singulare præceptum* est. Voluntas autem nostra alterutrum amplectitur *præcepti* modum, ut Deo vocanti obsequatur. Præterea Eusebius, (ut rectè observavit [b] Scultetus,) ubicunq; loquitur de *continentia* fideliũ in Ecclesia Apostolica, ibi non obscurè innuit, eos, *qui capere potuerunt*, non *consilio*, sed *præcepto* Christi adductos, *continentiam* exercuisse. [c] Scribit enim *ex continentia discipulorum Christi cognosci, qualis fuerit* PRÆCEPTOR. Præceptor præcepta dat. Quin & idẽ, [de Demonstrat. Evangel. lib. 3 cap 6.] Christi dictũ illud [[d] *Sunt Eunuchi*, &c] citans, sic ait: *Temperãtiæ Christi illa* [διδασκαλία] *doctrina magno argumento esse potest, quî turbulentos appetitus ex ipso cogitationis profundo resecare* [ἐκκόπτειν] *jubebat, dicens; Sunt Eunuchi,*

qui

[y] Sic lego nõ *procurationé*, ut in exempl. Latino est, incuriâ (credo) Librarii. Græcè enim est, παιδοποιΐαις.

[z] Lib. de Monach. cap. 11. parag. 1. & 3.

[a] Junius animadv. in Bellar. contr. 5. l. 2. c. 31. par. 2.

[b] Medul. Theol. Patrũ, part. 3. p. 203.

[c] Euseb. lib. 3 Demonstr. Evang.

[d] Matth. 19. 12.

qui sic nati sunt; & sunt Eunuchi, qui facti sunt ab hominibus; & sunt Eunuchi, qui castraverunt seipsos propter regnum cœlorum. Dictum istud Christi Eusebius vocat διδασκαλίαν, non βουλὴν, *doctrinam*, non *consilium*; ibidémq; Christum ait διδάσκειν, non συμβουλεύειν, *docere*, non *consulere*. ἐδίδασκε, *docebat*. Donatus Veronensis vertit, JUBEBAT. Nec malè. Ea certè vis est verbi, ἐδίδασκε: & Christus, ubi docet, *jubet*.

72 ATHANASIUM adjungis, quem consilioru͂ Evangelicorum propugnatorem videri vis; satis profectò impudenter. Verba ejus in libro de Incarnatione verbi Dei, quæ affers, juxta Pet. Nannii versione͂ sic [e] habent; *Quis hominum, vel post mortem, vel in vita, autor servandæ virginitatis fuit? ac non contrà arbitratus est eam virtutem præstari non posse? Attamen noster Salvator, & omnium Rex Christus, tantùm valuit in hujusmodi præceptis, ut pueri nondum maturi legu͂ disciplinæ, virginitatem, quæ supra leges est, profiteantur.* Apertè scribit Athanasius; *Christum tantum valuisse præceptis suis, ut etiam pueri virginitatem professi sint.* Tu quid hinc colligis? *probasse Athanasium consilia Monasticæ perfectionis?* Colligit & [f] Bellarminus. Egregiè uterq;. Athanasius loquitur de *præceptis*, vos concluditis de *consiliis*.

[e] In edit. Co͂melin. Græcolat. p. 77.

[f] Lib. de Monach. cap. 11. par. Athanasius.

73 At Bellarminus ad Athanasium apponit notam; NOTA, inquit, *vocari hîc præcepta, non leges obligantes, sed institutiones, & doctrinam; alioqui pugnaret ipse secum, qui͂ & præceptum vocat, & supra legem esse dicit.* Et tu, Bellarmini simia, maledictam ad marginem tuum apponis glossam. *Athanasius*, inquis, *no͂ vult virginitatem præceptis ullis imponi, sed Christum regulas suas tradidisse*, &c. Fallimini: Bellarminus notâ

tâ suâ ; tu glossâ tuâ. Nam Athanasius de eâdem virginitate [g] alibi loquens, stylum non mutat: sed quod Bellarminus *institutionem*, & *doctrinam* vocat, tu verò *regulas*, nescio quas; id ille ἅγιον, καὶ οὐράνιον παρθενίας ἐπάγγελμα, hoc est, *sanctum & cœleste virginitatis mandatum*, appellat.

[g] In apolog. ad Imper. Cōstantium, pag. 543.

74 At dicit Athanasius, *virginitatem esse supra legem*: quomodo igitur secum ipse non pugnat, dum *præceptum* vocat? Respondet Bellarmino [h] Scultetus adhibita præcepti distinctione: præceptum est vel *simplex*, vel *conditionale*. Sic igitur, BELLARMINE, cōcludere debebas; *virginitas est supra legem*: ergo *nō est simplicis præcepti, sed conditionalis*; sicut dicitur, QUI POTEST CAPERE, CAPIAT. Eodem spectat & distinctio illa [i] Juniana, inter præcepta *nuptiarum communia, ex lege naturæ*; *& cœlibatûs particularia, ex dono & vocatione singulari Dei*: quâ planum facit, nullam esse in verbis Athanasii repugnantiam.

[h] Medull. Theol. Patrū, part 2. p. 153.

[i] Animadvers. in Bellarm. controvers. 5. l. 2. c. 11. par. 3.

75 Quartus in acie est BASILIUS Magnus: cujus è libro de virginitatis integritate plura à te decerpta video, in hæc ferè verba; [k] *Non velut virginitatem deinceps in vita sancientes, hæc dicimus; sed his, qui pretiosam ipsius margaritam mercari proposuerunt, puritatem ipsius undiq; immaculatam ostendentes*. Etenim *De virginibus præceptum Domini non habeo, consilium tantùm do. Neq;* enim *Dominus in lege, aut in Evangelio, virginitatem sancivit. Qui enim matrimonium instituit, —& ob id*, CRESCITE, *& multiplicamini, dixit; quomodo virginitatem tunc sancire poterat? —voluit enim non præceptum esse ipsum virginitatis rectè factū, sed insigne animæ virtutis studiosæ ex propria, & libera potestate, id quod supra mandatum, & supra naturam est*,

[k] Habetur hic locus in edit Lat. [in 4. venet. 1548.] p. 29. & edit. Græc. [in fol. Basil. 1551] inter ἀσκητικὰ p. 635.

à seipsa perpetrantis. Nuptiæ equidem naturæ gratiâ fiunt: --- at virginitas transgressa naturam, legi non servit, supra legem integritatis rectè factum creatori, ac legislatori offerens. Ob id itaq; Dominus nusquam virginitatem sancivit, --- animæ virtutis studiosæ esse sciens. Verùm, ubi audivisset eum, qui ad ipsum dixit; NON *expedit matrimonium contrahere: immensitatem virginitatis ostendens, dixit;* NON *omnes capiunt. Divinissimus Apostolus vestigia ipsius sequens, quæ quidem necessaria sunt ad vitam in Epistolis præcipit; --- de virginibus autem nihil à seipso pronunciat. Interrogatus autem, imitatur Dominum, ac dicit;* DE *virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do.* Sic Basilius tuus.

76 Respondeo; librum de *vera virginitate*, [l] quũ sit inter ἀσκητικὰ Basilio ascripta, dubiæ fidei esse: nec autoritatis tantæ, ut in eo dogma tuum de *consiliis* fundari possit. Ἀσκητικὰ *Basilii* dubię fidei esse, duo cumprimis suadent. Unum est, quòd illa in Catalogo monumentorum *Basilii* à *Gregor. Nazianzeno* in *Monodia* non recenseantur: quæ certè homo, qui ex professo laudationem *Basilii* instituerat, omissurus minimè fuisse videtur. Alterum est, quòd *Sozomenus* lib. 3. cap. [m] decimoquarto scribat, nonnullos cõstãter affirmasse, librum *Basilii*, qui Ἀσκητικὸς inscribitur, ab *Eustathio* editum fuisse. Et quis iste *Eustathius*? [n] Sebastiæ in Armenia Episcopus, pòst ab officio remotus; [o] Monastices in Armenia, Paphlagonia & Ponti montibus autor; in [p] nuptias iniquissimus; [ut qui docuerit, [q] nullum in conjugali gradu positum, spem ullam apud Deum habere:] & tam ob istud, quàm ob alia ipsius perversa dogmata, in Concilio [r] Gangrensi anathemate damnatus. Si iste autor fuerit *Ascetici* illius

[l] *Quæ exceditur cum oper. Basil. edit. venet. in 4. A. D. 1548. & edit. Colon. in fol. A. D. 1523.*
[m] *Ita est in Græ. edit.* Rob. *Steph. & in vers. Musculi, at in versionib. Christophorsoni, & Grynæi, est cap. 13.*
[n] Sozom. hist. eccl. l. 3. c. 14. Socrat. l. 2. cap. 33.
[o] Sozom. ubi suprà.
[p] *Nuptias fieri prohibuit: & nonnullos, qui nuptias contraxerant, à connubio segregavit.* Socrat. ubi suprà.
[q] Dist. 16. prima adnot.
[r] Socrat. & Sozom. ubi suprà, Dist. 30. si quis nuptias Dist. 31. si quis vituperat. *Capitula concilii habentur Tom. 1. Concil. edit. venet. Nicæ in. p. 609.*

illius *scripti*, unde eam, quâ de nunc agimus, autoritatem desumpsisti; habe responsum meum: *Non est Basilius, quem esse putas.*

77 At[s] Hieronymus à *Basilio* ἀσκητικὸν elaboratum asserit. Respondemus igitur; *Basilium* tam in hoc libro de verâ virginitate, quàm in aliis Asceticis, [t] *superstitiosè*, & *nimis magnis praeconiis virginitatem extulisse*. In eo tamen causam Pontificiam nequaquã promovit. [u] Non enim censuit, aut voto quenquam obligandum; aut virgines in Monasterio includendas; aut, post periculum suarum virium factum, ad persistendum cogendas. Hoc ipso de virginitate libro, virginibus suadet, *etiam post votum* [spontè, & liberè factum,] *potiùs sanctè cum maritis, quibus nubant, vivere; quàm per lasciviam in virginitate illâ quenquam offendere.*

[s] In catalogo script. Eccles.

[t] Magdeburg. cent. 4. c. 10. p. 953.

[u] Sutliv. de Monach. instit. cap. 13. par. Basil.us.

78 Jam ad verba Basilii: *Dominus*, inquit, *neque in Lege, neq; in Evangelio* [παρθενίαν ἐνομοθέτησεν] *virginitatem sancivit*. Damus quidem, *virginitatem* à Domino non esse sancitam *lege communi*. Nam *lex communis* est omnium hominum; éstq; de rebus absolutè necessariis, & omnes obligantibus. Verùm hoc nihil contra nos facit; qui tàm *conjugium*, quàm *virginitatem* à *lege communi* eximimus. Utrumq; enim à *dono Dei*, & *vocatione singulari* pendet: ac utrumque per se *bonum* est; sed per singularem Dei vocationem *bonum* est hoc huic, illud illi, ut acutè [x] Junius. Atqui ait Basilius, VIRGINITATEM *esse supra mandatum, & supra naturam*. Expedita est responsio; *virginitas* est *supra mandatum commune*, quia ex mandato, & vocatione *singulari* est: etiam *supra naturam* est, quia ex *dono Dei* est. Sæpiùs hoc dixi. At bis facit CONSI-

[x] Animadver. in Bellar. controv 5. l. 2. c. 13. parag. 86. & 89.

LII ex *Paulo* mentionem. Falleris; non facit: ipſiſſimum citat Pauli verbum, [γνώμην.] Tu *Interpretem* ſequutus, loco γνώμης CONSILIUM ſubſtituis. Non inficiabor ab autore tuo, (ſi is *Baſilius* ſit,) [y] συμβουλὴν, & [z] συμβουλὴν ἐλευθέραν vocari, quod *Paulus* γνώμην dicit. Fac tamen conſideres annon vir ille doctiſſimus, & Græcæ linguæ callentiſſimus συμβουλὴν eodem ſenſu ponat, quo aliquando βουλὴ ſumitur; nempe, ut idipſũ ſignificet, quod γνώμη: ut Iliad. α. 5. ---Διὸς δ' ἐτελείετο βουλή: & Iliad. β. 143. ---ὅσοι οὐ βουλῆς ἐπάκουσ. Utroq; in loco βουλὴ eſt γνώμη, ſive *decretum*; non *conſilium*. Si neſcias, ſi dubites, conſule [a] Lexicographos; illi te inſtituent. Hæc ad Baſilium.

[y] pag. 639. lin. 40. edit. Baſil. in fol. 1551.
[z] Ibid. lin. 37.
[a] Phavorinũ, Stephanum, &c.

79 Quid Nazianzenus? Ille Julianum Imperatorem ſic [b] alloquitur; *Quomodo illud non animadvertis, omnium ſapientiſſime, & ingenioſiſſime, atq; ad virtutum arcem & verticem Chriſtianos coarctans; quòd in legibus noſtris, alia parendi neceſſitatem imponunt, nec ſine periculo prætermitti poſſunt: alia non neceſſitate conſtringunt, ſed in electione & voluntate poſita ſunt; ac proinde hanc rationem habent, ut qui ea cuſtodierint, honore & præmiis exornentur, qui autem minùs ea expleverint, nihil periculi pertimeſcant?* Sic locum tuum ex Gregorio Nazianzeno juxta [c] interpretationem Billianam tranſcribit [d] Bellarminus: quem paulò aliter, et ad exemplar Græcum appoſitiùs tranſtulit [e] Bilibaldus Pircheimerus. Verùm non eſt, quòd de verſione litigemus.

[b] Invectivâ primâ, pag. 295 edit. Græc. Baſil. 1550.
[c] Iacob. Billii. in oper. Nazianz. edit Baſil 1571 p. 769.
[d] Lib. de Monach. cap. 11. par. Gregor.
[e] In operib. Nazianz. edit. Baſil. 1531. p. 100. & 1550. p 366.

80 Reſpondeo, te parum conſilii habuiſſe, quum hunc locum pro *conſiliis* adduceres. Omnino alienus eſt iſte locus, & adverſus cauſæ tuæ. Contumelioſiùs objecerat Chriſtianis [f] Imperator, in ipſorum lege ſcrip-

[f] Apud Nazianz. invect. 1. in Iulian. edit. Græc. p. 295.

scriptum esse; [μήτε ἀμύνεσθαι, μήτε δικάζεσθαι, &c.] *non esse vindicandum, non contendendum judicio, non reddẽdum malum pro malo, alteram maxillam percutiẽti præbendam, tunicam post pallium exuendam.* Ad hæc respõdet Nazianzenus; τῆς ἡμετέρας νομοθεσίας, τὰ μὲν ἀνάγκην ἔχει τοῖς ἐπιτελουμένοις: τὰ δὲ οὐκ ἀνάγκην, ἀλλ' αἵρεσιν δέ. Distinguit, fateor, instituta *electiva* à præceptis *summè necessariis*; ita tamen, ut etiam *electiva* instituta, *legis* esse dicat: *legis*, non *consilii*. Scribit ille in apostatam, juratum Christianæ pietatis hostem; qui ludibrio excepisset, si quis de *vocatione privata*, & *singulari Dei dono* dixisset. Comparationem igitur instituit inter [g] *præcepta publica* necessitatem obsequii simpliciter apportantia, & *instituta electiva*; ut sic, si fieri possit, homini naturali secundum naturæ rationem respondeat. Nec ideo tamen negat *electiva* (quæ vocat) instituta, *præcepta* esse. *Præcepta* quidem sunt; *non vindicandum esse, non contendendum judicio*, & reliqua, quę *electiva* vocat. *Præcepta* sunt, non *absoluta*, sed *conditionalia*. Illa enim necessitatem obedientiæ absolutè exigunt: ista non item, sed conditionem quandam implexam habent, quæ *electionis* singularis est, sed ex *dono* & *vocatione Dei*. Huc illud Apostoli; [h] *ut unumquemque vocavit Deus, ita incedat*: hoc est, ita eligat, ita contineat, ita matrimonium cõtrahat, ita vẽdat omnia, & det pauperibus, & habebit thesaurum in cœlo. Vides, quo sensu Nazianzenus dixit; τῆς ἡμετέρας νομοθεσίας, τὰ μὲν ἀνάγκην ἔχει: τὰ δὲ οὐκ ἀνάγκην, ἀλλ' αἵρεσιν δέ. Certè non astruit *consilia Monastica*.

[g] Iun. animadvers. in Bellarm. controv. 5. lib. 2. cap. 11. pag. 5.

[h] 1. Cor. 7. 17.

81 Jam ex [i] CHRYSOSTOMO quænam libas? Audiamus. *Dominus haud mandat impossibilia; multi & ipsa superant mandata. Virginitatem servare, & in*

[i] Homil. 8. de Pœnitentia.

in bonis nihil poßidere, nusquam mandat.---Propterea Paulus inquit; De virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do. Cernis non mandatum, sed consilium? Cernis non præcipientem, sed admonentem? Alterum neceßitatis, alterum voluntatis. Non præcipio, inquit, ut onerem: moneo, & consilium do, ut alliciam. ---Sic & de mendicitate rem non posuit in præcepto; neq; simpliciter dixit, Vende quæ habes: sed, si vis perfectus esse, vade, & vende quæ habes. Non cogo, non gravo; sed proficientem quidem coronabo, non proficientem non punio. Nam ea quæ ex mandato, quæve ex debito fiunt, præmium jam tale non consequuntur; quæ de industria, sponteve fiunt, splendidas coronas suscipiunt. &c.

82 Respondeo ad Chrysostomum, si modò ipse sit autor homiliarum de Pœnitentia. *Multi,* inquit, *superant mandata.* Superant? quo sensu? Eòdem certè, quo [k] aliàs ab eo dictum est; *Nónne præcepta Dei adeò facilia sunt, adeò levia, ut multi philosophicâ tantū ratione ea excesserint?* Multíne philosophicâ tantùm ratione præcepta Dei excedunt? Quis Oedipus istud nobis explicabit ænigma? Dat quidem [l] Bellarminus Chrysostomo, *omnia quæ legis sunt, Gentiles* IMPLESSE: *omnia* nempe, *quæ ad unam aliquam legem pertinent, ita ut in ea lege servanda nihil peccaverint.* Verùm non videtur istuc satis. Dicit enim Chrysostomus, *multos* SVPERARE *mandata,* EXCEDERE *præcepta.* Dicta hęc cape, [ut [m] Perkinsus] *quoad actus externos*: & solutum erit ænigma.

83 Addit Chrysostomus de *virginitate*, eam *nusquam mandari.* Rectè. Nusquam quidem mandatur absolutè, hoc est, *mandato communi omnes obligante:* eodémq; sensu dicitur, non cogi, non necessitatis

[k] Homil. 2. in 1. Cor.

[l] De Grat. & lib. arbitr. lib. 5. c. 6. parag. Respondeo, jam.

[m] Problem. tit. Supererogatio. p. 118.

tis esse, non ex debito. Hinc tamen haud sequetur, non esse *mandati specialis*, ut [n] superiùs fusissimè demonstravi. Quod autem adjicit de *paupertate*, [eam *non poni in præcepto*;] etiam id de *præcepto communi* verum est: aliàs ea verba, [*vende quæ habes*,] ipse Chrysostomus comment. in Matth. 19. Homil. 64. *præceptum* vocat. Expressè ait, Christum hisce verbis *magnum quiddam* INJUNXISSE: & mox suadet; *omnia reipsa præstanda quæ ab ipso* JUBENTUR. At hunc locũ [o] suprà adduxi.

[n] In hac. Append. parag. 15, 26, 27, 29, 38, 43, 45, 51, 55, &c.

[o] parag. 51.

84 Jam tecum ipse cogita, quàm prudens fueris in loco isto Chrysostomi proferẽdo. Agit Chrysostomus *de iis, qui mandata superant:* dic bonâ fide; num tales sunt Monachi vestri? Monachi Chrysostomi proficiebant in *paupertate:* num vestri ita? Quorsum igitur apud vos [p] tot pulchra collegia, tot amplæ domus, tot reditus? Monachi Chrysostomi proficiebant in *virginitate:* num & vestri? Quorsum igitur querela illa [q] Volkuini Abbatis? *Quid enormius, quàm in nocte tractare filiam veneris, & de die filium virginis? Audent Sacerdotes carnem agni immaculati contingere, & intingere manus suas nefarias in sanguinem Salvatoris, quibus paulò antè carnem meretricis tractaverant.--- Miser Sacerdos, qui filium Dei occidit, & jugulat diebus singulis; totâ autem nocte est in amplexibus veneris, & pendere ad ubera meretricis non desistit.* Monachi Chrysostomi non *cogebantur*; nónne cogũtur vestri? Certè. In [r] Regula Francisci legimus; *post probationis annos, & votum nuncupatum, nullo modo licuisse de religione exire.* Monachis suis suadet [s] Chrysostomus, etiam *post votum* potiùs *nubere*, quã *uri*, quàm lascivire, quàm scortari: num sic vos vestris?

[p] Epist. Iesuit. 2. p. 65.

[q] Homil. super Evang. de semine, & zizã. in Antilog. Papæ, p. 744.

[r] cap. 2.

[s] Homil de cohabitatione Regularium fœminar. cum viris.

ſtris? Non ſuadetis. Et quid non? *Quia majus malum eſt nubere poſt votum, quàm fornicari.* Iſtud dicit [t] Bellarminus. Quænam ejus ratio? *Quia, qui ita nubit, reddit ſe inhabilem ad votum ſervandum, quod non facit, qui fornicatur.* Nónne vides quantum interſit inter Monaſticam Chryſoſtomi, & veſtram?

[t] Lib. de Monach. cap. 34. parag. Eſt autem.

85 Ad THEODORETUM veniamus. Quid ex eo habes? Iſta. [u] *Cum dixiſſent Apoſtoli;* [x] *Si ita eſt lex uxoris, expedit uxorem non ducere: Dominus reſpondit,* [y] *Non omnes capiunt verbum hoc; & rurſus,* [z] *Qui poteſt capere, capiat. Propterea divinus quoq; dixit Apoſtolus; Præceptum Domini non habeo. Si ergo legem non accepiſti, quid ſibi vult quod dicis, conſilium autem do? Non legem fero, ſed conſilium affero.* Sic Theodoretus à Gentiano Herveto Latinè factus.

[u] Interpret. in 1. Cor. 7. 25.
[x] Mat. 19. 10.
[y] ver. 11.
[z] verſ. 12.

86 Reſpondeo, hunc quidem locum eſſe, quod aiunt, οὐδὲν πρὸς Διόνυσον: niſi quòd in eo nuda fiat ab interprete CONSILII mẽtio. Quod ait Paulus de *virginibus* [ἐπιταγὴν κυρίου οὐκ ἔχω, γνώμην δὲ δίδωμι,] id μεταφραστικῶς reddit Hervetus; *Non legem fero, ſed conſilium affero.* Græcum Theodoreti exẽplar videre mihi haud contigit, habeo itaq; interpreti fidem: atq; affirmo; Theodoretum, *magni Johannis Chryſoſtomi ſectatorem quiq; illum ſibi quaſi primarium exemplar ſtylo conformando propoſuerat,* (quod aſſerit [a] Nicephorus,) *conſilii* nomine nihil aliud voluiſſe, quàm quod Chryſoſtomus. Quid autem illud? *Præceptum,* non *commune omnium,* quia *omnes non capiunt;* ſed *ſpeciale* eorum, *quibus datum eſt, qui poſſunt capere;* quæ expreſſa mihi videtur Theodoreti expoſitio. Hoccine te juvat?

[a] Hiſt. eccleſ. lib. 14. cap. 54.

87 At juvabit illud DOROTHEI: [b] *Sunt in ſeculo*

[b] Doctrina 1, prope med.

*lo clari & illustres viri, qui non solùm regi suo vectigalia annua persolvunt; sed & munera offerunt.---Sic & Patres nostri nō solùm præcepta Dei observavêre debita, sed & gratuita munera obtulêre; qualia sunt, virginitas, & inopia. Hæc enim non sunt præcepta, dona sunt. ---Non dixit Dominus Legisperito, Vende omnia quæ habes, tanquam * imperans, sed tanquam [c] consulens. Illud enim,* SI VIS, *consulentis est, non imperantis. Obtulerunt igitur Patres nostri Deo, cum cæteris virtutibus & dona, qualia prædiximus: virginitatem, inopiam*, &c. Hæc Dorotheus tuus.

* Ἐπιτελλόμενος.
c Συμβουλεύων.

88 At quem tu *Dorotheum* commemoras? Autorem proculdubio perantiquum: utpote cui præfationem adhibuit & scriptor perantiquus. Et quis ille? Haud facilè dixeris. Anonymus est, ait [d] Margarinus de la Bigne: [e] Possevinus *Nilum* vocat. Affirmat anonymus iste, sive *Nilus*, duos fuisse *Dorotheos*: unum, *Severi errores defendisse*; alterum, *sanam doctrinam retinuisse*: húncq; alterum *inter sanctos Patres, & rectè sentientis, & laudati viri nomen tulisse*. Hic autem alter, is ipse *Dorotheus* est, de quo agimus: ἀρχιμανδρίτης ille; quem primò ante annos centum Latinum [f] fecit Hilarion, Veroneus Monachus; deinde [g] ante annos quadraginta Monachus Cassinensis, Chrysostomus Calaber. Age nunc: Abbas Græcus in Latinum versus à duobus monachis, dicétne pro consiliis Monasticis testimonium? Sic judice te fiet, ut & de vobis verum sit, quod dicitur; *Mulus mulum*.

d Bibliothec. Patr. to. 2. pag. 803.
e Apparat. sacr. in Dorotheo, p. 419.
f *Circa Ann. D. 1500. quo vixit Oliver. Carapha, Cardinal. Neapolit. ad quem scripsit Hilarion. vide Orthodoxograph. Tom. 1. p. 196.*
g *Circa Ann. D. 1564. vide Possevin. apparat. sacr. in Dorotheo.*

89 Jam ad *Dorothei* verba. *Patres nostri non solùm præcepta Dei observavêre debita, sed & gratuita munera obtulêre.*] Negamus istud, ut a Propheticâ & Apostolicâ doctrinâ alienum. Quin potiùs credimus,

[h] Bachman. exerc. Theol. cent. 1. q. 52.

& docemus; [h] adeò corruptam esse naturam nostrã, etiam in *radice*, ut nihil in ea inveniri possit mundum, & integrum, vel in *intellectu*, vel in *voluntate*: ideóq; [i] hominem renatum in hac vitâ, licèt perpetuam *Spiritûs sancti* gratiam comitem habeat, & adjutricem; non posse tamen in seipso, aut *omnia peccata* vitare, aut *totam legem* implere. A nobis est B. Augustinus, [[k] lib. de spiritu & litera, cap. 36.] ubi de primo præcepto, [*Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, &c.] & de ultimo, [*Non concupisces*,] haud obscurè innuit, ea *à nemine, vel Sancto, in hâc vitâ impleri posse.*

[i] Zanch. de oper. redemp. l. 1. c. 7. de virib. volunt. qu. 4. thes. 4.

[k] Tom. 3.

90 Quod ait Dorotheus de *virginitate*, & *inopia*; ea, non esse *præcepta*, sed *dona*: quî tandem verum esse potest? παρθενία καὶ ἐλεημοσύνη. δῶρα εἰσί.] *Dona* sunt? Cujus, quæso? Tuáne? atq; à te Deo oblata? Arguit te [l] Apostolus; *Quid habes quod non accepisti? quòd si etiam accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* Nihil profectò est aut *donorũ*, aut *charismatum*, quod *Spiritui sãcto* non debeat acceptũ referri: & quicquid in nobis est, aut facultatis, aut energię, id totũ cẽseatur oportet depositum Dei, animis nostris commodatũ. *Virginitatem* esse *donum Dei* asserit B. Augustinus, lib. de vera virginitate, cap. 40. *De ipsa continentiâ loquens* [m] *Apostolus ait; Volo autem omnes homines esse sicut meipsum: sed unusquisq; proprium donum habet à Deo, alius sic, alius autem sic. Quis ergo donat ista? Quis distribuit propria unicuiq; prout vult? Nempe Deus, apud quem nõ est iniquitas.* Et eodem libro cap. 41. *Hæc prima sit induendæ humilitatis cogitatio, ne à se putet esse Dei* VIRGO *quòd talis est; ac non potiùs hoc donum optimum desuper descendere à patre luminum, apud quem non est transmutatio, nec momenti obumbratio.* Idem de pau-

[l] 1. Cor. 4. 7.

[m] 1 Cor. 7. 7.

paupertate pronunciat, [n] sermone 7. de tempore; *Te ideò* Deus *fecit pauperem, ut sufferendo brevem inopiam, æternam vitam acquireres*. Non sunt igitur *virginitas* & *paupertas*, dona nostra propria, à nobis Deo oblata: sed sunt in nobis dona Dei; donáq; sua in nobis finito certamine nostro Deus [o] coronabit.

91. Sequitur apud Dorotheum; *Non dixit* Christus, [p] *Vende omnia, quæ habes, tanquam imperans, sed tanquam consulens. Illud enim*, SI VIS, *consulentis est, non imperantis*.] Negamus, illud [SI VIS] consulentis esse. Absolutè enim, & non (ut Bellarminus [q] vult) sub conditione, dixit Dominus adolescenti; *Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes*. Ea verba [*Si vis perfectus esse*] non sunt conditionalia. [r] Est enim (ut vulgò loquuntur Grammatici) SI pro *Quia*, vel *Quandoquidem* ex antecedente postulato; *Quo adhuc deficior?* Respondet igitur Christus, *Quãdoquidem hoc postulas, & præ te fers, id tibi in optatis esse; vade, vende quæ habes*. Eodem sensu & Jo. Ferus; *Si cupis is esse, quem jam te esse præsumis, vade, vende*, &c. Sed hæc [s] aliàs: & verba Servatoris, *Vende quæ habes*, præceptum esse jam satis [t] ostendi. Hæc ad Dorotheum Archimandritã, testem non plùs satis locupletem.

92 Ejusdem farinæ est & MAXIMUS, qui Centuriâ quartâ de caritate, capitulo 67. sic [u] habet; *Quæ à nobis secundum Deum fiunt, partim ex præcepto fiunt, partim non ex præcepto; sed quasi aliquis diceret, voluntariâ oblatione ista fieri. Nimirum ex præcepto fit, ut Deum, & proximum diligamus, ut inimicos amemus, ne adulterium committamus, ne quem neci demus, & id genus alia, quæ transgredientes condemnamur. Cæterùm nõ ex præcepto est virginitas, cælibatus, paupertas, vita e-*

[n] Sive Serm. 3. in Natali Domini.

[o] August. epist. 105. ad Sixtum Presbyt. & enarrat. in Psal. 98. & in Psal. 101.

[p] Mat. 19. 21.

[q] Lib. de Monach. cap. 9. parag. At errate.

[r] Iun. animad. in Bellarmin. controv. 5. l. 2. cap. 9. par. 39. pag. 286.

[s] Cap. 2. parag. 9.

[t] Cap. 2. parag. 36. & 37. & Append. parag. 51.

[u] In Micropresbytico. p. 100. & apud Margarinum de la Bigne Bibliot Patr. Tom. 5. pag. 1368.

remitica, & id genus plura alia. Hæc donorum rationẽ habẽt; ut siqua præcepta ex infirmitate implere nequiverimus, per dona optimũ illum Dominũ placare studeamus.

93 Egregia certè, & Monacho, ac Abbate digna sententia: ut, *qui præcepta Dei transgredimur, iidẽ virginitate, cœlibatu, paupertate, vitâ eremiticâ, & id genus pluribus aliis*, (nescio quibus, electitiis operibus,) *iram Dei nostri, tãquam donis placemus*. De Maximo isto, teste verè tuo, ad Johannem, Abbatem in Heylsprun, ita scribit [x] Vincentius Obsopœus; cum quidem nonnulla tradidisse, & scripsisse de Trinitate, déq; rerum divinarum contemplationibus, à caritate planè aliena, & ἀπεσφαλμένως: bonis etiam operibus, libero arbitrio, & humanis viribus plus justo tribuisse. Quid pluribus opus est? Quod verè dicit [y] Bellarminus de *epistolis Martialis Apostoli*, & de *libro Abdiæ de rebus gestis Apostolorum*; idem de *Centuriis Maximi Monachi, Doctrinisq; Dorothei Archimandritæ*, & nos verè dicimus: *eos libros non esse tantæ autoritatis, ut in eis dogmata fundari possint.*

[x] Epist. nuncup. ad Centur. Maximi in Micropresbytico.

[y] Recognit. lib. de Monach. cap. 27. p. 56.

94 Devenimus ad DAMASCENVM: [z] Ille autem; *Christus lege latâ virginitatem nobis non præscripsit. (Non enim, ut ab eo [a] dictum est, omnes verbum hoc capiunt.) Verùm reipsâ nos eam edocuit, ad eámq; nobis robur conciliavit.*

[z] Orthodox. fid. l. 4. cap. 25.

[a] Mat. 19. 11.

95 Hunc Damasceni locum probè intellectum lubentes admittimus. *Christus virginitatem* [ἐκ νομοθέτηκε,] *lege latâ non præscripsit*. Verum id quidem est. *Lege communi* omnes obligante *virginitatem* non præscripsit. Quid ita? Quia, inquit, *non omnes verbum hoc capiunt*. Hinc in laudes matrimonii excurrit; *Bona est* [b] *liberorum procreatio, quam* [c] *matrimonium conflat: bonum*

[b] Τεκνογονία.

[c] ὁ γάμος.

bonum est matrimonium ob fornicationes, quas amputat: bonum est matrimonium iis, quibus deest [d] *continentia.* [d] ἐγκράτεια.
Aperta est Damasceni sententia; qui donũ continentiæ non habent, matrimonium eis contrahendũ est: qui autem habẽt, eos *virginitatem* [e] *edocuit* Christus, [e] ἐξεπαίδευσε.
ad eámq; eis [f] *robur conciliavit:* atq; iis quidem ex *præcepto singulari*, hoc est, ex *dono*, & *singulari Dei vocatione* virginitas imperatur. [f] ἐνεδυνάμωσε.
Vos ad virginitatem eos obligatis, qui non habent donum continentiæ: non obligabit eos Christus, qui donum habent? Nullam vides apud Damascenum *consilii* mentionem.

96 At est aliqua apud [g] OECVMENIVM; *De virginitate Apostolus,* [οὐκ ἐπιταγὴν, ἀλλ' ὡς συμβουλὴν δίδωσι;] *non præceptum, sed consilium dat.* In promptu est responsio: *consilium* intellige, non *humanum*, sed *divinũ*; & tùm nomen, tùm rem amplectemur. Ita enim *consilium* nihil aliud erit, quàm *præceptum singulare*, iis *qui possunt capere*. Velim tamen etiam atq; etiam consideres, annon συμβουλὴν posuerit Oecumenius, ut eo vocabulo συνωνύμως uteretur ad Pauli γνώμην exprimẽdam. Si ita; quid συμβουλὴ ad *consilia Monastica*? [g] 1. Cor. 7. 25.

97 Ultimus apud te THEOPHYLACTVS est, quem ita ferè loquentem introducis; *Multa sunt, quæ non præcipiuntur, sed in arbitrio nostro relinquuntur; qualia sunt paupertas, virginitas, &c. Nam qui potest capere, capiat, inquit Dominus.* At ubi verba? Si notæ tuæ marginali credendum, habentur Enarrat. in Titũ 1. 3. Mendax est nota tua: illîc verba ea non habentur. Tibi lucem facio, & medicinam ex [h] *Coccio*: & pro eo quod scribis, [in Titum 1. 3.] scribendum censeo, [ad 1. Thess. cap. 4. vers. 2.] Ibi ad sensum tuum ex interpretatione *Philippi Montani* ita lego; *Sunt quædã quæ*

[h] Thesaur. Catholic. tom. 2. lib. 4. art. 1. p. 343.

non sunt præcipienda, hoc est, cum minis exigenda: sed in animo, atq; arbitrio auditorum relinquenda, ut facultates omnes, vel relinquere, vel in pauperes spargere; virginitatis statum servare, vel permanere cælibem. Nā qui potest capere, capiat, inquit Dominus.

98 Si verum clanxerit [i] Tuba Academica; PATRES, quò seniores, eò saniores esse, & quò juniores, eò cēsendos esse jejuniores: nihil est, quòd Theophylacti autoritas plurimùm apud nos polleat. [k] Recens admodum est, si cum antiquitate cōferas. De tempore, quo vixit, certi nihil est in promptu: [l] decimo tamē ipsum seculo admodum vicinum fuisse, vero haud absimile videtur. [m] Vixisse eum sub Michaële Porphyrogenito, qui cœpit imperare cum Theodorâ Augustâ matre, anno 842. tradit [n] *Sixtus Senensis*: floruisse tēpore Nicolai I. anno Domini, DCCCLX, scribunt [o] *Bellarminus* & [p] *Possevinus*: claruisse sub Basilio seniore Imperatore, ano DCCCLXXXIII. autor est [q] *Panvinius*: ad annū 1071. eū ponit *Baronius*; eósq; omnes, qui aliter senserunt, *à veritatis scopo longè longiùs aberrasse* [r] ait, unóq; id *argumento irrefragabili* [s] demonstrat. Hæc ipsa est secundū te *Theophylacti* tui antiquitas. Rectè animadvertit *Possevinus*, antiquum illum vigorem *Patrum* in Oriente, procedentibus seculis elanguisse in iis, qui postea successerunt: ideóq; mirum non esse, si etiam in *Theophylactum* potuerit aliquis error incidere. Verùm de erroribus ejus sileo. Ad rem.

99 Dicit Theophylactus, *arbitrio nostro relinquendū, ut facultates omnes vel relinquamus, vel in pauperes spargamus; ut virginitatis statum servemus, ut permaneamus cælibes*. Respondeo, minimè vera hæc esse, si

[i] Fol. 5. 2.
[k] Iuel. defens. of the Apolog. part. 2. p. 238. Whitak. cont. Duræ, l. 2. parag. 39.
[l] Magdeburg. cent. 10. c. 10. col. 522.
[m] Baron. Annal. tom. 11. A.D. 1071. num. 15.
[n] Biblioth. sāct l. 4. verbo, *Theophylactus*.
[o] Controvers. 2. l. 2. de Christo, cap. 21. parag. Post annos.
[p] Apparat. sacr. verbo, *Theophylactus*.
[q] In Fastis.
[r] Vbi suprà Num. 15.
[s] Num. 19.

si *simpliciter*, & *absolutè* capiantur: at esse posse, si *secũdum quid. Secundum quid:*] nimirum si nulla nos *necessitas* astrinxerit, siq; à Deo neq; *donum*, neq; *vocationẽ* habuerimus. Aliàs, ubi *necessitas* fuerit, ubi res desideraverit, relinquenda sunt omnia propter Christum, etiam ex ipso Christiani homnis officio. Rursus, si cui *continentiæ donum* Deus dederit, si quem ad *virginitatem*, aut *cælibatum* vocârit; videat ille, ne pro *arbitrio* suo, aut *Dei donum* parvi faciat, aut *vocanti Deo* renitatur. *Ut unicuiq; donum partitus est Deus, ut unumquemq; vocavit Dominus, ita incedat.* Hoc dicit beatissimus [t] Paulus, non tanquam *consulens*, sed tanquam *imperans. Sic*, inquit, *in omnibus Ecclesiis* διατάσσομαι, constituo, edico, impero. Ecquid aliud volunt verba Domini à *Theophylacto* adjecta? Nihil prorsus. [u] *Qui potest capere, capiat:*] is cui *à Deo datum est*, ut *possit capere*, χωρείτω, *capiat*. Optionem non habet pro arbitrio suo *capiendi*, vel *non*: verbo [b] *imperandi* dicitur, χωρείτω, *capiat*. Et hæc ad *Theophylactum*; qui de *consiliis Papisticis*, ne verbum quidem.

[t] 1. Cor. 7. 17.

[u] Mat. 19. 12.

[b] Suprà. par. 58.

100 Hactenus, Humphrede, grãdem illam PATRUM inquisitionem, quâ in calce *Triumphi* tui gloriaris, ad amussim *sacræ Scripturæ* examinavi. Spero nihil omissum, quod ad rem faciat: si quid est, dabis veniam. Reprehendi non debet, qui è segete ad spicilegium relinquit stipulam. Jam tibi videre est, quàm egregius in me *calumniator* extiteris, qui mihi de *spretis Patribus* litem intenderis. *Patres* non sperno: quin potiùs eos magnifacio; scripta eorum veneror; summóq; in pretio post *sacras literas* habeo, atq; habiturũ me profiteor. De quibus in pręsenti aliud ego tibi nihil dicam, quàm quod olim Abbati in Heylsprun

(cujus

[c] Parag. 93.
[d] Epist. Nuncup. ad Cent. Maximi, in Micropresbytico, p. 48.

(cujus [c] suprà memini,) [d] Vincentius Obsopœus; *Sanctorum* PATRVM *scripta, etiam qualiumcunque, eatenus vera habenda sunt, quatenus ad divinæ Scripturæ amussim exæquata, veritati divinitùs editæ, & inspiratæ, non reclamaverint. Omnipotentis Dei verbum omniū doctrinarum Lydius lapis, quod aiunt, esse debet. Hujus attritu & indice, si quid nō purum, putúmque aurum & argentum inventum fuerit, adulterinum habeatur, & insyncerum, tantúmque illi tribuatur, quātum honoris humanū verbū meretur: hoc est, reputetur optimo dictum animo; modò testimoniorum fides, religio, & autoritas, quæ soli Christi verbo debetur, in rebus ad conscientiam pertinentibus, illi negetur.*

[e] Hieron. cō in Mich. c. 2 August. epist. 111. ad Fortunatianū; & in prologo lib. 3. de Trinitate.

101 Sic ego, Humphrede, PATRES æstimo, & in hâc *consiliorū* tuorum causâ æstimavi: in quâ si quid *sacræ Scripturæ* cōsentaneum dixerunt, admisi; sin minùs, ut ab humana fragilitate profectum, omisi, & pręterii: quod quidem à lectoribus suis ipsi [e] *Patres* postulârunt. Tu modò, quæ dixi, diligenter perpendito; &, nisi sic frōtem perfricueris, ut nullā in te reliqueris pudoris scintillam, fatebere (haud dubito) *Patres* a te citatos, *cōsilia* vestra *perfectionis* nequaquam stabilire: necnon & illud dabis; *veterē illā Monasticā*, de qua loquuti sunt *Patres* tui *antiquiores*, ab *hodiernâ vestrâ* quamplurimùm discrepare. Plura sunt, quæ in tā uberi re possim: sed nolo plura. Quid enim plura adjicerē, quū sciā, plenā, eruditámque; ad libellum tuum respōsionem brevi [f] paratum iri. Quum prodierit, erit quicū colluctêre. Ego igitur finio; & votum ecce annecto; optóque; tibi, ut solidiorē doctrinam, ita meliorē mentem, & animum verè Christianum. Sic mihi Deus faciat; sic addat.

[f] A M. DAN. PRICEO.

EST DEO GRATIA.

FINIS.

INDEX LOCORVM SACRÆ SCRIPturæ, qui vel de industriâ, vel obiter explicantur.

Duorum numerorum, qui præfiguntur contextui, prior caput libri Bibliorum indicat, posterior versum; si unicus sit, versum tantùm: duorum autem, qui subjunguntur, prior caput notat, posterior paragraphum. Præf. præfationem ad Academ. Oxon. App. verò appendicem designat.

FINIS.

INDEX RERUM PRÆCIPUARUM
quæ hoc opere continentur

Numerorum notæ, & voces, verbis subjunctæ, idem significant, quod in superiore Scripturarum Indice.

Fiducia

Infide-

& tremore, operemur salutem nostram, arcessimúrne etiã judicio capitis, tanquam si *bona opera* non curaremus; sed contemneremus, sed aversaremur? Injuriosissimè.

13 De *Inferis pœnisq; damnatorum*, horrẽdas contra nos ejectavit calumnias [e] Franciscus Fev-ardentius. Septuaginta quatuor errorum doctrinæ Catholicæ contrariorũ, vel hâc unâ in disputatione, homo Lynceus, nos insimulavit. Tantæ, ac tam gravis insimulationis maculas aliquot eluere loco quinto fuit animus. Et hîc mihi cancellos quosdam circundedi. Ostendi primùm, [f] *Uniuscujusq; impii animam separatũ à corpore, statim migrare in infernũ*: deinde, [g] *impios omnes cujuscunq; sexûs, & ætatis, tũ corporibus, tùm animabus, post ultimum judicium cruciatum iri in inferno*: tùm, [h] *infernum damnatorum esse locum certũ à cælo beatorum quàm remotissimum, & à Deo alienissimum*: postremò, [i] *homines damnatos, cum Diabolis, post ultimum judicium, in infernum detrusos, torquẽdos esse*. Dum hæc dicerẽ, & brevitati studerem, obscuritatem vitare non potui.

14 Distinctionem de pœnis infernalibus, *pœnâ sensûs & pœnâ damni*, vel κατα-χρηστικὴν, vel *ineptam* esse [k] affirmavi. Haud multò pòst subjunxi: *Omnes omnino homines sine ullo ætatis discrimine, tàm infantes, quàm adultos, æternæ morti adjudicatos, pœnam tùm damni, tùm sensûs, experiri acerbissimam*. Nihil hisce verbis inest vel contradictionis, vel oppositionis. Id volui, *pœnam damni* in inferno non esse sine *sensu*, nec *pœnam sensûs* sine *damno*. A me sunt sacræ literæ. Insanas Scholasticorum glossas nihil moror.

15 A minorita Fev-ardentio, & Jesuita Bellarmino sciscitatus sum, [l] *ubi tandem futurus est infernus, cum terra esse desierit?* Eáne ego phrasi nullam post resurrectionem terram futuram esse volui? Nihil minus. Æterno Dei verbo fidem habeo. [m] *Erit cælum novum*, erit *terra nova*. Sed

[e] Theomachiæ Calvinist. lib. 14. 15. cap. 17.

[f] Parag. 10.

[g] Parag. 18

[h] Parag. 22

[i] Parag. 28

[k] Parag. 14.

[l] Parag. 27.

[m] Esai. 65, 17. & 66, 22. 2. Pet. 3. 13. Apoc. 21, 1.

[n] 2.Pet.3.12 *cæli qui nunc sunt*, [n] *conflagrantes solventur, terráq; æstuans liquescet.*

[o] Orthod. fid.lib.4.c. 28.

16. [o] Damascenum sequutus, dixi *ignem inferni* οὐχ ὑλικὸν, οἷον τὸ πῦρ ἡμῶν, *non esse materialem, qualis apud nos est*; eodémq; nomine *metaphoricum* dixi. Non esse, qualis apud nos est, affirmat [p] Gregorius magnus: *Ignis corporeus*, (hoc est, noster ignis,) *ut esse ignis valeat, corporeis indiget fomentis. At contrà, gehennæ ignis, quũ sit incorporeus, & in se missos reprobos corporaliter exurat, nec studio humano succenditur, nec lignis nutritur, sed creatus semel durat inextinguibilis, & succensione non indiget, & ardore non caret.* Hoc sensu doctissimus, & reverendus in Christo Pater, [q] *Thomas Bilsonus*, Episcopus Wintoniensis, *ignem inferni non esse materialem* comprobavit.

[p] Moral.l. 15.cap.17.

[q] Survey of Christs sufferings pag.44.

17 Hæc in genere tantùm à me dicta. In abstrusiorē istius ignis ęterni qualitatem ulteriùs me inquisiturum negavi, piè à [r] S. Augustino admonitus, *melius esse dubitare de occultis, quàm litigare de incertis.* Hîc fixi vestigia: ignísq; istius, qualis, qualis sit, cognitionem Deo, *vivorum ac mortuorum judici, reliqui.* Sedulò interim, ac obnixè contendo, & contendam, ut ne unquam, qualis ille sit, experiar.

[r] De Genesi ad literā lib.8. cap.5.

18 Dies annorum vitæ nostræ, [s] *pauci* sunt, & *mali*, pleni doloribus, pleni angustiis. [t] Multis hîc peccatis inquinamur, passionibus irretimur, timoribus stringimur, curis distendimur, curiositatibus distrahimur, vanitatibus implicamur, erroribus circumfūdimur, laboribus atterimur, tentationibus gravamur, deliciis enervamur, egestate cruciamur. Certè, haud bonum est nobis hîc esse. *Dum* [u] *cōmoramur in corpore, peregrinamur à Domino.* [x] *Non habemus hic stabilem civitatem.* [y] *Hospites sumus, & advenæ in terrâ.* Civitatem [z] *futuram* inquirimus, [a] *patriam* inquirimus; civitatem [b] *cælestem, cælestem* patriam. Mansionem in super-

[s] Gen.47.9
[t] Tho. de Kemp. de imit. Christ. lib.3.c.53
2.Cor.11. 23,24,25, 26.&c.
[u] 2.Cor.5.6
[x] Heb.13.14
[y] Heb.11.13.
[z] Heb.13.14.
[a] Heb 11.14.
[b] Ver.16.

nâ

nâ istâ civitate beatissimam, cuiq; fidelium [c] *paravit Deus*, dabitque, ubi primùm clarissima æternitatis [d] *dies* illuxerit. Hæc est vita æterna, cui, vel exprimendæ, vel ὡς ἐν τύπῳ effingendæ, sextam meam horam impertivi. [c] Ib. & Ioh. 14.3. [d] 2. Tim. 4. 8.

19 Quid tunc præstiterim, nihil necesse est, nunc pluribus ut exponã. Summa attingo rerũ capita. Hæc posui: [e] *Uniuscujusq; pii animã, separatam à corpore, statim in cœlũ migrare:* [f] *pios omnes, cujuscunq; sexûs, & ætatis, tùm corpore, tùm animâ, post ultimum judiciũ in cœlũ migraturos:* [g] *cœlum beatorũ esse locũ certũ, ab inferno damnatorũ quàm remotissimũ, et thronũ Dei:* [h] *homines beatos, post ultimum judicium in cœlum receptos, vitâ æternâ perfruituros.* Hæc posui: eisq; pro meo more, modulóq; pertractatis, brevem [i] adjeci coronidem, quâ calumnias quasdam mihi intentatas quadantenus abstergerem. [e] Cap. 6. parag. 5. [f] Parag. 14 [g] Parag. 26 [h] Parag. 39 [i] Parag. 43.

20 Hæc ego (*florentissimi Academici*) pro meâ, & rerũ, & verborum tenuitate, præfari volui. Si quid erratũ sit, si quid titubatum, vestrũ erit, (quâ estis humanitate,) cõdonare. Qui ad partes *Antichristi* transfugit, méq;, in hanc arenã ut descẽderem, lacessivit, ille vobis in memoriã revocat, *Academiã* hanc, matrẽ vestram, cujus estis filii pientissimi, [k] *fontem* esse, esse *oculum* regni Britãnici. Nec immeritò. *Est* enim [l] *tanquam hortus irriguus, & velut scatebra aquarum, cujus non fallunt aquæ*. Hinc ad omnes partes rivi lactis, rivi mellis fluunt. Doctrina sana, ac cœlestis, quę sola [m] omni sapientiâ hominem erudit, perfectúmq; sistit in Christo Jesu, hinc perenni emanat scaturigine. Ac æternũ emanabit, modò vos, (viri Patres, & fratres,) operã naviter dederîtis, ut ne unquam ferax venenorum *Roma*, sagittis suis, toxico perlitis, quemvis intra ędium vestrarum parietes, incautum feriat. Hîc tanquam in speculâ collocamini: fidas agite excubias: prospicite tempestatem futurã. [k] Leech. Triumph of Truth, ep. dedic. pag. 3. [l] Esai 58. 11. [m] Col. 1. 28.

a Triumph of truth, par. 2. cap. 2 p. 59, 60.

a Proclamat *transfuga*, esse inter VOS, viros *primarios*, ac *literatissimos*, qui earum sunt partium, quas *ipse* pro concione suaserat. Egóne ut credam? Nihil est necesse. Facere tamen non possum, quin vehementiùs vos rogem, velitis ad honorem *Matris Academiæ*, vestrúmq; decus, apertissimi mendacii hominem arguere. Si *fons cænosus* fuerit, *qualem* emittet *aquam*? nonne turbidam? Si *oculus nequam* fuerit, *quale* erit *corpus*? nonne tenebrosum? Facite, (carissimi) facite, ut & *fons* vester *purus* sit, & *oculus simplex*. Hoc à vobis [viri doctissimi] ardẽtius peto, & efflagito, quòd sciam, o Thomam Worthingtonum Presbyterum (quâ est confidentiâ) insolentiùs gloriari, *in Angliâ nostrâ ita plus solito crescere Catholicorum* [Papistarum] *numerum, ac zelum, ut spes ei effulgeat, totum istud amplissimum regnum, ad Ecclesiæ* [Romanæ] *gremium brevi rediturum*. Dictum sat sapienti. Sapitis, ac probè intelligitis opus esse vigilantiâ vestrâ, ac sedulitate. Ad lectiones hasce meas, quod attinet, quas nunc edo, & pervulgo, si alicubi vel tacitus error subrepserit, qui humanam fragilitatem in testaceo isto tabernaculo morantem comitari assolet, ejus omne judicium, spiritibus prophetarum, & censuræ Ecclesiæ libens, voléns q; subjicio. Deus Optimus Maximus, à quo omnis bona donatio profluit, vos quàm diutissimè servet incolumes, vobis adsit, vos spiritu suo regat, vos confirmet ad omne opus bonum, ac omni benedictionum genere cumulatissimè exornet. Oxon. *E COLLEGIO CORPORIS CHRISTI*, ipso *CORPORIS CHRISTI* festo die, anno epochæ Christianæ. MDCX.

o Epist. dedic. ad Rich. Bristoi Motiva, pag. 1.

Vestri studiosissimus,

SEBASTIANVS BENEFIELD.

FINIS.

AD LECTOREM INTELLIGENTEM, ET ÆQUUM.

Errata typographica, perpauca sunt, quæ tibi moram possint objicere. Graviuscula omnia, quotquot animadverti, noto corrigenda; alia in omnibus exemplaribus, alia in aliquibus tantùm. Unicum præ cæteris asterisco signatum emendandum cupio. Leviora si fortè non notem omnia, tu, pro tua humanitate, condonabis.

Pag.	Lin.	Erratum.	Lege.
15.	Tridentinæ	Missâ Quod	Missâ; Quod
*73.	tis data	data, χάρις	data; sed χάρις
108.	gitat	animi mortales	animimortales
173.	cilio	cilio	filio
188.	et ipse	sunt	sint
204.	capiunt	nobis eam	nos eam